

BIBLIOTECA
Centrală a „Astrei”

SIBIU

672

1956

BIBLIOTECA CENTRALĂ
a „ASOCIĂȚIUNII“

MAXIMILIANI STOLL *
SIBIIU

MEDICINÆ CLINICÆ P. P. O. IN UNIVERSITATE
VINDOBONENSI,

PRÆLECTIONES

IN

DIVERSOS MORBOS CHRONICOS.

POST EJUS OBITUM EDIDIT ET PRÆFATUS EST

JOSEPHUS EBEL
BIBLIOTECA „ASTREI“
(Asociațiunea pentru lit. rom. și cultura poporului român)

Centrala Sibiu.

Nr. 672

VOLUMEN II.

VINDOBONÆ,

TYPIS CHRISTIANI FRIDERICI WAPPLER.

1789.

1864

4000

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIATIUNII“
SIBIIU *

PRÆFATIO.

En alterum volumen *Stollii Prælectionum in diversos morbos chronicos!* cujus operis utilitas, ni fallor, in eo præcipue versatur, ut juniores medici chronicos sibi occurrentes morbos ad *februm*

P R Æ F A T I O.

doctrinam revocare, & *diversas* harum ægritudinum *causas*, solertius rimari addiscant.

Quasdam prælectiones in *eundem* morbum, at anno non *eodem* habitas, inferere haud dubitavi, cum aliquæ res in *hac* prælectione breviter, aut omnino non tanguntur, quæ in *altera* plenius exhibebantur.

Prælectionem de *methodo conscribendi formulas* ideo addidi, cum nuper impudentissimus homunculus *Dissertationem de materia medica practica* ediderit, quam
in-

P R Æ F A T I O.

inter *Stollii* manuscripta repertam fuisse affirmat; cum autem tot mendis ubique scateat, eandem prælectionem *de methodo conscribendi formulas* ex *Stollii* autographo descripsi; formulas autem consultius omisi, ne medicorum *formulariorum* plebs iis abutatur.

Confido itaque, & has *Stollii* nostri prælectiones ab omnibus iis non absque magna utilitate perlegi, qui in dignoscendis sanandisque longis morbis operam suam collocant; quamvis etiam id sciam, fore quosdam ini-
quos-

PRÆFATIO.

qui ores, qui primas has morborum chronicorum lineas alto supercilio, arrogantius, quam verius, contemnunt:

Neque magis invidet mendicus mendico, quam medicus medico: est enim medicus, si quod aliud, animal invidum.

Van der Linden. *Annot. acad.*

Eyerel.

EPILEPSIA.

Epilepsia proprie ad convulsiones pertinet, & quæcunque ibi dicta, huic pariter applicari debent. Differt tamen ab convulsione strictè sic dicta sequentibus:

1.) In convulsione aliqui tantum muscui animalales contrahuntur; in epilepsia vero plurimi, vel omnes.

2.) In epilepsia sensus interni externique ad tempus abolentur, paucis quibusdam casibus exceptis.

3.) Epilepsia periodice redit, ubi e contrario convulsiones aut in mortem, aut in sanitatem abeunt.

4.) Subitaneus prolapsus in terram, dentium stridor, respiratio suffocativa, seminis

Præcipuum levamen, unice petendum ab accurata observatione *juvantium & nocentium* in régime diætetico, ab attentione sedula ad omnia, quæ ægro accidunt, ut sub quibus levior aut gravior, frequentior aut rarior re- deat paroxysmus.

Sequitur alia classis epilepsiæ, cujus causa sedem suam stabilem & perpetuam habet in capite externo vel interno, quæve paroxysmum epilepticum producit, quoties causa accedit quædam procatartica, vel occasionalis.

Huc pertinent:

1.) Læsiones capitis per vulnera & contusiones; sanguis extravasatus, pus, sanies, ichor premens & irritans.

2.) Partium ossæarum malæ conformationes & morbi, excrecentiæ earum, intropressiones, fracturæ, festucæ, tophi, caries vel simplex vel venerea.

3.) Partium membranosarum indurationes & erosiones, quorsum sinuum colloctas, & erosiones meningum, a quocunque acri ductæ.

4.) Inflammatio meningum, cerebri, ejusque sequelæ.

5.) Repletio nimia sinuum, vasorumque venosorum meningibus & cerebro propriorum, a congesto sanguine multo, organico, viscido

urinae alvique excretio involuntaria, pollicum introtractio, & spuma oris.

Definitio: est ergo epilepsia convulsio universalis musculorum voluntati subjectorum cum sensuum omnium externorum & internorum abolitione, per intervalla rediens.

Causa proxima excitati paroxysmi necessario hærere debet in encephalo, etsi deinceps causa encephalum ad producendum paroxysmum disponens ibi hæreat, sive alibi in corpore.

Hinc nata divisio est in *epilepsiam idiopathicam* & *sympathicam*, *hæreditariam*, *congenitam*, *acquisitam*, *contagiosam*.

In curanda epilepsia omnia hic laudata specifica vana sunt, nisi omnes omnino epilepsiae causae ab omnibus hucusque practicis adnotatae colligantur, in certas classes redigantur, ac singulatim a medico perpendantur.

Igitur primo consideranda venit *epilepsia hæreditaria*, sive *connata*.

Causa procul dubio latet in peculiari fabrica omnium solidorum, quam ars nulla mutare valet, & si quæ curatio possibilis sit, ea ab incremento corporis, atque ipsa ætate sperari debet, annisque perturbatis; hosce qui prætergressus est, atque ad viriles annos accessit, parum solaminis sperare potest.

Pri-

do, atrabilario, polyposo, argento vivo quomodocunque huc delato, dum simul tonus eorum & vis motrix languet. Has causas temper præsentibus in actum deducunt quædam aliæ *occasionales* dictæ, valida systematis nervosi commotio per animi pathemata, iram, terrorem, metum, amorem, venereas illecebras & omnia illa, quæ sanguinis affluxum ad caput augent, promoventque, uti studia, meditationes abstractæ, imaginatio vivida, circulatio motu corporis, vel alia ratione aucta, plethora, orgasmus, calor æstivus, commellatio, ebrietas.

Alia classis causarum epilepsiam producentium continet evacuationes consuetas sive sanguineas, sive serosas interceptas, uti sunt hæmorrhoides retentæ, menses, lochia, urina retenta, perspirabile sanctorianum diu suppressum, retentæ sordes in intestinis; excretio materiæ cujusdam acris suppressa, scilicet materiæ scabiosæ, arthriticæ, rheumaticæ, achorumque, fonticulorum, ulcerumque subitanea exsiccatio. Clarum est, evacuationem suppressam denuo revocari debere, aut aliam artificialem substitui.

Alia classis continet illam, quæ per violentam systematis nervosi commotionem producit, scilicet ab animi pathemate valido,

ab acutissimis doloribus quomodocunque excitatis, ac vellicatione nervorum ab omni causa pendente, irritante, rodente, quæ nasci potest ex cibo & potu acris, ex medicamentis acris & venenis, ex acri specifico morbo, uti varioloso, morbilloso, arthrico, ex calculis, vermibus, tandem a sensibilitate summa, qualis est hysteriarum & hypochondriacorum.

In ea epilepsia, quæ stimulo immateriali debetur, princeps remedium est opium. Sic in epilepsia ab affectu animi nimio excitata, proderit præter pharmaca moralia etiam opium. In insultibus epilepticis a vehementissimo dolore ortis, narcotica palliativum remedium præbent, dum interim causæ doloris intentus medicus curam principalem non negligit.

Epilepsiam a fabricæ teneritudine & laxa elementorum compage oriundam cortex peruvianus sanat, item aquæ spadanæ, aut aliæ marte divites.

Supereft ultima epilepsiæ classis, cujus causa hæret in externis corporis partibus v. g. manu, pede, quæque alicujus auræ, fumi, fornicationis, & puncturæ sensu sese manifestare incipit, caput ascendit, ibique symptomata producit epileptica. Hoc in casu profunde ligaturæ fortes supra locum illum, in quo fomes hæret, applicatæ subito, ut primum pa-

roxysmus iminet; qua ratione sublata partium inferiorum cum cerebro communicatione insultus epilepticus præpeditur. Sæpius profuit loci illius, unde prima futuri paroxysmi indicia sentiuntur, artificialis exulceratio causticis actualibus, vel potentialibus perpetua, eaque sat profunda & diu sustentata per digestivorum applicationem. Profuit quandoque profunda ibi loci scarificatio, quin & foniculus in eodem vel in vicinia excitatus. Tempore ipsius paroxysmi variis variis adhibent, plerique spirituosis, volatilibus, aromaticisque epilepticos excitare conantur; verum vitanda sunt ea omnia, quæ genus nervosum irritatum magis adhuc commovent, & sanguinem versus encephalon urgendo sensorium commune magis obruunt. Danda opera, ut reponantur in lectum, aut corpora molliora substernantur, ne jactitatione illa valida sibi noceant. Inutilis quoque est conatus illorum, qui pollices introtractos extrahere summa vi nituntur.

M A N I A.

Mania est delirium, sæpe ferox, sine febre, notabili saltem, aut sine febre tali, quæ aut causa, aut effectus delirii sit. Amentia & fatuitas sunt gradus mania.

Sym-

Symptomata varia sunt in mania. Quibusdam adest furor; aliis mite delirium. Dæmoniâci, egianthropi, cyanthropi dicuntur.

Fere omnes sunt etiam epileptici. Fere omnes habent suas exacerbationes, robor sæpe insolitum.

Causa proxima, ejusque modus ignoratur.

Causæ remotæ diversissimæ sunt, & diversissima sede. Hæreditas, temperamentum sanguineum, biliosum, atrabilarium, ætas virilis. Vitia capitis varia. Calvaria admodum crassa sæpius est inventa. Exostoses, topi, spicula enata, fragmenta ossæ. Meninges induratæ, carneæ, cartilagineæ, officulis, tuberculis obsitæ, accretæ, vasa stricctiora, infarctaque habentes, aut varicosa. Aqua intra meninges collecta, item in ventriculis. Substantia ipsa naturali mollior, aut vice versa durior. Ventriculi obnormes, naturalibus ampliores, aut minus ampli; vitiatus plexus choroidei; hydatitibus obsessi.

Ut cura instituat, oportet:

- 1.) Cognoscere causam, eique medelam adaptare.
- 2.) Juvantia & nocentia.
- 3.) Vitium corporis prædominans corrigere.

Divisio: 1) in idiopathicam, & sympathicam, 2) secundum mali intensiorem in fatuitatem, amentiam, furorem. 3) in lycanthropiam, 4) cynanthropiam, 5) busanthropiam, 6) morbum Dæmoniacum, sive cacodæmoniam, 7) in morbum lunaticum.

Ex dictis explicantur plura scitu non in-
 jucunda, quin & practica. 1.) Sagas, quas
 ad hæc usque tempora, in quibusdam Euro-
 pæ plagis vivis flammis exurunt, indubita-
 to esse maniacas, laborare imaginatione læ-
 sæ & potius comiseratione dignos quam flami-
 nis esse. 2) Obsessos esse aut deceptores
 aut ex depravata imaginatione ægrotare, spe-
 ciem mania habere, delirare. Certe Dæmo-
 niaci, sive obsessi, quorum mentionem scri-
 ptura facit, fuere meritissimi maniaci, quorum
 quidam nudi in locis desertis, in monumen-
 tis habitabant, ab hominum consortio remo-
 ti furore maniaco laborabant. Novimus ve-
 teribus orientis populis, & maxime Israelitis
 id moris fuisse, ut phænomena insueta, mor-
 bos graves naturæ modum excedere visos, a
 dæmonibus concitatos crediderint. Maniam or-
 tam post grave facinus admissum græci a fu-
 riis hominem exagitantibus fieri existimabant.
 Igitur, qui dæmonia expulisse dicebatur, po-
 tenti suo verbo miseris suam mortem resti-
 tuit,

Celebratiora remedia sunt:

Detractiones sanguinis variæ, largæ; arteriotome. Emerica potentiora, emeto-cathartica ex tartaro, emetico, viro etiam antimonii, aut vino antimoniali, gratiola. Cathartica medicamenta, resina jalappæ, scamoneo, gummi, gallæ, turbetho, balneis calidis frigidisque. Alterantia. An sacharum saturni juvat? neququam, ipsum enim mire turbat cerebrum. An opium? rarissime, aut nunquam. Folia belladonæ, stramonium, moschus, castoreum, asa, decoctum graminis cum larga quantitate cremoris tartari. Diæta ex meris fructibus horæis. *Theben* suis dedit copiosam frigidam bibendam, & quo plus bibant, salitos halices commendendos. Inunctio mercurialis. Mercurius dulcis. Aquæ ex alto cadentes, Trepanon ad eximenda fragmenta, topfos excindendos. Terror. Novæ idæ validissimæ impressæ, & oppositæ. Verbera. Musica: fors ideam prædominantem eaervans.

Mania reconvalescentium *Sydenhamo* notata.

Mania post nimias evacuationes sanguineas, spermatis, spirituum animalium a studio, vigiliis, inedia.

tuit, æquali certe beneficio, & non minori prodigio. Hinc eo tempore, & eos inter populos *dæmonia ejicere* idem sonabat, ac nobis *maniacos curare*.

3.) Ex dictis explicatur historia regis *Nabucodenesoris*, qui a malis scripturæ sacræ interpretibus in bovem fuisse commutatam putabatur. At vero superbissimus rex mania corripiebatur, ut more bovis herbis vesceretur, nudus, squallidusque deserta oberraret, donec elapso septennio mens redierit. At phrasæ orientales, modosque loquendi novimus.

4.) *Sauli* regis amentiam post amissum regnum per intervalla accedentem, & musica *Davidis*, quoties paroxysmus maniacus redierat, compressam denuo, per hucusque dicta facile explicamus.

5.) Quosdam depravatæ imaginationis morbos curare posse ceremoniis, magno apparatu &c. facile capitur,

CATALEPSIS SEU CATECHUS.

Catalepsis adest, quando æger fixus manet in eodem statu, quo morbus ipsum occupavit, sensibus externis internisque abolitis, Artus sæpe manent flexiles, quemcumque in situm reponantur; aliqui loquuntur varia, etiam

etiam ingeniosa, aliqui leviter convelluntur; respiratio profunda. Plerique negotium illud, vel verbum illud, quo inchoaverant adveniente paroxysmo, eodem finito perliciunt.

Causa remota varia est; spissitudo calida vel frigida, animi pathemata, meditatio profunda, vermes in pueris, imo etiam notante *van Swieten* etiam in adultis, omniaque illa, quæ morbos cerebri spasticos, convulsariosque producere apta sunt.

Prognosis periculosa est; abire autem solet in alios graviores morbos cerebri & nervorum.

Cura in paroxysmo excitantibus stimulantibusque solet institui, sed hæc medicamenta tam in hoc morbo quam aliis soporosis affectibus, uti e. g. sunt diurni illi somni, de quibus historia medica fida exempla refert, nocent ut plurimum; cum majorem humorum motum versus encephalon faciunt, quod alioquin suppressum officio hic fungi non valet. Profunt potius ea, quæ cerebrum, a compressione liberant, venæ sectio in pede, ligaturæ artuum, præcipue femorum, lenes frictiones artuum, inferiorum post balneum crurum tepidum. Extra paroxysmum inquiri in causam occasionalem & prædisponentem oportet, eamque suis remediis oppugnare.

Huc

Huc pertinet aliquo modo *Somnambulæ-*
rum affectio, in qua commercium animæ cum
corpore aliquo tempore suspenditur, si mu-
sculos excipias, qui grediendo inserviunt,
quosque anima adhuc regit; item subinde ta-
ctum, cum soleant somnambuli obstacula evi-
tare, dirigente eos sensu tactus.

OPHTHALMIA.

Ophthalmia est inflammatio membra-
rum oculum investientium, præcipue tunicæ
albuginæ: Dividitur

1) in *externam* & *internam leviolem*, &
chemosin. *Externa* adnatam, scleroticam, &
subinde etiam palpebras occupat. *Chemosis*
imo oculi, ad usque retinam penetrat cum fe-
bre acuta inflammatoria, delirioque; ubi dein
suppuratio, & oculi plenaria jactura sequitur.

2) In *Xerophthalmiam* sive *ophthalmiam*
siccam, quæ vera sanguinea inflammatio est,
absque humore ex oculis fluente, cum ardo-
re, dolore, ad lucem præcipue.

3) Et in *ophthalmiam humidam*, ubi ocu-
lus rubens serum sere & copiosum fundit.
Estque defluxio vel catarrhus oculi, quales
e. g. post retropressam perspirationem, item
tempore austino frequentes sunt, variaque

nomina fortiuntur pro varia, quam occupant, parte, ita, ut modo coryza, si ad nares, angina serosa, si ad fauces, raucedo, siue βρογχος, si ad guttur, & catarrhus siue tussis catarrhalis, si ad pectus, rheumatismus, si ad musculorum membranas, tendines, ligamentosque partes transferantur, adpellari consueverint.

Dividitur ulterius in *idiopathicam*, quæ alterius morbi symptoma non est, & in *deutero-pathicam*, siue etiam *symptomaticam*, uti *ophthalmia venerea, scrophulosa, periodica*, sub qua febris intermittens later.

Ad instituendam *curationem* nosse accurate oportet speciem ophthalmiæ. Sic si sit *aphthalmia sicca*, siue vera oculi inflammatio, profunt sequentia:

1.) Si dispositio aut plethorica aut phlogistica in corpore sit, venæ sectio in brachio, vel melius adhuc in vena jugulari, si vero malum mere topicum sit, proderit scarificatio in nucha, & adhuc potentius iuvabit hirudines, circa oculum & ad tempora positæ. Nam in omni inflammatione id probe tenendum, evacuationem sanguineam quam proxime ad locum inflammatum institui debere.

2.) Si dolor vehemens fuerit, proderit vaporem aquæ tepidæ admittere ad oculum,
item

Venæ sectionem, exigere, etsi sæpe contingat, ut utrumque adhiberi debeat, morbo scilicet ipso alterum exposcente, alterum quodam symptomate urgentiori, postulante. Ex eadem ratione vesicantia nocent, ut inde mirari non oporteat, si ophthalmias siccas vesicantibus exaerbatas toties videamus.

Cura ophthalmiæ serosæ consistit in eo, ut deposita ad oculum materia serosa aliorum ducatur, evacueturque, &

2do ut labefactata, debilitataque vascula in oculo de novo firmentur. Primæ indicationi satisfacit purgans antiphlogisticum omnium optime, subinde & sudorifera, aliaque alias excretiones promoventia satisfaciunt; huic ophthalmiæ vesicantia dicata sunt, quæ irritando vicina vascula serum ibi depositum expediunt, evocant, & diaphoresin (quem effectum vesicantia semper præstant) obresorptionum stimulum augent. Venæ sectio in hac specie non indicatur, & in subjectis debilibus, sæpe catarrhosis, depositionem serosæ materiæ redderet pertinaciorē; nihilominus tamen si plethora, aut status simul phlogisticus sanguinis addit, ophthalmia serosa in siccam transire, aut cum vera oculi inflammatione jungi posset. In ophthalmia serophulosa, ubi glandulæ palpebrarum præprimis sero-
phu-

item lacte tepido sæpius eluere, donec dolor remiserit.

3.) Diæta excarnis & absque vino.

4.) Pediluvia. Emulsa nitrosa, serum lactis. Prægressis his omnibus collyria refrigerantia, & fracta dolorifica tensione, manente tamen adhuc ob vasorum laxitatem, rubedine, modicissime adstringentia proderunt, qualia ex saccharo saturni, si ribus zinci, camphori parari possunt. Toto tempore oculus dolens velamine tegatur. Proderunt & cataplasmata & flores sambuci, medulla panis & pulpa pomorum acido dulcium. Purgantia & vesicantia in hac specie adeo non conveniunt, ut malum inde plerumque augeatur. Purgantia enim inflammationem *veram* non tollunt, eamque si *universalis* sit, semper exacerbant, *topicam* vero sæpius reddunt pertinaciorum. Quamcunque enim mite purgans sit, tunc nunquam operabitur absque aliquo humorum circulantium majori motu. Neglectus hujus observationis facit, ut medicus sæpe miretur dolorem oculorum venæ sectione levatum, dato postridie purgante, ut ajunt antiphlogistico, denuo recrudescente. Universim tanquam canon practicus assummi potest, eundem morbum *per se*, & *ex sua natura* nunquam simul & purgans & ve.

phulosa materia infarctæ sunt, quam speciem ophthalmiæ ex serophulis aliis aliarum partium facile dignosces, prodest mercurius dulcis, solventia, roborantia, cortex peruvianus, aquæ ferratæ, eaque omnia, quæ contra serophulas celebrata sunt.

Ophthalmiam veneream sanat mercurius interne datus, & externe in collyrio applicatus. Periodica ophthalmia, quæ, uti febris intermittens solet, regulariter redit, absque solo cortice curatur.

In curandis ophthalmiis observandum est.

1.) nulla reperentientia topica adhibenda facile esse, nisi simul & alia coindicata in auxilium vocantur.

2.) Ophthalmia negligenda nunquam est, omniaque protinus applicanda, cum sæpe subito malum increseat, & æger de oculo periclitetur.

3.) Cum vix familia sit, quæ suum proprium collyrium non habeat, adeo ut innumera remedia celebrentur, cautus sit medicus, ne facile quid admittat, cujus compositionem ignoret, aut quod ex valide adstringentibus vel vero ex acribus, irritantibus, componatur, quæ ophthalmias graviores faciunt, sarcosim albuginemque producant.

4.) Circa collyria hæc observentur. Flores zinci in collyriis frequenter adhiberi, soliti in aqua non solvuntur, hinc semper aliquid mucilaginis sem. Cydonior., vel gummi tragacanthæ addi debet, quo suspensi tenentur flores zinci. Idque insuper observetur, ut lagenula, quæ aquam ophthalmicam continet, semper ante usum probe concutiat. Sacharum saturni ad grana iij — iv. pro uncia aquæ lenissimum adstringens medicamentum efficit, totumque in aqua dissolvitur. *Taylori* aqua ophthalmica constat ex momento salis ammoniaci & sacharo saturni, quod in serosis ophthalmiis egregie convenit, cum lenissime stringat, & exiguo suo stimulo vasa ad sui contractionem excitet. Collyria quibus opium inest, perniciosa sunt. Qui frequenti defluxione ad oculos laborant, bis terve per diem oculos frigida eluant, ut sic robur debilitatis vasis oculi inducatur. In ophthalmia hac serosa, pertinaci, uti ob languidum humorum motum, materia serosa ad oculos deposita denuo in circulum reduci non potest; fibra inertis, torpida, statu liquidorum aquoso convenit remedium ab *Hippocrate* laudatum, ubi ait, *vini meraci potio ophthalmiam solvit*. Si post adplicatum collyrium oculus inde vehementius doleat, aqua

tepida, si sit ophthalmia sicca, frigida vero si serosa fuerit ophthalmia, eluatur.

A N G I N A.

Ad morbos faucium explicandos delapsi sumus, quos inter primum sibi locum vendicat *Angina*.

Definitio. Est autem angina sensu latiori accepta, *impedita valde*, aut *dolens deglutitio*, vel *respiratio*, vel *utrumque simul*.

Divisio mali hujus est in anginam *mere topicam*, absque vitio scilicet alio, reliqui corporis, & inter *anginam symptomaticam*, quæ alterius morbi solum symptoma est.

Symptomaticæ hæ anginæ omnium sunt frequentissimæ, & eo curatius considerandæ, quo magis inter se diversæ sunt, diversamque opem postulant.

Anginæ ergo symptomaticæ æque prope modum variant, ac ipsæ febres, quibus tanquam symptoma *angina* supervenit hinc alia divisio anginæ fit

1) in *inflammatoriam*, si huic malo anginoso febris inflammatoria commisceatur, sive ea causa anginæ sit, sive effectus. Hæc anginæ species in *suppuratoriam*, *gangrænosam* & *scirrhosam* subinde abit. Item in aliam quam-

quamdam anginae speciem super primum descriptam, quam peculiariter *morbum strangulatorium* appellant, quem una cum aliis anginae speciebus postmodum explicabimus fufius.

Dividitur

2) in *pituitosam*, sive *febri pituitosae junctam*.

3) in *rheumaticam*, ubi *febris rheumatica* adest. Hanc subinde *catarrhalem* & *serosam* appellant.

4) in *anginam febris biliosae symptomaticam*

5) in *anginam erysipelatosam, morbillosam, variolosam, scarlatinosam, urticatam, pe techialem & miliarem*, & tandem in *gangraenam vere malignam*. Dividitur

6) in *anginam venereum, scorbuticam, aphthosam, mercurialem*.

7) in *anginam spuriam in serophulosis*, item in *iis, qui ex ingenti parotide non deglutiunt*.

8) in *anginam convulsivam, hystericae & hypochondriacam*, & in *anginam paralyticam*.

Divisio haec desumpta ab ipsa febris natura optima videtur, cum ejusdem ipsa mendendi methodus innitatur.

Sed alia quoque divisio, seu potius subdivisio superest, non praetereunda, quam maxime antiquis scriptoribus medicis debemus.

Alia enim angina dicitur *cynanche*, ac si diceret, strangulatio canina; ea est inflammatio glottidis, ejusque musculorum, absque apparente tamen extrinsecus tumore. Hæc anginæ inflammatoriæ species ad morbos plerumque acutissimos, & cito perimentes pertinet. Etenim rimam glottidis, partesque ibi membranaceas occupans febrim validissimam sibi junctam habet. Præterea, cum ipsa glottidis rima afficitur, facile fit, ut membranæ ex inflammatione tumentes voci & spiritui meatum intercludant. Sic æger ex suffocatione perit aut potius ex strangulatione intra brevissimum tempus, intra horas videlicet XXIV. aut etiam citius. Noscitur hæc species anginæ, ex acutissima febre, dolore circa caput asperæ arteriæ, quin tamen tumor ullus conspicuus sit, ex voce acutissima, clangosa, respiratione parca, erecta, dolente, & ex extrema anxietate.

Alia est *synanche*, quæ œsophagi initium afficit, quæve lingua depressa conspectui patet.

Alia *paracynanche*, quæ levior est, & superficialis glottidis, vicinarumque eidem partium affectio, leviorque e. g. inflammatio. Aliam vocant *parasynanchem*, quæ constrictores faucium, uvulam, velum pendulum pa-

lati, tonsillas, tubam Eustachii obsidet, & lingua etiam non depressa conspectui patet.

Alia demum anginae species ipsam internam asperae arteriae superficiem afficit, sedemque suam habet inter caput ejusdem asperae arteriae, & inter ejus in bronchia divisio em. Quodsi vero malum inferius, atque infra hanc in bronchia divisionem hæreat, jam non ad anginam morbus hic pertinebit, sed ad pectoris affectiones, peripneumonias, pleuritides, catarrhos.

Ad ultimam hanc anginae in aspera arteria locatae speciem pertinere videtur supra nominatus morbus, quem *strangulatorium* appellant, descriptum ab *Homio Cl. Rosensteinio*, aliisque quibusdam Sueciae medicis. Morbi *strangulatorii* indoles & historia hæc est. Infantibus maxime frequens est, & qui 12 ætatis annum superarunt, rarius inde afficiuntur. Incipit more illo consueto cum horripilatione, calore, pulsuque febrili. Accedit dolor per totam asperam arteriam cum respiratione difficili, facili tamen deglucitione. Quibusdam anteriora colli mediocriter tument, dolentque ad attactum. Febris augetur, pulsus durus, sicut in inflammatis solet. At repente gravissima respiratio fit, & creberrimus: dolor evanescit, pulsus concidit, & cito pereunt.

eunt. Subinde membranaceum canalem per os rejiciendo, aut quasdam quasi membranas lacinias expectorando sanantur. In cadaverum vero sectione deprehenditur crassa membrana asperam arteriam intus convellens, uti & bronchia, quæ facile deglubi atque extrahi potest. Morbum hunc populis quibusdam ad septentrionem fisis magis frequentem, sæpe epidemicum inter infantes maxime, atque etiam contagiosum pronunciant.

Interim tamen, si omnia accuratius perferantur, morbus hic *strangulatorius* (die hæntige Bräune) idem esse videtur cum angina illa *inflammatoria*, quæ, non caput asperæ arteriæ, quemadmodum in cynanche fit, sed ipsam internam potissimum asperæ arteriæ superficiem afficit. Repentina mutatio pulsus antea duri in debilem, repente accedens suffocatio, membranaceus canalis, qui asperam arteriam & bronchia intus investit, & post mortem facile evelli, extrahique potest, item paucorum salus per expectorationem ejusdem membranæ, facile mea opinione explicantur, si ponamus, materiam phlogisticam per extrema vascula transudare, & superficiem asperæ arteriæ oblinire, atque pro sua indole, in membranam fictitiam coire. Id ita fieri non raro videmus in pleuritide & peri-

ripneumonia, ubi materies plogistica mobilis redditur, & parva crisi, non in bronchiorum ramos, sed in cavum thoracis deponitur, ibique coit, ac pseudomembranam quandam effingit. Sed oculis ipsis usurpamus hanc crisin in quibusdam tonsillarum inflammationibus, ubi serum phogisticum transudat, tonsillasque membrana quadam albida obducit.

Cura, ne hanc alio differamus, hic subnectam. Morbum in duo stadia dividere oportet; in *inflammatorium* videlicet, & *suppuratorium*: in primo stadio spes salutis est in methodo summe antiphlogistica, qualem omnes membranarum acute sentientium phlogoses semper requirunt. Huc pertinent venæ sectio, sectio jugularis, & maxime hirudines ad collum scopo discutiente. Quod si vera inflammatio fuerit, vesicans, & sinapismus nocebit; proderit autem in rheumatica. At vero si elapsum primum stadium fuerit, vix ulla salutis spes superest, nisi æger materiem hanc *puriformem*, aut *phlogisticam*, transfundantem sputando per os rejiciat, antequam ea coalescere in membranam possit. Quidam in hoc altero stadio servati sunt, orto sponte vomitu, rejectaque fictitia membrana inter vomendum. Hæc observatio quosdam permovit ut in hoc altero stadio emeticum

ex-

exhibeant, ut excitato vomitu aliena materies non tam de ventriculo, quam ex aspera arteria excutiatur.

Interim non omnes morbi strangulatorii five anginæ membranaceæ descriptiones ita concordant, ut unius semper ejusdem speciei hic morbus videatur. *Cl Gregori* manifesto asserit, subinde non inflammatoriam febrim, sed putridam huic anginæ junctam esse. Hinc etiam est, quod neque semper membrana illa fictitia intus asperam arteriam obvestiens observetur.

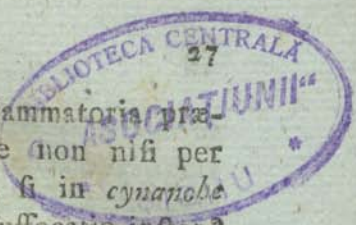
Anginæ inflammatoriæ, five ea cynanche, five synanche, five alterutrius levior gradus sit, omnes notos aliunde jam inflammationis exitus habet. Vel enim benigne resolvitur, vel in *suppurationem* abit, vel in *gangrænam*, vel vero in *scirrhum affectæ partis*, hinc novæ anginarum species oriuntur, *suppuratoria* nempe, *gangrænosa* & *scirrhosa*. Subinde angina inflammatoria solvitur metastasi materiæ facta ad partem quendam exteriorem, liberatis faucibus. Vel vero fit funesta aut saltem perquam periculosa depositio ad encephalon, vel pulmones, ut angina in phrenitidem, vel peripneumoniam ferme semper lethalem abeat. Sed & alius est anginæ inflammatoriæ exitus, scilicet suffocatio, si delata glottidis

ri.

rima spiritus intercludatur. Inter causas inflammationis anginae ea omnia referri debent, de quibus constat, quod producendis inflammationibus apta nata aliunde noscuntur. Causa hæc eo facilius in actum deducuntur, si quis frequentes jam antea anginas habuerit, si fauces fuerint irritatae vento aspero boreali admisso, sudente corpore. Indicationes communes hic morbus habet cum aliis inflammationibus, hinc methodus maxime antiphlogistica adhibenda. Evacuationes sanguinae per venae sectionem in brachiis, per hirudines e directo loci affecti applicatae, per scarificationem colli, per venae jugularis apertionem, vel per sectionem raninae. Mirum est, quantum venae sectio topica proxime locum inflammatum instituta possit. Conveniunt, si *dolor magnus*, cataplasma emolliens, ipsi dolenti parti applicandum, collutorium tepidum emolliens. At vero doloribus jam mitigatis, praeferenda ea sunt, quae amolliunt simul, simulque discutunt. Interne nitrosa emulsa, aliaque congeneris speciei medicamenta conveniunt.

An hic purgante antiphlogistico revulsionem sic dictam tentare oportet? An vesicans ipsi cervici applicandum? Quæstio hæc gravis est, cum diversa hic praxis vigeat, & opiniones diversae. Verum si in mentem redu-

ducamus, quod adfit primo *febris inflammatoria* universalis & secundo quod simul topica faucium inflammatio jungatur. facile utramque hanc de vesicante & purgante quæstionem resolvemus. Inflammans cantharidum vis ab ipsa morbi indole contraindicatur. Nemo enim absorptos intra humorum oceanum cantharidum stimulos antiphlogisticos compellabit. Præterea si loco affecto emollienti unanimes consensu conveniant, neutiquam irritans vesicans conveniet. Sed & ipsa luculenta observatio vesicantium usum damnat, cum exacerbata a vesicante anginam inflammatoriam videamus, quam pridie instituta venæ sectio jam mitigaverat. Hinc uti in aliis quibusdam anginæ speciebus summopere prodest, ita in hac neutiquam indicatur. Legite *Baglivium* & *Trallesi* nuperrime editum libellum, qui tamen confudit rheumaticam inflammationem cum vera. De purgante facile constabit, si consideremus, purgans in omni *febre inflammatoria*, præcipue si juncta sit visceris cujusdam peculiaris inflammatio e. g. in vera & inflammatoria pleuritide, aut enteritide, aut nephritide, neutiquam convenire & ab omnibus damnari. Si ergo in renum, hepatis, vesicæ, pulmonum inflammatione purgans unanimes consensu noceat, qui fieri potest

test, ut illud in angina inflammatoria præscribamus, quæ a pleuritide non nisi per accidens differt? Sed quid, si in *cynanche* ob affectam glottidis rimam suffocatio instet? quid si in *cynanche* ob oesophagi supremam partem diu inflammata[m] impossibilis deglutitio sit? an non confugere oportet ad medicamentum valide revellens, ad purgans validum? neutiquam certe, etenim idem faceres, ac si gravem pleuritidem, vel nephritidem sævam curare purgantibus velles.

In primo casu imminentis suffocationis bronchotome non difficilis, nec periculosa operatio mox instituta ægrum sæpissime conservat. In altero vero abolitæ deglutitionis, convenit omni bihorio libram semissam juris carniū infulsi per modum enematis injicere.

2) Balneo aquæ, præcipue si lactis quædam portio admisceatur, incidere; ut resorpto per vasa inhalantia nutrimento corpus interea sustentet. Proderit tunc corpus ægri, postquam e balneo surrexerit, recenti amygdalarum oleo blanda manu oblinire, ne perspirantia vasa absorptum humorum non tam cito aut facile dimittant.

In angina illa Homii *strangulatoria*, sive *membranacea*, cum ea ex Rosensteinii observationibus plerumque inflammatoria sit, spes om-

omnis cum eodem autore in methodo hucusque recensita, antiphlogistica videlicet collocatur. Interim cum subinde eandem anginae membranaceae speciem alia febris, putrida nempe comitetur, methodum quoque medendi ipsi principi morbo adaptare oportebit. Et universim pro canone nunquam satis inculcando haberi debet, in anginis febribus, quales plerumque sunt, non tam spectandam ipsam faucium affectionem, sed ipsam potius comitantis febris indolem.

Quodsi angina inflammatoria benigna resolutione non terminetur, accidit, ut abscessus noscatur, & alia modo anginae species, quam *suppuratoriam* dicunt. *Suppuratoria angina* in parafynanche sive post tonsillarum inflammationem haud periculosa, nec infrequens esse solet. Id hic notandum, ut maturatio acceleretur & abscessus aperiatur, cum tumor ita nonnunquam assurgat, ut fretum oris penitus intercludatur, & omnis deglutitio impossibilis fiat. In aliis inflammatoriae anginae speciebus suppuratio haud expectanda est, quod locus affectus, uti e. g. oesophagus, caput asperae arteriae, ipsa arteria aspera vel nullam admittant suppurationem, cum aeger citius plerumque aut pereat, aut ab inflammatione liberetur, vel vero, si etiam

ad.

admittant, gravissime a suppuratione ibi loci nata mutarentur. Id hic noto, plures esse, qui tonsillas suppuratas sibi ex inflammatoria angina asserant, etsi nil cicatricis, aut consumpti per suppurationem corporis tonsillarum advertatur. His autem nulla re ipsa suppuratio facta, sed serum phlogisticum per laxum tonsillæ corpus transfudabat, & in membranam albidam coibat tonsillas investiendum & pus mentientem. In angina suppuratoria depurantibus & considerantibus utendum. Alius anginæ inflammatoriæ exitus cum omni sæva inflammatione communis est, gangræna videlicet. Hinc *angina gangrænosa* post inflammatoriam nascitur. Duplex autem est anginæ gangrænosæ species. Velenim fauces prius inflammatae nunc gangrænescant, vel vero *nulla etiam prægressa*, mox a morbi principio gangræna corripuntur. Prima species anginæ gangrænosæ post inflammationem natae plerumque lethalis est, etenim summæ inflammationis effectus. Si quid tamen spei sanandi mali effulgeret, ad corticem, camphoram, & acida mineralia confugiendum foret. Aliæ anginæ gangrænosæ species supersunt hic explicandæ. Sic angina gangrænosa alia est protopathica, ubi mox in principio morbi livor & gangræna faucium observatur. Hæc species etiam

maligna appellatur, & a diversis autoribus fuse describitur. Alia angina gangrænosa est *deuteropatica*, qualis in scarlatina itemque in aphtis faucium deprehenditur. Has omnes paulo post fusius explicabo. Alius anginæ inflammatoriæ exitus est, si pars inflammata indurescat, tumida persistat, attamen absque dolore. Sic anginam scirrhosam habebimus. Raro ea felicitas contingit, ut quis scirrhum eumque præcipue diutius durantem resolvat. Tentanda interim cicuta & aconitum, cum antimonii præparatis. In tonsillis ex infarctu pituitoso, *non inflammatorio* induratis, adeoque in specie quadam scirrhi improprie sic compellati, hæc medicamenta fauste non raro adhibita fuerunt, etsi scirrhum verum ex indurato sero phlogistico natum rarius multo & difficilius solvant. Explicatis diversis anginæ inflammatoriæ speciebus, diversoque ejusdem exitu, pervenimus ad aliam anginæ speciem, quam rheumaticam alii appellant. Anginam rheumaticam febris *rheumatica* comitatur, quam duplicis esse originis aliunde novimus. Etenim febris rheumatica alia febris inflammatoria, ubi pulsus fortis, plenus, sanguis cum crusta crassissima, non contracta; alia vero rheumatica febris species a prava materia ex primis viis resorpta & ad

corporis superficiem delata nascitur. Hæc febris rheumaticæ distinctio ad sanandam tam anginam febris comitem, quam ipsam febrim summe necessaria. Etenim in prima illa febris rheumaticæ specie, quam *inflammatoriam* dixi, vesicans ad totum collum adplicatum, instituta prius una, vel duabus, vel etiam subinde nulla venæ sectione, intra paucas plerumque horas ablatam deglutiendi facultatem restituit. Male hic ad methodum mere antiphlogisticam confugitur, cum experientia constet, quod hæc angina non nisi tarde, & cum ingenti jactura sanguinis solvatur, nisi in vesicante mature adplicato salus & cita morbi solutio quærat. Cataplasmata emollientia hic plerumque frustranea sunt, laxam tonsillarum fabricam magis relaxant, & depositionibus rheumaticis magis reddunt obnoxiam. Purgantia æque inefficacia sunt, & præter rheumaticam inflammationem, subinde etiam *veram* accersunt. Frequens nobis occasio confirmandæ hujus praxeos oblata in nosocomio est, ut de ejus præsentia neququam amplius possit dubium moveri. Ceterum præter vesicans amplum anteriori collo adponendum æger ea assumat, quæ diluunt humores, & perspirationem absque stimulo promovent. Copiosum infusum florum sambuci, tilix, acaciæ, ver.

verbasci, cum melle & nitro calide epotum. Serum lactis vinosum calide haustum, gargarisma discutiens, omnem hoc in casu paginam absolvit. Circa finem morbi, ubi discussa phlogosi solus tonsillæ laxior habitus restat, proderit fauces sæpius eluere infuso foliorum salviæ addito roob dianucum, ut firmato tonsillæ corpore æger a futuris anginis præmuniatur.

Aliam febris rheumaticæ speciem multis observationibus demonstratam a prava præcordiorum materie resorpta oriendam superius dixi: huic frequenter angina jungitur. Verum diversam ab ea, quam paulo ante explicui, medendi methodum tam febris ipsa, quam angina febris symptoma requirit. Præmissis solventibus, salinis, leniora, sed diutius protracta purgantia profunt, nocet per se venæ sectio, & tam febrim quam ipsam anginam auget. Collutoria, cataplasmata cujusque generis inutilia sunt, nocet vesicans in morbi principio applicatum, ubi materies adhuc circa præcordia hospitatur, cum vesicans perspirationem augeat, quod cum ægri detrimento sit, quamdiu primæ viæ adhuc impuræ sunt. Item vesicans alvinam excretionem tardiozem, parciozemque reddit, quod contraindicatur. Promptius auxilium in hac

anginae rheumaticae specie in prompto emetico reperitur.

Angina mucosa, sive pituitosa Symptoma est febris pituitosae. Febris haec a pituitoso humorum flatu oriunda varias depositiones non raro facit. Si materies pulmones maxime occupet, erit *peripneumonia pituitosa*, vel *peripneumonia Sydenhami notha*, senilis aliis dicta; quamvis non solum senibus, sed etiam infantibus & his maxime, frequens morbus sit, ut qui ex pituita commota febricitant, & peripneumonicorum in morem respirant. Verum si in febre pituitosa glandulae colli tonsillaeque infarciuntur, tumeantque, erit *angina pituitosa*. Dignoscitur haec ab aliis anginae speciebus ipsa natura febris principalis.

2) Ex eo, quod aeger quidem aliquam in deglutiendo difficultatem sentiat, sed eam plerumque non magnam, nisi ingens glandularum tumor adsit.

3) Quod calor tumentium tonsillarum naturalis sit, nullaque adsint, primis saltem morbi temporibus, ulcuscula, erosiones, nullae.

4) Quod tonsillae etiam ad contactum durae, & non, aut parum dolentes sint.

5.) Quod angina hæc tarde ut plurimum increſcat, difficulter fanetur, & facile non diſſolvendos tumores relinquat. Difficilis non raro curatio eſt, & ſi morbus per aliquot ſeptimanas duraverit, ferme nunquam fanabilis. Indicationes ſunt, lenta potentiori remedio, etiam glandulas penetrante, incidere, eam evacuarè. Hinc ſalita remedia, item antimoni præparata conveniunt, ſulphur auratum, kermes, interpoſito ſubinde leniori aut purgante, aut emetico. Verum cum inſarctus glanduloſi etiam huic methodo ſubinde non auſcultant, utendum erit & veſicantibus pone locum affectum adplicandis, & diſcutiente gargariſmate. Interim ne hac quidem ratione ſemper tolli malum poteſt, & tumor faucium, indolens ut plurimum, per omnem vitam manet. Angina hæc pituitofa verno maxime tempore obſervatur, & puellas, eaſque laxiores debilioresque magis infeſtat. Vidimus exempla curatæ & non curatæ anginæ pituitofæ.

Alia anginæ ſpecies ea, quam *eryſipelatoſam* dicunt. Angina eryſipelatoſa ſtriçte febris eryſipelatoſa eſt, ſed eryſipelate non in faciem aut partem quandam aliam, ſed in fauces, tonſillasque projecto. Eſt itaque eryſipelas faucium. Dignoſcitur ab aliis ſpeciebus per id, quod æger per aliquot horas, vel etiam

etiam dies alterne caleat, frigestque, demum accedente angina a febre liberetur, aut saltem multo mitius febricitet. Fauces colore purpureo sunt, tumentque, & hinc inde maculis, quin & ulcusculis cinereis obsidentur.

Cura hic primo ad ipsam febrem erysipelatosam dirigenda est, dein ad fauces erysipelate corruptas. Ut justam erysipelatosæ febris medicinam faciamus, nosse oportet & originem ejus, genesimque & variam complicationem.

Tissotus, Kloekhof, Bianchi aliique sedem erysipelatosæ febris circa *systema*, ut ajuat, *biliferum* quærunt, eamque in materie biliformi non qualicunque, sed acri, volatili partim & attenuata quærunt, cujus pars resorpta febrem, & si ad partem quamdam corporis projiciatur, depositionem facit quasi criticam, erysipelatosam. Hinc est, quod erysipelas adultæ ætatis & autumnii progenies sit, & ad eandem familiam pertineat, ad quam reliquæ febres biliosæ; hinc est, quod raro aut nunquam febrem erysipelatosam, observemus absque signis biliosis.

Cura consistit in leni & frequenti alvi ductione, mediante multo tartari cremore, cassiæ, tamarindorum pulpa, sero lactis tamarindinato; aut si hæc non sufficiant, in lè-

ni emetico, præmissis solventibus; repurgato ventriculo & intestinis, cura ad vias secundas convertenda est, danda lenissima aut diuretica aut diaphoretica sunt, quæ resorptas omnes biliosas particulas eluant. Qui frequentibus eruptionibus erysipelatosi obnoxii sunt, his biliferum systema corrigendum victu acescente vegetabili, omissis pinguibus, rancescentibus, roborandumque stomachicis, amaricantibus, cortice peruviano. Hæc erysipelatosæ febris cura est, quotiescunque es simplex & alteri cuidam feбри non permixta; verum verno tempore, itemque hyemali, ubi frequentiores inflammationes sunt, materies febrim erysipelatosam producens aliam simul sibi sociam adiscit, inflammatoriam nempe. Hinc fit, ut duplex methodus & *antiphlogistica* & *antibiliosa* debeat adhiberi. Quod si in eodem morbo complicato utraque hæc methodo opus sit, antiphlogisticam omnium primo, dein primum antibiliosam, fracta jam inflammatione, oportet in usum trahere.

Ex hac perbreui & erysipelatosæ febris, & ipsius anginae erysipelatosæ descriptione apparet,

1) male agere, qui hanc febrim solis diaphoreticis, isque forte validioribus aggređiuntur, & regimine calido.

2) male itidem etiam illos agere, qui meris venæ sectionibus morbum frangere tentant, idque maxime autumno & æstate, ubi febris erysipelatoſa cum inflammatione rarius complicatur.

3) male agere, qui externe repercutientia adplicant, ſaturnina, uti ceruſſam, utut vulgus ita ſoleat. Præſtant diſcutientia, camphorata.

4) cum eryſipelatoſa materies admodum ſeptica ſit, hinc aquoſa, item pingua haud fert, ſed iisdem adplicatis cito ulcera peſſima producit. Hæc communior origo eſt ulcerum cruris, ab eryſipelate nempe, aut aquoſis fomentationibus, aut pingui emplaſtro, vel unguento tractato.

5) ex his conſtat, quid faciendum, ſi eryſipelas ſubito fauces deſerat & ad encephalon deponatur, nam cathartico emeticum, quod choleram quaſi artificialem excitat, & mota emeſi veſicans ad externam colli partem ægrum vindicant.

6) in angina eryſipelatoſa gargarizata conveniunt diſcutientia, antiſeptica, præcipue camphorata.

Alia anginae ſpecies eſt ea, quæ febrim miliarem comitatur. In hac ſpecie tonſillæ parumper tument, & puſtulis miliſiformibus,

albis, & dein ulcusculis albicanti margine donatis, circularibus occupantur. Angina hæc oritur ab ipsa materie illa miliari ad cutem projecta, & ipsæ pustulæ albicantem faucium tonsillarum, labiorum, buccarum (nam omnes hæ partes obsiduntur) a miliaribus per externam corporis superficiem disseminatis non differunt, nisi loco. Ulcuscula hæc aphthosa in membrana faucium laxa, & loco semper humido subinde serpunt, & latiores etiam plagas ac exulcerationes faciunt.

Alia angina febris scarlatinae jungitur fere semper, quæ eandem explicationem admittit, quam illa prior species in miliaribus observanda. Pars nempe materie scarlatinæ eruptionem producentis ad fauces deponitur. In scarlatina fauces gravius & frequentius afficiuntur, atque ita, ut ulcera lata, profunda non raro nascantur, ob vim scarlatinosæ materie magis septicam, perniciosam magis. Conveniunt in utraque specie gargarismata discutientia, dein vero ortis jam exulcerationibus indicantur gargarismata antiseptica, ex decocto corticis peruviani, marubii, absinthii, scordii cum vino rubro, camphora, syrup. berberis, roob dianicum. Item linctus ex roob mororum cum spiritu falis acido. Item ubi late & cito putredo fauces cor-

ri.

ripuit, prodest gargarisma ex libra una & dimidia decocti corticis vel alterius cujusdam corticis, e. g. quercini, salicis albæ, cum unciiis duabus fyrupi mirtilorum, & sesquidrachma — ij pulveris aluminis. Aut solutio quævis aluminosa. Aut gargarisma ex decocto corticis, cum spiritu vini camphorato.

Angina maligna; pestilentialis a *Gratio*, viro ceteroquin maximo, qui mea opinione optimam de febrium natura descriptionem dedit, tanquam novus morbus describitur, qui circa annum 1723. innotuit. Pestilentialem appellat, quod cum febre malignissima, eaque contagiosa jungatur. Cl. hic vir plures addit historias anginae hujus. Verum si has rite excutiamus, vix novum ibidem morbum reperiemus. *Maligna hæc angina* comitabatur febrem modo scarlatinam, petechialem, miliarem, harumque non qualemcunque, sed peioris notæ, quæ cito gangrænam inducit. Eandem *banc malignam* Cl. *Huxhamus* fuse descripsit in peculiari dissertatione.

Morbus hic oritur tempestate frigida, humida, nebulosaque; invadit more febrium gastricarum cum horrore, calore, capitis temulentia, raucedine, tussi aliqua, ventriculi vicio, & alvi dejectionibus, præcipue in in.

infantibus, qui nonnunquam fevcrius afficiebantur. — Omnes quærentur magnam ſpirituum abjectionem, ſubitanæam debilitatem. — Pulſus deprehenditur celer, parvus & tremulus. — Urina palida, tenuis, eruda. Quidam, adulti præcipue, urinam parce mittunt, & profunde tinctam, aut turbidam ſero ſimilem. — Oculi apparent graves, rubri, & quaſi lachrimoſi, os plenum ſæpius, rubrum & tumidum, ſubinde tamen pallidum & triſte. Et ſi morbus per diem tolerabilis videtur, noctu tamen exacerbatus plerumque cum delirio, aut phrenitide. — Paucis horis ante morbi invaſionem, nonnunquam ipſo initio tonſillæ inflammantur. Interdum glandulæ parotides & maxillares ſimul tument, idque ita ſubinde; ut ſtrangulationem minitentur. Fauces colore ſummo florido, rubroque ſunt, nitentque uvula, tonſillæ, velum palatinum, & poſterior pharingis pars variis albidis, vel cinereis maculis, quæ ſæpe ſubito augentur, & in lata profundaque ulcera abeunt, conſpergitur. Lingue apex humidus quidem, ſed radix ejus impura, craſſa, lutea, aut brunei coloris. Habitus nauſeoſus, & fere intolerabilis. Reſpiratio difficilis vox non acuta, nec ſonus ille latrans, qualis in inflammatoriis anginis eſſe ſolet;

ſed

sed raucedo & vox obtusa, qualis in iis percipitur, qui fauces habent ulceribus venereis obsessas. Profluvium materiae saniosae & rodentis ex naribus & ore. Quibus malum asperam arteriam; tandem & pulmones corripit, & peripneumonica morte enecantur. Adhuc in hac anginae specie exanthemata varia & vario morbi tempore, modo quasi erysipelato-sa, modo pustulosa magis, & miliformia. Subinde rubor tantum brachiorum adest, quasi, ut ait *Huxhamus* succo ribesiorum illita cutis esset, quem ruborem etiam nos hac verna tempestate aliquoties vidimus. Duratio morbi diversa, diversa quoque hujus solutio est.

— Sanguis venae sectione detractus aut floridus est, & rarus, luxusque, ut penna illum facile diffundas. In epidemia anni 1752 sanguis ab *Huxhamo* observatus nullum relinquebat serum, sed ita apparebat, qualis esse solet, ubi eidem ex vena profilianti mox spiritus cornu cervi affunditur, qui ejus naturalem coagulationem impedit. Subinde tamen pellicula alba, phlogistica, sed tenuis emissum sanguinem obteggit, subinde crusta plumbei coloris viridescens. Subinde loco tenacioris crustae, mollis gelatina reperitur sanguini emisso superposita. Notandae haec sanguinis hucusque descripti conditio est, nam non

in hac solum angina, sed in omni fer me maligna febre, petechiali, miliari, scarlatina, castrensi, carcerum, nosocomiorum, item in omnibus fere febribus biliosis talis sanguinis emissi facies est. Etsi sanguini emissio, fallacissimæ utpote rei, parum sit confidendum.

Consideranti mihi descriptiones hujus anginae varias, eas præcipue, quas vir summus *Wilhelmus Grant*, & quas ante ipsum *Huxhamus* dedit, illud venit in mentem, anginam hanc malignam non esse peculiarem morbum, sed febris aut petechealis, aut miliaris, aut scarlatinae intensiorem solummodo gradum, ubi solidorum robur dejectum, & vis vitæ imminuta adeo est, ut fauces exulceratæ, quin non fauces solum, sed tota corporis compages gangrænam minetur.

Cura Huxhamiana consistebat maxime in omnis generis antiseptics, iisque fortioribus, evacuatis, aut etiam non evacuatis primis viis, prout e re videbatur. Dedit is mixturas salinas ex sale absynthii, aut sale volatili cornu cervi ac succo limonum, addito pulvere contrajervæ & myrrhæ pauillæ. Item julapia ex camphora, aut aceto camphorato cum syropo ribesiorum nigrorum, aliisque. Demum tincturam suam corticis peruviani alexipharmacam, quam ipso cortice in sub-

stantia dato multo, tunc utiliorem observavit. Fors quod debilis ventriculus potius tincturam, quam crudum corticem perferret, subigeretque. Dedit item vitrioli elixirium. Gargarismata adhibuit ex decocto ficuum, florum rosarum rubrarum, item ex vino pomaceo austero cum melle & myrrha. Subinde tincturam myrrhæ cum spiritu vitrioli commisit, & cum aceto camphorato, quibus os elucbatur. De parotidibus frequenter his observatis id statuebat: aliqua hos tumores ex parte criticos esse, hinc eos maturabat adplacantibus cataplasmatibus acris, quin ipsis adeo vesicantibus. Quodsi longo post morbum tempore tumor glandulæ parotidis alias non discutiendus restaret, dedit is exiguis calomeli, sive mercurii dulcis doses, interpositis lenioribus & rhabarrinis purgantibus.

Angina v. violosa. Oritur hæc anginæ species in secundo tertioque stadio variolarum. Ut huic nonnunquam molestissimo, quin aliquoties etiam letali symptomati auxilium feramus, dignoscere oportet varias ejus in vario variolarum stadio causas.

In primo stadio vix fauces affici solent, & si id fiat, rheumati exiguo faucium id erit simile.

Verum in secundo stadio pustulis fauces occupantibus irritatio, & difficilis deglutitio oritur. Constat per sectiones corporum variolosorum cum ab aliis, tum & *Cottunio* neapolitano anatomico institutas, epiglottidis, utramque faciem, lateralia ejus ligamenta confusissimo pustularum agmine occupari non raro. Item variolis obsideri superiorem totam tracheæ partem, glottidis scilicet ligamenta, laryngis ventriculos, item ipsam asperam arteriam ad usque rumorum divisionem, quin ipsa bronchia, eorumque divisiones pustulatas observari nonnunquam. En causam, quare subinde in secundo variolarum etiam benignarum stadio quidam subinde non opinantes suffocantur. Accedente stadio tertio, allecta copiosa materie salivali, assurgentibus in tumores tonsillis major & respirationis, & deglutitionis præcipue difficultas oritur. Tandem in stadio quarto, exarescentiæ dicto, in confluentibus præcipue variolis, ubi facies insignius tumet, suffocationis periculum, inter dormiendum præcipue, non infrequens est, ob aggestum humorum crassum, & insigniores glandularum tumores.

Cura anginae hujus non in meris certe collutoriis consistit, sed efficacioribus utendum remediis, si suffocationis metus urgeat.

Ne

Ne variolæ hoc potius in loco, quam alio
srumpant, nemo medicorum efficere valebit,
hinc pustulæ caput asperæ arteriæ ipsamque
tracheam & bronchia occupantes præcaveri
haud poterunt; at vero faucium tumores &
periculosus subinde humorum ad fauces afflu-
xus imminuitur datis mature purgantibus re-
mediis, quæ salivam effluentem, purulentam
materiam & perspirabile retentum sub inte-
gumentis capitis, & in laxis faucium membra-
nis resistans, ac coacervatum, aliorum, ad
alvum maxime, dein etiam ad urinas deter-
minant.

Angina apthosa nunc veniret explican-
da, verum hæc eadem plerumque est cum
illa specie anginæ, quam *miliarem, petechia-
lem, scarlatinam* diximus.

Febris apthosa, apthæ etiam non fe-
briles ad morbos quoque gastricos, vel ipsis
adeo in infantibus pertinent. Lac enim acre-
dine vitiatum in ventriculo recens nati, aci-
dum, cujus portio post sectionem crebris &
ructibus & vomitibus in os rejicitur, ibique
rodendo, inflammando papulas dein & ulcus-
cula producit. Verum de apthis infantum
tunc differemus, ubi horum morbos erimus
pertractaturi.

Angina convulsiva morborum spasmodicorum symptoma est. In ea nec in faucibus, nec in cervice quidquam conspicuum est, at tamen respiratio cervice erecta obitur, & aboletur deglutio. Per se subinde oritur, atque non raro citam mortem infert. Plerumque tamen alterius morbi symptoma est, ut adeo ejus periculum ex ipso principe, quem comitatur, morbo metiri oporteat. Morbi hysterici & hypochondriaci frequens comes est, ubi œsophago binis in locis fortiter constricto, intermedius aër expanditur, rarefit, & incumbentem sibi tracheam in partem anticam urget, speciemque præfert globi, quem hystericum appellant. Observatur hæc angina præterea in hydrophobia, tetano, item in vulneribus gravioribus. *Zwingerus Act. Helvet. T. III.* hanc observavit post digiti lacerationem, secuto universi corporis tetano. Post nimias evacuationes hanc quoque anginam letalem videmus.

Cadaveris sectio nullum in faucibus vitium ostendit, nisi quemdam arteriarum & venarum turgorem excipias.

ODONTALGIA.

Dolores dentium paucis parcunt, & frequentissimi sæpenumero sunt.

Ad tres causas potissimum reduci possunt.

- 1) Cariem dentium vel ad inflammationem nervuli ad dentes pertingentis.
- 2) Vel membranæ dentis radicem ambientis.
- 3) Ad depositionem materiæ ferosæ.

In carie dentium nervulus denudatus, acri materia, aere, cibo, potusque calore, motu irritatur, doloresque excitat vehementissimos. In carie longius jam profecta dentis extirpatio sola juvat, qua neglecta vicini dentes, imo & maxime vitium idem contrahit, malo latius serpente. At vero, si dens modice tantum exesus sit, juvabit illum fillo ferreo candente inurere, aut probe purgatum plumbo replere, quo omnia aliena corpora a nervulo prohibentur. In hoc casu sunt, qui spiritu vitrioli, aut ipsa aqua regia dentem destruant, aut cum periculosa horum remediorum applicatio fit, merito rejiciuntur, eorumque loco cassia caryophyllata ad dentem cariosum applicatur, id quod mediante gossypio optime peragitur. Hunc in finem essentia opii a multis laudatur. Liquor anody-

dynus mineralis Hoffmanni hac ratione applicatus mali progressum pulchre sistit.

Si causa dolorum inflammatio sit, pulsus erit febrilis, plenus, fortis, facies rubra, gingivæ calentes admodum, dolores capitis, subinde tumere gena incipit, cessante dolore dentium. Hæc inflammatio oritur post ingesta acra, post vigilias, comotationes, exercitia nimia, suppressas evacuationes sanguineas. Finitur sæpe tuberculo suppurante. *Cura* antiphlogistica, venæ sectio, aut potius hirudines ad maxillam applicata, emulsa, nitrosa optime conducunt. Ad tuberculum suppurans ficus in lacte cocta applicari debet. Nocent omnia remedia calida, quæ in carie dentium laudata antea fuere. Nocent itidem vesicantia in hac odontalgia specie. In decubitu frigido materiæ serosæ, mucosæ, ad dentem facto dolor sæpe æque atrox, sed prius descripta inflammationis symptomata desunt, oriturque a perfrigeratione retropressa perspiratione. Hinc profunt purgantia, post purgans perspirationem restituet, materiamque decumbentem dissabit decoctum lignorum, infusum florum sambuci, acacior, & tiliæ cum roob sambuci, vesicans ad nucham post aures, ad angulum maxillæ. Facta itidem purgatione profunt pilulæ de styrace, opium.

opium, theriaca, quædam acria mucum evocantia e. g. fumus nicotianæ, masticatoria acria. Nocet per se venæ sectio.

Sunt homines quidam debiles catarrhis variisque morbis a laxitate & mucoso humorum statu oriundis frequenter tentati, quive ob eandem causam graviter dolore dentium affligantur. His roborandum totum corpus, & debilis corporis compages firmanda est, ut a molesto hoc dentium dolore immunes præstentur. Hic nocent omnia evacuantia, omnium vero maxime venæ sectio; cortex palmare remedium in hoc casu est. Curati quidam sunt solo vini, cui antea non assueverant, potu.

Odontalgiam periodicam cortex, uti omnes febres intermittentes. specificè tollit.

PALPITATIO CORDIS,

De vario hydrope thoracis alibi actum est, hinc ad alios pectoris morbos nos convertemus, & palpitationem cordis accuratius examinabimus.

Palpitatio cordis a medicis vocatur ejus valida & violenta contractio, qua cruorem propulsum sibi fortius obstantem, vel quamcunque aliam resistantiam superare nititur.

Causse autem omnes palpitationis ab observationibus adnotatæ hærent vel in *partibus solidis ipsius cordis*, eique vicinis irritatis, aut organico vitio laborantibus; vel secundo in *fluidis per cor & vasa movendis*, vel tertio in *nervorum mobilitate & consensu*.

Ad classes has generales caussarum spectant sequentia :

1) Cor vergens in callum vel os; cor magnum dilatatum; cordis inflammatio, abscessus, excreſcentia, valvulæ ejus induratæ & callosæ, accretio pericardii ad cor, induratio pericardii. Aneurismata aortæ, & arteriæ pulmonalis. Hæ ipsæ arteriæ callosæ, cartilagineæ, ossescentes, calculi & vermes in pericardio, corde, polypi cordis & vasorum majorum; pulmones infarcti & scirrholi.

2) Humorū copia & plethora, aut eorundem motus exercitio corporis, febris acuta, vel intermittente acceleratus. Suppressio excretionum consuetarum sive sanguinearum, sive ferosarum,

3) Humorū immeabilitas, spissitudo glutinosa, cacoehymica, phlogistica sanguinis.

4) Acrimonia irritata, scorbutica, arthritica, venerea, scabiosa, aliaque, quæ vel cum sanguine adhuc oberrat, vel ab exterioro-

terioribus repulsa partes internas occupat. Acria effluvia inspirata. Acrimonia ulcerosa, gangrænosa.

5) Defectus sanguinis boni, aliorum bonorum humorum, vel ab inedia, vel a profusione eorundem nimia.

6) Animi pathemata magna, & systematis nervosi mobilitas in debilibus, hypochondriacis, hysteriis, chloroticis.

7) Consensus nervorum ab affecto capite, tum etiam a vermibus intestina rodentibus, item a flatibus illa extendentibus.

Adeo valida diuturnaue simul cordis palpitatio, ut costas foras urgeat, easque continua pulsatione afferat. Venæ sectio subinde curat, sapius vero solummodo palliat morbum, molem movendorum ad tempus minuendo. Leniora, & antiphlogistica purgantia, blanda acida, & nitrum, orgasmum humorum compescendo, multum sæpe faciunt. Qui ab aneurismate cordis aut vasorum majorum cordis palpitationem patiuntur, supra recensitis uti debent, simul etiam ab omnibus iis abstinere, quæ motus humorum, aut eorundem molem augere possunt. Hinc otium & tenuis ac vegetabilis diæta iis convenit, nocet vinum, ira, venus & opiata, notante Hoffmanno.

Qui palpitationes cordis ab atonia spirituum sola, aut a terrore subito incusso patiuntur, iis conveniunt ea, quæ nervis amica habentur, melissa, mentha, liquor anodynus mineralis Hoffmanni, spirituosæ & anodyna, opiataque. Ceterum facile patet consideranti, nullam in hujus morbi curatione medellam universalem assignari posse, utpote quæ ex varia morbi causâ repeti debeat.

T U S S I S.

Morbos pectoris a tussi ordiemur, pleurorumque, aut fere omnium pectoris morborum symptomate.

Tussim vocant medici violentam & sonoram aeris inspirati, larynge antrorsum moto & elevato, excussionem, qua id, quod per vias aereas ejici potest, impetuose per os ejicitur.

Causa proxima. Oritur autem ab irritatione nervosæ, & maxime sensibilis membranæ interioris asperæ arteriæ & bronchiorum, indeque nata constrictione vesicularum, & canalium bronchialium, ab inferioribus ad superiora, & convulsione diaphragmatis, musculorum thoracis & abdominis. Hinc tussis causam suam proximam semper habet in pectore, neque aliam formare ideam possumus

de causa tussis, quam quod sit omne id, quod potest irritare nervos laryngis, asperæ arteriæ, & bronchiorum. Interim tamen causæ remotæ sede sua differre possunt, modo enim hæret in ipsa trachea, & bronchiorum membrana, organisque respirationi inservientibus, pulmonibus, diaphragmate, pleura, mediastino, musculis, intercostalibus; modo in distitis partibus habitat, & demum per consensum nervorum, intercostalis, & paris octavi ad pectus, irritabilemque illam membranam propagatur. Hinc divisio nascitur in *idiopathicam* & *sympathicam*: de utraque singillatim.

Ad primam classem referri debet *Tussis ab inspiratis irritantibus*, quæve specie sumi, vaporis, pulvisculorum, exhalationum cum aere remixtarum, interiori membranæ asperæ arteriæ adplicata tussim excitant.

Hæc tussis artificibus familiaris est notante *Cs. Ramazzini* in diatribe de morbis artificum. Ita a spirituum acidorum mineralium, aceti calidi, sulphuris fumo & vaporibus, tussunt chemici & pharmacopæi. A farinæ tenuissimæ particulis cum aere volitantibus molitores; a tenuissimis arenulis inspiratis statuarii & lapidæ; ab aere igneis particulis gravido vitriarii; a pulvisculis plumbi & lythargyrii, metallifusores, ac figuli; a
cal-

calcis vivæ atomis ore haustis fabri murarii. In his casibus omnibus laudant practici incras-
santia, mucilaginosa, uti decoctum raparum,
oleum amygdalarum, quin etiam panem bu-
tyro illitum talibus artificibus comedendum
suadet *Etmüllerus*; attamen magis directa me-
dela habetur a vaporibus aqua & lacte ore
haustis, vel mediante infundibulo factis, qui
membranam irritatam blande inungunt, spi-
cula pungentia obvolvunt, horumque excus-
sionem a locis irritatis, lubricando facilitant.

Sequitur *tussis a peregrinis corporibus in-
ter edendum rimam glottidis subeuntibus*; item
*a muco viscido hærente in lacunis membranæ
asperam arteriam intus vestientis*; vel *throm-
bo, aut calculosa materia in ventriculis laryn-
gis hospitante, tum & a polyposis concretioni-
bus, & tumoribus varii generis cavum tra-
cheæ occupantibus*. A corporibus inter riden-
dum, loquendamque deglucitis, ubi quid si-
mul rimam glottidis subintrat, vehementissi-
ma tussis oritur, si corpus fuerit liquidum;
a rebus vero calidis sæpe dira suffocationis
necessitas secuta est in instanti. Mucus in-
duratus, calculi & thrombi vix sciuntur, nisi
ejecti, vixque oppugnari possunt, ut decet;
inhalationes tepidorum vaporum emollientium
princeps alioquin forent remedium. Polypi &

tumores inter causas latentes, & immedicabiles referendi. Ariditas interioris tracheæ raucam siccamque tussim progignit, a defectu humectantis in corpore oriundam, febribusque continuis, inflammatoriis & ardentibus familiarem. Motus citatior humorum & calor in febre obvius abigit liquidiora sanguinis, serumque ejus densat & inspissat; igitur ut linguæ & toti oris cavo, ita & interiora tracheæ deest illud humidum, quod fibras reddit molliusculas. In casu febrili, vel etiam non febrili, præstantissimum remedium suppeditat aer inspiratus, per artem tepida humiditate imprægnatus. Item emulsiones seminum frigidorum, & decocta mucilaginosæ. Ariditati tracheæ jungi debet vera membranæ ejus inflammatio, sive superficialis illa solummodo sit, aut erysipellacea, sive profundior, sive morbus princeps sit, uti synanche, sive solum febris inflammatoriæ prægressæ symptomata. Tussis inde nata sicca, stridula, clangosa, molestissima curari debet cum morbo principe. Vapores aquosi blandique optimi usus sunt.

Tussis, quæ cum coryza, gravedine & raucedine complicata, ab acri tenui sero tracheam internam sollicitante provenit, *catarrhalis* dici consuevit. Hunc catarrhum vocamus seri naturalis majorem e glandulis circa

caput & fauces effluxum in sensu strictiori; si hæc definitio extenderetur ad omnes corporis glandulas, diarrhæa *catarrbus intestinum*, & fluor albus *catarrbus uteri* adpellari deberet; at *Schneiderus* notionem hæc catarrhorum nimium extendebat. Hic saltem de faucium, & asperæ arteriæ, pulmonumque catarrho sermo est. Glandulæ innumeræ a *Morgagnio* optime descriptæ inhærent toti superfici ei interiori trachæ, præcipue in postica ejus parte & in interstitiis cartilaginum. Hæ glandulæ in tela cellulosa locatæ membranam nervosam interioris trachæ suis osculis perforant, eamque muco pellucido, blandissimo, quam *Boerhaavius* in opusculo anatomico in fabrica glandularum egregie descriplit, perpetuo illiniunt. Tales glandulæ & in bronchiis, bronchiorumque ramificationibus copiosæ reperiuntur, quare in omnes harum partes catarrhi notio cadit.

Alia species catarrhi est, quam *habitualem* & *chronicam* appellamus, quæve a depravata ventriculi coctione, omniumque humorum serosa intemperie in glandulas labefactas depluente pendet, sed hac alibi. Catarrhus, de quo agimus, maxime oritur a suppressa feri tenuissimi excretionem, quod per superficiem corporis perpetuo difflatur,

tur, ejusque suppressi retentique regressu, & depositione ad asperam arteriam, vel pulmones. Verum & in ipsa interna tracheæ & bronchiorum superficie inspiratus aer frigidus perspirationem supprimit, vasculorumque exhalantium ostia constringit. Hinc accumulatur a tergo appellentes humores, vasaque extenduntur, a qua extensione sola fit irritatio. Accedit accumulatae colluviei serosæ immista pungens acrimonia, quæ dum in coryza tanta est, ut nares, os, partesque cute tecta arrodant & excoriet, & in membrana pituitaria Schneideri sternutationem, in oculo ex glandula innominata profluens, ardentem & dolorosam lippitudinem, in faucibus anginam catarrhosam seu serosam efficiat. Quid mirum, si in sensibilissima tracheæ membrana eodem effectus producat, irritando, rodendoque.

Indicationes sunt serum, acre luxurians in corpore, & præcipue ad tracheam depositam revellere, per convenientia collatoria eliminare, id quod per alvum, urinam, & superficiem corporis optime fit, deinde acrimoniam involvere, demum tumultus ab irritante sero concitatos sopire. Ad alvum movendam hoc in casu optime convenit emulsio mannata, quæ simul etiam acrimoniam involvit. Absoluta purgantis operatione, prodest opium

opium convenienti doſi ante ſomnum propinatum, cum ſyrupo de althea, vel ſucco liquiritiæ, vel emulſo, exhibitoque prius pediluvio tepido, hac enim ratione diaphoreſis reſtituitur, quies pulmonibus, tuſſi verſus veſperam & noctu moleſtiſſima conquaſſari ſolitis, conciliatur. Remedia ſpirituoſa, acria longe abſunt. Theriaca, pilulæ de cynogloſo, quæ per excellentiam catarrhales dicuntur, item pilulæ de ſtyrace, quæ in diſpenſatorio vienneniſi contra tuſſim ferinam etiam pertinaciſſimam laudantur, vim ſuam ab opio habent. Eſi ob alia acria, ex quibus componuntur, minus bene convenient. De opiatſ in tuſſi *Wedelius* aſſerit, ea optime prodeſſe, ſi tuſſis ſit a tenui, acri, mobilique ac facile diſſilabili materia.

Excipit tuſſim catarrhalem *tuiſſis pectoralis humida, habitualis medicis dicta*, a materia lenta viſcida magna copia & diu in pulmonibus delabente originem ſuam trahens, uti glandulæ tracheales & bronchiales quando ſerum tenue & acre fundunt, catarrhalem tuſſim progenerant, ita ſi lentam & viſcidam puitam, cui nil parum acris immiſtum eſt, ſuppeditent, tuſſim pectoralem humidam, eamque habitualem, mucosamque faciunt. Si tuſſis catarrhoſa prius deſcripta diutius protra-

trahatur, si nimium emollientibus, lubricantibus, tepidis aquosisque tractetur, malique diuturnitate laxitas glandularum trachealium bronchialiumque inducatur, id demum contingit, ut ingens humorum crudorum, lentescantium affluxus ad pulmones fiat, & dicta tussis habitualis generetur. Hæc tussis in præxi sæpe cum phthisi male confunditur, in eam tamen transire potest, si mucosam materies acrimoniam contraxerit, & labefactatos pulmones sensim exedat. Quin & alia ratione phthisis oriri potest, si scilicet tussis frequentia & vehementia rumpantur hinc inde aliqua vascula, & sanguinem fundant, quæ dein ob continuum visceris motum coalescere prohibita in exigua, latinsque serpentina ulcuscula transeunt, nisi forte rupto majori vase hæmoptisis & demum vomica oriatur. Sed etiam absque continui solutione, ob solam glandularum vasorumque laxam debilitatem, eousque humores crudi in pulmonibus accumulatur, ut omnia, quæ corpus nutrire debebant, in mucum inertem fatiscencia bonam partem expectoratione rejiciantur, tabescente corpore. Id quod tamen præcipue contingit, si oleosis mucilaginosisque copiosis morbus tentetur.

Curatio hujus morbi postulat sequentia:

1) Ut

1) Ut ingerantur talia, quæ solvendi videntur, simulque digestionem, quæ semper in hoc malo dejecta est, prospiciunt.

2) Ut materia lenta reddatur mobilis, & affluxus ad pulmones ab iisdem avertatur, vicariis iisque convenientibus excretionibus institutis.

3) Ut, his prægressis, tussis novum semper affluxum causare solet, non obstante vicaria evacuatione, si nimis urgeat, vesperi consopiat.

4) Ut vasa pulmonis relaxata roborentur, quo ulterior mucæ decubitus prohibeatur.

His indicationibus ut satisfiat, absint farinacea non fermentata, glutinosaque. Incidentia, saponacea, herbæ antiscorbuticæ, dictæ, succus taraxaci, sonchii, senecionis præfribantur. Materies ad renes & alvum potius determine ut leni excitata diarrhæa, roborante rheo, vel si viscidus nimium lentor peccet, purgante apte resinoso, mercurio dulci acuato. Sordes hæ mucosæ non bene ad cutis superficiem amendantur, cum alvus sit proprium mucosæ materiæ, notante Hoffmanno, colatorium. Interponi vel subjungi potest usus balsamicorum lenium, myrrhæ, succini, olibani, mastichis, gummi ammoniaci, aloës &c. cum succo liquiritiæ in pilulis

redactorum. Opiata, quæ in catarrho a fluxione tenui orto adeo laudantur, monente *Wedelio, Willifio, & Hoffmanno*, in tussi a materia lenta viscidaque non debent exhiberi, nisi solventibus præmissis, & evacuatione mucii jam facta, & tunc solum, si prægressis his omnibus, tussis adhuc perseverat vehemens. Notat enim *cl. de Gorter*, si multum viscidum adsit, anodynus sæpe suffocationem induci. Ultimæ indicationi difficulter fatisfit, omnia enim, quæ roborandi vi polent, agunt primum in primas vias, vasa coarctant, contentaque fluida extorbant, & aliorum, præcipue vero ad pulmones relaxatos determinant. Magni usus est rheum sensim roborans, & simul revellens: neque tamen usu caret cortex peruvianus in decocto, sed maxime juvat, si id levius primo, dein saturatius exhibeatur, melle edulcoratum. Pulchre quoque profunt pilulæ ex olibano, mastiche, sarcocolla, myrrha, succo catechu, therebinthina, succo liquiritiæ exceptis. Vix vero datur aliud & præsentius roborans, quam aër serenus & siccus, sub equitatione maxime in hoc viscus admissus, vel fumo ex adperso prunis succino, mastiche, olibano, styrace, gummi benzoës medicatus, & crebro inspiratus. Talia suffimigia in genere lau-

laudant *Meibomius* & *Schulzius* peculiari-
bus dissertationibus. Fumum ejusmodi robo-
rantem, in tussi humida cum membranæ inter-
næ relaxatione, excellere dicit *Cl. de Gorter*.

Prodest quoque ejusmodi ægris verè &
æstate rusticari, & inter abietes ac pineta ver-
sari, aëremque therebinthinaceis effluviis scœ-
tum, inter ambulandum inspirare.

Venimus ad *tussim epidemicam*, cujus
caussa cum aëre excepta ipsi tracheæ & bron-
chiis sese infigere apta est. Generari potest
in aëre acer stimulus, qui ore exceptus va-
rios morbos excitare solet. Nam in ventri-
culum & intestina deglutitione delatus, car-
dialgias, vomitiones, diarrhæas, dysenterias,
febres epidemicas excludit, ut inspirationi
tracheam ingressus tusses generat epidemicas,
easque febriles, aut etiam non febriles. Hic
sermo non est de leviori illa tussi epidemi-
ca, quæ soli frigidiori aeri ad calens præci-
pue corpus admissio debetur, & catarrhalis
nuncupatur; neque de paulo graviori, quæ
austro & aquilone subitis vicissitudinibus al-
ternante oritur; spiraculis cutaneis modo la-
te patentibus, modo, idque repente, constri-
ctis. Nam & hæc tussis ad catarrhales re-
fertur, utraque vero nihil acris malignive
habet. Verum si æstate fervidissima prægres-

sa, autumnus sequatur frigidiusculus, tusses inde natae non mere catarrhales sunt, sed septici quid, malignique, quod in aere oberare supponitur, habent. Tuffis hæc subinde sola affligit, subinde vero febre stipatur. Talem tuffim epidemicam, quæ anno 1580 totam fere Europam pervagabatur, notavit *Sennertus*. Aliam, cui febris pleuritica, aut peripneumonica supervenerat, notavit *Sydenhamus* ab anno 1675. In curatione talium tuffium indaganda ratio constitutionis epidemicæ est, indeque medendi methodus repetenda. Nam in illa a *Sennerto* descripta sum opere nocuit venæ sectio, profuere purgantia & incrassantia pectoralia. In ea vero a *Sydenhamo* notata requirebatur venæ sectio & demum catarrhis. Non vacabat periculo tuffim anodynis aggredi, aut balidis remediis. In alia tuffi epidemica pariter a *Sydenhamo* observata febrili, in cujus medela sudorifera non profuerunt, sed facile pleuresin invitarunt, anodynis & pectoralibus omissis, venæ sectionem, catharsin, & epispastica adhibuit optimo cum successu.

Non omittenda illa tuffis est, quæ causam habet totam humorum massam acrimonia specifica infectam. Huc spectat *cachectica, arthritica, rheumatica, erysipelatoza, vario-*
lo-

lofa, morbillofa acrimonia, aqua hydropis calidi, pus & ichor humoribus inhaerens. Facile patet, hic curari morbum principem debere, non autem tuffim, quæ tamen, fi valde urgeat, nihilque contra indicet, narcoticis fubinde falli poteft. Ad hanc tuffim illa etiam revocari debet; quæ oritur, fi acris materies antea in partibus ignobilioribus externis hærens, inque has vi vitæ deponita, prava vero metaftafi ad interiora denuo recurrens in tracheales & bronchiales glandulas deponitur, tuffimque irritatione fua excitet. Huc ergo fpectat tuffis ex fcabie, tinea, achoribus, eryfipelate, arthritide, podagra, fero œdematofa, fudore pedum, fordibus acris ex vetuftis crurum ulceribus, fi retroprimantur, recedantque. Cura fit per ea, quæ a pectore revellunt, & ad loca attrahunt, quibus antea materies inhælit; quare alvum laxantia, pediluvia, fomenta, epifpastica, veficantia, fonticuli, diuretica, fudorifera &c. pulchre profunt.

Contemplabimur modo tuffim ficcam juvenum plethoricorum, narium hæmorrhagiis antea affuetorum, item fœminarum fuppreffis menfibus laborantium. Cauffa hujus tuffis eft largior fanguinis ad pulmones affluxus, vasculaque ejus deducta ac tumida, fenfimque

aneurismatica & varicosa reddita, quibus adjacentes membranosa cellula bronchiales premuntur, irritanturque. Hæc tussis violentis concussionibus facile in hæmoptysin, rupto scilicet vase aneurismatico, varicosoque abiit.

Curatio in eo vertitur, ut impetuofus sanguinis affluxus a pulmonibus avertatur, rupturæ periculum prohibeatur; hinc conveniunt sanguinis missiones, purgantia antiphlogistica, talia scilicet, quæ sine acri stimulo agunt, emulsiões nitrosæ, pediluvia tepida. Absint motus corporis paulo fortior, acria, aromatica, comestiones, vinum. Quod si hæmoptoe jam natæ sit, cruore in vesiculas extravasato tussimque irritatione sua producente, & hæmoptoën novam comitante, narcoticum prodest, quod tussis symptomaticæ violentiam compescat; modo reliqua, quæ directe indicantur, peracta jam sint. In omni vero alio hujus morbi statu narcotica non conveniunt. Verum præterea notandum, emollientia, lubricantiaque procul abesse debere, cum vasa turgida relaxent, majorem ad pectus sanguinis affluxum producant, atque, præcipue si nulla evacuatio humorum prægressa sit, vasorum dehiscentiam & crepaturam reddat faciliorem.

Tuffis phthifica ad specialem de phthifi tractationem pertinet.

Pertractatæ sunt hucusque tuffes idiopathi-
thicæ, quæ modo sympathicæ fequuntur, in-
terque has primo loco *tuffis ftomachica* patho-
logis appellata. In hac tuffi cauffa later in
ventriculo variis cruditatibus featente, a qua-
rum mole & acrimonia irritatio propter ner-
vum intercoftalem, & per vagum propagatur
ad diaphragma, pulmones, tandemque ad ipfo-
rum membranam nervofam, tracheam & bron-
chia intus veftientem; multum quoque facit
œfophagus afperæ arteriæ adhærens, & ner-
vulorum utrique propriori communicatio;
item transitus œfophagi per diaphragma. Sym-
ptomata figna que hujus tuffis funt; gravi as &
intumefcentia ventriculi, dejectus appetitus,
naufea, lingua fordida, cardialgia, vomituri-
tiones, vomitus, quo fepe tuffiendi paroxys-
mus finitur: Sensus ftimuli in ferobiculo cor-
dis, quoties paroxysmus initat; aucta poft
paffum ventriculi incommoda.

Indicationes funto acrimoniam irritantem
obtundere, vifeida incidere.

2) Morbi mineram ex ventriculo excutere.

3) Languentem ventriculi fonctionem
reftituere. Hinc nocent omnia fic dicta pe-
ctoralia, relaxantia, mucilaginofa, incraffan-
tia,

tia, oleosa; ventriculi enim robur enervant penitus, & apparatus crudorum augent. Nocent pariter narcotica, utpote quæ motum ventriculi, intestinorumque reddunt torpidiorem; hincque causam morbi fovent. Missis ergo hisce proderit saburram ipecacuancha excutere, & medicamento mannato pauxillo tartari emetici acuato, ano & cato, exturbare. Profunt & rhabarbarina, aloetica, salibus juvata, omniaque amara digestioni amica. Sæpe deprehenditur saburra acida mucosaque, addi tunc absorbentia alcalinaque possunt. Factis debitis evacuationibus roborantibus, stomachicis restituenda digestio est.

Tussi stomachicæ addi debet *tussis habitua-
lis cachectica*, seorsim consideranda. Si tussis stomachica nimium diu persistat, atque inepta medicatione, aut remediorum neglectu habitualis reddatur, resorpto scilicet, & ad vias secundas translato crudo apparatu, succi viscerosi, pulmones, totumque vasorum systema inficient, tussimque excitabunt partim idiopathicam, partim vero sympathicam, cum mali causa utrobique & in ventriculo, & in pulmonibus resideat. Idea hujus tussis rite formatur, si ea consideratur ut conjuncta ex tussi pectorali humida sive habituali, quam superius, & ex tussi stomachica, quam

paulo ante descripsimus. Unice hic indicantur amara, aromatica, salina, gummi resinosa, saponacea, solventia ex classe roborantium & alvum leniter ducentium, tandem ea, quæ atoniæ universæ, medentur, martialia, equitatio, suffitus ex resinosis, balsamicisque. Hac methodo sæpe malum hoc pulchre curatur, quod phthisin mentitur, ab ea tamen differt, quod materia viscida ex virida flavescens sereatu rejecta sit gluten iners, non autem verum pus, quodque febris absit, quæ pus in corpore ubicunque latens semper solet comitari.

Sequitur tussis hypochondriaca, quæ causam habet non tantum in ventriculo, sed profundius etiam in intestino, & in omnibus imi ventris visceribus, vel nimia irritabilitate, vel debilitate, vel obstructione laborantibus. Cognoscitur ex aliis morbi hypochondriaci symptomatibus. Causa est, aut nimia mobilitas, & irritabilitas solidorum sympathice pulmones afficiens, aut in colo latentes fordes, scybala dura, aut sanguis per systema venæ portarum non rite motus, stagnansque, unde membranzæ intestinorum & per consensum etiam pulmones irritantur. Aut hepatis aut lienis obstructio & scirrhus, qui vicinum diaphragma mole sua sollicitat. Tussis

sis modo sicca est, modo vero humida, tuncque præcipue, cum crudus simul primarum viarum apparatus adest. Medela peti debet ex cognitione causæ, & curatione morbi principis. Id solum animadvertendam, emollientia, relaxantia, oleosaque, hic neutiquam convenire. Egregia curationum huc pertinentium specimina leguntur apud *Hoffmann* Medic. system. IV. part. III. p. 401. 419.

Tussis convulsiva, seu ferina, specialem meretur considerationem. Estque illa species tussis, in qua conatus expirandi, omni licet aëre inter tussendum exploso, tantus, tamque pertinax est, ut inspiratio ad tempus bene longum prorsus inhibeatur, atque propterea suffocationis periculum instet. Cum motibus artuum convulsivis, sæpe vehementissimis, ad convulsionem universalem & epilepsiam usque subinde incrementibus.

Ratio phænomeni hujus quærenda est in pulmonibus, diu quasi a fumo accensi sulphuris constrictis. Hinc liber per eos sanguinis transitus inhibetur, ejusque a capite reflexus pariter impeditur, unde facies turgida, lividaque quasi ab injecto laqueo, oculorum illachrimatio, vasa encephali infarcta, convulsiones, paralyfes, apoplexia.

Tussis hæc subinde per paroxysmos statim redeuntibus invadit, non raro omni alterno die graviore paroxysmi sunt. Plerumque insolitus tussendi finitur vomitu vel assumptorum, vel etiam materiæ pituitosæ, subinde tremulæ, instar spermatis ranarum. Paroxysmus instans præsentitur molesto stimulo, sensu rei reptantis, scalpentis, incipiente a scrobiculo cordis, vel etiam a regione umbilicali. Aetatem puerilem, laxos, debiles, foeminas hystericas præcipue, virosque mobiles sæpe vexat. Sæpe epidemica est, qualis hoc anno 1775 mensibus Martio, Aprilis, & initio May fuerat. Idque peculiare habet, quod pertinacissima sit, ad duas tresve subinde menses perduret. Sunt, qui unum tantum alterumque paroxysmum, quo tamen vix non suffocantur, patiuntur, malo postmodum non amplius redeunte.

Certa observatio est, morbos pectoris qualescunque durante epidemia tussis convulsivæ, de morbo prædominante facile quid participare, atque in tussim convulsivam abire.

Id præterea constanter est observatum, paroxysmum facillime risu invitari, concitarique; credo quia in risu æque ac in tussi convulsiva diaphragma repetitis vicibus succurritur ita, ut continuæ expirationis nulla in-

spiratione interpolatæ fiant. Paroxysmum instantem vidimus retardatum non raro, penitusque emanentem, fortibus, tardisque inspirationibus.

De sede multum disputatur. Id autem videtur, nervos diaphragmatis, & per consensum etiam eos, qui pulmonibus inserviunt, præsupposita illorum nimia irritabilitate propriis affici causa, vero excitans varia variisque in partibus locata esse potest, erat eadem causa, ac principis morbi epidemici. Hinc explicari potest, quare in diversis epidemiis diversa remedia profunt, quare in eadem epidemia medela in diversis ægrotantibus pariter variet; quia scilicet etsi *caussa prædisponens*, scilicet nimia partium respirationi inservientium irritabilitas mobilitasque, in omnibus ægrotis eadem omnino fit, *caussa tamen excitans* adeo diversa observetur, quam nisi medicus sedulo fuerit expiscatus, cœcò modo per varia, sæpe opposita remedia absque fructu vagabitur.

Juvat hic plerasque methodos tussim convulsivam curandi contemplari:

1) Fuere epidemiæ, ubi venæ sectio profuit, methodusque antiphlogistica. Tunc scilicet, quando dispositio peripneumonica adfuit, pulmonum plethora, unde causa excitante per

venæ sectionem ablata, tussis continuit. Verum ubi hæc causa non adest, patet, frustra remedium in venæ sectione quæri. Interim ubi habitus ægrotantis paulo plenior, tussisque vehementis admodum fuerit, ut ruptura vaforum pulmonalium metnatur, venæ sectio, etsi morbum non tollat, nihilominus a graviore symptomate, sputo scilicet sanguine, aut peripneumonia præservabit.

2) Alio tempore emetica, purgantia per epicrasin data, interpositis roborantibus profuere; at nunc tussis erat fere *stomachica* & stimulus excitans in pituita primas vias occupante residebat. Hoc in casu venæ sectio nocuit, nocuere & hic dicta pectoralia emollientia, lubricantia, oleosa, mucilaginosæ.

3) Subinde cum emolumento adhibebatur kermes minerale, eo scilicet in casu, ubi mucus iners pulmones obsidens nervosæ respirationi famulantes affecerat. Hoc enim per kermes minerale inciso, sputisque copiosioribus ejecto, causaque excitante sic ablata, tussis continuit. Sed videmus hanc methodum in aliis speciebus tussis convulsivæ prodesse non posse.

4) Opiata feliciter suffocarunt, penitusque tandem profligarunt tussim hanc, tunc videlicet, si causa excitans ejus indolis fuerat,

rat,

rat, ut opio omnium sudoriferorum potens-
 tissimo per corporis superficiem potuerit efflu-
 dari, mobilisque valde, & tenuis fuerit,
 quales solent esse defluxiones serosæ, retro-
 pressaque materia perspirabilis. Quod si sti-
 mulus fuerit magis adhuc spiritualis, uti e. g.
 animi pathema, opiata, utpote mentem pa-
 cantia, pariter indicabuntur. Sed vidimus pra-
 ter narcotica hæc in ea tussis convulsivæ spe-
 cie, quæ pituitæ crassæ, minusque mobili de-
 betur, vix non suffocationem induxisse. Non
 nunquam, etsi nil mali ab usu opii observaba-
 tur etiam largiori, nihilominus tussis nehi-
 lum quidem remisit, profuit tunc extractu in
 hyosciami.

Puella 8 annorum omnibus remediis fru-
 stra adhibitis, tussi ab usu opii nec minimum
 remittente, a dato vero kermete multum ex-
 asperata, curabatur sequenti mixtura.

- R. Aqu. flor. tiliæ unc. jv.
- Mucilag. gummi arab.
- Syrupi diacod. aa unc. j.
- Extractus hyosciami gr. ij.
- Lapid. cancerorum dr. β

M. Mixtura intra biduum assumenda. Do-
 sis 2 Cochlear. major.

Laudantur etiam extractum nicotianæ,
 quod tanquam narcoticum prodesse potest.

5) Fuere, qui tanquam remedio specifico utebantur cortice peruviano, eo scilicet in casu, ubi febris intermittens sub larva tussis convulsivæ statò tempore rediit. Cortex peruvianus pariter indicatur, ubi solidorum laxitas, nimiaque irritabilitas præprimis peccat, causa vero excitans ejus naturæ est, ut restituito corporis vigore aut imutetur sponte, aut sola vi vitæ e corpore eliminetur. In aliis autem tussis hujus speciebus, aut nocet, aut saltem non satisfaciet.

6) Visa est tussis convulsiva, post prægressam perfrigerationem, orto autem inter scapulas dolore rheumatico conquievit. Datum infusum florum sambuci, tiliz, scaciæ, roob sambuci fervide epotatum, morbum omnem ex toto profligavit. Hinc desumitur, tussim hanc convulsivam revera *rheumaticam* fuisse, a materia nervos diaphragmatis & pulmonum sollicita. Vesicantia inter scapulas posita & a multis contra tussim convulsivam laudata, etiam hic optatum effectum fuissent sortita.

Universim videtur ex hucusque dictis sequens conclusio formari posse. Scilicet omnes superius enarratas tusses simul fieri posse *convulsivas*, si antecedenter nimia fuerit partium respirationi inservientium irritabilitas, mobilitasque. Hinc tussim convulsivam male ha-

habent tanquam morbum specificum sui generis; male insuper inter morbos posteriorum seculorum, quos antiquitas ignoverit, recensere, cum omnium ætatum morbus fuerit, etsi non ita accurate a veteribus descriptus; perperam pariter morbis contagiosis, iisque imprimis, qui, uti variolæ semel ut plurimum eundem hominem toto vitæ suæ tempore comprehendunt, adnumerari.

Non negligenda est *tussis rheumatica*, quæ sæpe ferina & convulsiva est. Rheumatismus in diversas species dividitur. Si in externis partibus resideat cognitu facilis est, at si in interna occupat, difficulter cognoscitur, curatuque gravior & periculosior evadit.

Tussis rheumatica non raro *tussim catharrhalem* mentitur, a qua sola duratione, majorique pertinacia distinguitur. Uti rheumatismus sanissimis, robustissimisque ceteroquin hominibus, plethoricis, motis, incalescentibus, post admissum frigus sæpius accidit, ita ejusmodi hominibus ex eadem causa frequens est pectoris internus rheumatismus, inspirato scilicet aere frigido. Diagnosin eo faciliorem erit, si præter causas prægressas genesi rheumatismi idoneas, adsint partium externarum musculosarum & membranacearum dolores, tumores, rubores, præcipue circa articulos,

aut

aut si disparente subito, & absque bona causa ex partibus internis rheumatismo, viscus aliquod mali affici incipiat. Attendi indoles hujus tussis tanto magis debet, cum methodi, quibus aliæ tussis auscultant, ad rheumaticæ tussis medelam nil faciant. Etenim cum veram inflammationem, serosam licet, quæve in supurationem non abit, talis rheumatismus pulmonalis & trachealis involvet, simulque febre stipetur, nihil profunt sic dicta remedia anticatarrhalia, sed ea unice indicantur, quæ in rheumatismo externo febrili, scilicet venæ sectiones repetitæ, purgationes antiphlogisticæ, cum diætâ tenuissima & blandissima.

Tusses alias aliis pectoris morbis junctas prætereundas censemus, utpote symptomata solum peripneumonix, pleuritidis, læsarum tendinum, dentitionis, vermium &c.

Hæc enim symptomata cum morbo suo principe stant, caduntque, eandemque, quam ipse morbus primarius, medelam poscunt. Verum antequam huic de tussi tractationi coronidam imponamus, juvat quædam monita & præcepta medica in percuranda tussi persæpe necessaria subjungere; scilicet tussim violentis suis, iteratisque successibus, quibus totum reliquum corpus validum commovetur, alias insuper adducere morbos æque graves,

aut se ipsa graviores potest, unde cita & efficax medela ad avertenda hæc gravia symptomata requiritur, aut saltem, si citam opem medicus præstare nequeat; corpus reliquum, qua illi ex tussis violentia periculum imminet, soleret aptis ad id cautelis præmunendum.

Mala, quæ violentæ tussi suam sæpe originem debent, sunt sequentia: In capite quidem agrypnia, capitis dolor, ophthalmia, narium hæmorrhagia, vertigo, apoplexia. In pectore hæmoptylis, & quæ inde sequuntur mala, febris peripneumonica, gibbositas; cordis palpitatio, aneurismata, metus suffocationis, In abdomine vomitus, singultus, prolapsus uteri, abortus, hernia, involuntaria alvi & urinæ excretio; in toto corpore debilitas, macies, convulsio, epilepsia. Quosdam ex memoratis affectus, qui ab aggesto nimio in pulmonibus sanguine oriuntur, aut ab ejus nimio versus caput motu, egregie præcavet venæ sectio, licet eam ipsa tussis indoles non requirat. Subinde vero narcotico vim tussis suspendere oportet, si modo ea morbus indole sit, ut a narcotico non exasperetur, dum interea opportuno & efficaci remedio morbi causa expugnatur.

A S T H M A.

Finita tussis consideratione, ad asthma progrediendum; cujus multiplex omnino facies est, pro multiplici scilicet ejus causa, multiplici causæ ipsius sede.

Causa proxima asthmatis, aut definitio ejus ex rei natura petita, est impedita libertas reciprocæ pulmonum constrictionis, expansionisque. Causa vero remota, quæ utrique huic pulmonum motui impedimentum ponit, vel heret in interna vasculosa & vesiculosa pulmonum substantia, hancque opplet, obstruit, constringit; vel ab extra proprius aut remotius pulmones comprimit, liberamque eorum actionem impedit; vel pendet a vitio nervorum respirationi famulantium. Interdum plures, diversæque causæ ad producendum asthma concurrunt.

Causa pulmones opplens & obstruens est materia lenta viscidaque in bronchiis stabulans: serum hydropicum in cellulas bronchiales effusum; hydatites, sanguis plethoricus, mensium & hæmorrhoidum suppressione retentus, celerius per vasa motus, inflammatorius; tubercula cruda, vomica; pus stagnans & exedens, scirrhus.

Causæ

Causa constringens cellulas bronchiales est, acris materia sanguini inhærens, vel dum ex sanguinis massa ad partes externas fuerat ablegata, denuo recurrens, retropressaque ad pectus, uti materia scabiosa, arthritica, podagrica, erysipelacea, variolosa, morbillosa; inspirati atomi arsenicales, calcis vivæ, saturni, mercurii, acidorum mineralium; atq; frigidus, ventosus.

Causæ pulmonem mole externa comprimentes sunt, serum hydropicum in cavo pectoris vel pericardii fluctuans, polypus cordis, aneurisma aortæ, cordique ipsius; flatus ventriculorum & intestina expandentes: tumores hepatis, lienis, uteri, glandularum mesenterii & intestinalium, serum asciticum, quibus omnibus diaphragma sursum contra pulmones urgetur, ejusque motus liber præpeditur; gibbositas, collum strumosum.

Vitia nervorum: pulmones in sua actione turbantur a paralyfi, spasmò, convulsione partium respirationi dicatarum, ab inordinata liquidi nervosi motu in passione hypochondriaca, & hysterica, ab animi pathematibus. Omnes hæ causæ producunt vel asthma *humidum*, cum excretionem scilicet materiæ humidæ & viscidæ; vel *siccum*, sine alicujus materiæ rejectione; vel *convulsivum*, quod cum

re.

repentina summaque constrictione ac præsentaneo suffocationis metu periodicæ, & præprimis noctu invadere solet.

Indicationes curativæ petendæ sunt ex causis antea probe cognitis. Sic e. g. in asthma pituitoso profunt incidentia omnis generis oxymel, squilla, gummata stimulantia, salia fixa, & volatilia, purgantia resinosa, solventia, mercurialia, antimonialia, diuretica, vesicantia, radices acres, subinde & balnea pulmonica, quibus acetum & sal ammoniacus additur; narcotica vero cum tussim, qua natura ad liberandas a materia viscida pulmones utitur, hoc in casu salutarem supprimunt, & circulum sanguinis per hoc viscus difficiliorem faciunt, vires primarum viarum debilitant, prorsus perniciose sunt, sæpeque in præsens suffocationis periculum adducunt ægrum. Fuisse, qui optimo cum effectu in gravatis a pituita pulmonibus, vasis ante, si opus fuit per venæ sectionem depletis, datisque sufficienter solventibus, emeticum propinarunt, quo immanem sæpe copiam pituitæ tenacissimæ partim in primis viis stabulantem, partim a reliquis corporis visceribus ad easdem revulsæ eduxere. Kermes minerale parcius datum, vi incidente, attenuante hoc in morbo prodest, copiosius vero datum utiliter vo-

mitu non raro ciet. Quod si præmissis inci-
 dentibus facta sufficiens ad intestina pituita
 revulsio fuerit, roborantibus opus demum
 erit, interpositis nihilominus per-epicrasin
 lenioribus purgantibus. Tunc etiam in au-
 xilium vocari possunt fumi aromatici robor-
 rantesque ad firmandos laxos pulmones apti.

In *asthmate convulsivo* attendendum pa-
 riter ad causam est, nam in eo genere, quod
 ex nimia partium irritabilitate, motuum ano-
 malia, affectionum animi intemperie, ira,
 terrore &c. enascitur, princeps & heroicum
 carminans remedium in opio reperitur. Ve-
 rum etsi asthma hoc per *vices* solummodo af-
 ficiat, causa tamen persæpe ejus indolis est,
 ut *constanter* adsit, atque in vitio solidorum
 insuperabili consistat. Plerumque enim flu-
 ctuantes in cavo pectoris aquæ, aut concre-
 menta polyposa in corde, vasisque illi ne-
 xis, aut utraque hæc vitia simul in cadave-
 ribus asthma hoc convulsivo demortuis de-
 prehenduntur. Hydropem pectoris difficilis in
 alterutrum latus decubitus, pedum oedema,
 manuumque intumescencia manifestant; vi-
 tium vero cordis, majorumque vasorum, de-
 clarant palpitationes cordis, pulsus omni mo-
 do inæqualis, intermittens. Verum si asthma
 convulsivum causa horum in thorace vi-

tiorum, five etiam effectus fuerit, multoties non tantum non curatur, sed ne quidem urgentia palliari symptomata possunt. In valido asthmatis convulsivi paroxysmo exigua venæ sectio sæpe subito spasmos sopit, eaque non raro necessaria est, & ab urgentissimo symptomate, periculo scilicet suffocationis indicatur; etsi ipsi morbo principi contraria sit.

Opiata rarissime in hac asthmatis convulsivi specie conveniunt, & caute omnino tentari debent. Nam universim vix non obtinet hic canon, scilicet ubi venæ sectio profuerit, ibi opiata nocere. Ubi autem, si polypos, aneurismata, hydrops thoracis asthma convulsivum foveant, vix ullum opio in paroxysmis levamen admittunt; ita si idem asthma a scirrhosis pulmonibus aut viscerum abdominalium vitiis oriatur, impressiones ejus narcoticorum egregiæ rarissime obediunt.

H Æ M O P T O E.

Pergimus ad hæmoptœn, quæ non confundi debet cum illa hæmorrhagia, quando præcedente titillatione, doloreque lancinante & ardore circa tūulam ex faucibus, absque tussi, sanguis non fervidus, non spumosus ore rejicitur, solo screatu, vel simplici spu-

ta.

tatione, qualem sanguinis fluxum *Cl. de Hel-
wich* descripsit sub nomine *hæmorrhoidum oris*.
Neque confundi hæmoptoë debet cum illo
sanguinis sputo, quod scorbutici, aliique
etiam subinde patiuntur; sanguine ex gingivis
exsudante.

*Hæmoptoë est rejeçtio sanguinis floridi,
spumantisque cum tussi. Sedes mali est vel
in larynge, vel in ipsa trachea, vel in membra-
na bronchia investiente, vel in ipsa pulmonum
substantia.*

*Alia est cum inflammatoria dispositione,
alia absque eadem.*

In primis tribus casibus sanguis rejicitur
paucus, floridus, aut cum mucò remixtus. In
ultimo casu multus, floridus, spumofus, &
per intervalla.

Dividitur in hæmoptoën, quæ per *anasto-
mosin*

2) in eam per *rbexin*, &

3) in illam, quæ per *diabrosin* fit.

Causse prædisponentes sunt, corpus graci-
le, collum longum, thorax angustus, fibra
tenuis & dælicata; mobilisque, ingenium sub-
tile, color genarum læce roseus, Sanguis
acer & semper phlogisticus. His accedunt
sanguinis orgasmus ob ejus copiam, phlogo-
sin, dietam lautam, spirituosam, motum ni-
mum

mium, iram, tussim, calorem nimium. Item frigus admissum, catarrhus diu durans & calescentibus tractatus, imo omnes omnino causæ, quæ pleuriticam vel peripneumoniam producere possunt.

Cum prius illam hæmoptoës speciem explicandum aggrediamur. quæ cum *inflammatoris dispositione* conjuncta est, notandum erit, *causam proximam* hujus species hæmoptoës esse *rupturam vasorum pulmonalium, cum dispositione phlogistica totius massæ sanguinis, & topica inflammatione ipsius pulmonis.* Exactam materiam hujus ideam formabimus, si concipiamus *peripneumoniam cum sputo cruento, croceoque.* Quod si sputum hoc peripneumoniam concomitans ob vasorum pulmonalium teneritudinem, quæ in hominibus prædispositis facillime rumpantur, paulo copiosius sit, atque ea quantitate, ut hæmorrhagiæ nomen mereatur, jam non *peripneumonia cum sputo cruento,* sed hæmoptoë appellabitur. *Symptomata* eadem omnino sunt, quæ in peripneumonia vera; scilicet horripilatio & succedens æstus, lassitudo, anxietas, dolor gravativus pectoris, respiratio difficilis. Sæpe omni die, subinde & alterno die exacerbationes patitur. Adest fitis, æstus, dolor capitis. Subinde redente quavis exacerbatione redit sputum sanguinis

Prognosis est vel curari penitus, id quod tamen rarius contingit, ut nunquam amplius redeat; vel in immedicabilem phthisin æger delabitur.

Cura ex morbi idea colligitur. Cum ergo adsit quasi continua diuturna que pulmonum inflammatio, methodus omni modo antiphlogistica debet adhiberi. Hinc profunt

1) venæ sectio in brachio, clysmata emollientia, potus emollientes, nitrosi, emulsa blandaque acescencia, balnea extremorum tepida. Omnia, quæ in stadio inflammatorio peripneumonix aut pleuritis convenire dicta sunt. Nocent autem adstringentia, uti sunt, sanguis draconis, succus catechu; sanguinis enim substantiam densant, vasa contrahunt, morbumque directe augent.

2) Balsamica, e. g. mastix, therebinthina, balsamus locatelli &c. cum sua stimulantem & calefacientem indolem morbum exacerbant.

3) Cum sputum sanguinis redeat sæpe per paroxysmos omni die, vel omni alterno die, febrisque concomitans suas exacerbationes patitur, æque ac pleuritis & peripneumonia, fuere qui corticem peruvianum præscribere, sed pessimo cum eventu; vis enim corticis roborans æque in hoc morbo ac in vera pleuritis, aut peripneumonia contraindicatur

Hinc

Hinc tales ægroti magnis passibus in phthisin ruunt. Multi suadent poculum aquæ frigidæ, sed sicut hoc medicamentum in alia specie sputi sanguinei, una cum adstringentibus, roborantibus, balsamicis, & cortice peruviano maximo cum emolumento exhibetur, ita in nostro hoc, de quo agimus, casu, æque funestos effectus ederet, ac in alio quocunque inflammatorio morbo, præprimis vero, si is pulmones afficiat.

Cum de vi opii humores rarefaciente; & stimulante, inflammanteque convicti simus, patet pariter, id, etsi in quibusdam hæmorrhagiis cum utilitate exhibeatur, ut inferius demonstrabimus, ita in hoc morbo nulla ratione convenire. Clariss. *Helvetius* magnis laudibus tanquam arcanum celebrat extractum seminis hyoscyami. Verum cum eadem cum opio virtute pollet, sanguinis orgasmum adeo non temperat ut & augeat, vim habeat apoplexiferam, statum phlogisticum nullatenus tollere aptum sit, non apparet, quomodo repudiato opio, extractum hoc seminis hyoscyami prodesse queat.

Alia sputa sanguinei species est a vasis pulmonum varicosis, ruptisque.

Causæ mali ex omnes sunt, quæ vasis hæc varicosa reddere, eaque rumpere valent.

Huic

Huic morbo obnoxia sunt lotrices, quæ vaporem aquæ calidæ continuo inspirando sanguinem ad pectus invitant, vasaque pulmonica relaxant. Item ii, qui cantu, sive is voce, sive tibiis fiat, pulmones nimium exercent, spiritumque sæpe diu retinent, ac sanguinis coacervationem in hoc viscere, inde vasorum varicosam dilatationem sibi conciliant. Multi artificum, qui sedendo, præcipue corpore antorsum inclinato, operi suo vacant, item qui scriptioni lectionique operam sedendo navant, hoc morbo non raro afficiuntur. Ratio est circulus sanguinis per viscera abdominalia imminutus, majorque inde ad pulmones sanguinis recursus, unde varices vasorum pulmonalium, iisque disruptis sputum sanguinis vel potius hæmorrhagia copiosa admodum. Sunt qui periodico hæmorrhoidum fluxu laborarunt, sed quibus aut sponte sua, aut intempestiva medela hæc sanguinis per vasa hæmorrhoidalia evacuatio subsistit. Unde sæpe humorum versus pectus regurgitatio decubitusve, & vasa pulmonum varicosa fiunt.

Diagnosif morbi habetur:

1) Si corporis dispositio, quam hæmoptoici alias habere solent, non adfit,

2) Si febris inflammatoriæ signa, quæ primam hæmoptoën speciem individua comitatur, pariter desit.

3) Si *repente* multum sanguinis primo grumosi, atrique, dein boni coloris, attamen non floridi, non spumosi, & magna quidem plerumque copia rejiciatur.

Cura instituitur

1) tollendo causas, quantum fieri potest.

2) ipsa durante hæmorrhagia ligaturæ artuum, acetura aqua mixtum & frigide ad pudenta, & pectus applicatum, potus aciduli, nitrosi, postea epota, summa quies & abstinentia ab omni loquela. Propemodum vero conveniunt ea, quæ plethoram & orgasmum, sanguinis temperant, humores aliorum, e. g. versus venas hæmorrhoidales invitent, quod fit hirudinibus frequenter applicatis ad anum. Demum suffitu roborante adfirmanda pulmonum vascula inspirato. Interne ea juvant, quæ roborant, quin calefaciunt e. g. cortex peruvianus, sanguis draconis, succus catechu, lichen islandicus. Quod si varices pulmonum succellive rumpantur, & singula vice parum tantum sanguinis fundant tunc accedente debita medela spes curationis superest. Poculum frigidæ sub ipsa actuali hæmorrhagia epotæ prodest, nocent autem emollientia calida,
jus.

jufcula, vapor aquæ tepidæ inspiratus. Si sputum sanguinis fit ab erosione per acres humores facta, adhibere ea oportet, quæ primo cognitæ acrimoniæ contraria sunt, dein vasa pulmonalia firmant. Sputum sanguinis menstruum a suppressione hæmorrhoidum tollitur, si evacuatio hæmorrhoidalis per balnea tepida ad anum admissa, per pediluvia, per sanguifuga denuo revocitur, nocerent autem medicamenta *aloëtica*, quæ alias hæmorrhoidibus excitandis apta habentur, cum hæc æque aliam sanguinis evacuationem, quam hæmorrhoidalem possint excitare.

Cum vero tot exercitati in arte viri opii usum in hæmoptoë laudarint, queritur quid veri aut falsi in ipsorum sententia sit. Certum est, opium ratione ipsius fluoris nunquam convenire, cum & sanguinem rarefaciat, concitetque, & plerasque hæmoptoës vi sua non tollat. Datur tamen aliquod in hæmoptoë symptoma, quod opii exhibitionem vehementer urget, scilicet si in loco affecto stimulus hæreat, qui in corpore alias valde irritabili vasa pulmonalia irritet, & ad sanguinem ulterius ejciendum exstimulet. Perpetuo exsillans sanguis creabit titillationem in membrana, pulmones n-vestiente, & tussim, indivulsum hæmoptoës paulo gravioris comitem excitabit, quæ dum totum

pectus violenter concutit, sanguinem majori copia ad pectus & locum vulneratum advocabit, unde necessario malum reddi ut gravius. Maxima ergo cum cura providendum, ut nocentissima & inanis hæc tussis compescatur; qua in re magnum certe curationis artificium versatur. Si igitur tussis mucilagine gummi arabici, diacodio, oleo amygdalino falli nequeat, accedendum est ad ipsa opiata, etsi therapeuticis, vereque curativis indicationibus contraria; aliis interea proprie indicatis nullatenus omissis. Opium enim etsi contraindicatum ab ipso morbo primario, minus tamen nocebit, quam tussis hæc clamosa, gravisque. Hac occasione varias hæmorrhagias, earumque causam & medelam afferemus.

Hæmorrhagia igitur est omnis fluxus sanguinis paulo copiosius præternaturalis aut etiam naturalis, si is modos excedat. Omnis hæmorrhagia a causis internis oriunda præsupponit

1) vasorum loci affecti laxitatem, sive nativam, sive maladiæ a aut morbis prægressis ortam, præsuppositam homine vasorum laxitate accedere

2) debet causa, quæ vel *rumpat* vasa hæc debilia, vel *dilatet* solummodo, nulla facta continui solutione, vel *erodat*. Veteres non

male statuerunt, omnem hæmorrhagiam fieri vel per *Abexin* & *diapedesin*, sive vasorum rupturam, vel per anastomosin, seu dilatationem, vel per diabrosin, sive per erosionem. Hæc autem altera causa rumpens, dilatans, erodens est sanguis ipse nimius, rarefactus, dissolutus, acris, determinatus præcipue in hanc potius partem, quam in aliam; huc autem determinatur vel a stimulo heretogæneo, quo vis residente in ipsa parte affecta affluxum alliciente, vel ab impetu humorum majori in illam partem ruente. Impetus hic major fit, vel per motum universalem humorum auctum, vel 2do per spasmus, vel tertio per obstructionem aliarum partium. Spasmus est, quem in partibus externis dominantem fere semper hæmorrhagiis ansam dare *Cl. Hoffmannus* putat; vasa aliarum partium coarctat, hinc sanguis manente ejus mole, spatio autem ejus imminuto, copiosius in partem debiliorem minusque resistentem ruit, ejusque vasa vi sua dirumpit. Sic & obstructio aliarum partium manente nihilominus eadem sanguinis quantitate facit, ut major humorum copia majori cum impetu partem affectam petat, ibique utpote in loco minus resistente, sibi per vasa erosa, vel rupta, vel dilatata exitum querat.

At.

Atque huc redit omnis omnino hæmorrhagia, ex quacunque origine nata, scilicet ex plethora, diæta lauta, calida, acri, motu corporis nimio, febre; acrimonia varia, scorbutica, morbillosa, variolosa, pestilentiali, atrabilaria, erysipelacea, epidemica specifica, in hominibus, debilibus, sensibilibus, ad motus spasticos proclivibus, viscera obstructa habentibus; hepaticis, lienosis, tuberculis pulmonum affectis.

Hæmorrhagia, quæ critica non est, neque apta, ut graviores morbos avertere queat, sequentes indicationes præbet, scilicet:

- 1) Plenitudinem minuere.
- 2) Impetum moderari & revellere.
- 3) Acrimoniam corrigere.
- 4) Irritamentum hærens in parte affecta tollere aut lenire.
- 5) Spasmos sopire.
- 6) aut obstructa reserare.

Possimus etiam aliqua adjungere de humoribus incrassandis & vasis per adstringentia coarctandis, ne tam facile humores elabifinant. Verum utut adstringentia egregii usus sint, si loco vulnerato immediate possint applicari, ita inutilia, quin & noxia sunt interne data. Eleganter *Ill. van Swieten* Comment. ad aphor. (§. 219.) *Boerhaavii* ait: Si hæc

remedia, dum sanguini immista per vasa fluunt, has vires haberent, an non prius constringendo pulmonis vasa minima, vel coagulando sanguinem, mortem inducerent, impedito sanguinis per pulmones transitu, antequam ad locum affectum pervenire possent. Et si autem vulgaris & quotidiana praxis reclamant, nihilominus tamen certum est, adstringentia vasis lacteis resorbentibus prohiberi, atque a massa humorum excludi. Quod si autem multo diluta vehiculo furtim subintrent, nonne metus est, ne vasis proximioribus contractis sanguinem majori cum impetu propellant, inque partem vulneratam utpote minus resistentem urgeant? Id quidem a Marte roborante manifesto fieri observatur, cum eo sumpto, vividiores arteriarum pulsus, humorumque auctior circulus fit. Verum tamen si hæmorrhagia sublata sit, roborantia adstringentiaque convenire possunt, licet actuale hæmorrhagiam nequaquam sistant, sed potius intendant.

De opiatis pariter hæc notanda: opium scilicet utpote stimulans, motum humorum augens, vim apoplexiferam possidens, diaphoreticum summum, nunquam debere exhiberi in hæmorrhagiis, nisi quando, vel spasmus hæmorrhagiæ causa, vel quando irris-

tamentum in ipso loco affecto hærens, affluxum sanguinis majorem illuc ciet. In utroque autem casu opiata proderunt, cum ibi spasmos sopiant, a quibus hæmorrhagia producitur, hic vero irritamentum in parte affecta hærens delineant. Hinc opium toties in hæmorrhagiis prodest, ubi dolorifica sensatio, aut saltem densio membranarum partium concurrat, aut quando in parte illa, ubi sanguis elabatur, aliquid adest, quod vasa vellicet, & eorum coarctationem prohibeat.

HÆMORRHAGIA NARIUM.

In speciali hæmorrhagarum tractatione initium faciemus ab *hæmorrhagia narium*. In hac serio perpendendum, an illa vere cohibenda sit, an minus, ne gravia damna hæmorrhagiam hanc intempestive consopitam insequantur. Bene quippe criticam a symptomatice & morbosa distinxisse juvat, multumque interest, serio cogitare, morbos capitis gravissimos, febresque & deliria febrilia, hæmorrhagiam narium & sæpe solvi, & præcaveri sæpe, quæ omnia toties Hippocrates in aphor. & prænot. coacis inculcavit. At vero si se-

mel

mel confliterit easdem cohiberi debere, sequentia erunt adhibenda:

1) Venæ sectio cita revulsoria, nisi jam tantum sanguinis jactura fieret.

2) Pediluvia *tepida*, tepida inquam, nam calida majorem humorum orgasmum solo suo calore inducunt.

3) Epithemata ex aceto, oxycrato ad frontem, tempora, nasum.

4) Artuum ligaturæ.

5) Situs corporis erectus & quies. Potus acidi, nitrosi, emulsa nitrosa. Oxycratum ore assumptum.

6) Glysmata emollientia, & majorem humorum affluxum versus abdomen efficientia.

7) Purgationes antiphlogisticæ.

8) Necessitate urgente unica salus posita est in externis adstringentibus, topicis, aluminosis, vitriolaceis, saturninis, turundæ beneficio applicatis. Melius horum solutiones aquosæ applicantur, quam pulveres naribus insufflantur; nam pulvis facile ad fauces usque delabitur, sreatum, tussimque excitat, concussionemque impetuosas, quieti adeo necessariæ ad curationem contrarias. Prodest quoque spiritus vini naribus attractus. Sed si periculum in mora sit, præstantissimum & præsentissimum sæpe remedium est turunda
fle-

flexilis, ex cereo, ejus longitudinis, ut attingas os cribrosum, eumque præcise locum, ubi arteriola se retrahere nescia, sæpe ad mortem usque sanguinem eruclaret. Quod si perita manus huic loco turundæ apicem styptico liquore tinctum applicare noverit, sæpe momento fluxus sanguinis sistitur. Sublata hæmorrhagia inquirendum in causam est, uti si cui ob jecinoris tumores scirrhosos, aut scirrhosum lienem sanguis sæpius ex naribus flueret, imminente ceneangico & vapido humorum statu hydropicove, auxilium in iis medicamentis quærendum, quæ viscera referant, referataque roborant.

Sequitur *vomitus cruentus*. In hoc morbo non per vasa brevia venosa ad ramum splenicum sua liquida ablegantia, sanguinem in ventriculum effundi, scilicet contra leges circulationis, ut a quibusdam creditum fuit, sed per extremos arteriolarum apices constat.

Causæ hujus hæmorrhagiæ sunt vel

1) Cruor nimius ob alias solemnes evacuationes sanguineas impeditas coacervatus, & huc determinatus:

2) vel spasmi in partibus membranaceis imminentis motu, major humorum copia in vasa ventriculi urgetur.

3) Vel obstructions viscerum vicinorum, hepatis maxime & lienis, quæ dum motui sanguinis per eorum viscerum arterias obicem ponunt, necessario efficiunt, ut is majori cum impetu ac copia in vasa ventriculi ruat.

Alia itidem species vomitus cruenti datur, estque sequens: si scilicet *vasa venosa* ventriculi varicosa fiunt, ea proflus ratione, uti in hæmorrhoidariis vasa hæmorrhoidalia tumere solent, aut in cruribus gravidarum varices comparent; quod si forte vel ipsa sanguinis in tali varice contenti, grumosi que acrimonia, vel medicamentum drasticum, vel alimenta acria tunicas venæ varicosæ dirumpunt, sequetur vomitus materiæ sanguineæ spissæ, atræque, qui ore & ano sæpissime copiose rejicitur. Hæc ultima species non adeo rara; optima a *Tiffoto* in epistola ad *Cl. Zimmermannum* data descriptio, estque idem omnino morbus cum *morbo Hippocratis nigro*.

Curatio in paroxysmo requirit

1) ut minuatur nixus cruoris in vasa ventriculi ruentis, avertaturque.

3) Ut causæ rodentes, & affluxum in ventriculo allicientes obtundantur, enervantur, educantur.

3) Ut effusi cruoris copia a putredine præservetur, & brevi eliminetur.

Liquet ergo in paroxysmo,

1) Venæ sectionem palmarium esse remedium, habita tamen cautela superius adducta.

2) Clysmata blanda ad motum peristalticum, qui universus est, revocandum, simul faciendam revulsionem.

3) Potus nitrosus, demulcens, aqua sæpe simplex cum succo nitri, granatorum, ribesiorum, aliisque acidis blandis, quæ ventriculo simul grata sunt, & vomitum nauseamque impediunt, ac orgasmum horum optime temperant. Tandem fracto semel impetu, rheum cum cremore tartari exiguis dosibus exhibitum, reliquias grumosas blande eliminat, oscula vasorum dilatata blande adducit ac corroborat. Quod si vomitus sanguineus a medicamento drastrico inepte dato oriatur, prodest copiosus potus ex lacte, oleo, quod irritantem medicamenti vim involvat, deinde vero opium ad tumultus excitatos sopiendos, sensumque irritamenti in ventriculo hærentis, & affluxum sanguinis cientis obtundendum.

MICTUS CRUENTUS.

Transimus ad *mictum cruentum*, eumque præcipue, qui renum vicio contingit. In his modo ex tubulis bellinianis impetu affluentis cruoris dilatatis, modo ex ipsis vasis rubris ruptis, vulneratisque, sanguinem effundi certum est.

Causæ vasa dilatantes, vel eorum continuitatem solventes, reducuntur ad sequentes.

1) Ad plethoram & evacuationes sanguinis consuetas suppressas, cum individuali renum laxitate.

2) Ad circulationem, auctam per febrim, & corporis exercitia valida, sanguinem uberiorius ad renes determinantia, uti sunt cursus, equitatio, vesti in curru per strata viarum.

3) Ad calculum asperum in renibus latentem, & vehementiori corporis exercitio commotum.

3) Ad acria ingesta, eaque præcipue, quæ specificam vim diureticam habent, uti sunt cantharides vel externe applicatæ, vel vero ore varia ratione assumptæ.

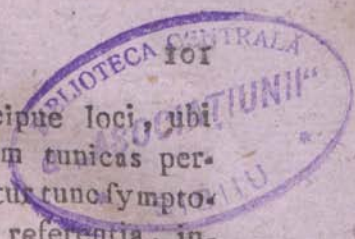
5) Ad acrimoniam peculiarem sanguini inhærentem, scilicet morbillosam, variolosam, petechialem; notum enim est, terribile

illud in malignis variolis, febribusque petechialibus symptoma, miſtus ſcilicet cruentus.

6) Ad abſceſſus renum, ulceraque renalem ſubſtantiam exedentia.

7) Ad vim externam regioni lumborum icſtu lapſuque illatam, factamque renum conuſionem.

Conſideratis hiſ cauſſis, formatiſque exquisitiſſimis indicationibus, ſequentia remedia erunt adhibenda: ſcilicet ſumma corporis quies; venæ ſectio repetita, reuellentia per alvum, purgantia ex claſſe roborantium, vel lenientia per alvum, maxime vero rheum & manna, quam in ſe ipſe expertus adeo laudat Sydenhamus; accedunt nitrum, emulſiones, mucilaginofa, oleoſa, aquæ ſelteranæ. Hiſ vero præmiſſis, ad renes laxos corroborantes, faucios ulcerofosque conſolidandos interviunt remedia ſubadſtringentia, conſolida, equiſetum ab autoribus adeo laudatum, cortex peruvianus, rheum toſtum, acidulæ ſpadanæ, ſchwalbacenſes. Licet opiata per ſe non convenient, nihilominus ſymptoma quoddam ſubinde occurrit, quod ejus exhibitio- nem flagitat. Accidit quippe interdum, ut depluens confertim ex rene ſanguis, inque ureterum delatus coaguletur, in eoque gru-

mosus factus hæreat, ibi præcipue loci, ubi ureteres vesicam intra ejusdem tunicas pergentes ingrediuntur; generantur tunc symptomata nephritidem calculosam referentia, inde spasmi, constrictionesque dolorosæ ex irritamento grumosi sanguinis natæ, inde & pessima ischuria enascitur, capitali cum periculo, nisi una cum emollientibus, oleosis intus forisque adhibitis, remedium summe antispasmodicum, opium scilicet in auxilium vocetur. Alius præterea casus est, qui subinde landanum sibi deposcit, scilicet si princeps locus affectus vesica fuerit urinaria, ejusque sphincter, atque sanguis paucus summo cum conatu, dolore & ardore ad pubem, tensione & pressione in regione perinæi, interque summos mejendi conatus exprimatur. Id quod ab hæmorrhoidum anomaliis subinde accidit, ubi videlicet suppresso hæmorrhoidum ordinario fluxu, sanguis vasa hæmorrhoidum lateralia, & ad vesicam urinariam pergentia petat, illa distendat, distensa que rumpat, quod malum *sub nomine hæmorrhoidum vesicæ* ab aliquibus descriptum est. Idem præterea contingit, ubi erosa & ulcerata vesica urinaria a calculo ibi hærente, rodenteque fuerit. His in casibus narcotica ad obtundendum stimuli sensum egregie valent;

ceteris interim directe indicatis nequaquam omiffis.

Deferimur ad *fluxum hæmorrhoidum nimium*. Docet pathologia, excessum fluxus hæmorrhoidalis oriri:

1) Ab accelerato sanguinis circulo & aucto orgasmo, in hominibus plethoricis, huic fluxui adfuetis per exercitia corporis valida, per potos spirituosos, per animi pathemata, per medicamenta acria, calidaque.

2) Ab impedito regressu sanguinis per venas hæmorrhoidales & meseraicas, sæpe varicosas, ac venam portarum; propter debilitatem vasorum & viscerum, unde nimius sanguinis arteriosi decubitus, affluxus & nixus in in intestinum duodenum fit.

3) Ab infarctu & obstructione pertiniore viscerum, præcipue hepatis. Ad medicamenta acria pertinent præcipuo quodam jure aloë, myrrha, crocus, itemque omnia sic dicta emenagoga, & aristolochica, quæ ut puellis menstrua, sic viris hæmorrhoidum fluxum promovent. In hæmorrhoidibus nimis sanandis, quoties a sola plethora, induciturque majori sanguinis circulo hoc profluvium oritur, profunt quies corporis, diæta tenuis, venæ sectio, manna, tamarindi, quos Mercurialis præcipue laudat, cremor tartari, rheum-

nitrum, emulſiones. Hæc leniora & antiphlo-
 gaſtica eo in caſu præprimis conveniunt, ubi
 venæ hæmorrhoidales ob impeditum per eos
 refluxum ſanguinis, varicoſæ factæ ſunt a ſcy-
 balis duris, diu in inteſtino recto morantibus.
 Quod ſi viſcerum laxitas nimium hæmorrhoi-
 dum fluxum efficiat, parvæ & frequenter re-
 petitæ rhei doſes inſignem utilitatem afferunt;
 alio tempore profunt martialia in copioſo ve-
 hiculo, aquoſo, vel ſero lactis exhibita. Ubi
 viſcera obſtructa in cauſſa ſunt, egregie con-
 veniunt ſuccus taraxaci recentis, decoctum
 radicum aperientium cum oxymelle, & ſale
 quodam; pilulæ ex ſapone & rheo, vinum rhe-
 nanum aperientibus ſpeciebus ac marti infu-
 ſum, ipſe ſubinde cortex peruvianus, aquæ tan-
 dem minerales, pyrmontanæ, ſpadanæ. Quod
 ſi vires nimia jam ſanguinis jactura facta con-
 ciderint, juvat vini ſpiritum, vel acetum ope
 ſpongii ſano admovere: prodeſt itidem vinum
 rubrum gallicum aut budenſe cum malicorio
 coctum, item decoctum radicis biſtortæ, tor-
 mentillæ, elota prius alvo, in ipſum inteſtinum
 rectum injicere. At vero, ubi ſtimulus ad-
 eſt in ipſo inteſtino recto, qui ſanguinis af-
 fluxum per recti arterias promoveat, e. g.
 tubercula intus latentia, ſpasmus, alvus tormino-
 ſa, tenesmoides, narcoticis vix carere medi-

cus potest, quæ sensum stimuli obtundant, hæc in casu una cum medicamento narcotico alia insuper addi debent, quæ ipsam mali causam aggrediantur. Verum & sine alvino fluxu sanguinis dolores in abdomine colici, tensiones, cardialgiæ multos infestant. Quod si in veram inquirere causam velit medicus, deprehendet, omnes has strictureas spasticas a varicosis turgentibus vasis sanguiferis intestina & ventriculum perreptantibus provenire. Huic malo robustissimi sæpe obnoxii sunt, & de ventriculi debilitate conqueruntur. Male ipsis consulitur per medicamenta sic dicta stomachica, tincturas, martialia, aromatica, nam hæc omnia, uti & vinum, spirituosæ omnia, coffe, morbum insigniter augent. Venæ sectio, nitrosa, diæta vegetabilis, hirudines ad anum, etsi nulla ibidem tubercula videntur, optime conveniunt.

HÆMORRHAGIA UTERI.

Lustranda adhuc est *hæmorrhagia uteri*, sed sine respectu habito ad abortum, ad molam, ad lochia nimia. Nam de his suo loco seorsim agimus. Loquimur hic saltem de illo sanguinis nimio fluxu, qui citra has conditiones evenire solet subinde, vel justo menstruorum tempore, vel extra hoc citius quam oportet, & copiosius prodiens, aut qui per
du-

durat diutius abortu jam facto, & polyposis concretionibus in utero natis, diu jam exclusis, licet hoc ipsum non ita crebro eveniat.

Causæ hujus fluxus uterini nimii funduntur.

1) In plethora commota & orgasmo menstruo, qui eminentior redditur variis diætæ vitiis.

2) In generis nervosi sensibilitate & mobilitate nimia.

3) In vasorum uteri laxa debilitate.

Præter ea, quæ ex superius allatis facile huc transferri possunt.

Conveniunt in primo casu, epithemata subfrigida ex aqua, aceto, & nitro facta; cogit subinde summa necessitas ipsi vaginæ, uterove subadstringentem injectionem facere. Alias autem injuncta quiete summa corporis animique, si fluor ab excessu circuli & summa humorum rarefactione oritur, post venæ sectiones, potiones nitrosæ cum cremore tartari, externe simul adplicato aceto, multum boni præstant, aliquando potus aquæ frigidiusculæ spiritu vitrioli acidulatus cum syrupo papaveris rhœados, aut infusum rosarum rubrarum saturatum, cui pauxillum spiritus vitrioli instillatur, vota ægrotarum explet. Verum si altera causæ obtineat, systematis scilicet

cet nervosi summa irritabilitas, quæ scæminis subinde hystericos in abdomine dolores & spasmos inducit, his nisus sanguinis ad uterum intenditur, & hæmorrhagia uterina producitur. In his circumstantiis, si nihil juvarent emulsiões, oleosa, nitrosa, liquor anodynus mineralis *Hoffmanni* & clysmata demulcentia, ad potentissimam antispasmodicum & antihystricum, opium videlicet, erit confugiendum, aliis tamen agendis simul diligenter actis.

Præterea, si in utero ipso hæserit aliquod irritans & stimulans, influxum, affluxumque sanguinis majorem ciens, sique aliquis in utero tenesmus excretionem intendat, narcoticum exhibitum stimuli sensum obtundet, eumque obtundendo hæmorrhagiam inde auctam sistet. Si pharmaca modo laudata nil profecerint, si ligaturæ artuum eorumque in aquam tepidam immissio frustranea fuerit, aut vires fatiscant, jamque lei-pothymix ingruant, & convulsionum ab inanitione oriundarum, quæ *Hippocrati* adeo male audiunt, proxime instantium metus sit, nulla certe spes superest, nisi in blandis nutrientibus indefinenter haustis, & in remediis illis, quæ vascula vasorum uterinorum debiliū & laxorum, sanguinique easpropter

reniti nescientium quancocius claudant; talia sunt topica adstringentia, uti in hæmorrhagia narium diximus. Hinc aliquoties juxta observationem Cl. *Harris* spiritus vini calide cum pannis laneis in pertinaci menstruorum fluxu admotus juvit. In novis actis physico medicis N. C. T. I. p. 325. & sequentibus, habetur historia fœminæ abortum passæ, quæ viribus vix paulisper receptis, passa erat ingens sanguinis sinceri profluvium ex utero, in qua tamen nil polyposi, nihilque heterogenei hærebat. Cum leipothimiæ adessent, jamque convelli inciperet, præclarusejus medicus (*Tralles*) non diu differendam opem videns, linteum contortum & in pessum aliquem efformatum, solutione vitrioli martis madidum, genitalibus, quantum fieri poterat, immitti jubebat, hujus beneficio sistebatur, fluxus, isque bis terve sisti se patiebatur, quoties exempto citius quam oportebat, pessodenuo recrudesceret. Postmodum vero corroboratis usu diuturno corticis peruviani viribus penitus convaluit, neque fœcunditati obfuit adstringens hoc ipsique interiori superficiei vaginæ, & fors etiam ipsius uteri admotum remedium adstringens, nam postea duorum filiorum mater evasit. Remedia hæc topica adstringentia in hæmorrhagiis uterinis

urgentibus, & mortem minantibus, omnibus aliis merito præferenda sunt, & extrema habentur, modo in utero nil vitii sit, quam osculorum cruorem fundentium laxitas, id quod medicus exacte nosse debet. Secus ex perdurante rei heterogeneæ resistentis irritatione, stimuloque hoc non ablato, aut non fistitur hæmorrhagia, aut brevidenuo fortior redit, aut heterogeneo illo ibi resistente & putrescente, labes ipsi utero inducitur. Ex his, quæ hucusque dicta sunt, etiam pro tertio casu, ubi laxa vasorum uteri debilitas hæmorrhagiam producit, medela facile repeti potest.

Sed opus est, ut speciatim aliquid dicamus de *chronica uteri hæmorrhagia*, quæ a sola debilitate, per alios uteri prægressos morbos inducta, sustentatur, quin tamen alia hujus visceris labes adsit. In hoc casu conveniunt corroborantia & glutinantia, suadente eadem *Boerhaavio* in consult. Vol. I. Cas. 28. Repetita experientia comprobatum est remedium *Ludovici Septalii*, scilicet decoctum corticis aurantiorum subviridium, qui id, notante *Riverio*, extinctione calybis fortius reddere solebat. Laudat idem & *Hoffmannus* & *Astruc* & *Cl. Helwich*, qui id privatim tanquam arcanum *Cl. Trallesio* commendabat. Corti-
cum

cum aurantiorum interior, alba & fungosa substantia; ob vim adstringentem valde commendatur in nimio hoc & chronico mensium fluxu, quare flavedine magnam partem abradita, interior hic cortex egregie convenit. Laudat *Forestus* vinum rubrum gallicum cum aqua mistum; laudes etiam suas obtinet succus catechu, quem *Boerhaavio* in similibus casibus adamatum novimus. *Mead* fortiora, uti vitriolum, alumen, pulveremque ex alumine rupeo, & sanguinem draconis proponit.

His omnibus, si revulsioni perpetuæ, quæ in inveterato malo semper quam maxime indicatur, studendum est, præferri adhuc meretur, rhabarbarum diu & parvis dosibus usurpatum, & *Platnero* solenne, quod etiam totum exhibetur, ubi revulsione ad alvum opus non est, aut ubi hæc aliis simul junctis medicamentis perficitur. Corticem peruvianum in uteri vitiis perutilem jam noverat *Sydenhamus*, & hæmorrhagiæ uterinæ eum præcipue destinatum voluit *Mead*. Spadanas a plurimis cum fructu expectato adhibito legimus; quod si collapsæ jam sint corporis vires, & ægra ad tabem prona, emaciataque fuerit, sique insuper tenuis & irritans acrimonia humores inficere videatur, aquæ hæ ferratæ la-

Et remixtæ insigniter profunt. Quodsi earum copia non sit, aut res angusta domi earum usum prohibeat, lac chalybeatum, vel cum radice consolid. Her. rosarum & balustriorum coctum, item vinum rhenanum marti infusum, in usum utilissime vocatur.

Explicanda adhuc est illa hæmorrhagiæ uterina, quæ termino menstruorum adventante, circa 50 scilicet ætatis annum, sæpe per paroxysmos impetuosa redit, graviterque per intervalla, antequam menses penitus deficient, affligit. *Sydenhamus* imperat dietam refrigerantem & incrassantem, adhibet venæ sectiones, nitrosa, purgationes antiphlogisticas, rheum, emulsionemque. Si vero adsint dolorificæ simul tensiones hystericae, quæ profluvium augeant, narcoticum, aliis agendis non neglectis, proderit, secus autem, uti supra demonstratum jam est, nocebit.

Superfunt hæmorrhagiæ uterinae, quæ postquam diu jam atque per multos annos in ætate protracta penitus cessarunt, præter expectationem eveniunt, comitantibus quandoque molestissimis spasmodis & doloribus exquisitis. Symptomata harum ex descriptione *Swietenii* habentur, dum ait T. I. ad aph. 499. Accidit aliquando in effœtis mulieribus, postquam omnia signa prægressi scirrhi uteri prægressa fuerunt.

fuerint, ut dolor fixus, continuus pubem, hypogastrium, lumbos occupet & saniosus ichor ex pudendis exeat, solet tunc sæpe immanis hæmorrhagia sequi, unde admodum debiles factæ pro tempore levamen sentiunt, donec restaurantis viribus redeant omnia eadem mala; videtur tunc circa uterum acris materia hære, quæ dilatata vasa erodit. Cum in hoc morbo nulla radicalis medela speranda sit, optime conducit diæta lactea. Interdum vero ad obtundendum acerrimæ materiæ stimulum opium opus est, quod purum sincerumque merito præfertur omnibus compositionibus aromaticis, acrisque; quas opium ingreditur, uti theriaca, philonium. Attamen probe tenendum, infidas & breves tantum esse mali sævientis inducias. Probabile admodum est, in utero hujusmodi fœminarum ulcera cancrofa & phagadenica, latentia malorum horum causam esse.

T A B E S.

Aggredimur morbi frequentissimi, funestissimi que explicationem, quæ eo est difficilior, quo morbus sibi ipse in alio atque alio dissimilis esse solet, differentissimas causas habet, & curationem raro, & si aliquam, eam

tamen æque diversam in diversis admittit, *tabem* ajo, hæticam, phthisin, atrophiam. Vocabula hæc a multis confunduntur; a quibusdam vero discriminantur.

Tabes dicitur, si adsit febris *lenta*, & tabescentia totius corporis, ita, ut & pinguedo omnis, & caro musculorum videatur absumi. Sæpe vix musculorum vestigia adsunt, etsi robur eorundem non, aut vix minuat. Fors in tabe sola pinguedo perit, inter muscularium fibrarum fasciculos locata, ita, ut perexiguum quid ipsam muscoli substantiam constituat.

Differt secundum hos tabes ab *atrophia*, quia hæc febre caret: item a *phthisi*, quia phthisis febrem *majorem* habet, & alicubi manifestam mineram purulentam.

Nos tabem & phthisin pro eodem sumemus, cum ita hæc duo a plerisque promiscue sumantur.

Divisio est in primariam & secundariam.

1) Primaria est, quæ *suapte* oritur; est rarissima.

2) Secundaria oritur ex alio morbo: est frequentissima.

Alia melior divisio est a *caussis*. Hinc primo tabes, seu phthisis *purulenta* a fomite purulento, Duplici ratione phthisis purulenta

tā oritur; vel enim fit a concluso alicubi pure, quod continuo transit in sanguinem, & febrim tabificam excitat; hoc contingit e. g. in vomica purulenta pulmonum, eaque clausa. Subinde tamen contingit, ut pauca puris quantitas resorbeatur, & eliminetur per alvum, urinas, sudores, hæc enim puris sunt colatoria; utque sacci purulenti, parietes collapsi concrecant. Subinde succus circumcirca quasi callosus fit, ut resorptio fieri nequeat, aut, ut tantum liquidiora resorbeantur; tunc vomica diu inoxie aut inadvertenter latere potest. Multa exempla prostant, ubi vomicæ sat magnæ repente ruptæ sunt, quin antea æger, aut medicus de earum præsentia quidquam cogitaret. Verum non solum pus conclusum, erodens, depascens, cuniculus agens, resorptum phthisin inducit, sed pus etiam non conclusum, & liberrime profluens, homines non raro phthisicos reddit, idque duplici ex ratione:

Imo enim, nimia subinde puris quantitas generatur, ita, ut homo nimiam succorum in pus converforum jacturam patiatur.

2do. Ingens plaga fundens assiduo materiam purulentam, eandem identidem denuo resorbet, inque sanguinem defert. Fit hoc n ingenti aliquo abscessu, vulnere post e. g.

extirpatam mammam, post artus alicujus excirpationem, adplicatis digestivis.

Pejor est phthisis a pure concluso nata & erodente, eaque fere semper incurabilis est. Hinc phthisis ab ulcere aperto pulmonum curabilior, quam a vomica clausa. Hinc & phthisis renalis per annos sæpe fertur, ubi pus in urina comparet.

Phthisis purulenta pulmonum præ ceteris frequens est, oriturque a pleuritide, peripneumonia suppurata, a catarrho inflammatorio neglecto. Ab hæmoptoë. A tuberculo pulmonum suppurante. A metastasi puris aliunde facta. Ab onania. Scrophulis suppuratis. Quo liberior puris effluxus, eo curatio minus difficilis. Hæmoptoë opio, frigidis, adstringentibus tractata.

Tabes nutricum. A nimia lactatione. Non sumus nimis indulgentes; quæ enim gestare uterum potest, potest & lactare. Si quæ lactare non possint continuo, scilicet ad *dentium eruptionem superiorum & inferiorum*, saltem tempore puerperii, & paulo diutius proles lactentur. Plus nocet lactis *retentio*, cum *febrim* faciat. Mamma sæpe male afficiat. Depositiones funestas sæpe habeat. Uterum reddat laxiorem.

Symptomata hujus phthiseos sunt frequen-
tes: insultus hysterici, tussicula, calores;
dein & sputa puriformia & emaciatio.

Huc reduci multæ aliæ phthises possunt
ortæ a nimia humoris alicujus cujusconque eva-
cuatione, ortaque inde bonorum succorum pe-
nuria. Sic macies, atrophia, tabes a nimia
spirituum deperditione, studiis improbe cul-
tis, nocturnis.

Tabes a nimia evacuatione salivæ sputa-
tione nimia rejectæ in iis, qui fumum nico-
tianæ per fistulam attrahunt.

Tabes a nimia sputorum rejectione. So-
la sputorum quantitas emaciare potest.

Tabes a frequenti vomitu, in iis, e. g.
qui scirrho ventriculi, aut pyloro cartilagi-
noso & angustissimo laborant. Hos enim
vomitus chronicus ad extremam maciem de-
ducit, & ad mortem.

Tabes a diarrhæa chronica, a hienteria
diu persistente.

Tabes ab hæmorrhagiis frequentibus.

Tandem ea tabes seu phthiseos species,
quam tabem dorsalem, jam ipsi *Hippocrati*
probe notam, descriptamque appellant.

Atque hæc tertio loco venit explicanda.
Provenit æque ex nimia humoris nobilissimi
spirituosissimique jactura. Morbus hic afficit

subinde recens uxuratos, scortatores, maxime vero illos, qui semen nefando crimine sibi manu proliciunt. Crimen hoc, onania videlicet, multis ex rationibus plus infert detrimenti, quam quodcunque aliud genus scortationis. Onanista enim ubique locorum, & quovis tempore patrandi sceleris occasionem habet, cum e contrario scortator illa sæpe numero carere cogatur. Imaginationis & universim nervorum intensio major, viresque magis atterens. Multorum malorum ferax mater est onania, etenim lumbaginem queruntur & sensum fornicationis per dorsum, alvum siccam difficilemque; macies, sed cum voracitate. Integer exercitus affectionum nervosarum. Cephalalgia, vertigo assidua, sensuum confusiones &, leipothymia. Morbi omnes convulsivi, tetani, catalepsis, epilepsia, mania. Visus valde læsus, memoria vacillans. Morbus hypochondriacus, asthma spasmodicum, tussis, & vera phthisis pulmonum purulenta. Maxime vero a nimia seminis jactura vis ventriculi læditur; hinc hordipepsia, apepsia, flatus, acidum multum infestat. Nil ita ingenium moresque mutat ac semen genitale, inde & corporis robur, & animi vis, & ferocia, inde ad magna molienda promptitudo. Semen tauro vires ad-

di-

didit, atque ferociam, ex cuius defectu bos castratus animal imbellis est. In morbis nervorum, quorum origo obscurior est, quive mares, eosque juvenes afficiant, cogitandum erit inter alias causas etiam de hac, nimia videlicet feminis deperditione. Tristis observatio medicos docuit, præstantissimos juvenes, eosque ab natura optime instructos si eadem una cum pluribus domo habitent, turpi hoc vitio in sanitatis detrimentum frequentissime maculari.

Quarto loco explicanda venit *Tabes seu phthisis scrophulosa*. Glandulæ colli, aurium, bronchiorum, mesenterii sæpissime indurantur a viru scrophuloso. Glandulæ hæ in triplici statu possunt considerari, scilicet

- 1) aut in statu indolentiæ, & duritiæ
- 2) in statu inflammationis,
- 3) in statu suppurationis.

Glandulæ lymphaticæ solummodo qua induratæ, *atrophiam* inducunt, morbum pueris, voracibus, victu crudo, ferinaceoque utentibus, consuetum, aut pulce. Quodsi in corpore ejusmodi glandulis scirrhosis obsessis febris qualiscunque oriatur, ex solo citiori hoc humorum motu glandulæ ipsæ inflammantur, & lege consueto pariter inflammatarum in suppurationem abeunt. Glandulæ

ita

ita suppurantes in abdominis e. g. cavo, phthisin faciunt:

Gravem hoc loco observationem addam in omni obstructione, seu scirrhusa, seu scrophulosa, sive quacunque alia; scilicet, si pars quaedam corporis obstructa sit, & solventibus tentetur, resolutionem hanc mitissimis primo, dein paulo fortioribus faciendam esse, paulatim & suspenso pede. Evenit enim, ut aut nimis propere validis solventibus utamur, aut obstructionem jam non amplius resolubilem nihilominus validioribus continuo remediis urgeamus; qua re fit, ut remediorum vis omnis non in irresolubili obstructione infumatur, sed in superflite sanitate perfundetur: sic quem obstructio diutius adhuc vivere permisisset, ipsa medendi importuna methodus vivis eripuit. Præterea contingit, ut potentiora & nimis præcipitantes data remedia solventia tumores indolentes & duros inflamment, inque suppurationem cogant abire.

Phthisin scrophulosam seu glandularem, seu etiam spuriam, pituitosam multa inducunt, de quibus hic, utpote scitu perquam necessaria, explicatius agam.

1) Phthisis hæc oritur post intermittentes longas, neglectas, cortice, adstringentibus

arsenico suppressas. *Evacuationibus* requisitis neglectis, non iteratis, non datis solventibus ante evacuationes. Aut cortice dato quidem, at non *copiose*, non *diu*, non una cum coindicatis, non adusque plenam febrilis fomitis extinctionem.

2) Post febres æstivas, autumnales, sive biliosas, neglecta emetocatharsi, aut ea, si opus fuerit, non repetita. Hæ febres venæ sectionibus curatæ meris pulmones petunt, quin etiam absque venæ sectionibus idem faciunt. Exempla dedit æstas præterita.

3) Post diarrhæas biliosas, putridas, post dysenterias opio cohibitatas, post cruditates narcoticis tractatas phthisis frequens. Item adstringentibus, intempestive adhibitis, in diarrhæa & dysenteria.

4) Post rheumatismos gastricos non bene curatos, sed aut *sudoriferis*, aut venæ sectionibus tentatos.

5) Post peripneumonias nothas venæ sectionibus curatas.

6) Post peripneumonias veras & pleuritides, si expectoratio *nimum* urgeatur & *diu*.

7) Tusses stomachicæ, neglectæ, tepidis, oleosis, mucilaginosi tractatæ.

Quinta species est *tabes venerea* non illa ab onania, sed ab ipso venereo miasmate.

, Ta.

Tabes venerea oritur varia ratione, a parte quadam interna, e. g. pulmonum erosa ulcere venereo interno. 2) a latente alicubi carie. 3) ab adhibita cura ipsa antivenerica, salivali, sudorifera, exsiccanteque.

Huc revocari aliqua ratione potest tabes ab ulcere *scorbutico cancroso*, quocunque, interno præcipue, & depalcente. Hinc intelligimus, quid sit *tabes scorbutica*.

Hydropica tabes, ubi tumente abdomine, & cruribus, superiora emaciantur.

7) *Tabes rachitica*. Novimus rachiticos artus extabescere, carnes musculorum absumi, flaccescere. *Petrus Diversus Salius*, ni fallor, illam descripsit sub nomine *tabis pectoreæ*.

9) *Tabes a venenis*. Ab arsenico, ab aqua toffana, a Saturno. Plumbum enim extabescere brachium præprimis facit.

Huc fere omnes notæ tabis species possunt revocari; harum quælibet potest secundum binos gradus in *incipientem* & *confirmatam*, seu *consumatam* dividi; quæ divisio ad diagnosis nihil facit, sed multum ad prognosis.

Phthiseos confirmatæ symptomata oportet nosse, ne sanitatem promittamus, ubi mors sequitur.

Difficili anhelitus, extenuatio, languor, pulsus parvi, celeres, colliquatio. Febris longa, vaga; remittens, tertiana, simplex, duplicata, post partum vesperi. Appetitus, seu gravitas ab assumptis. Diarrhæa colliquans, per vices, diuturna. Fugax calor, genarum rubor, vel alterutrius. Ardor in volis manuum. Animi plerumque si non alacritas, aut saltem æquanimitas, & morbi patientia. Vana de salute spes, ita ut a morte non multum remoti sibi sæpe præmittant sanitatem. Mirum naturæ, & creatoris beneficium, quo propinquum in morbo longo periculum ipsi ægrotanti occultatur, & delinitur miserrimus alius status, dulci convalescentiæ spe. Mors integerrimis sensibus, plerumque inopinata inter surgendum, bibendum, loquendum.

De prognosi jam nuper quædam attigi, ea nunc pluribus persequar.

1) Phthisis purulenta a fomite purulento interno letalis, si exitus puri liber ante conciliari nequit. Hinc vomicæ pulmonum *majores, interiora pulmonum occupantes, tarde disruptæ*, aut parum tantum puris per angustum orificium profundentes, mortem adferunt.

2) Phthisis purulenta hepatis funesta; renum subinde in initio curanda, si pus probe cum urina evacuetur, secus *diu* fertur, donec integer ren fere fuerit in saccum purulentum conversus.

3) Pus in cavo abdominis collectum plerumque lethum affert, cum gravem abdominalium viscerum ulcerationem præsupponat. Est is *hydrops purulentus*.

4) Pus intra musculos abdominis collectum, & cito cognitum, emissumque aliquoties est, ægro superstite.

5) Abscessus intestinorum, indeque oriari incipiens phthisis e. g. post longam dysenteriam, ni lata, profundaque ea ulcera sint, & adfit ætas juvenilis, subinde est curata.

6) Phthisis purulentæ ex *nimia suppuratione* e. g. post amputationem mammæ, artus alicujus majoris, in abscessu quodam externo, omnium maxime est curabilis. Curavimus anno priori duas ejusmodi phthiseos ope radicis arnicæ, omni bihorio drachma una; aderat jam diarrhœa colliquativa, sudores colliquativi. Præsunt tunc tum hæc ipsa radix, cum chinchina; sed radix ibi profuit, ubi cortex nos deseruit.

7) *Tabes nutricum*, ni nondum purulenta sputent, sæpe sanatur.

8) *Tabes dorsalis* varius accidit, sed vitæ miserrimæ, ipsa morte inferiori, sensuum omnium externorum & internorum debilitati, & hujus vitæ furis tradit.

8) *Tabes scrophulosa* rarissime curatur, scrophulæ subinde curantur; at inde orta extabescencia perquam raro.

10) *Tabes venerea* rarissime sanationem admittit.

11) *Tabes hydropica* letalis.

12) Rachitis incians atque etiam progressa sæpissime vitæ parcat; sed superstites inde emaciati sunt, & distorti.

Cura

1) Specificum antihecticum nullum datur, nec dari potest.

2) Variæ methodi sunt, & variæ remedia, prout variæ causæ sunt.

Celebratiores tunc methodi sunt sequentes:

1) Nutriens, reficiensque.

2) Roborans.

3) Balsamica, & detergens.

4) Resolvens.

5) Antiphlogistica.

6) Evacuans per emesin.

Nutriunt

1) *Lac, serum lactis cum & sine herbis, lac ebutyratum. Lac caprillum, asininum, fæminæ sanæ seu nutricis. Lac solum & lactici-
nia, aut una cum aliis cibis.*

2) Carnes quorundam animalium, vitulinæ, aut potius jura vitulina, non autem pedum vitulinorum. Jura cancrorum, testudinum, ranarum, viperarum, carnes pul-
lorum, columbarum affæ. Bulbi orchidis & Salap. Althææ radix, tabulæ &c. Profunt hæc nutrientia in tabe dorsali, atque in omni illa tabis specie, quæ fit a nimia humoris alicujus, five boni, five mali deperditione; tabe nutricum. At vero *in tabe purulenta* carnes & meraciora saltem juscula febrim accendunt; lac minus convenit quam ejus serum. In tabe dorsali *Hippocrates* dedit primo lac asininum, dein per 40 dies lac vaccinum, & postea cibos molles ad reficiendas vires. Nutriunt farinacea, & eorundem cremores; hinc celebrata quondam erat *cura avenacea Loweri*; hinc cremor hordei &c.

3da *Methodus est roborans, utitur cortice.* Queritur, an in *internis suppurationibus* conveniat, nisi exitus puri nullus datur. Raro tunc aut nunquam juvit, interim tamen laborantem machinam subinde sustinet.

Magis prodest, in largissimis suppurationibus *externis*. Quodsi vero ob diarrhæam colliquativam is cortex cito e corpore eliminetur, prodest valdopere tunc radix arnicæ ad drachmam unam omni bihorio diu notuque. Subinde *nutriens & roborans* methodus conjungitur.

Equitatio. In purulenta phthisi non prodest, sed nocet. Juvat autem in emaciatione, post *graves, longas* febres, post evacuationes largas, sanguinis, feminis, spirituum naturalium, in phthisi spuria a languente ventriculo, scrophulosa.

Balneorum frigidorum usus magis forte laudatur, quam mereatur. Utilem censeo *consuetudinem* balnei aut potius *natationis* in fluvio, aut rivo. At vero *quietum* sedere, & *debilem* in frigida aqua, quod solum confringente suo frigore agit, æque parum medicamentosum judico, ac exponere sese *quietum* frigori auræ hyemalis. Plus forte *immersiones* repentinae, atque iteratae extractiones proderunt in rebellibus morbis articulorum arthriticis, podagricis &c. Certe, non laudo consuetudinem, vel consilium illorum qui recens natos infantes frigido balneo immergunt. Debilis infans moritur, debilis infans, & moriturus, item præmaturus *calore servatur*.

tur. Exemplum ab antiquis Germanis deductum parum probat, uti etiam exemplum Zingarorum hodieum; nam inopiæ, paupertati, & errabundæ vitæ, cum nullibi stabile domicilium habeant, hoc potius est adscribendum, quam cuidam incorrupto naturæ instinctui. Certe animalia recens nata a frigore sese defendunt, & a matribus contra illud præmuniuntur.

Transitus ille a balneo calido in utero matris ad magnum frigus, impune certe raro fertur. Non obstat, quod aliqui, quin plurimi evadant. Id enim ex benignitate singulari naturæ potius provenit, quam a methodo adhibita.

Aer campestris in omni phthisi prodest, maxime vero in illa a nimia sanguinis, aut humoris cujusque boni deperditione. *Aer* hic campestris exercitationi junctus, debiles vires confirmabit, objecta ruris mentem avocabunt a studiis nimis, mœrore, amore. Huc & peregrinatio ad exteros, huc & itinera ad *thermas* suscepta pertinent, utpote quæ aere mutato, corporis exercitatione, & multarum rerum novitate, aptam corpori atque animo medicinam afferunt.

Conversatio præprimis inter abietes, pineta, in cubiculo fumis aromaticis lustrato, ipsa

ipsa fumi aromatici ope machinæ aut infundibili admissio, phthificis ex laxo, ulceroso pulmonum admodum profuit; cavendum solum est, ne fumorum aromaticorum intra pulmones susceptio tussim excitet, laxis, ulceratis, sanguinem fundentibus pulmonibus infestam.

Fuerunt, qui ægros in scrobibus effossis postere, capite solum eminente extra scrobem, ut vaporem terræ admittant, cui vim tribuerunt roborantem, reficientem, nutriendem; sed conversatio ruralis commodior, amœnior & utilior erit, quam *hoc terræ balneum*. *Balneum æreum Franklini*.

Quidam phthifici stabulis includebantur fimo pecorum cornutorum quasi immerfi; cui Pariter reficientem, restaurantem, roborantem vim tribuerunt. Sed spurcum hoc remedium & sana ratio reprobat, & observatio; nil enim emolumenti, ab aere concluso, immundoque, at multum detrimenti æger capiet; hinc merito e sana praxi exulat hoc *fimi balneum*.

Accubitus corporis juvenilis, calore fors solo prodesse potest. Etenim halitus exiens e corpore accumbentis ad humores recrementitios pertinet, & urina quodantenus refert. Hinc non adparet, quid boni tabido corpori accedere queat ab susceptione vaporum ejus-

modi emanantium ex accumbente corpore. Hinc refectio illa seniculi Davidis, quam accumbens Juvencula Sunamida eidem præstitit, calori solo debebatur. Accubitus in marmasmo senili solummodo locum videtur habere; at vero aliis tabidis nil proficiat, & accumbenti etiam subinde nocebit. Equidem non puto, phthisin purulentam aut etiam aliam esse *contagiosam*, quamvis plurimi id afferunt & quamvis *Morgagnius* phthisicorum corpora nunquam difsecuerit, ex metu scilicet contagii. Quæso, an abscessum pus fundentem times ob contagium? Si in pulmone locatus sit, nonne idem erit, excepto solo loco? Nihilominus fudor impurus tabidi hominis aërem cubiculi inquinat; admixtus & susceptus ab accumbente noxam inferre potest.

Vinum in tabe senili; item *vina austera oleosa* in tabe ab evacuatione.

Illustrissimus noster Præses narrabat, se hominem phthisicum solo *salviæ* infuso curasse, ubi lac non profuerat. Etiam hoc remedium ad methodum roborantem pertinet.

Decoctum foliorum *salicis albæ*, item corticis *salicis albæ* cum æquali lacte recentis *capria*, profuit eodem modo, & iisdem in casibus, ubi cortex *peruvianus* indicabatur.

Elixivium vitrioli adeo commendatum phthifin solum a læsa ventriculi functione oriundam sanare subinde potest, purulentum exacerbat certo.

Quæ sint vires petrolei nuperrime primum tanquam antiphthificum laudati, suapte perspicimus, determinamusque ubi noceat (nocebit autem sæpissime) atque etiam, ubi profit.

3. *Methodus est detergens & balsamica.*

Hæc in eo consistit, ut ægro aut balsama nativa, peruvianus, de copaiva, propinentur, aut herbæ, plantæ, cortices, ligna balsamica; huc aqua picis (Theerwasser.) Prodest hæc methodus in tabe incipiente ab acri, scabioso e. g. aut herpetico massam humorum coinquinante; & in omni acri, quod ad vias urinarias potest ablegari e. g. in scabie retropressa, achoribus repulsis illicitu quodam unguinoso & pingui. In tabe a nimia deperditione humoris alicujus, aut a fomite purulento hæc methodus aut non quadrat, aut est inefficax.

4^a. *Est resolvens.* Saponibus hæc utitur aut vegetabilibus, aut aliis arte factis. *Gummata ferulacea.* *Succi recentes taraxaci, chærophylli, beccabungæ,* aquæ omnes medicatæ, quæ blando & miti sale dotata sunt, præ-

præcipue *selteranæ*, cum & sine lacte. Pulvis antimonii. Aqua marina ad libram unam. Tenu: infusum rhei; cichoreum, taraxacum, gramen; profunt solventia hac in phthisi sero-phulosa, glandulari, in phthisi post febres intermittentes, tusses stomachicas neglectas, prodest etiam in quadam phthiseos purulentæ specie; contingit enim ut in inflammatione pulmonum repente materies deponatur, non in cavum thoracis, unde pseudomembranæ, non in bronchia, unde spûta critica, sed in fungosa ipsius pulmonis substantia resideat; secum enim non raro pulmones, quos plurimæ minutæ collectiones puriformes obsidebant, lentis, pisi, fabæ magnitudine. Hoc si evenerit, proderit attenuare humores assumpto remedio solvente, præcipue salino, quale in aquis selteranis, rhoischizensibus, habemus. Parvæ pulmonum vomicæ non raro vitæ sunt consolidari consanarique hac ratione. Exiguæ suppurationes post pleuritidem & peripneumoniam subinde fuerunt aquis selteranis curatæ; at vero in *majori* puris collectione, item ubi febris *magna* jam est, ubi puri exitus liber patet, ubi sudores colliquativi, colliquativa diarrhœa ægrum urgent, aquis his, aut solventibus locus non est; exitus præcipitatur hac ratione in mortem; va-

num et nimis est dare tunc *serum lactis*; nocet etiam in phthisi ab evacuationibus. Dandus potius cortex & arnica. In phthisi ab herpete retropresso, sabie retropressa, a materie arthritica, rheumatica pulmones occupante prodest hæc solvens methodus.

5ta. *Methodus* phthisin curandi, est methodus *antiphlogistica*. Hæc sub frequentibus conditionibus utilis, quin & unice necessaria esse non raro potest.

1) Enim novimus ex dissertatione de hæmoptoë, dari quandam hæmoptoës speciem, quam *inflammatoriam* diximus, in hominibus teneris, junceo corpore, collo gracili, angusto thorace & exstantibus scapulis, roseis genis, ingenio præcoci, subtili, & fibra delicata, ac summe irritabili donatis, frequenter observatam & chronicam. Horum conditio talis est, ac si *assidua*, *levique* peripneumonia conflictarentur, ubi portiuncula pulmonum in suppurationem abit, dum aliæ adhucdum inflammatae sunt, & ipsæ demum suppuraturæ. In his inflammationem oportet omni artis conamine tollere, utpote causam assiduæ & successivæ suppurationis; ablata pulmonum inflammatione, suppurata non magna eorum plaga sua præ consolidabatur. Hæc est notio phthiseos post hanc hæmoptoës speciem observatæ. Huic

convenit *crebra*, *parcior* tamen venæ sectio, victus excarnis, & sine vino, althea, malva, serum lactis, lac ebutyrarum; hordei cremor, omniaque ea, quæ pleuricidæ veræ, aut veræ peripneumonix conveniunt, ubi illa adhuc solvi potest ex *parte*, & ubi *perparum puris* adhuc est formatum. Nocent hic cortex, lac, equitatio, aquæ selteranæ, lichen, polygala, balsama, elixior vitrili &c.

Quæso enim, si brachium integrum ferme dire inflammatum habeas, uti & digitus, si uno in digito inflammatio incipiat in suppurationem abire, & pus fundere, nonne methodum summe antiphlogisticam adhibebis, ut, priusquam partes ceteræ suppurent, inflammatio tanquam causa suppurationis, *benigne* resolvatur. At hanc benignam resolutionem non cortice, non exercitio corporis &c. obtinebis, sed sanguinis iterata missione & multa, ac antiphlogistica potione. Transfer exemplum ad pulmones hominis dicta ratione ex hæmoptoë tabescere incipientis.

2) Subinde circa vomitam, sive clausam, sive apertam nova inflammatio nascitur, in suppurationem abitura, ni methodo antiphlogistica præcaveat.

3) Phthisis serophulosa subinde in suppuratoriam & ulcerosam abit, si tubercula in-

flam-

flammentur, & inflammata suppurent. Fit hoc, si in corpore serophuloso febris oriatur; aut secundo, si serophulis aggrediari remediis nimium moventibus. Hoc in casu opus est venæ sectione, ut transitus ex serophulosa aut tuberculosa corporis dispositione prohibeatur in phthisin ulcerosam.

6ta. *Methodus est evacuanis.* Certæ præstant præcipue *Mortoni* in tractatu de phthisi observationes evacuantium, sed præcipue leniorum emeticorum in phthisi proficuorum; sed æque certum est, emetica hæc, utut leniora sæpe numero nocere debere, esse peculiararem phthiseos speciem, ubi illa conveniunt. Phthisin novimus.

1) A vitio ventriculi ortam post intermittentes *longas*, suffocatas cortice, & adstringentibus palliatas.

2) A saburra biliosa, pituitosaque.

3) Ab infarctu pulmonum, non inflammatorio, & humorum recrementitiorum per sputa evacuatione nimia. Fit enim in iis maxime, quibus alvus adstricta plerumque est, ut multæ sordes, quæ per alvum, urinam, perspirationem feliciter abigerentur, pulmonem petant, ibique larga anacatarsi quotidie efferantur. Hæc rerum conditio nondum appellari phthisis debet, sed excretio erronea,

molesta ; at vero si ea largior fit, si fungus pulmo vim inde patiatur, multa thoracis incommoda, respiratio difficilis, asthmatica, hæmoptoë, sed & spuria quodam phthisis oritur.

4) In tussi stomachica, convulsiva, verminosa.

5) In febribus quibusdam æstivis, pulmonem illico petentibus, multis repente sub febris non magna, larga sputorum copia effertur, quasi purulentorum. Ea res habetur pro vomica latente nunc rupta, quæve ita latuit, ut ejus præsentiam nulla antea signa demonstrarint. Verum nec pus esse putogenuinum, nec vomicam latuisse, sed fuisse metastasin repentinam ad pulmones factam ex sorde abdominali ; etenim fordis ipsa tunc esse solet gastrica. Vomitorium præmissio solvente egregie prodest. *Baglivius* abscessus pulmonis assererebat per annos innoxie latere posse, & pus suam præsentiam in pulmonibus plerumque nullo signo ostendere. Hoc falsum esse, ex vomicis patet, post pleuritides & peripneumonias suppuratas observatis, quæ febrem tabificam comitem semper habent.

CARDIALGIA.

Recensitis quibusdam pectoris morbis; ad eos devenimus, qui partes pectori subjectas afficiunt. Hos inter maxime varius ventriculi dolor pertinet.

Dividitur ventriculi dolor ratione diversæ sensationis

1) in *pyrosin*, five *ardorem ventriculi*, (Sodbrennen).

2) In *veram cardialgiam*, five dolorem ventriculi, cum sensu leipothymix, & levi, animi deliquio, demum

3) In *gastroliniam*, dolorem ventriculi absque ejusmodi animi deliquio.

Dividi ur item ratione *caussæ* cardialgiam vel *pyrosin* producentis.

Sedes mali in tota ventriculi substantia ejusque præcipue nerveis partibus esse solet. Maxime tamen is dolor circa sic dictum scrobiculum sentitur, cui cardia respondet.

Causarum dolorem ventriculi efficientium tantus numerus, ut earum omnium enumeratio aut nostram patientiam superaret, aut memoriam subterfugeret. *Frequentiores* tantummodo, atque in praxi præ reliquis usu venire solitas, hic asseram.

Sit *primo ardor ventriculi*, cardialgia, pyro-
 rosis. (Sodbrennen) Consueta multis ægri-
 tudo est, dolentque ita acriter, ac si viva ex
 ventriculo per fauces flamma ascenderet. Cau-
 sa potior est materies acida, acido. austera,
 rancida, biliosa &c.

Curam ea omnia perficiunt, quæ notæ
 acrimoniæ contraria sunt, materiemque im-
 mutant, eliminant, ac ulteriorem ejusdem ge-
 nesi præcauent.

Pyrosin ab acido, præmissis vomitu, fa-
 nat magnesia nitri, cui aliquid rhei, & pau-
 xillum olei sceniculi, aut elcosachari ejus-
 dam e. g. juniperi additur. Ulteriorem materiem
 acidæ generationem prohibet rheum quotidie
 malticatum, mane jejuno ventriculo; item eli-
 xirium proprietatis sine acido paratum. Sunt
 qui languidissimum ventriculum percurarunt,
 cum quotidie aliquoties pauca piperis integra
 grana devorarunt, qua re id effecerunt, ut
 restaurato ventriculi vigore nil amplius for-
 dium acidarum nasceretur. Potus frigidæ
 corpore non æstuante & mane assumptum, &
 exercitium equestre æque profunt.

Secunda cardialgiæ species est *cardialgia*
ab ingluvie. Dignoscitur hæc species a præ-
 gressa lauto prandio, & ægris se ingurgitan-
 tis confessione; a flatibus, ructibus pravis.

Malum hoc sæpe haud intra solam cardialgiam consistit, sed in prædispositis, seniculis nimia hæc repletio, sensus Primo confusionem, hebetudinem, demum ipsam mortem apoplecticam infert. Hæc ratio est, quare mortes apoplecticæ inter confessus amicorum jucundos haud sint infrequentes. Cardialgiam ab ingluvie sanat sponte oborta altero post ingurgitationem die, larga diarrhæa, aut vomitus arte concitatus, vel ortus suapte. Gravis quæstio agitata inter autores medicos, quid factò opus sit in apoplexia hac sympathica, a nimia videlicet ventriculi repletione oriunda. Sunt, quibus præmissa venæ sectione sufficit, fauces plumula irritasse, sicque vomitum, si id ea ratione fieri queat, provocasse; quod si id fieri nequeat, purgante & enematibus exturbare per inferiora materiem volunt, ut sic depleto ventriculo aorta pressa ab onere liberetur, & minus sanguinis ad encephalum, plus vero ad abdomen dimittat. Alii vero præmissa missione sanguinis cito adplicatis emeticum exhibent, ut ablata aortæ pressione liberior denuo per abdomen humorum motus restituatur. Ad dirimendam hanc litem notandum est, mechanicam irritationem nequiquam persæpe sufficere ad provocandum vomitum; diarrhæam
ve.

vero excitari tarde, eamque vices emefcos
 nulla ratione subire; febrim purgante accer-
 firi, aut præsentem augeri; encephali fun-
 ctiones manere obolitas, quamdiu distensus
 ventriculus erit, qui subjectam sibi aortam
 premet; hinc effectum pressionis sive apo-
 plexiam non posse auferri, nisi & ipsa causa,
 ventriculi videlicet repletio, auferatur. Præ-
 placet illa methodus, quæ molem gravantem
 prompto emetico excutit. Præplacet ad hunc
 ipsum finem emeticum potius ex albo vitriolo,
 quam ex ipecacuanha aut tartaro emeti-
 tico paratum, cum promptius vomitorium vi-
 triolo albo vix existat. Datur a granis viij. ad
 xvj. scrup. i drach. β. Quid si certo noveris,
 apoplexiæ causam in ventriculo nimium re-
 pleto haberi, quid si ablata deglutiendi difficul-
 tas ita sit, ut ingerere ventriculum nil possis?
 quid si a purgante ob dictas rationes spes
 nihil, quid si mediante tubulo longo incur-
 vatoque per fauces in ventriculum usque de-
 misso solutionem emeticam ingerere nihilomi-
 nus quamcunque ob causam non possis! Quid,
 si certæ morti apoplecticæ ob inopiam consi-
 filii relinquere debeas? Fuit, qui in dicto
 casu per apertam jugularem venam aliquid
 solutionis emeticæ antimonialis infudit, casu
 temerario, sed felici, cum secuta larga eme-

fi & catharrsi mens, & demum sanitas rediret.

Cardialgia biliosa. Morbus frequens est, & peculiaribus characteribus insignitus. Dolor ventriculi a bile, vel bilis saltem formam, & cum vomitu æruginoso junctus, per vices exacerbatur. Aeger animo est supra modum dejecto, anxio. Vires debiles sunt, & pulsus sæpe imbecilli, celeresque, attactum, nec minimum fert circa cordis scrobiculum. Confunditur perperam non raro cum cardialgia hysterica fœminarum, quacum omnia ferme communia habet, nisi quod lingua ægri aut flava sit, aut viridis, aut albicante pellicula obducta. Sed etiam cum *gastritide* subinde confundi solet ob doloris vim, anxietates, jactationes; verum lingua biliosa, tempus anni inflammationi hand favens, & defectus signorum, quæ alias inflammationi communia esse solent, facile demonstrant biliosam cardialgiæ indolem. Maximi momenti tamen est ad diagnosin hujus cardialgiæ biliosæ ab inflammatoriâ, quod *biliosa frequenter* redeat. Morbus hic cum *colica* sic dicta *biliosa* penitus convenit, inferius explicanda.

Curatur

1) Solventibus *salinis*, materiem crassam incidentibus,

2) vomitu artificiali. De hac vomitu specie canon valet: *Oportere vomitum vomitu sistere.*

3) Roborantibus stomachicis.

Epithemata & sic dicta scuta stomachica vana remedia hoc in casu sunt, uti etiam assumpta spirituosas, carminantia.

Opium cardialgiam hanc ad pauculum temporis sopit, sed ea postmodum gravior redit, & vis ventriculi plus æquo jam debilitata, assumptis narcoticis magis dejicitur.

Cardialgia hæc biliosa sæpissime absque febre est, jejunantes affligit maxime. Subinde vero febrium biliosarum symptoma, ubi subinde adeo valida, tantaque in ægro anxietatum, jactationum, deliquiorum animi causa est, ut schola vetus eam febris biliosæ speciem, ubi turgens circa ventriculum materies syncopen fecerat, *syncopalem* compellarit.

Cardialgia a bradypepsia, five a dejecto ventriculi tono, observatur post morbos acutos, præcipue gastricos, biliosos, pituitosos. Etenim prout a morbo inflammatorio cito plerumque pristinum ægri vigorem resumunt, ita post morbos gastricos diu lanqueat, & non nisi

nisi tarde a cardialgia, ac tarda ventriculi co-
 ctione percurantur. Hæc quoque cardialgiæ
 species orta ab atonia ventriculi multarum
 commestationum, comotationum, abusus spi-
 rituum ardentium, tristis sequela est. Juvat
 subinde eupepta diæta, infusio frigida radic.
 gentian. rubræ, corticum aurantium, & pi-
 peris longi, mediante vino Hispanico, vel
 Tokayano confecta; frictio abdominis & epi-
 gastrii, maxime mane jejuno ventriculo; equi-
 tatio, qua exercitatione vix alia aptior esse
 solet visceribus abdominalibus confirmandis.

Cardialgia flatulenta, ab ingestis plerum-
 que oritur multo aëre plenus, fructibus ho-
 ræis nimia copia assumptis, & fermentantibus,
 a musto, uvisque copiosius comestis, & fer-
 mentationem subeuntibus, a cerevisia in actu
 fermentationis suppressa (Lustbier); ventri-
 culus aëre extricato multum distenditur, di-
 stentus acriter dolet. Cardia, sive orificium
 ventriculi superius, spastice constringitur,
 qua constrictione orificiorum ventriculi fla-
 tum collectarum eruptio, vomitusque salu-
 taris prohibetur. Hoc in casu eluenda alvus est
 enemate eccoprotico, carminante. Spasmus
 orificiorum ventriculi carminantibus, anody-
 nis, liquore anodyno min. Hoffmanni, lauda-
 no,

no, solvendus, eoque soluto, emesis concitanda est.

Ceterum proderit res ejusmodi fermentescibiles, aut prorsus non assumere, aut non nisi jejuno ventriculo, mane videlicet, itemque vesperi. Nam horæi fructus post pastum & prandium lautum ingesti, diu in ventriculo, loco humido & calido, commorantur, hacque ipsa diuturniorimora comixti alimentis variis, acidis, facillime & promptam fermentationem subeunt. Fermentantem ceterum saburram, egregie compescit magnesi nitri cum rheo juncta.

Cardialgia hysterica, falso soli imputatur irritabilitati fibrarum tunicæ muscularis ventriculi. Etenim sola irritabilitas nunquam spasmos producit, sed causam occasionalem sive stimulum expetit irritantem. Hinc frustra exhibentur sola nervina, narcoticaque, quæ doloris sensum, stimulo non ablato, suffocant, & atoniam ventriculi relinquunt, spasmis futuris magis opportunem.

Cardialgia ab assumptis acribus, a venenis subinde cum vomitu, quin imo cum hyperemesi, & hypercatarrhi ægrum affligit. Cardialgia hæc a nimia purgantis & drastici quantitate subinde observatur, vel etiam a purgante justa dosi, quod tempore non suo,

aut homini summe irritabili propinatur. Effectus horum venenorum aut medicamentorum drasticorum est, valide stimulare ventriculum inflammare,

Hinc indicationes erunt ;

Primo materiem acrem, venenosam quantocyus remove.

Secundo eam, si remove ex integro nequeas, obtundere, enervare, involvere.

Tertio spasmos ablata licet acri materia residuos consopire. His indicationibus satisficient.

1) Cito operans emeticum, nisi jam adfit emesis spontanea.

2) Potus copiosus lactis, hydrogalæ, olei, lactis amygdalini, aquæ mellitæ, juleculi carniæ pinguis.

Quodsi nimii motus, rejecto licet stimulo supersint, confugiendum ad ipsa opitata erit.

Per observationes constat, antidotum venenorum vegetabilium esse acetum, idque curare vires venenatas plantarum. Quod si vero constet, homini datum esse mercurium sublimatum corrosivum (ejus antidotum erit lixivium salis alcalini tenuo, ita, ut e. g. salis absynthii non sulphurat: aut salis tartari, aut cinerum clavellatorum uncia semissa in
 men.

mensura aquæ communis. Hac ratione, nisi fors inflammatio ventriculi jam adlit, decomponetur mercurius sublimatus, cum acidum salis, sali tartari maritetur.

Quod si quæstio nascatur, an is vel iste veneno fuerit enectus, inquirei debet.

1) In læsum œsophagum, ventriculum & intestina.

2) An materies collecta in ventriculo panis intincta canem enecet. Arsenicum igni injectum alliaceo odore se prodit, & intra duas laminas cupreas positum, cuprum in ignem dealbat. Caute summa est necessaria.

Cardialgia menstruantium non infrequens malum est. Oritur, si sanguis menstruus ob uteri strictiorem habitum per vasa ejusdem haud effertur, sed retentus flagnet, & accumulatus, non sola uteri vasa, sed & vicina intestinorum ac ventriculi vasa distendat, vellicetque. Hic ventriculi dolor instante mensium fluxu ægram maxime exercebit. Proderit pediluvium, aquæ vapor ad inferiora admistus, sectio venæ in pede, enemata sanguinem versus anum & uterum determinantia, remedia lenia salina, nitrosa, magnetia nitri. Tandem præmissis his tempore inter menstruum fluxum medio, catameniis jam instan-

stantibus, optimum emenagogum erit unum alterumque granum extracti aloës, bis per diem, aut vero mane & vesperi massa pilularum Ruffi ad gr. vi. vij. exhibita.

Tanquam universales regulæ observandæ sunt in pellendis fœminarum mensibus sequentes:

1) Remedia emenagoga nunquam sunt exhibenda, etsi sint *indicata*, nisi ubi *tempus illud* appropinquat, quo alias catamenia solebant redire; aut saltem nunquam exhibentur, nisi *conamina* menstrua, uti sunt dolor lumborum, gravitas artuum, alvus subinde aliquantum tenesmoides, dolor exiguus colicus, advertantur.

2) Ubicunque menstrua deficiunt, nunquam oportet directis uti emenagogis, sed opus est semper inquirere in causam & morbum principalem, cujus symptoma aut effectus est defectus catameniorum.

Gravem hanc regulam in exemplo demonstrabo. Sit puella oëdematosa ob febres multas, diuturnas, neglectas, male curatas. Huic percurata licet febre catamenia non fluant. Si jam ad emenagoga accesseris, infinita produces mala. Oportet hic primarium curare morbum, lentorem humorem incidere, evacuare, imitare, solidis restituere

tonum : univèrsim curare *leucopblegmatiam*, qua curata, consueta sanguinis moles denuo generabitur, consuetae per uterum evacuationes fient. Sit puella fortis, robusta, rustica, quæ curra vesticula, nudis pedibus incedit, & in vivo præterlabente lintea lavat sæpius, frigida immersa; huic habitus fiet strictior, uteri vasa plus justo stringentur; menstruus sanguis retinebitur, orietur plethora, & inflammatoria humorum densitas. Huic pessimo consilio aloëtica, emenagoga præscribentur; at vero curato strictiori uteri habitu, levi negotio, aut sua etiam sponte, uterina evacuatio redibit. Catamenia suppressa reconvalescentium restituntur denuo ipso tempore, & remediis pristinum corporis vigorem reducentium.

Cardialgia etiam observatur in iis feminis, quibus ob ætatem ipsam provectiorem catamenia & parcius fluunt, & tardius redeunt, & tandem emanent. Sollemnior epocha emanentium penitus menstruorum est plerumque intra annum 45 & 50; plerumque hæc lex obtinet, ut quæ aut maturius menstruare ceperunt, aut victu tenui, duroque usæ sint, eæ etiam citius fluxum menstruum amittant.

Cardialgia hæc hac ætate observata, uti & multa alia ejusdem causæ incommoda fe-

liciter avertuntur venæ sectione in pede instituta, aut adhuc magis, hirudinibus ad anum applicatis.

Cardialgia in viris fluxu alia *hæmorrhoidum* obnoxiiis, oritur a sanguine vasa primam intestini recti, dein & aliorum intestinorum, demum ipsius adeo ventriculi distendente; quod si is ea copia accumulatur, ut infarcta distentaque ventriculi vasa disrumpantur, ideam vomitus cruenti habebimus. Prodest hic aut priorem per hæmorrhoidalia vasa evacuationem ope hirudinum restituere, aut vicariam evacuationem per sanguinis missionem substituere.

Non pauci remediis utuntur internis, iisque calidioribus, quo resitantem hæmorrhoidum fluxum revocent; hinc aloëtica, flores sulphuris &c. in auxilium vocant. Verum nisi magnesia nitri, aut magnesia muriæ, falsis gemmæ, purgans blandum, eccoproticum, enemata, infusus, vapores aquæ ad anum admittæ sufficiant, infidum ferme auxilium in calidioribus, in aloëticis quæritur.

Cardialgia gravidarum. Gravidas peculiaris nonnunquam *cardialgia* vexat. Hæc uti vario graviditatis tempore accidere solet, ita & varias agnoscit causas. Hinc hanc gravidarum *cardialgiam* dividemus:

1) In eam, quæ primis aut diebus aut septimanis post conceptionem observatur.

2) In eam, quæ circa quartum graviditatis mensem deprehenditur, &

3) in eam, quam fœminæ ultimis mensibus vel septimanis experiuntur.

Primo post conceptionem tempore nauſeæ, vomituritiones, vomitus; cardialgia, aversio a consuetis aliis aut alimentis, aut rebus aliis, novæ factæ mutationi & irritatis nervis debentur. Huic autem solum medebitur tempus, cum successive hæc incommoda sponte curentur, vel si quid ars efficere valeat, proderunt acida mineralia dulcificata, spiritus nitri dulcis, liquor anodynus mineralis Hoffmanni, antihysterica &c. At vero cardialgia peculiaris, quæ circa quartum graviditatis mensem observatur, pluris fieri debet, neque tute negligitur in plethoricis præcipue, phlogisticis, laute viventibus, tempestate verna, aut sæva hyeme. Provenit hæc cardialgia plerumque a mensibus, sanguine retento, cujus retenti integra quantitas major est, quam ut in alimentum fœtus consumatur. Hinc superflua illa sanguinis moles uterinum systema gravabit, replebit demum & vicina viscera, accumulabitur, regurgitabit versus superiora, versus ventricu-

lum

lum; ejus distenta vasa molestum inferent
sensum, sive cardialgiam. Hæc evacuatione
alvina non curatur, antihystericis, ipso opio,
exacerbatur, uti & consuetis stomachicis &
amaricantibus. Neglecta aut male tractata
abit in abortum. Etenim nimia sanguinis su-
perflui moles, uterum occupans maxime, eun-
dem irritabit & foetus exclusionem sollici-
tabit, postquam per aliquot jam tempus san-
guinis quid ex utero prodiverit, quod ob par-
ticulam avulsæ placentæ contingit. Hinc pa-
tet, cardialgiæ huic mederi venæ sectionem
in brachio, emulsa, nitrosa, diætã tenuem,
& dum sanguinis ex utero stillicidium jam ob-
servatur, quietem summam, ut avulsa forte
in paucis punctis placenta denuo adglutinetur.

Alia cardialgiæ species gravidas afficit
ultimis septimanis, idque ideo partim, quia
uterus distentus ventriculum superiora verius
urget, partim etiam nimia uteri moles alvum
tardiolem reddit; unde retardata alvina eva-
cuatione multæ fœces colliguntur, quæ accu-
mulatæ dolorem colicum itemque cardialgiam
producent. Non contemni hic dolor colicus,
hæc cardialgia ob immorigeram alvum debet.
Etenim fordes tempore gravidatis collectæ,
nisi paulo ante partum, vel mox post eun-
dem debite eliminantur, febribus puerpera-

rum

rum sæpe perniciosis ansam dabunt. Hinc suadendum gravidis eo tempore est diæta magis restricta, alvum humectans, cienda alvus erit remediis blandissimis, eccoproticis, Cl. Tissot multus est in demonstrando leniorum purgantium usu, etiam post partum, ut moles aliena in intestinis hærens educatur, antequam ea communi lege, qua id omnia ingesta solent, in sanguinis massam recipiatur, & febrem mali moris excitet. Plura, quæ de febribus puerperarum, de miliaribus præcipue earundem legi, & pauca quæ vidi ipsemet, in eam me sententiam adducunt, ut credam, febrem puerperarum, præterquam quod & lacti in non lactantibus ex parte debeatur, sæpius tamen, & majori fors cum periculo, ex prava in abdomine collecta materia proficisci ferme semper.

Cardialgia a retropressa materia podagrica dignoscitur, si subito ferme artuum podagricus dolor cesset; & circa ventriculum ea sensatio sit, ut is frigidus aut aquæ frigidæ innatare videatur. Præterea notante *Meadio* is erit ventriculi obtusus sensus, ut vel fortissima volatilia, & spirituosissima ventriculum æque parum efficere videantur, ac aqua simplex epota. Subinde per annos hæc *cardialgia* afficit, nunquam amplius recurren-

te podagrico paroxysmo, donec tandem aliquando lethum afferat. Oritur, si materies podagrica ob artus jam rigidos, tophis obfesos, deponi integre non possit, aut, etsi requisita artuum materiem excipientium capacitas adsit, si vitæ vis movendæ ad artus materię, utpote nimium abundanti, haud sufficiet. Aut si deposita jam materies pediluviiis frigidis, illita pedi therebinthina, emplastris resinosis & pinguibus, vi abigatur, & versus interiora recurrat.

Cardialgiæ alia species est *inflammatoria*, quæ sub nomine gastritidis innotescit, quamve utpote a *Boerhaavio* sufficienter descriptam, hic omittimus. *Cardialgia* hominum febre maligna, miliari, petechiali laborantium a pravis plerumque in ventriculo contentis oritur. Hæc nisi evacuante remedio curetur, gravius paulo post periculum minatur. *Cardialgia* maligne ægrotantium duplex est, vel enim observatur in initio morbi, vel in morbo jam multum profecto factoque deteriori. Discriminis hujus observatio gravissimi in cura harum febrium momenti est. In morbi initio aliena materies ventriculum gravans evacuari adhuc vomitu aut alio mota potest; morbo vero multum jam profecto, perniciem minitante, diu retenta saburra eam

acri.

acrimoniam contraxit, ut ventriculo & intestinis inflammationem & brevi gangrænam inducat. Eo in casu remedium evacuans male utique cederet.

Cardialgia variolantium est duplex & a duplici causa oriunda. Cardialgia ante variolarum eruptionem plerumque debetur miasmata varioloso interanea oberranti, & ventriculum sollicitanti. Hic ventriculi ab hac causa ortus dolor facta eruptione sponte se proripit. At vero si dolor ventriculum etiam post eruptionem laceffet, ejus causam plerumque in aliena materie ventriculum obfidente deprehendes, emetico excutienda. Sed ejus rei exemplum in homine variolante hoc anno vidimus.

Cardialgia ira commotorum, qui videlicet post gravem iram oboritur, ad cardialgiam biliosam referri debet. Curatur vomitu spontaneo plerumque, id quod in pueris ira commotis sæpius videmus; item vomitu artificiali, alvo diarrhæica per artem vel sponte mota.

Cardialgia ab haustu frigida æstuante corpore æque ad biliosam cardialgiam refertur. Haustus frigida plurima mala, perniciosas peripneumonias & pleuritides, mortem repentinam produxit, interim frequentissime observamus vel in nosocomio nostro, biliosa

sa colluvie gravari eos, qui frigidam æstuan-
te corpore hauserint. Rationem illam arbi-
tror, quod frigidissima aqua calenti & æque
sudanti internæ superficiei ventriculi appli-
cata, vascula extrema repente constringat,
& momento post denuo relaxet.

Observata est *cardialgia ab intropresso
cartilagine xipboideo* ventriculum premente,
solicitante.

Cardialgia immedicabilis, subinde cum vo-
mitu chronico conjuncta, provenit a vitio ipsius
ventriculi organico, scirrho, cancro, qua-
lem ante annum invenimus, duritie ventri-
culi cartilaginea, angustato pyloro &c.

SINGULTUS.

Aliquam affinitatem cum vomitu singul-
tus alit, quare jam de hoc affectu tanto sæpe
motuum impetu stipato, agendum erit. Est
autem singultus convulsio, œsophagum, ven-
triculum & diaphragma sursum alliciens, dum
interim alia convulsio easdem partes, maxime
diaphragma & ventriculum deorsum trahit. Ve-
rum enim vero dum ventriculi & œsophagi
fibræ musculosæ convelluntur, a pharynge
etiam propagari spasmus videtur ad vicinum
laryngem. *Wepferus* putat, sonitum in sin-
gultu non tam oriri a flatu per gulam emisso,
quam

quam ab aëre per asperam arteriam eliso, & in larynge fracto; mitigatur enim quandoque singultus, & omni modo cessat ab aëris retentione, seu voluntaria expirationis inhibitione. Ut convulsionem, ita & singultum a repletionem aut evacuationem fieri scripsit Hippocrates. Riverius aliam quoque causam addit, scilicet irritationem.

Ad hasce tres classes omnes causas proximas referemus.

Ad repletionem itaque referimus ingurgitationem nimiam liquidorum varii generis, ingestionemque celerem & copiosam ciborum, talium maxime, quæ viribus digestionis obsequi renuunt. Dum hanc singultus speciem consideramus, silentio præterimus leviores illum & transitorius, quemve Hoffmannus diæteticum appellat, & qui facile abigitur excitata sternutatione, inspiratione diutius protracta, dolore alicubi excitato, profunda cogitatione, terrore ex improvise excitato. De illo saltem loquimur, qui ab eminentiore diætæ vicio producit, & diutius affligit.

Pueri voraces furtim quandoque & avide quædam arripiunt ingeruntque. Sed & adultis quandoque a mole & pondere assumptorum singultus evenit. In hoc casu antea de vacuando ventriculo, quam de sopienda convul-

vulsiōne cogitandum est. Vomitus movisse statim convenit, non autem fortiori emetico, sed quæ sæpe sufficiat, aqua tepida, oxymelle squillitico addito; item alvum duxisse interdum purgante congruo, vel clysmate paulo acriori gravantem sarcinam deorsum invittasse. Dein etiam convenient aromatica sic dicta stomachica, cum epithematibus aromaticis & spirituosis. Vix vero hic quadrat anodynum, nisi ad consopiosos motus superstites, sublata materia nihilominus urgentes, aut ad componendos tumultus a dato vomitio remanentes. Accedit interdum febribus intermittētibz singultus, etiam extra paroxysmum febrilem affligens, qui a materia primas vias occupante oritur, & per convenientem illarum purgationem abigitur. Successisse eum febri, typumque febrilem observasse, observavit *Hoffmannus*, ob neglectum scilicet catharticoꝝ usum, & præmature exhibitum corticem, sed eundem profligatum esse clysmatibus, manna, & rheo. Aliquando etiam in hominibus viscerum atonia laborantibus, ventriculo lenta humorum colluvie scatente, subinde singultus oritur, uno tenore, vel per certas periodos, cum vomitu intercurrente, vel absque eodem affligens. Tales singultus curati legantur attenuantibus, leniter purgan-

gantibus, amaris, stomachicis, aquis mineralibus. Apud *Riverium* legitur historia puellæ integro anno singultu laborantis per intervalla unica dosi diagridii & mercurii dulcis perfanatæ.

Sequitur singultus ab inflammatione erysipelacea, vel phlegmonode ventriculi, œsophagi, intestinorum, diaphragmatis, hepatis, aliorumque viscerum abdominalium, siue hæc sit morbus princeps, siue symptoma morbi alterius, febris scilicet acutæ continuæ ardentis, tamquam inflammationis universalis siue symptoma febris *lyngodis* dictæ, aut etiam febris putridæ malignæ: siue fiat a metastasi.

Interdum tamen singultus est criticus, cum signis coctionis, vomitumque futurum indicat, aut diarrhœam.

Omnes hi singultus, qui dum febre stipantur, teste *Alpino*, semper timendi sunt, quosve *Hippocrates* toties mali ominis esse aiebat. Si curam admittunt, quod tamen raro contingit, curationem morbi inflammatorii desiderant, methodumque antiphlogisticam. Huc pertinet singultus, qui febribus malignis sociatur, qui, nisi in principio a miasmate recens suscepto pendent, diathesin inflammatoriam in gangrænam jam inclinantem

tem, & circa ventriculum & diaphragma hærentem denotat, uti ex cadaverum sectione toties constitit. Singultum in peste observavit *Diemerbroek* ortum a carbone circa dictas partes hærente. Quod si susceptum miasma humoribus nostris mistum jam sit, requiritur methodus ipsi morbo principali conveniens. Quoties vero brevi antea sanus homo grassantibus febribus mali moris, subito, inter alia signa suscepti miasmatis, singultu afficiatur, credibile est, virus hoc circa ventriculum, biliosisque humoribus mistum hære, calida diaphoretica, alexipharmaca, theriaca cane pejus & angue fugienda sunt. Satius tunc erit, blandissima emesi, venenum una cum humoribus, quibus inhæret, excutere, aut longiori licet via, si vomitus haud adeo tutus videatur, per alvum evertere. Huc faciunt manna, tamarindi, rheum, cremor tartari, hocque præstito minus periculosum erit totius morbi decursus. At vero non æque facile auscultat remediis singultus, qui feбри malignæ in statu jam constitutæ, confirmatæque supervenit. Nam ab inflammatione gangrænam jam minitante hunc singultum provenire certum est, hinc desumenda pariter indicatio est.

Non

Non infrequens in praxi est *singultus ab excretionibus sanguineis vel serosis suppressis*, dum humores excernendi ad ventriculum & diaphragma regurgitant. Singultus apud fœminas a mensium irregulari fluxu, apud viros vero ab hæmorrhoidum suppressione observatur. Legitur de puella nondum menstruante, quæ singulis mensibus per aliquot dies, nullo vitio dietetico, cui culpa tribui potuisset, commisso, per intervalla singultum patiebatur, veniente vero semel mensium satis regularium fluxu penitus silentem. His in casibus juvant venæ sectiones in pede, balnea, clysmata, pediluvia, aquæ minerales, una cum iis, quæ specifica virtute menstrua aut hæmorrhoides movent. Princeps medella a restitutione suppressæ evacuationis pender.

Transimus ad *singultum ab irritatione* proveniente, ubi primo loco occurrit *cacochylia collecta in ventriculo & intestinis*, non mole & pondere, sed acrimonia præcipue peccans, ab ingestis jam per se acribus, vel mora & vitio digestionis in humorem acrem abiens. Hæc acrimonia sive falsa fuerit, sive acida, sive biliosa, & alcalina, suis remediis contrariis opugnari debet. Sola aqua tepida copiose hausta enervandæ & diluendæ acrimoniæ subinde sufficit. Ubi vero triplex hæc
acri-

acrimonia ab ingestis nascitur, ita dum aucto motu circulatorio humores inquilini a blanda sua temperie dehiscunt, atque inter eos bilis in liquamen acre ac putridum convertitur, singultus oritur, qui notante *Tulpio*, minus periculi, quam terroris habet, oriturque speciatim in declinatione februm ab acri bile os ventriculi obsidente: atque hic est ille singultus criticus, qui vomitum aut diarrhœam infecuturam cum bonis ægri rebus prænuntiat.

Ad causas singultus ab irritatione etiam referendi sunt *vermes in ventriculo & intestinis* hospitantes, qui curam anthelminticam alibi educendam sibi vendicant.

Drastica quoque purgantia & vomitoria itemque *venena acria, caustica, corrosiva* singultum faciunt, atque hoc in casu, quæ subtiles aculeos obtundunt, involvunt, & superficiem internam ventriculi obliniunt, optima præsidia habentur, quorsum juscula demulcentia, lac, emulsa, oleosa omnia & mucilaginosæ pertinent. Quodsi medicamentum drasticum magnam vim humorum e corpore emunxerit, studendum simul repletioni. Veneno ejecto, obtuso, involuto, si nihilominus singultus, motusque alii convulsivi supersites maneat, anodynum propinatum effrœnes motus utiliter compefcit.

Ali-

Aliquando inest toti humorum massæ *acrimonia tenuis & rodens*, quæ ad ventriculum & diaphragma delata, singultum ciet, vel materia quædam circa præcordia hærens, antequam ad partes externas deponitur, aut si deposita jam fuerit, denuo recedens, singultum producit, uti materia scorbutica, erysipelacea, dysenterica, arthritica, purpuracea, petechialis. Consulendum hic est morbo principali & excretio congrua restituenda. *Diarrhææ & dysentericæ nimis cito opiatæ* non raro supervenit singultus, ob acrem materiam intus retentam, qui evacuatione denuo restituta curatur. In *singultu a retropresso erysipelate*, vel *anomala arthritide*, oportet loca externa, quæ materia retrocedendo deseruit, topicis, emollientibus relaxare, dein rubefacientibus, & vesicantibus extrorsum allicere. *Singultus a scorbutica humorum intemperie* antiscorbutica exigit. *Singultus ischuriæ superveniens* ab acrimonia materia retenta, nervos diaphragmatis lædente, & plerumque cerebri functiones simul turbante, mortem jamjam instantem designat, nec nunquam curatur.

Interdum dolor partium circa præcordia ventriculum & diaphragma sympha hinc afficit, & singultum producit. Quare hominibus cog-

licæ, dysenteria, volvulo, verminibus laborantibus, singultus non raro accidit, qui tamen nonnisi curato morbo primario curatur.

Observatur singultus a sola nervosi systematis, nervorum potissimum phrenicorum & gastricorum mobilitate, spirituumque ataxia, in hominibus debilibus, hypochondriacis, hystericis. Nil periculi tunc subest, curaturque excitata alibi sensatione prævalente, spiritusque naturales copiosius ad diaphragma & ventriculum recurrentes avocante: scilicet profunda cogitatione, ira subito mota, terrore inducto, dolore alieubi excitato, inspiratione, ut observavit *Hippocrates*. Item nota volatilia, sive suaveolentia, sive graveolentia, moschus, opium, & omnia sic dicta antihysterica. Cucurbitulæ sicæ ad ventriculum applicatæ, linimenta, constrictio abdominis per vincula; carminativa. Singultus a vomitu nimium violento diuque durante, notante *Hippocrate* periculosus admodum est, nullamque aliam curationem admittit, quam ipse vomitus a quo dependet.

Sequitur *singultus cum febre intermittente complicatus*, non ille, qui a materia morbosa in ventriculo stabulante exciatur, de quo supra egimus, sed de eo singultu, qui aut omnino absente tali materia, aut jam ex-

clusa, tempore frigoris febrilis cum universalis spasmo invadit, & a nervosarum fibrarum crispatione, quam in ambitu corporis ipsis sensibus usurpamus, ventriculum & diaphragma afficiente oritur. Hæc singultus species anodyna penitus respuit, levatur vero potulentis calidis, convenientibus topicis iisque omnibus, quæ frigori febrili minuendo dicata sunt. Penitus vero curatur una cum febre per corticem peruvianum, & si sublata jam febre singultus, uti aliquoties contingit, nihilominus persisteret, tunc notante *de Gorzer*, continuato corticis usu abigitur. Modo caveatur, ut primæ viæ repurgatæ sint. *Sydenhamus* singultum notavit, qui sub finem febris non intermittens accedit, & per aliquot dies per intervalla affligit, a quo tamen nihil periculi ægro imminet. Si non sponte fatiscat, illum cortice peruviano optime sublatum vidit *Sydenhamus*.

Verum uti *febrile frigus ab internis causis* pendens, ita quoque frigus æris externi incaute admissum, singultum aliquando producit. Nam perspiratione suppressa humores nimium introrsum versus ventriculum & diaphragma urgentur. Maxime autem frigus nocet, si ostendat corpus sudans æstuansque. Tunc enim vel sola deambulatio nudis pedibus

per

per pavimentum frigidum singultum ciere potest; idem fit a natatione & submersione in aqua frigida, ab aëre vespertino tempore æstivo, maxime autem ab aquilone rigido & tempore hyemali, a qua causa natum singultum in puella 2 annorum apud *Riverium* legimus, tempore æstivo silentem. Ab ingestis actu frigidis, e. g. a gelatinis, quas ex fructibus horæis parant, ac adjecta glacie, æstivis caloribus devorant, a limonada gelida, cui refrigerans nitrum quidam adjiciunt. A laudabili alias, sed nimis refrigerantium usu, in febribus singultum notavit *Schenckius*.

Indicationes sunt, 1) stricturam fibræ inductam relaxare.

2) humorum determinationem justam a centro ad peripheriam denuo restituere. Binæ huic indicationi satisfacit regimen calidum externum, epithemata actu calida, vel calefactientia, potus tepidus, aromatica & volatilia blandiora nervis amica, quæ omnia ab authoribus commendata leguntur. Item balnea calida adjectis herbis aromaticis, aliis frustra adhibitis, notante *Riverio*, profuere. Profuit item haustus vini generosi, theriaca, mithridatum.

Aliam irritationis speciem præbet *luxatio, distorsio, & fractura costarum inferiorum,*

aut cartilaginis xiphoidis, quibus omnibus ventriculus premitur, & ad motus irregulares una cum diaphragmate sollicitatur. *Fernelius* memorat singultum ex costæ apice intorto, & in ventriculum sese infigente, eoque blande erecto protinus cessantem. Ubi cartilago xiphoides luxata aut intropressa pylorum laessit, profunt cucurbitæ siccæ ad scrobiculum cordis applicatæ.

Alia singultus species est, si quacunque de causa *detersus* fuerit *ventriculi mucus illi naturalis*, qui ejus tunicam villosam oblinet, unde quæcunque fere ingesta, imo sola aqua, aut deglutitus aër incommoda cardialgia cum singultu ciet. Id frequentius contingit post purgantia & emetica drastica assumpta, ubi non ipsa medicamentorum vi, durante eorum operatione, sed diu postea, ob ablatum ventriculi mucum singultus producitur. Tum vero sola blanda emulsa, oleosa, mucilaginosæ, gelatinosæ convenient. Anodyna, non nisi urgente necessitate, vel interponi dictis medicamentis possunt, vel subjungi.

Sequitur singultus ab aphthæ duplici ex ratione.

I. Dum aphthæ nascentes crusta sua sensim obducunt orificium ventriculi superius cum œsophago, vascula minutissima obstruendo,

&

& diducendo nervos ibi existentes tendunt, & irritant. Hinc ubi singultus in febrium incremento & statu prodeat, eas ex tali singultu mox in faucibus etiam comparituras sagaces medici prædicunt. Uti vero aphthæ, quæ a ventriculo sursum per œsophagum in fauces & os ascendunt, pejores sunt, quam illæ, quæ primo in labiis & lingua comparent, ita etiam singultus, qui ascendentibus aphtis debetur, pessimi non raro omnis esse solet. Si curationem admittat prævum hoc symptoma, ea solummodo consistit in relaxantibus & emollientibus, quæ lapsum crustæ facilem reddunt, & simul subjectis locis sensibilissimis blanda sua indole parcunt.

Oritur

2do. singultus a crustis aphtarum jam deciduis, summe molestus, & ab attractu omnium fere, quæ deglutiunt, exacerbantur. Indicantur demulcentes & oleosi linctus; potus blandi, parce & sæpe assumendi, talibus medicamentis additur, e. g. Syrup. pap. alb. vel de mecon; aut si opus videatur, dilutissimum parciori dosi opium, quod tamen minus dilutum acerbos potius dolores, inflammationesque excitaret. Si tali modo tractetur singultus ab aphtis oriundus, inque febrium declinatione eveniens, raro periculosus observatur,

tur, sed sensim silet, ægro reconvallescente. Talem observavit *Sydenhamus* ab aphthis, sed sub finem febris enatum. Si nec aphthæ, nec singultus sponte facessat, facile fugari utrumque malum cortice peruviano *Sydenhamus* asserit, s̄perbibendo haustum lactis, serioque dissuadet, ne medicus nimium sedulus sit in sanando hoc per nimis multa remediis malo.

Ad irritationem quoque spectant cerebri læsiones, quæ propter per vagum ad ventriculum & diaphragma excurrens singultum excitare queunt & solent. Cerebrum autem lædunt contusiones, & vulnera ejus atque meningum inflammationes, fracturæ cranii. Singultus ab his causis excitatus curatur ea methodo, quæ primario capitis morbo speciatim medetur. Universim tamen notandum, revellendos a capite humores esse tam in hoc morbo, quam & in omnibus aliis capitis malis sine exceptione; qua in re magnum curationis arcanum latet. Hinc etiam patet narcotica, utpote quæ humores versus caput copiosius determinant, in hac singultus specie minime convenire.

Superest pus acre aut genitum in ventriculo prægressa febre inflammatoria, verumque hujus visceris ulcus involvens, a quo si-

ne

ne phlegmone manifesta prævia, singultus portentosum *Riverius* habet, aut ex alia corporis parte resorptum, & ad ventriculum ac diaphragma depositum. Pertinet huc ichor gangrænosus & serum putridum a sphacelo. Hinc sive in ipso ventriculo, diaphragmate, intestinisque sphacelosa corruptio hæreat, sive aliud viscus prægressa inflammatione occupaverit, singultus tunc oboriens mortem instantem denunciât. Id quod sæpe sæpius in hominibus ileo & dysenteria jamjam in mortem abeunte laborantibus usuvenit. Verum etiam ab externis partibus, resorptum serum putridum & gangrænosum atque ad ventriculum & diaphragma delatum singultum letalem excitat. Sic notante *Hippocrate* sphacelus a calcanei contusione & fractura femoris ac brachii enatus, singultuosas febres concitavit, paucis diebus letales.

Restat adhuc singultus *ab inanitione*, cujus genuinam indolem autores non semper bene explicant. Oritur autem a quacunque evacuatione nimia qualicumque humorum, inde liquidorum pauperies generalis & inæqualis in organa illa, quorum convulsiva affectio singultum producit, liquidi nervosi influxus.

Huc ergo pertinent, singultus a vomitu nimio, ab omnibus evacuationibus alvinis, diarrhœa

rhœa, dysenteria, passione cœliaca, lienteria, ab omnibus hæmorrhagiis nimis, sive per causas internas, sive per vulnera enatis, a venere nimis culta &c. Ejusmodi singultus admodum periculosi esse solent. Summa eapropter arte in cura opus est & præcipue replentibus, quæ succos deperditos restituant; simul vero excretio illa, quæ tantam evacuationem effecit, sistenda est, si illa adhuc duret. Quodsi talis excretio sit, ubi e. g. alvina, item per vomitum, quæ opiatibus obediatur, opium una cum replentibus exhiberi debet. Notavit *Sydenhamus* singultum senibus plerumque accidere post copiosas evacuationes, vel per secessum ex diarrhœa, vel maxime per vomitiones, atque tum fore mortem præforibus esse. Aetiologiam se hujus mali nescire fatetur, attamen eo in casu valde proficuum deprehendisse diascordium largius exhibitum.

De *habituali & chronico singultu*, vitia nervorum diuturna, & malam conformationem partium, earumque indurationem pro causa habente, multa dicere nil attinet, nam misera solum palliatio ab anodynis petita plerumque superest.

Antequam autem hoc argumentum relinquamus, notandum venit, si vehementis-

si-

simus sit singultus, ita, ut ægri viros sobria
 prosterнат, aut si metus sit, ne malum gra-
 vius succedat, convulsiones scilicet univer-
 sales, necesse esse, ut omnium primo ad opium
 confugiatur, antequam de oppugnanda causa
 cogitetur, nisi causa hæc ejus naturæ sit, ut
 ab opiatis potius exasperetur. Si vero hæc
 ita sit constituta, ut statim, atque sine tem-
 poris dispendio amoveri possit, præcipua cu-
 ra, primumque amotioni ejus destinari debet,

V O M I T U S.

Vomitus convulsione œsophagi, ventri-
 culi, intestinorum, diaphragmatis, & muscu-
 lorum abdominis præcipue absolvitur.

Ejus naturam optime exposuit Cl. *Mor-
 genbesser* in dissertatione de vomitu, quæ in col-
 lectione dissertationum *Halleriana* contine-
 tur. Ut medelam ejus mali accuratius trada-
 mus, juvat singulas ejus species exponere,
 & accomodatam cuilibet speciei medendi me-
 thodum subjungere.

- 1) Vomitus species est illa, cujus causa
 hæret in cavo ventriculi vel duodeni, quæve
 vel mole, vel acrimonia nervos vellicat. Huc
 spe-

spectant ingesta, alimenta & potulenta, quan-
 titate vel qualitate nociva; *cacochylia* ex
 iisdem per moram & degenerationem nata,
 eaque vel *viscida* vel *biliosa*, *putris*, *alcalina*,
 vel *acida*. Huc revocari debent emetica &
 purgantia drastica, hyperemesin vel hyper-
 catharsin excitantia. Tandem & *venena*, uti
 arsenicum, mercurius sublimatus corrosi-
 vus. Quodsi vomitus ab hesternæ comestio-
 nis reliquiis oriatur, nemo non videt, eun-
 dem promoveri debere sumpta aqua tepida,
 vel potu Thee, quo facilius gravans sarcina
 excutiat. Hujusmodi vomitus exonerato
 ventriculo fere sponte conquiescit. Si tamen
 inanes vomitus conatus etiam postea perseve-
 rarent, grato quodam & roborante medica-
 mento facile malum hoc coercetur. Præpa-
 rata ex mentha, melissa, cortex aurantium,
 olea stillatitia, vinum tockainum, hic optime
 refocillant, roborantque. Si vero per re-
 petita dixtæ peccata *cacochylia* nata eadem
 sit, præcipue si ea *viscida* lentaque fuerit,
 danda erunt salina, incidentia, ut facilius
 præparata materia rejiciatur, viresque inter-
 im sustententur. Juvat & clysmate paulo
 acriori partem deorsum invitare, ut & ano
 & ore saburra eliminetur. Oxymel squilli-
 ticum addito sale quodam utilem choleram
 ex-

excitat. Excussa mole roborandus ventriculus & intestina sunt. Si quando non iners pituita, sed cacochylia nidorosa, rancida, biliosa, putris, alcalina in duodeno & ventriculo stabulatur, atque cum amarore oris ructibus olidis, ac nausea vomitiones cient, diluentia, acida, subsalsa, acida austera, saponosae acidi, purgantia acida, & subacida pulchre profunt. Si acida colluvies, vitrioli subinde saporem ori imprimens, colore viridi, nigrove vomitu rejiciatur, juvabunt antacida, absorbentia, amara alcalina, saponosae alcalini, & quando simul roborantia indicantur, cortex peruvianus, & ferri scobs, qua *Riverius* rusticum miram quotidie quantitatem materiae virescentis vomentem, servatum refert.

In omni vomitu id probe tenendum, liberum semper servari alvum debere. Hinc clysmata in omni vomitu semper aliquid boni praestant, materiam peccantem ad naturalem suam viam, qua eliminanda est, ablegando.

Recensitis vomitionum causis applicari proprie illa regula practica *Hippocratis* debet vomitum scilicet vomitu curari debere. Licet in aliis casibus, aut non valeat, aut saltem limitanda sit, tamen tunc certa est, ubi
caus-

caussa vomitus in ventriculo fluctuans, commode & breviori per œsophagum via, quam per anfractus intestinorum ejici potest; dummodo ventriculus nullo sui ipsius vitio laboret, nihilque aliud adsit, quod vomitum contraindicaret. Huc recenseri debet vomitus ille matutinus, qui quotidie mane ob cruditates in debili laxoque ventriculo per habitum collectas, revertitur, quive sæpe commestrationibus in seram noctem productis debetur. Debita diæta, & cœna levis, cum stomachicis, aromaticis, & amaris maximam opem fert. Sæpe vero opus est, ut quisquilæ acidæ viscidæque potu aquarum egranarum, aut carolinarum evertantur. Bene notandum, opiata in vomitu a dictis causis exorropellima futura, cum & ventriculi vires opium dejiciat, & utili naturæ conatui manum injiciat, vomitumque sistendo, & alvum claudendo, mali fomitem retineat.

Sequitur vomitus a venenis acris & corrosivis, item ab emeticis & purgantibus instar veneni agentibus, si nimia dosi, aut tempore non suo exhibeantur. Venena acris, medicamenta drastica spasmos & convulsiones cient, unde inflammatio nascitur. In hoc casu tria hæc observari debent; scilicet ut

1) irritans acrimonia removeatur.

2) Si hoc tam cito fieri nequeat, ut eam saltem obtundat, involvat, enervet.

3) Ut remoto stimulo acri superstites spasmi convulsionesque sopiantur.

Hinc conveniunt tepida aquosa, lac vel naturale vel amygdalinum, aqua mellita, jura pingua, oleum, butyrum. Quodsi solum motuum impetus, ejecto jam veneno, superstes sit, opium indicatur. Uti etiam tunc, quando tam enormis spasmi, convulsionesque adsunt, ut citius ab iis mors metuenda sit, quam acre venenum eliminari aut obtundi possit. At in his circumstantiis opiato medicamento jungi reliqua debent, quæ morbi causa exigit.

Accedimus ad *vomitum a tenui acrimonia, materia in humorum massa hærente & versus exteriora ableganda, circa ventriculum vero moras nectente; aut quæ ab exterioribus partibus prava metastasi ad ventriculi tunicas repulsa est, aut quæ ex aère in ventriculum per deglucitionem pervenit.* Huc spectat vomitus a variolis & morbillis iminentibus. Item vomitus febrim quarundam, uti malignarum & epidemicarum, ac etiam dysenteriarum, vomitus ab arthritide au podagra retropressa; ab erysipelate, scabie;

pur-

purpura retropressis aut retrocedentibus; ab
 ulceribus chronicis consolidatis. Vomitus
 in variolis & morbillis sola methodus ipsi
 morbo principali conveniens, & regimen per-
 spirationi favens mitigat, donec prodeunti-
 bus exanthematibus sponte cessat. Si hoc non
 fiat, verendum est, ne pustulæ variolosæ
 ipsum ventriculum obsideant, quibus sola blan-
 dissima & emollientissima remedia conveniunt.
 Vomitus, qui in febribus acutis & putridis
 in earundem præcipue initio, subinde & pro-
 gressu, a materia acri & subtili oritur, sæ-
 peque conjuncta est cum immani dysenteria,
 methodus diluens, involvens, obtundens per
 decocta, enemataque juxta modum Cl. de
Hæen, sæpe sufficit. Interea tamen non de-
 sunt practici celeberrimi, qui nausæ, vomit-
 uritioni, ipsique vomitui in principio fe-
 brium malignarum miasma pituitæ & bili
 imittum, antequam ex integro in massam hu-
 morum transeat, cito excutiendum datis eme-
 ticis arbitrantur: Emetica hæc debere esse
 blandiora, e. g. ex oxymelle squillitico, ipe-
 cacuanha, aut leviori tartari emetici dosi,
 cum manna. Præterea talia vomitoria, in
 primo morbi exordio, si anxietas constrictio
 præcordiorum, lingua sordida, nausea, &
 vomituritio adsint, cum multo potu tepido
 di-

diluente debere propinari. Insuper notandum, emetica locum non habere, si febris sedem jam fixerit, & vomitus symptomatikus accedat. Multo minus emetica proderunt, quando, sive in principio, sive in decursu febris, vehementissimi & copiosissimi vomitus urgeant, a sola tenui acrimonia ventriculum vellicante. Ibiq; methodus involvens *Hæniæna* insigniter prodest, datis quin imo, si vomitus enormiter urgeat, ad faciendas inducias, opiatis. Febre jam invalescente & morbo confirmato in malignis & petechialibus eveniens vomitus, semper denotat diathesin ventriculi inflammatoriam; cavendum, summopere tunc est, monente *Hoffmanno*, ab exhibendo quocunque, etiam leniori emetico. Attamen in casu ventriculi inflammati nec opiata, utpote ipsamet inflammantia, conveniunt. In vomitu a materia arthritica retrocedente oriundo, in corpore præcipue imbecilli, frictions, pediluvia, pulveres camphorati & liquor anodynus ab *Hoffmanno* laudatur. Opiata, ut quæ & vomitum hic inutilem sistunt, & exigua diaphoretica, materiam arthriticam versus exteriora ablegat, magno cum fructu exhibentur. At vero cataplasma emolliens insperso cantharidum pulvere pedi antea podagrico adpositum, cur-

curbitæ tam siccæ, quam & scarificatæ ad locum antea affectum, materiam arthriticam, una cum aliis indicatis, potenter ad exteriora evocabit.

Sequitur vomitus a vasis, quæ per tunicas ventriculi excurrunt, sanguinem coacervatum habentibus, nimis oppletis, distentis, varicosis, aneurismaticis, obstructis, spasmò constrictis & inflammatis. Opplentur, inducunturque hæc vasa, fiuntque varicosa a sanguine hæmorrhoidali exitum affectante, aut quacunque ex causa suppresso, & versus vasa ventriculi regurgitante. In fœminis menses emanentes, suppressi, aut ob graviditatem non fluentes, aut lochiis non procedentibus sanguinem hunc retentum versus vasa ventriculi constringuntur, intercipiturque liber sanguinis per ea transitus frigore, ingestis constringentibus, spasmò undecunque orto. Ubi vomitus provenerit a suppressione evacuationis cujusdam sanguinæ, hæmorrhoidalis vel uterinae, ubique locorum genuina indicatio est, hanc evacuationem denuo restituere, excepto casu graviditatis, vel provectoris ætatis in fœminis. Cum vero durante naturali vomitu ea præscribi medicamenta non possint, quæ aut menstruum aut hæmorrhoidalem sanguinem restituant, magis convenient venæ sectione

177
BIBLIOTECA CENTRALĂ
ASOCIATIONII
BIBLIU *

ctio in pede, clysmata emollientia, fortis ejus-
modi infusus, diluentia, saponacea & nitro-
sa, sanguinem ad loca debita invitando, coa-
cervatumque in vasis ventriculi revellendo,
attenuando, iisque onere sublato suam systo-
len restituendo. Acida vegetabilia ventricu-
lo gratissima sunt, simulque causæ respon-
dent. Conspito autem ad tempus vomitu
specifica remedia sanguinem ad loca hæmor-
roidalia, vel uterum determinantia in usum
trahi debent.

Venimus ad vasa ventriculi maxime in
succis plenis & plethoricis constricta a spasmu,
qui subinde oritur a potu frigidæ post corpo-
ris exæstuationem liberaliter haustæ. Hoc
in casu multum valet opium, si spasmus a
frigore vomitum cieat, cujus exemplum no-
tabilem legere est apud *Hoffmannum*. Ap-
plicanda sunt relaxantia clysmata, danda gra-
ta saponacea, acida cum diluentibus & nitro,
exterius vero adplicanda topica calida, cum
acido vegetabili, aceto &c.; ubi interponi ali-
quod opiatum potest, si conatus vomendi ni-
mis urgeant. Superest vera inflammatio ven-
triculi, cum vomitu perpetuo & dolore enor-
mi. Sæpe vomitus & spasmi inflammationem
precedunt, eamque demum diutius durantes
invitant. Hinc narcoticum tempestive & an-

te natam jam inflammationem porrectum eandem pulchre præoccupat; quamquam inflammatione jam nata opiata nequaquam conveniant.

Profunt in gravissimo hoc morbo veræ sectiones sæpius repetæ, potus antiphlogistici, sed lenissimi, emollientissimi, demolcentissimi, sumopere cavendum ab omni acri. Nitrum licet antiphlogisticum, nihilominus tamen, cum aliquo saltem stimulo prædicum sit, atque partem inflammatam immediate contingat, cautissime propinari debet, atque ex consilio *Baronis van Swieten* nonnisi ad gr, X. vel XII. in libra una jusculi ex pullo parati. Opium ad compescendos vomitus ab inflammatione ortos damnant fere omnes, cum vi sua acri urenteque locum inflammatum pessime afficeret. Commemorari modo is vomitus debet, qui sine materia a solo inordinato spirituum motu oritur, ubi nervorum systema nimis fuerit irritabile, mobileque.

Huc pertinet vomitus hysteriarum, virorum hypochondriacorum, nervis debilibus præditorum, navi curruque, si retrogadi seudeant, vectorum, item hominum animi pathemate agitatorum.

Notandum est, hanc vomitus speciem quæ a sola scilicet spirituum ataxia nascitur

vertiginem fere semper antecedere, aut saltem comitari, item tremorem, spasmus, urinam limpidam. Remedia hic indicata, sunt quies, aqua frigida, austera, tandem ut fibræ laxæ & debiles firmentur, atque omnis dispositio ad hunc vomitum tollatur, corroborantia usurpanda erunt. Ii, qui retrogradi curru vehi non possunt, facile ferunt, & assuescunt tandem, si quadrante horæ antequam currum conscendant, pilulam opiatam deglutiant, eidemque superbibant cochlearia aquæ cinamomi. Aliis in casibus haustus vini gallici rubri, vel larga quantitas tincturæ martis in aqua quadam aromatica assumpta, profuit.

Vomit ille *imaginari*us, qui visu audituque rerum quarundam ingratarum excitatur, quemve *Boerhaavius* oblivione & evitacione hujusmodi rerum ingratarum curandum asserit, si is nimium urgeat, opiatâ sibi deposcit.

A subitaneo terrore si natus fuerit *vomit*us, opium cardiacum aliis junctis cardiacis egregios effectus præstat.

De *vomitu ab irracunda animi commotione*; & turbis spirituum inde natis, sciendum est, non solum nervos universaliter ab ira affici, sed etiam speciatim in ductus nervosos

biliarios agere, ut hi sp̄asmo & convulsione affecti bilem copiosius exprimant, quæ etiam tunc eminentiori acrimonia prædita esse deprehenditur. Atque hæc ratio est, cur in ejusmodi vomitu ab ira, qui in biliosum vomitum ipso animi affectu degenerat, blandiora acida, uti succus citri cum aqua frigidiuscula, & paucò saccharo, assumpta, item phlegma vitrioli, & spiritus acidi dulcificati adeo pulchre profint; interdum etiam hæc acida, biliosæ acrimoniæ antidota, curam harum non absolunt, sed opus est, ut bilis effusa e corpore ejiciatur, quod cremore tartari, & rheo optime perficitur. Patet opiata hic non convenire.

Aliquando etiam *vomitiones* suscitantur a *mœrore*, eodemque diutius protracto. Hæc tamen non adeo bene anodynis impugnatur, maxime si in habitum abierit; nam mœros jam per se vires ventriculi dejicit, & appetitum destruit; quare amara, aromatica, roborantia cum haustu vini generosioris magis indicantur. *Hoffmannus* merito balsamum suum vitæ cum liquore anodyno, balsamum embryonum, & aquam cinnamomi commendat.

In genere notandum est, *homines debiles laxaque compage* præditos, in eam *vomitum* speciem procliviores esse ceteris, quæ a so-

la spirituum anomalia oritur. Cūrantur spirituosus, gratis aromaticis & corroborantibus. Novimus etiam in hoc vomitu ab inordinato scilicet *liquidi nervosi motu*, anteemetico Riverianum ex sale absynthii & succo limonum valde laudari, si in ipso effervescentiæ actu hauriatur, etiam in eo casu, ubi opiata nil profuere; scilicet dum effervescencia perdurat in ventriculo per eam, uti rem explicat *Bar. van Swieten*, mirus stimulus ejus nervis inducitur, quo spasmi & convulsiones feliciter tolluntur. Agit ergo hocce remedium non emolliendo aut corrigendo materiam in ventriculo & intestinis hærentem, sed tantummodo mutando *liquidi nervosi impetum* in hasce partes. Facile autem patet, actionem hujus remedii cessare, simulac effervescencia cessaverit, tuncque agere eo solummodo, quo alia salia media solent. Sumitur scrup. j salis absynthii non sulphurati, & cochleare unum succi limonum.

Supereſt, ut eximios usus remediorum topicorum silentio non prætereamus in eo vomitu, qui solis spirituum turbis debetur. Varii varia adplicant: e. g. Emplastrum ex emplastro de galbano crocato, oxycrocio, aut diabotan; oleo nucis moschato presso, camphora, balsamo peruviano, aut ex theriaca

Andromachi. Pulvis nucis myristic. vel macis &c. vel cataplasma ex fermento panis, vino generoso, aceto & spiritu vini camphorato, cum pulvere aliquo aromatico.

Devolvimur ad vomitum nervis ventriculi ob consensum affectis, per alias partes, morbo suo proprio laborantes, scilicet spasmus, convulsione; dolore, vulnere, inflammatione, obstructione, induratione. Huc spectat

1) intestinorum tensio a flatibus, dolor a colica, ileo, cholera, eorum inflammatio, exulceratio, induratio, scirrhus, hernia incarcerata, obstructio a fœcibus induratis, irritatio a vermibus.

2) Morbi hepatis, ejus obstructio, inflammatio, scirrhus, vomica, exulceratio, vesiculæ felleæ turgor, a collecta bile, a calculis; & ductum biliariorum spasmodica affectio.

3) Morbi lienis, pancreatis, mesenterii,

4) Diaphragma convulsum in tussi, vel inflammatum in paraphrenitide.

5) Ureteres a calculo transitum moliente irritati.

6) Morbi capitis a dolore, concussione, contusione, compressione, vulnere, inflammatione pendentes.

7) Spasmus universalis in febribus intermittibus. Facile clarum est in omnibus his casibus vomitum non nisi sympathicum esse, & morbum principem, a quo vomitus pendet, sanari debere. Flatus, colica, ileus, dysenteria, cholera, intestinorum inflammatio, spasmi ductuum biliferorum, aut ureterum, tussis, narcoticum pulchre ferunt, si id aliis pharmacis adjungatur, vel subjungatur.

Morbi reliqui capitis, præcipue ejus inflammationes, febresque narcoticorum exhibitione exasperantur.

In vomitu ab *Herniis* consulti ea debent, quæ de herniis dicturi sumus. Si vero sit hernia ventriculi, adplicandæ erunt fasciæ, & emplastra tenacia, ut repositus ventriculus in debito situ retineatur. Monuit *Magnificus de Haen*, ut apud scæminas intempestive pudicas, in vomitu, cujus causæ non statim adparent, sæpius & serio cogitemus de latente fors hernia.

De vomitu in *gravidis* speciatim quædam dicenda sunt. Sermo hic non est, de levi illa nausea, aut etiam vomitu, quam altero sæpe post conceptionem die jam experiuntur, tanquam certum imprægnationis (perfectæ) signum; sed loquimur de vomitu graviore, diu-

tur.

turniore, abortum minitante per longum, aut etiam per totum graviditatis tempus durante, fœminamque valde debilitante. Tunc autem optime convenit pulvis corticis peruvianæ, cum lapide cancrorum & castoreo, simul ad regionem ventriculi emplastrum aliquod appropriatum, & opiatum adplicatur. Fors est a mutata circulatione, fors a plethora ventriculi. Verum primis a conceptione diebus explicatio hæc non sufficit; fors autem a resorpto semine.

Silentio prætereundus non est vomitus a vitio in solidis ventriculi circa pylorum hærente, scilicet suppuratione, ulcere, scirrhus, callo, cartilagine, de quibus numerosæ apud observatores historię reperiuntur. *Cl. Hoffmannus* hunc quasi canonem statuit, quod qui diu, maxime ab assumptis epulis, vomuerunt, pylorum habeant, male constitutum. Hoc in casu seponenda sunt omnia alimenta solida, solaque adhibenda juscula carniū, avenacea, lac, schocolada, sæpe per diem, sed parcissime forbillanda.

Post consideratas varias vomituum species, restat adhuc *vomitus criticus*, qui naturam evacuando se ipsum, aliosque insuper morbos solvit.

Ceterum de omni vomitu notandum, eum non diu sibi relinquendum esse in hominibus herniosis aut phthisi vel hæmoptoë vel astmate laborantibus, item angusto pectore præditis, exhaustis per morbos prægressos. In iis casibus, ubi opium ad compescendum vomitum dari debet, ut morbus principalis cohibito vomitu curari queat, placet illud stratagemata practicum; ubi opium ingeritur, duranteque ejus adhuc actione & quiescente ventriculo, alia interim adhibentur, expugnando morbo principi apta.

Wedelius ait, opiata si eorum indicatio sit, maxime pilulari forma adhiberi debere, ut vomitum sistant. Attamen sunt, qui opium hac ratione exhibitum pariter vomitu rejiciunt; his forma liquida præligenda, quæ sæpe feliciter malum sistitur, cum medicamentum forma liquida exhibitum majorem ventriculi superficiem contingat, & citius atque efficacius agat.

COLICA.

Colica, dolor colicus, si vim nominis spectes, morbus est intestini coli. Verum omnis omnino dolor intestinorum quorumcunque

que dicitur *colicus*. Totus tubus fibris muscularibus, & nerveis maximam partem componitur, summe sensibilibus. Vocari posset hic intestinorum tractus, musculus cavi, etsi fibræ muscularis rubore caret. Is enim rubor a sanguine solum est, non pertinet ad musculi substantiam.

Colica *difficilis*, & *anceps* morbus est 1) quia *eadem* sensatio dolorifica a diversissima, quin & opposita causa subinde provenit, hinc *colicarum diagnosi* difficillima est, hinc ex difficultate diagnoseos pendet cura, æque *difficilis*, *anceps*, & *periculosa*.

2) Quia colicæ quædam *perniciosissime* sunt, *cito* & *certo* occidunt, etsi *mites* esse videantur.

3) Quia quædam species utut maxime doloricæ, impunius nihilominus feruntur, & per septimanas, & menses, quin occidant.

Varias colicarum divisiones faciunt. Optima est, quæ a causarum differentia petitur. Quidam colicas dividunt, in illas, quarum causæ in ipso intestini cavo resident, secundo in illas, quæ causam habent repositam non in cavo, sed ipsa intestinorum substantia, tertio, in eas, quæ alibi residentes causas agnoscunt, easque extra cavum, vel substantiam intestinalem. Nos causas persequemur,

tot.

totque colicarum differentes species statuemus, quotquot nobis specie diversæ causæ occurrent. Sit ergo:

1) *Colica stercorea*. Oritur autem a materia alimentari, quæ aut sua *qualitate*, aut *quantitate* dolores colicos excitat. Huc diversissimis morbis, insignitæ colici reduci possunt, e. g. colica simpliciter stercorea, a duris congestis fœcibus, in hominibus stricti temperamenti, atrabilarii, multum sudantibus, futoribus, sartoribus, duro comedentibus. Huc pertinet *colica gravidarum* ultimis mensibus, quæ enim primis a conceptione diebus est, oritur a immoderato spirituum motu; tertio quartove mense sæpe a sanguine menstruo coacervato, & abortum minatur. Huc etiam *colicæ* pleræque infantum *recens natorum* a meconio, deinde a lacte nutriticis nimis crasso, acescente, a pulte male ingesta. Huc quoque colica earum fœminarum, quæ sæpius peperunt. Hæc intestina inæqualis capacitatis habent, ita ut intestinum hinc inde valde sit dilatatum, alibi vero constrictum. *Sedes* maxime colon, præcipue uterque *flexus*. Hæc divercula sæpe *tactu* explorari possunt, referuntque totidem quasi *farcimina*: mentiuntur scirrhos.

Cura alia est *palliativa*, alia *curativa*, Curativa aufert causas, referat tubum intestinale, 1 enematibus, 2 purgationibus, non quibuscunque, sed primo salinis, lenissimis solventibus, crebro per epicratin, in multo vehiculo datis. Sal amarus, Glauberianus &c. Manna sola vix sufficit; rheum, tamarindi, senna minus conveniunt. Minime vero resinosa. Dolores interea sopiunt simulque spasmos leniunt, phlogosin præcavent, balnea tepida, semicupia, vel fomenta calida emollientia totius abdominis.

Nervina aut nocent, aut nihil juvant. Opium nocentissimum est.

Cura confirmatoria amaris, equitatione, diæta accomodata.

Quid de venæ sectione? nota, hanc per se non convenire, attamen ubi dolor *gravis, diuturnus*, æger *masculus, adultus* fuerit, venæ sectio crispatas fibras momento relaxat, & ad *emollientia* remedia pertinet; *præverti* inflammatio potest; tutius erit purgans.

2) *Colica flatulenta*: cave, ne communi nem errorem practicum committas, & colicam flatulentam dicas, quæ talis appellari non meretur. Erit *error* valde *practicus*. Dabis enim *carminantia*, calida, spirituosâ, ob *ductricem* hanc ideam colicæ flatulentæ. Boer-

baavius in suis aphorismis peculiariter monuit contra abusum *carminantium*. En, cur sæpe colicam mere flatulentam dicamus, quia scilicet *omnis colica a quacunque causa orta borborygmis & flatibus stipatur*.

Dicimus autem *colicam flatulentam* non eam, quam flatus comitantur, sed quam multus, elasticus, rarefactus, subito sese evolvens aër concitat, aut *aëriformis* materies. Res in exemplo patebit. Assumuntur e. g. fructus horæi, præcipue post pastum, item eorum succi, mustum, eæque res, quæ multum in se aëris contineant, qui loco humido calidoque evolvitur; præcipue succi hi vegetabiles fermentescere incipient, aërea hæc materies distrahendo, vellicando &c. intestina laceffit, doloremque ac *colicam*, vere flatulentam, a flatu videlicet ortam excitabit. In hac specie colicæ proderunt ea, quæ aut fermentationem cohibent, aut aëri collecto exitus liberos conciliant, uti sunt *carminantia*, olea videlicet stillatitia, & elæosachara, aquæ *stillatitiæ* aromaticæ, semina aromatica, spirituosæ. Liquor anod, mineral, Hoffmanni acida mineralia dulcificata.

3) *Biliosa colica*; transitus ad *colicam* *biliosam*, cujus diversam faciem diversimode descri:

scriptam invenimus. Data opera *Sydenhamus* descripsit sequenti ratione: colicam biliosam eadem symptomata præcedunt sæpe, quæ dysenteriam, atque eodem cum dysenteria tempore epidemice grassatur. Nonnunquam definit dysenteria in colicam hinc. Ubi autem nulla prægressa dysenteria invadit, plerumque a febre oritur, quæ in colicam elapsis paucis horis terminatur. Adoritur plerumque juvenes, temperamento calido biliosoque præditos, præsertim æstate. Dolor atrocissimus omnium, & maxime intolerabilis. Intestina nonnunquam quasi fascia constringit, nunc vero in punctum contractus, quasi te rebello perforat. Subinde remittitur dolor, at qui mox recrudescit, quem æger præsentens miserabili vultu ejulatuque quasi jam præsentem exhorret. Dolor in initio morbi minus certum sibi punctum seligit, ac postmodum in morbi progressu. Neque tam crebra est vomitio, nec alvus ad cathartica adeo pertinax. Dolor quo magis augetur, eo magis obstinatus in puncto figitur. Sæpe aucta itentidem vomituritione, alvoque magis adstricta, in passionem illiacam abit. Materies vomitu rejecta, viridis aliquando est, aut flava, aut insoliti coloris.

Causa, bilis acris, rancida, caustica, in duodeno diutius stabulans, per æstivos calores, aut quacunque ex causa copiosius secreta, copiosiusque per suos ductus effusa, membranasque intestinales summe sensibiles, arrodens, vellicans. Ergo morbus affinis est cholerae.

Indicationes sunt

1) materiam peccantem solvere obtundere, eliminare.

2) Debilitata viscera roborare.

Hinc conveniunt serum lactis, acida solventia, item salita aqua diluta, clysmata oleosa, mannata, rhabarbarina. Quodsi dolores adeo increverint, ut majora inde mala metuantur, opiata inducias dabunt, attamen semper meminisse oportet, opium evacuationem alvinam adeo hic necessariam suppressere. Præmissis solventibus leniora evacuantia subjungenda debent. Usus vero evacuantium narcoticis interpolari in graviore dolorum affluctu debet. Factis sufficienter evacuationibus, inter continuam cathartorum & narcoticorum alternationem, tonus intestinorum debilitatus, roborantibus restitui debet.

Alia itidem *species biliosa* est, quæ non epidemice uti prior, sed sporadice invadit, omnium tempestatum dici potest. Huic præ-

pri-

primis obnoxii sunt, quoties aut pingua, multum carnis, aut cremorem lactis cum acioribus aromatis comedunt. Quibusdam a solo lacte, butyro hæc colica excitatur. Causa fere eadem, quæ superius. Pulsus admodum celer, sed non durus, abdomen non densum, neque ad attactum caler. lingua non rubra, sed flava, os amarum, subinde adest & vomitus & diarrhœa. Caput vertiginosum. Solventia ex radice graminis, fero lactis, cremore tartari, demum purgantia leniora ex rheo & manna, ac tandem roborantia. omnem absolunt paginam. Venæ sectio per se non indicatur, attamen si corpus plethoricum, aut dolor admodum atrox fuerit, juvat sanguinem mittere, ut inflammatio intestinorum præcaveatur.

Alia præterea adhuc species *colicæ bilio-
sæ* datur, a calculo vesicæ felleæ oriundæ, calculi enim ductum choledochum obstruentes excitant horrendas anxietates, convulsionesque in abdomine. Post hæc mala subito sequitur quies, succeditque icterus cum urina intensa biliosa, post aliquod tempus evanesens. Denuo vero redeuntibus post infidas inducias anxietatibus & doloribus, cum subsequente ictero, idque alternis semper vicibus, donec ægri tabe consumpti moriantur.

Hæc

Hæc colicæ biliosæ species idem morbus est cum *phtbisi icteritia* seu hepatica *Mortoni*, atque ab *Hoffmanno* graphice peculiari capite de doloribus & spasms a calculo felleo ortis, item a *Boerhaavio* & *van Swieten* describitur.

Causa ergo est calculus obstruens, tendens, & lancinans ductum nervosum cysticum, vel & choledochum, bilis liberum effluxum intercipiens. Equidem & bilis ipsa in itinere suo impedita, sensimque eapropter coarctata simul, sæpe ad crepaturam usque tendit ductus suos & vesiculam, quæ dein spasms & vomitibus retrorsum in hepar & venæ cavæ systema agitur, sanguini commiscenda, icterumque productura.

In curanda hac colica curta sæpe est medici suppellex. Multa tentavit Ill. *van Swieten* ut aptum solvendis hisce calculosis concretionibus, menstruum inveniret; attamen spe decipiebatur tandem. Extra paroxysmum ea exhibenda sunt, quæ amurcam biliosam nondum in calculos concretam solvere apta sunt, & ipsos forte calculos si non solvant, ab ulteriori tamen incremento prohibeant, scilicet serum lactis, aquæ medicatæ, terra foliata tartari, pilulæ ex sapone veneto, oxymel; succus graminis & taraxaci a *Lancisio*,

Boerhaavioque laudata. Ill. *van Swieten* solo decocto graminis cum melle pro potu, & gramine jusculis carniū incocto, fere pro unico cibo adhibitis, sanatam a se hominem recenset. Hac ratione fit, ut calculi etiam non soluti per dilatatum ductum choledochum exitum inveniunt, & per alvum excernantur. In paroxysmo vero colicæ hujus biliosæ conveniunt ea, quæ spasmos sopiunt, ut emulsa papaveracea, oleosa, decocta emollientia, clysmata, unguenta & fomentationes externæ; at in summa dolorum exacerbatione opiata omnino necessaria sunt.

Semper huic colicæ junctus est vomitus, qui salubre non raro naturæ molimen est, ad expediendum ductum choledochum, calculumque promovendum. Tamen si nimius sit, sicque graviora inde mala imineant, narcoticis compesci denuo debet. Unde fit, ut calculus vomitu promotus, attamen post spasticè contractam cholodochi ductus extremitatem exire non valens, dato relaxante & pacante opio, felicem sibi exitum in intestina inveniat.

4) *Colica inflammatoria seu enteritis.* Est inflammatio intestinorum. Alia est *originaria.* Alia *superveniens, symptomatica,* seu *secundaria.* Originaria est febris inflammato-

ria

LIBRERIA CENTRALA
ASSOCIATIONII
1998

ria cum inflammatione intestinorum. Difficilis non veræ inflammationis cognitio est. Caviter peccant, qui in omni colica nil fere vident, nisi *inflammationem*. Gravissimæ, dirissimæ colicæ subinde sunt sine *inflammatione*. Nihilominus verum est, omnem colicam undecunque natam, transire posse in veram enteritidem. Nam in omni dolor major fit humorum affluxus ad locum irritatum, & tandem inflammatio.

Aliam dixi secundariam, quæ scilicet alteri morbo supervenit. Supervenit autem colica inflammatoria.

1) Cuilibet alteri colicæ diutius duranti.

2) Herniis incarceratis: inde citius, quam ex alia ratione ægri pereunt, Nondum extra teli jactum æger est, etiam feliciter reposita hernia.

3) Dysenteriis; plerumque tamen *dysentericæ carent inflammatione*, etsi atrox dolor sit, etsi alvus cruenta. *Dysentericæ vernaes*, eæ item, quæ sero autumno conspiciuntur, subinde habent inflammationem veram conjunctam, qua tamen dysentericæ æstivæ plerumque carent. Hinc (in transitu) opinionum discrepantia circa venæ sectionem in dysenteria, & methodum emollientem ac mucilagi-

ginosam, probantibus aliis, aliis vero negantibus.

4) Febris biliosa, malignis; etenim plerumque in his febribus intestina in cadaveribus reperiuntur inflammata, gangrænosa, quin ullum unquam in abdomine dolorem quaesiti sint. Subinde tamen *leviores* dolores quaeruntur. Hæc illa dubia, fallax, latens, & perniciosa enteritis est, quam autores descripserunt, & quam nos in nosocomio non una vice vidimus.

5) Febris puerperarum. In his adeo frequens est, ut causam ipsam febris puerperarum in intestinorum, mesenterii, omenti-que inflammatione reposuerint.

Charaeter veræ inflammationis hic esse solet. Dolor in uno loco *fixus, continuus*, & si per intervalla exacerbatur, attactus *impatiens, abdomen tensum, tympaniticum*; subinde *vomitus*; subinde *alvus pertinaciter clausa*; subinde alvus fere *dysenterica*.

Ad feliciorē *diagnosin* nota

1) an anni tempus sit *inflammatorium*?

2) an vera pulmonum inflammatio adsit? cum hac enim frequenter jungitur.

3) An æger colicis doloribus obnoxius sit? biliosa recidivat facile, frequenter recidit, non item inflammatoria;

4)

4) Victus ratio.

Prognosis; periculosissima omnis intesti-
norum inflammatio est. Subinde inter 24 ho-
ras, intra 3 dies occidit. Periculosior illa
est, quæ febris malignis jungitur.

Cura summe antiphlogistica. *Ore* emul-
sa, mucilaginosa, paucissima nitrosa, mole
pauca, sed frequenter. *Alvo* enemata ex so-
lo emolliente decocto, phlebotomia, balnea,
Cataplasmata emollientia. Cave spirituosa,
opiata. Oleosa subinde minus conveniunt ob
ranciditatem.

Cum colica inflammatoria quandam ha-
bent affinitatem quædam aliæ colicarum spe-
cies, quæ quidem inflammatoriæ nondum sunt,
sed tunc a sanguine oriuntur multo, conge-
sque, & abeunt subinde in inflammationem.
Scilicet *colica hæmorrhoidalis* oritur, si vari-
ces ani tumeant, tumidi non aperiuntur, fic-
que sanguis, ut ita dicam regurgitet stagnat,
& vasa intestinorum vicina *distendat*; incom-
moda urinæ, stranguria, ischuria, inde ori-
tur, partim ob consensum & partium conti-
nuitatem; partim quod pauci quidam vaso-
rum hæmorrhoidalium rami ad ipsam usque
vesicam pertingunt. Deberet dici *colica sangui-
nea*. Curatur

1) promovendo hæmorrhoides per enemata, emollientia, fots & vapores admissos per fellam perforatam ad anum. Frictiones ani. Per eccoprotica, salia media. Quandam laudem peculiarem magnesiæ tribuunt bis ter per diem ad trachinam unam datæ; absint *aloëtica* saltem in viris, & in graviori malo, balnea, cataplasmata *mitigabunt*, avertent inflammationem.

2) Curatur succeedaneam evacuationem substituendo, venæ sectionem brachii, pedis.

3) Sanguifugis adplicatis. Circa applicationem notandum, eas non deberi adplicari *tuberculis inflammatis*, nisi inflammatione discessa; nam secus suppuratio tuberculi, & fistulosum ulcus facile sequetur. Item pone tubercula in *loco non inflammato* duplici modo convenire, qua venæ sectio localis, & quatenus colicæ medetur. Lanceola præstat in *tuberculis non inflammatis* & simul magnis; quæ plerumque grumosum sanguinem continent.

Quandam cum hac hæmorrhoidali colica analogiam habet *colica menstrua*, si scilicet sanguis per uterum fluere prohibitus in vicinis visceribus coacervetur. Methodus mendendi *fere eadem*. Dixi *ferme*, etenim circa venæ sectionem notandum, eam cautius hic de.

debere administrari, derivantia hic magis habere locum, balnea pedum, vapores inter balneandum admissi. Vapores enim intra puenda admissi rarius & vix unquam suaderi debent, nec possunt. Præstat ergo interpediluvio adplicationem vaporum ad totum internum corpus admittere. Præter hæc balnea proderunt enemata partim emollientia, partim carminantia. Interne si dolor nimis urgeat, *lenissima* possunt carminativa, & antihysterica dari, cum minus plerumque metus inflammationis adsit, & plus spasmodorum; in robustis tamen, rusticantis, vel laute viventibus & plenis, exigua sanguinis detractio conveniet. Cataplasmata carminantia.

Colica gravidarum mense secundo, tertio quartove sæpe est a superfluo sanguine, qui totum ad alendum fœtum non infumitur. Aliæ quidem colicæ etiam tunc possunt locum habere. Attamen ad hanc peculiariter oportet attentum esse; minatur etiam abortum: præcavetur venæ sectione. Circa abortiendi consuetudinem attendendum, a quam causa abortus dependeat. Multæ abortiunt hoc tempore ob dictam causam, præcipue robustæ, plethoricæ &c. Sed quædam aliæ ob causam *prorsus oppositam*, humorem scilicet penuriam, & solidorum, uteri præcipue laxitatem.

tem. Describam conditionem harum sceminarum magis obviam, & frequentem. Chlorotia dispositio, menstrua *profusa*, crebriora fluor albus diuturnus faciunt, ut uterus elanguescens foetum jam grandescens non valeat retinere, praecipue si accedant commotiones validae, in elevando pondere, venus, saltus &c.

Has ante graviditatem invigorare oportet, ommissa venae sectione.

Alia colicae species est *colica spasmodica*. Haec sub sese plures alias complectitur differentes colicas. Equidem omnis colica spasmis committitur, atque inde appellari spasmodica posset, verum quaedam colicae symptomata nervorum affectorum plura & eminentiora habent, ut idcirco per eminentiam mereantur appellari spasmodicae.

Colicae ergo spasmodicae subdivisio est

- 1) in *colicam hystericae & hypochondriacam*.
- 2) in *colicam a conceptione*.
- 3) in *colicam parturientium*, quam sub nomine *dolorum partus spuriorum* novimus.
- 4) in *colicam a partu*.
- 5) in *colicam saturninam*.

Exordium a prima specie colicæ spasmodicæ faciam, seu *colica hysterica* & *hypochondriaca*.

Hæc solummodo unicum symptoma est morbi hysterici & hypochondriaci, ramus unicus immensæ arboris.

Pro causâ prædisponente habet nimiam fibrarum muscularium in intestinis irritabilitatem, quæ in motus inordinatos agitur, vel levisimo *stimulo*, seu *materiali*, seu *spirituali*. Levior diætæ error, sed magis adhuc ira, metus, terror &c. colicam invitant. Remedia partim *curativa* sunt, ea nempe, quæ ipsi morbo principali opponuntur, partim vero *palliativa*. Palliant autem & sopiunt omnia fere *carminativa*, *ore*, *ano* assumpta, externe applicata; item omnia, quæ aliam nervis diathesin inducunt, odores, irritamenta, & scuta stomachica.

Altera species est, *colica a conceptione*; Etiam hæc est uti fere prior spiritualioris originis, evanescit aut antihysterici & carminativis, vel ipso tempore.

Colica parturientium nota est sub nomine *dolorum spuviorum partus*. Incipit a lumbis, pergit *antrorsum* & *sursum*, absque nisu uteri tenesmoideo & deprimente, fœtus non pro-

mouetur; curatur varia ratione, prout excitans causa varia. Scilicet

1) Quibusdam junioribus, plethoricis, venæ sectio hanc colicam sopit, & veros partus dolores accerfit.

2) Aliis nervina profunt, ipsumque opium refractissima dosi datum, dolores hosce comprimit.

3) Aliæ juvantur enemate eccoprotico, & dein carminante.

Colica a partu vocatur etiam dolor posterus. Colica a partu est vel a continuatione contractionum uteri, si videlicet ii ipsi motus, uteri & abdominis totius, qui partum antea absoluebant, foetuliect excluso nihilominus persistant, id quod in irritabilibus fieri consuevit. Tunc vero quies, & tempus ipsum, pauxillum opii præcipue instar incautamenti turbas a partu continuatas componet. Subinde vero secundinæ validius adhærescunt, difficilius solvuntur, hinc uterus valide contra ipsas contrahitur: hunc dolorem tollet, quidquid separationem secundinarum facilitabit. Non licet quidem vi secundinas avellare, aut digitis deglubere violenter impactis, at tamen juvari ea separatio potest, leniter funiculum trahendo, aut etiam spicibus digitorum evulsio jam inchoata absolvi.

Alia

Alia species colicæ post partum est a *contusione*, rudi manu, vel instrumento illata, in partu laborioso. Fiunt tunc periculosæ *inflammationes* uterinæ & intestinales. Methodus tunc antiphlogistica, emollientia &c.

Alia post partum *colica* est, quæ *febris puerperarum* comitatur; hæc tertio, quarto, quintove die, vel & serius invadit; cognoscitur ex symptomatibus febris puerperarum, quam *gastricam* esse multoties in nosocomio vidimus. Pertinet hæc colica ad eas, quæ a saburra oriuntur, biliosas, putridasque.

Methodus medendi eadem convenit, ac ipsæ febris puerperarum.

Notandum est, nullam puerperam posse esse ab omni dolore colico immunem. Etenim primo secundinæ, deinde grumi sanguinis lochialis per vices ex utero expelluntur doloribus ejusmodi, qui partes dolores æmulantur. Verum *mites* hi sunt, & per varias redeunt intervalla, ita, ut in dies *varius*, & *mitius*, & absque *magno incommodo*, & cum grumi alicujus expulsionem observentur. Atque hosopire nec possumus, nec convenit, eosque noscimus ex signis modo allatis,

Alia species colicæ est *colica piftonum*. Varia nomina sortita est olim hæc colica; vo-

cabatur enim & *scorbutica* & *convulsiva*. Cum in agro pictaviensi circa annum 1639. epidemice grassaretur, adpellari cœpta est colica pictonum. Sicut in morbi nomine auctores differunt, sic etiam diversæ opiniones circa ejus causas.

Magnificus de *Haen* inter causas refert venena saturnina, febres male curatas, acrimoniam humorum in hypochondriacis & scorbuticis, mensium, lochiorum, & transpirationis suppressionem, iram, aquas vitæ, vina acida, & fermentantia, refrigerationem corporis, obstructionem alvi &c.

Alii quidem non negant, colicas ab omnibus hisce causis posse provenire, attamen id asserunt, colicam a plumbatis productam esse morbum *specificum*, & sui generis, quem nulla hucusque alia causa præter plumbum produxisse fuerit observata, & colicam saturninam revera unice pictaviensem debere appellari.

Aegrotant inde pictores, figuli, pharmacopæi, quibus plumbata, saccharum saturni, ad gonorrhœam, fluores albos, pollutiones nocturnas, inducendam sterilitatem, sudores colliquativos, diarrhœas colliquativas, phthisin sanandam dabantur. Qui vina plumbo edulcerata biberunt, qui butyrum plumbo adulteratum assumpserunt.

Symp-

Symptomata colicæ pictonum sunt ferme innumera. *Vide T. II. meæ rationis mendedi pag. 267.* Variæ methodi laudantur, possunt fors ad sequentes reduci. *Methodus drastica.* Quadruplicata emetocathartica exhibet, eo scopo, ut vi excutiat venenum. Hinc tartarus emeticus, jalappa &c. Verum tamen hæc methodus colicam saturninam *gravio-riorem* nunquam sanabat; initio mei physica-tus in nosocomio idem tentavi; abhorruï ab usu opii, at nil profeci. Vomitus persæpe suapte adest symptomaticus, gravissimusque. Alvus catharticis in morbo graviore adeo non referatur, ut magis fiat pertinax. Purgan-tia transeunt in emetica. Spasmi sæviores fiunt, si stimulus remediorum accedat ad sti-mulum veneni saturnini; hinc hæc metho-dus *evacuans* sola, uti alias colicas, *biliofas* nempe omnesque ortas ab illuvie abdominis sanare potest, ita nunquam sanabit hanc sa-turninam, seu *spasmodicam*. Non nego nul-lum esse evacuantium usum, verum id assero, evacuantia hæc *directe* non convenire.

Secunda *methodus est eccoprotica.* Ab-stinet hæc a drasticis, resinosis, emeticis. Rem omnem conficere vult sero lactis, cas-sia, tamarindis, sale amaro, manna, enema-tibus. In morbo *leviori* hæc sufficiunt, mate-riam

riem iuvolvendo, blande & absque turbis educendo. Verumtamen certus sum, majorem morbi gradum his remediis non auscultare. Quandonam eccoproticorum usus esse possit & debeat, infra dicam.

Tertia methodus est involvens, hæc lac, oleum, mucilagines, decocta mucilaginosa præscribit, enemata & balnea, vaporum aquæ immissum in anum, cataplasmata mere emollientia, ex semine lini, fœnu græco. Venæ sectio; at levissimus, solum morbi gradus hæc ratione sanatur. Equidem hæc in morbo indolis *spasmodicæ* indicantur, quatenus fibras nimium tensas, irritatas crispatasque relaxant, aliqua saltem ratione, verum neutiquam sufficiunt sola.

Quarta methodus est nervina. Huc olea stillatitia, aquæ aromaticæ, acida mineralia dulcificata. Spirituosa, gummata ferulacea &c. castorealia. Succinum. Camphora, myrrha &c. præscribunt ore assumenda, *frictionibus* applicanda, & in scutis stomachicis. Verum hæc sola paralyfin potius a colica residuam emendant, quam ipsam colicam.

Quinta methodus est per varia alia, quæ tanquam *specificæ* laudantur: sic quibusdam antimonium crudum, aliis ejusdem quoddam præparatum, sulphur aurat. antimon.

ful-

fulphuris flores, aliis alumen interne data mirum laudantur. Verum nil hususque specificii nomen merebatur.

Sexta est methodus narcotica, hæc morbum largis opii dosibus aggreditur: Hæc methodus sæpe votis respondet, spasmos enim potenter solvit, & fibras intestinales reddit stupidas, easque relaxat; hinc alvus sequitur, vomitus cellat, dolor filet. Verum etiam hæc methodus incommodis non caret; nam primo quibusdam opium spasmos neutiquam solvit, vi plumbi opium superant. 2. multa nonnunquam adsunt opium contraindicantia, uti postmodum videbimus. Tandem

Septima datur methodus composita ex omnibus hæc commemoratis. Ad determinandam medendi methodum videamus jam morbi genium, & ejus variam complicationem. Notandum

I. est, plumbum nocere maxime in *primas vias* delatum forma pulveris, item forma vaporum irretiri salivæ, & deglutiri. Nocere probabilius etiam susceptum *intra pulmones*. Dubium esse; an externe adplicatum noceat, affirmant alii, aliis negantibus. Hinc curam maxime faciendam esse primis viis, ibique morbi sedem esse.

Not. II. agere in fibras musculares, nervosque; vim irritabilitatis *nimum* intendendo, & demum etiam *destruendo*.

Not. III. Alvum plerumque pertinacissime claudere, hinc *colicas simul stercoreas* jungi.

Not. IV. Continuo laceffitu & vellcatione systematis gastrici humores gastricos copiosissime secerni, bilem præcipue. Hinc omnes saturnini simul symptomata *biliosa* exhibent. Hinc etiam jungi *colicam biliosam*.

Not. V. Curato licet morbo saturnino, relinqui tamen ejusdem effectus per sæpe. Hi sunt *paralysis, rheuma chronicum, asthma, bydrops, alvus difficilis* ob intestina inæqualia, eorundem constrictiones; *animi dispositionem peculiarem & maniam; paralysisin* cum pulsu duro, at carne musculari flaccida & evanescente, tubercula.

Hinc cura *ipsius morbi*, & secundo effectuum. Seu potius

I. *Cura ipsius colicæ saturninæ.*

II. *Cura morborum commixtorum.*

III. *Cura effectuum post morbum.*

Colica sola saturnina petit

I. *Remedia irritatas fibras, & spasmos sopientia, emollientia alvo, ore, inviscantia ad abdomen. Clysmata vaporum. Balnea.*

Hæc

Hæc sunt leviora. Oleosa, gummi arabicum solutum in lacte. Ubi spasmi apoplexiam minantur aut suffocationem, ibi venæ sectio. *Narcotica*. Opium, non solum mentem fallit, sed irritabilitatem suspendit ad tempus. *Potus multus, enervans.*

II. Evacuantia ore, alvo: interpositis opiatis.

III. Roborantia, nervina. Gummi ferul. Castoreum, Camphora, Cortex. Amara.

Cum multa colluvies *biliofa & stercorea* adsit semper, hinc & colica *biliofa & stercorea* una jungatur & concurrat, sequitur etiam hinc utrique obviam eundem esse. Atqui hæc respuunt opium, petunt vero evacuantia. Nonnunquam aliquid inflammatorii adest, si malum diutius duret. Tunc & evacuans contraindicatur & opium, indicatur vero venæ sectio & methodus antiphlogistica.

Hinc sequentes regulæ observandæ:

1) In colica pictonum sicca, absque vomitu, remedium solvens, salinum, mannatum convenit, dein vero emeticum, enemata. Subinde etiam venæ sectio in robustis, *febricitantibus* (ipsa autem colica saturnina est absque febre) dein opium, quo diutius continuato denuo lenè purgans, aut eme-

ticum exhibeatur, ita tamen ut mox iterum opium detur.

2) Quodsi vero *ipsius colicæ* symptomata urgeant, præcipue *vomitibus*, tunc cura statim ab opio inchoanda est: & tandem de novo *evacuans*: ac postea opium.

3) In *pertinacissima alvi obstructione* prius opium, dein enemata, & purgantia. Purgans drasticum nil valet.

4) In *atrocissimis doloribus emollientia*, venæ sectio.

5) In *ischuria eadem emollientia*, clysmata vaporum, venæ sectio, balneum, opium, sinapismus.

6) In *epilepsia, apoplexia*, venæ sectio, balneum. Frictio. Sinapismi, vesicantia. Opium. Emeticum.

7) In *furore maniaco*. Eadem

8) In *accedente tympanitide dolorifico*, venæ sectio.

9) In *accedente febre putrida maligna*, methodus huic febre dicatur emeto-cathartica.

Paralysis curatur frictionibus siccis, spirituosis, ex spiritu serpilli, formicarum, urticatione. Tinctura cantharidum, alumine plumoso adplicatione rubefacientium. Thermis sulphureis, camphora; benzoe, asa foedita,

ta, balsamis e. g. peruviano, Decocto fassafra, guajaci, serpentaria virginiana. Sulphure aurato. Vino dulci. Equinatione.

Colica metastatica. Huc pertinet colica.

- 1) a perspirabili suppresso.
- 2) a materia arthritica, aut podagrica.
- 3) a materia rheumatica.

I. *Colica a suppresso perspirabili.*

Dolores colici oriuntur persæpe a perfrigeratione, si aer frigidus ventrem adflavit, contingit id iis, qui vento adverso iter faciunt, qui noctu stragulis male tecti, & nudi cubant, qui pedibus nudis per frigida pavimenta incedunt, aut æstuante corpore potus frigidos glaciales assumunt.

Cura sæpe perversa admodum est, cum medicamenta aromatica & spirituosæ hoc in morbo assumi solita facile inflammationem aut præsentem augeant, aut absentem invitent. Hinc juvant sequentia: frictio pedum pannis calidis, & dein balneum crurum tepidum, assumto interim leni infuso florum chamomillæ aut sambuci copioso sumpto. In graviore dolore juvat clyisma emolliens oleosum; quod si dolor vehemens sit, corpus robustum & plethoricum venæ sectio præmitti debet, & clyisma ex mera aqua tepida applicari, crura vero exponenda sunt vapori aquæ tepidæ pri-

num, deinde tepido balneo immergenda. Infusum florum tilia cum lacte copiose bibendum, & hisce omnibus prægressis granum opii dandum, quod dolorem sopit vi partim specifica, partim illa, qua suppressam perspirationem potenter restituit, his nil proficientibus profuere summopere emplastra vesicantia cruris applicata.

II. *Colica a materie podagrica* in iis qui podagra laborarunt, quibus paroxysmus podagricus emanet, & materies ad intestina deponitur, ob vitium diætetico. 2. Ob plethoram. 3. Ob vim vitæ nimis debilem & senectutem. 4. Ob artus tophaceos, incapaces excipiendæ materiæ. 5. Ob repellentis. Cura desumi ex causis debet.

III. *Colica rheumatica.* Quemadmodum materia rheumatica artus occupare potest, quemadmodum lumbaginem, ischiadem, ophthalmiam humidam, coryzam, anginam, catharrum, ita & *colicam* ellicit, ubi intestina occupavit.

Cura erit primo materiem avertere ad urinam, ad poros cutaneos determinare potu, fotu emolliente tepido, regimine diaphoretico, vesicante. Hæc illa colica est, ubi vesicans abdomini impositum juvat.

Colica ab alienis non comestibilibus corporibus in cavo intestinali hærentibus. Huc pertinet colica a calculis natis intra intestina. A prunorum, ceraforum nucleis, ab acu deglutita, a devorato vitro. Flores arnicæ. Enemata. Potus emollientes, copiosi, oleosi indicantur.

Huc colica a purgantibus *resinosis*. Hæc debent amygdalis subigi, aut pineis. Juvant emollientia, lac, oleosa, narcotica.

Huc colica *verminosa*. Ingens dolor a terebrantibus vermibus sopitur oleo hausto, emesi. Dein vero anthelmintica, ut purgantia omnia, salina, resinosa. Incidentia ut oxymel squilliticum, roborantia, mars, cortex peruvianus. Amara. Vitriolum martis. Rasura stanni purissimi. Radix dictamni albi, valeriana, poeonia, semen fantonicum. Extractum nicotianæ, Spigelia.

Colica a prava ipsorum intestinorum conditione & structura vitiata. A vitio *suppuratorio, cancroso, scirrroso, angustiis præternaturalibus*, angustati intestini & letalis colicæ exemplum habemus in feniculo quodam decumbente Nro. 52.

Regule in omni colica observandæ.

1) In omni colica inquirendum in *ber-niam*,

2)]

2) In omni colica a quaque causa expedit alvum habere *apertam* hinc *emollientium* enematum ubique usus.

3) in omni colica *diutius* & *gravius* affligente *inflammatio* accedere tandem potest. Hinc prophylactica venæ sectio nunquam nocebit.

4) In omni colica spasmus & fibrarum crispatio est. Hinc palliativa innocua & univarsalia ubique obtinent scilicet cataplasmata emollientia, balnea, enemata emollientia. Parca venæ sectio.

5) In omni colica adcurata diagnosi fieri debet, antequam ad specialiora remedia accedas. Hinc nec *spirituosa*, nec *opiata*, nec *emetica*, nec *purgantia*, utut mitiore propinentur in colicis, nisi *adcurate* de indicatione constet. Hæc enim omnia pertinent ad remedia heroica & magna.

6) Insistendum potius *generalioribus* his; si diagnosin certam non habeas.

I L E U S.

Ad vomitus, & dolores colicos ileus pertinet, qui consistit in dolore summo intestinorum, præcipue ilei, alvi obstructione perti-

tinaci, ad purgantia sæpe & clysmata rebeli, accedente tandem vomitu perpetuo omnium ventriculo & intestinis contentorum.

Causa horum omnium est motus peristalticus, qui alias deorsum tendit, jam modo præter naturam inversus.

Huic inversioni ansam dant, notante Sydenhama, vel *obstructio* vel *irritatio* intestinorum, utraque iter deorsum ad anum intercipit. Talis autem vel *obstructio*, vel *irritatio* producitur.

1) ab omni valido dolore intestinorum, unde gravis colica aliquando transit in ileum. Hinc partium vicinarum nervosarum intestina in consensum trahentium spasmi convulsiones, suppressio urinæ, vomitusque ileum inducere possunt.

2) ab excrementis compactis remorantibus, alienis, deglutitis, ab adstringentibus validis, a vermibus, venenis, vel acribus quibusvis,

3) ab hernia intestinorum, eorum intro-susceptione, aut mutuo ingressu.

Cura. Cum ileus inflammatione & sphacelo cito necat, omni modo atque omnibus viribus morbus oppugnari debet. In illa ilei specie, qui a consensu nervorum & ad intestina propagato spasmo oritur, opium matu-

re exhibitum Indicationi omnimodo satisfaciet. Sed etiam ubi ileus a vomitu oritur, vel imminet, vel fovetur, conducet narcotico vomitum compescere. Quodsi vomitus in alia ilei specie sit potius effectus quam causa ilei, hæc vero quæcunque demum fuerit, in intestinis resideat, nihilominus prima indicatio erit vomitum sistere, quum eo durante medicamenta utpote statim ore rejicienda, ægro nil profutura sint; purgantiaque exhibita evadant potius emetica.

Conveniunt omnium primo venæ sectio ut inflammatio præsens tollatur, aut futura præcaveatur, simul spasmi solvantur.

1) Balneum emollientissimum tepidum, cui dum æger insidet, plerumque insigne levamen habet.

2) Dein ad compescendam vomitum opiata, varia forma, ficca vel liquida, prout ventriculus facilius tulerit.

3) Purgantia mannata cum oleo, aut acidulæ ægranæ ea copia potæ, qua alvus sollicitatur; quodsi a stimulo harum aquarum salino nimium intestinis metueretur, admisceri lac posset, adplicato simul clysmate leniter stimulante. Attamen si tenesmus ani & vesicæ adellet, oleosus clyster præscribendus est. In curando ileo generosiores & re-

petitæ laudani liquidi doses sæpissime mirum quantum profuere. Sæpe lenia hæc catartica alternare cum opiatis debent.

Supereft *dolor intestinorum chronicus*, modo remittens, modo rediens iterum, & exacerbatus.

Causa est obstructio viscerum vicinorum, hepatis maxime, vitium solidorum in ipsis intestinis; eorum angustia præternaturalis abscessus, ulcus, scirrhus, cancer, callus: ægri tandem hæctica vel hydrope ærumnosam vitam finiunt, post menses aonosque diæta tenuis, demulcent, emolliens, lactea, princeps levamen largitur, una cum clysmatibus talibus & balneis. Juvat simul ipsi causæ principali remedia apta opponere. Opiata brevi & evanidum levamen afferunt, quod nonnisi in summa necessitate exhibendum erit, cum omnibus aliis indicationibus, dolorem si excipias, contrariatur.

Juvat hæc methodum adjicere, quæ omnibus fere colicarum speciebus, ea sola excepta, ubi in solo motu est vitium, ut apud hystericas, convenit, etiamsi causa lateat, aut causæ fuerint complicatæ, simul autem nunquam & nullibi nocet.

Accedens ad tales ægros medicus examinet; an subit hernia, quam ægri ex in-

tem.

tempestivo pudore reticent, aut ob exiguam ejus molem negligunt. Plures interim, ut recte *Werlbofius* notat, ea propter intereunt. Herniæ præfenti repositione prospicitur. Si autem nulla adfuerit hernia, clyisma emolliens addito melle & nitro injiciatur. Sæpe experientia docuit, vera scripsisse *Junckerum*, quod scilicet non raro clysmatibus solis univrsum malum solvatur. Si vero enemata nil levaminis afferant, exhibentur mannæ Unc. ꝑ. cum olei amygdal. Unc. ij. in jusculo carniū. Vel emulsionem amygdalinam cum manna & terra foliata tartari. Hæc autem imprimis conveniunt, si sordium accumulatarum sit suspicio. Pulchre quoque profunt sine doloris exacerbatione acidulæ granae addito pauxillo lactis tepesacti. Si tamen alvus nondum respondeat, clyisma aliud ex jusculo pingui cum Unc. ij. infusi croci metallorum adplicetur, remedium a *Pitcarnio* laudatum. His nil proficientibus periculum ilei instat, hinc si dolor mitigari renuat, maxime vero si res cum plethorico aut hæmorrhoidario sit, medicus de accedente inflammatione cogitans sine mora venam fecet, si opus fuerit, repetat. Foris applicentur abdomini oleosa, unguenta, fofus emollientes, in dolorum atrocitate æger balneo insideat, ubi

ubi sæpius experimur veritatem aphorismi *Bagliviani*, dum ait: dolor colicus fere semper mitescit in semicupio, ideo in doloris pertinacia utere semicupio. Pro potu sit infusum theæ, hydrogala, emulsa, aut si acidorum ingluvies sit prægressa, decoctum cornu cervi vel jusculum tenue carniæ. Abstinentum ab omnibus anodynis, nisi ea indicentur a vomitionibus & dolorum acerbitate. Anodyna dum adhibentur simul in usum trahi reliqua indicata medicamenta debent. Calida & nomine carminantium usurpari solita ferme nunquam conveniunt.

DIARRHOEA.

Diarrhoea in genere dicitur adesse, si fœces excerni solitæ, liquidiores sint, ac frequentius & majori quantitate secedunt, vel si cum iis aliæ sordes, aut liquida cujuscunque generis, peregrina, quæve naturaliter alvo non excernuntur, ejiciantur.

Quæcunque ergo causa efficit, ut liquida afferantur majori copia, & in cavo intestinalium accumulæntur, [& quæque simul reorptionem proportionatam impedit, ea *diarrhoeæ causa* dici debet.

Ma-

Majorem copiam & affluxum contentorum cient ingluvies, assumptorum cruditas & degeneratio, ac stimulus quivis villos nerveos intestinales vellicans, ex arteriis hepaticis, pancreaticis, meseraicis, tubulisque innumeris exhalantibus uberius alliciens, vel & tubulorum intestinalium laxitas; excretiones aliæ suppressæ vel impeditæ: venarum reforbentium laxitas & impotentia, earundem obstructio a muco, oppilatio ab aphthis, aut, quæ rarius evenit, concretio plenaria. Hæ universales sunt fluxuum alvinorum causæ, ad quas omnes speciales, quæ sui generis diarrhœas excitant, reduci possunt. Singulas earum species nunc ordine videbimus.

Sit primo *diarrhœa purgante drastico concitata*, quam, & *hypercatbarsin* vocant; malum grave est, præcipue, si tormina, virium prostratio, & animi deliquia immineant; perdorantibus enim doloribus, erosio intestinorum, & eorum inflammatio, febrisque nascitur. Profusis autem nimium humoribus metus convulsionum adest, quas ab inanitione, natus *Hippocrates* letales pronunciat. Hinc statim lac tepidum, juscula carniû, oleosa, affatim haurienda. Item decoctum rad. althææ sacura um cum lacte. Hæc tamen omnia sæpe non sufficiunt, nisi spasmi, convulsiones
 opio

opio compescantur. Sunt, qui theriacam aut per se aut cum vino exhibeant, verum aromaticum farrago plurimum certe nocet, & inflammationem accersit. Hinc præstat solo opio uti.

Sequitur *diarrhæa a cacochylia in primis viis stabulante*. Oritur hæc ab ingestis quantitate & qualitate peccantibus. Accedente simul ventriculo debili, laxoque; cum autem ingesta, dum corrumpuntur, in variam, pro sua scilicet indole, acrimoniam sbeant, patet cacochyliam hanc acidam, rancidam, aut putridam esse posse. Maxime huc referri debent omnia sub fermentationis actu assumpta, vel facile fermentantia, uti fructus horæi, mustum, cerevisia recens.

Indicatio est, gravantem sabburram edicere ea via, qua commodius, tutiusque id fieri potest. Hinc si anorexia, nauseaque & ponderis sensus in regione ventriculi fit, diarrhæa inde nata potius vomitorio curatur, utpote quod morbi mineram breviori itinere excutit. Hac enim ratione fit & evacuatio citissima, & revulsio, nimii motus peristaltici salutaris inversio. Pertinaces diarrhæas hac methodo *Ill. van Swieten* curavit. Quod si quacunque ex causa remedium hoc exhiberi nequeat, proderit manna, salibus & rheo ar.

mata, item clysmate blandiori, quin & acriori per alvum, educere materiem peccantem. Tandem si certissimum, nil amplius sordium restare, nisi sponte diarrhœa sistatur, roborantia adstringentia, aromatica ventriculo & intestinis amica, exhiberi debent. Huic quidem diarrhœæ, a diætæ vitiis ortæ, apprimè convenit methodus, quæ mane rheum, vespèri autem theriacam exhibet.

Si factis sufficientibus evacuationibus, diarrhœa nihilominus perseverat, ob motum scilicet sensumque auctum, ac intensiorem peristalsin; opiatum remedium nimiam hanc fibrarum intestinalium irritabilitatem minuendo, diarrhœam optime cohibebit. At sæpe sæpius ejecto licet stimulo, diarrhœa pergit ob debilitatem laxitatemque ab affluxu humorum nimio enatam, sine sensu nimio & præternaturali, id quod ex torminum absentia facile colligitur. Atque hoc quidem in casu anodyna nocere existimo, cum hæc, uti aliunde scitur, fibras debiles magis adhuc debilitent, laxent, ac vim ventriculi dejectam, magis adhuc dejiciant.

Hinc sola aromatica, tonica, roborantia que indicantur, rheum tostum, absynthium, cascarilla, vinum generosum rubrum, cum corticibus aurantium, radice gentianæ rubræ &c.

Diar-

Diarrhœa a *fermentantibus* nata absorber-
tibus & opiatis, methodo *Ettmülleriana* opti-
me curatur.

Transimus ad diarrhœam a *laxitate in-*
testinorum ortam. Laxitas hæc potest esse ef-
fectus diarrhœæ ab humoribus crudis ortæ,
unde dein alia diarrhœa, chronica videlicet,
ob intestinorum debilitatem, nascitur. Ve-
rum post hæc intestinorum laxitas etiam ali-
unde oriri, & demum hanc diarrhœæ spe-
ciem producere. Absunt hic symptomata sa-
burram primarum viarum indicantia, absunt
etiam tormina.

Hoc in casu indicantur roborantia, &
adstringentia, quæ quidem extra hunc casum
semper nociva sunt, ubi nempe irritatio,
stricturæque & sensus exquisitio dolorum sub-
sunt. Sed ibi, ubi adstringentia conveniunt,
opiate nocent. Medicamentum enim adstrin-
gens juvat fibræ laxæ, inertique; opium ve-
ro medetur fibræ strictæ nimium irritatæque,
& eam reddit laxiorem, inertiolemque. Li-
cet opiate pro tempore diarrhœam hanc ex
laxitate oriundam sistant, ea tamen postmo-
dum gravior redit, & pertinacior.

Signa hujus diarrhœæ sunt, corpus debile,
pallidum, pulsus debilis, exilis, alvus statim
deponenda inter murmura ventris, ut pri-
mum

num aliquid ingeritur. Absentia dolorum colicorum, os non prævum. Conveniunt autem cibus ficus, panis tostus, caro assa, vinum austerum. *Hippocrates & Galenus* laudant, mespila, eadem *Riverius* ex *Foresto* laudat. Cortices quernos in cerevisia decoctos, laudant *miscellanea naturæ curiosorum*. Pulvis gallorum orientalium in vino rubro, cortex cascarillæ, peruvianus, succus catechu; martialia, tinctura martis cum succo pomorum: Vinum martiale, cum corticibus roborantibus. Pulvis lysimachia vulgaris flore purpureo ex consilio *Hæni*ano.

Baglivius notat diarrhœas frequenter oriri ex mœrore, esseque incurabiles, præsertim si mœror persisterit; his autem ægris febrem supervenire solere, donec tandem atrophiam pereant. Constat autem mœrore appetitum destrui, coctionem impediri & primarum viarum laxitatem induci. Profunt ergo post moralia pharmaca, medicamenta roborantia, nervinaque; nocent narcotica.

Alia species diarrhœæ est, quæ a *mobilitate nervorum, consensuque eorundem* originem trahit. Ejusmodi fluxus, sine diætico vitio; aut saltem ex levissimis diætæ peccatis, producit in hominibus delicatæ com-

pagis, hysteriis, hypochondriacis, quique animi pathematibus magis sunt obnoxii.

Aromatica, grata nervina, corroborantia, e. g. ex melissa, mentha, chamomilla, salvia, cortice peruviano. tum & balsamica, salia volatilia, oleosa; demum martialia, aqua spadana indicantur, ad opium vero nunquam accedendum, nisi fors una alterave vice, si scilicet aut dolor nimius, aut nimia evacuatio id pro tempore exposcat.

Sequitur *diarrhæa indigestorum*, seu *lienteria*. Hæc adest, quando alimenta indigesta, & non, aut vix mutata, cito per alvum, ægris vix advertentibus excluduntur, proprio saltem pondere, a respirationis viribus deorsum pulsa. *Celso* morbus hic *intestinatorum levitas* audit. *Causa* est inertia omnium humorum digestionis famulantium, & laxitas summa, ac quasi paralytica fibrarum ventriculi & intestinorum. Cura amara, aromatica, & adstringentia absolvunt, nisi icterum, hydropem, febrem lentam, lienteriam comitetur, ubi morbus princeps curari deberet. [Narcotica nocent fibras inertes, torpidasque magis adhuc debilitando.

Lienteriam excipit *diarrhæa chymosa & chylosa*, sive *fluxus celiacus*, quando scilicet ingesta jam in chymum mutata, aut ipse chy-

lus una cum fœcibus ejicitur, sive quando cibi non diu post prandium in pulticulam resoluti egerantur; uti causa fluxus chynosi est sola intestinorum laxitas, ita causa fluxus chylosi erit semper impedimentum, ingressum chyli in vasa lactea, ejusque per illa progressum prohibens. In illa ægritudine, fluxu scilicet chymoso, ventriculus utcunque suo officioso fungitur; bilis autem iners digestioni non rite famulatur, atque intestina laxiora ex chymo chylum non conficiunt; in hac vero, fluxu nempe chyloso, intestina debilia chylum ubique confectum, vasis lacteis non insinuant, aut hæc obstructa eundem recipere non valent, si videlicet oscula vasorum lacteorum lenta & viscida materies obstruat, vel ea penitus convenerint; aut si glandulæ mesentericæ infarctæ sint, & chyli progressum ad vasa lactea secundi generis atque ad receptaculum Pequetianum morentur.

Laxitati medentur sola grata stomacho & intestinis aromatica, vim contractilem incitantia, roborantia. Mucum vero dissolvunt falia & sapones, quibus tonica subjungi debent. Concretio vero osculorum lacteorum per omnem intestinorum tractum difficillime concipienda; si tamen post gravem dysenteriam, aut ulcera intestinorum cicatriscat,

possibilis foret, immedicabilem atrophiam post se traheret. Glandularum obstructioni, nisi scirrhosæ jam fuerint, auxilium fert diligens abdominis frictio, sapones, gummoso resinosa, salia, amaricantia, una cum balsmeis.

Excernitur per alvum aliquoties, larga satis copia, mucosa & pituitosa materies, unde *diarrhœa pituitosa* & *mucosa* nomen sortita est. Cognoscitur hæc diarrhœa ex diæta prægressa, scilicet ex ingestis tenacibus, glutinosis, farinaceis, ob debilitatem primarum viarum & bilis inertiam haud superatis, subactisque. Item ex signis glutinosi spontanei.

Cura diluentibus, resolventibus, stimulantibus, amaris, saponaceis, stomachicis tandem & corroborantibus.

Alio tempore mucus in membranas Schneideriana per glandulas faucium, œsophagi, ventriculi, & intestinorum secerui solitus, quive tunicam villosam naturaliter obducit, ob dictarum glandularum oscula relaxata, vel ob vellicantem acrem stimulum, indeque natam fibrarum convulsionem, copiosius secerunt diarrhœam mucosam facit. Tum vero, denudatis intestinorum villis dolor & tormina inducuntur.

In hac *intestinorum coryza*, si irritans acrimonia subsit, ea corrigi, nudataque uni-

ca biliosa obliniri denuo debet. Juvant oleosa intusata, quæ tormina levant, mollia, gelatinosa, & demulcentia. Item clysmata ex talibus, Ad dolorem & tenesum. si adfit, minuendum, hisce remediis commode anodyna junguntur.

Pituita quoque ob vitia laxorum viscerum generalia in corporibus cachecticis, & leucophlegmaticis, deponi in cavum intestinorum subinde solet, & alvo largius excerni. Tanta quandoque est hujus pituitæ tenacitas ut gelatinam & gluten referat, unde etiam *pituitæ vitreæ* nomen ab auctoribus usurpatum. Subinde vero tenax hæc pituita ad intestinorum canalem sese applicat, demum vero ab eodem soluta & integra emissa veram membranam, aut membranaceum canalem refert, portionem elapsi intestini jejuni mentitur. Juvant saponacea, resolventia, amara, grumi resinosa, stimulantia, calefacientia, roborantia; nocet vero, anodynis aut adstringentibus hujusmodi diarrhœam sistere velle.

A leucoplegmata detento, teste *Hippocrate*, superveniens diarrhœa morbum solvit. Lenia emetica ex classe roborantium, uti ipecacuanha, pariter profunt.

Pituitosam diarrhœam excipit *serosa* & *lymphatica*. Hæc distinguitur ab aliis, aquosa excretorum minus coloratorum tenuitate, quæ

quæ cum vel sine dolore rejiciuntur. Frequens est corporibus humidis, sero turgentibus, laxa intestina habentibus. *Materiam* diarrhœæ subministrant humor salivialis, tenue serum halituosum, quod ex vasculis exhalantibus in œsophagum, ventriculum, & intestina depluit; præterea succus pancreaticus, bilis tenuis hepatica, liberalius affluens. Hæc serosa colluvies ex omni parte affluens, si non æqua proportione resorbeat, diarrhœam serosam producit. Subinde excretiones aliæ serosæ suppressæ aut imminutæ, uti e. g. urinæ secretio minuta, perspiratio cutanea aut suppressa, aut imminuta, faciunt, ut liquidum serosum alibi suppressum majorem impetu ad intestina ruat. Ejusmodi diarrhœa sibi permittenda est, si serum abundet in corpore, quamdiu & vires & appetitus vigent, cum morbos a seri abundantia oriundos feliciter præcaveat. Imo morbos jam ex tali serosa colluvie ortos præsentemque ejusmodi diarrhœam superveniens non raro tollit, notante enim *Hippocrate*, in aqua inter curam incipiente, alvi profluvium aquosum oboriens citra cruditatem morbum solvit; quum, si hæc diarrhœa serosa alterius consuetæ & serosæ evacuationis, si ea modo suppressa sit, vices obeat, toleranda prudenter erit,

donec solemnis illa altera feri evacuatio de-
nuo fuerit restituta. Igitur subinde stimulo per
salia, rheum, saponem, amaricantia addito
potius, quam remedio sistente indiget; attamen
sub finem curationis corroborantia poscit.
Interim tamen, si aut diutius protrahatur,
aut præter serum excrementitium laudabiles
etiam humores educat, corpusque valde de-
bilitet, id quod subinde ad deliquia usque con-
tingit, alvi fluxus adstringentibus & aromati-
cis compefci debent, si modo nulla adfue-
rint tormina. At si torminosi dolores com-
plicantur, anodyna requiruntur.

Sed meretur adhuc seorsim expedi illa
diarrhœa serosa, quæ sanis alias hominibus
accidit a perspiratione suppressa, si calidum &
sudans corpus subito auræ frigidiori expona-
tur. Id æstate atque autumnò frequenter con-
tingit. Obnoxii sunt huic diarrhœæ homines
delicatæ structuræ, cutisque raræ & teneræ.
Præservat hæc diarrhœa a catarrho, coryza,
aliisque defluxionibus, commodeque sudatio
inversa, aut intestinorum coryza, sero scili-
cet ad horum glandulas depluente, vocari pos-
set. Si vero de ulla diarrhœa illud *Baglivii*
valet, quod videlicet sudor diarrhœis super-
veniens morbum sistat, id certò de hac spe-
cie imprimis valet, utpote quæ artificiali hu-

morum perspirabilium ad superficiem corporis determinationem cito & pulchre sanatur. Methodus *Hoffmanni*, quam Illustris autor suis auditoribus tanquam arcanum sæpius commendabat, sequens erat. Aeger in lecto bene tectus, cubet, assumatque repetitis, sed paucis dosibus liquoris cornu cervi succinati, cum liquore anodyno, desuper sorbillandum infusum menthæ calidum: ut vero certius sudor moveatur, abdomini imponatur cataplasma ex fermento panis cum pulvere quodam aromatico & vino paratum. Sudor autem prorumpens debito regimine sustentetur aliquamdiu. *Boerhaavius* dat primo granum unum opii, vel theriacam venetam, spiritumque vini cum charta bibula, vel aliud epithema calidum umbilico apponit, sudoremque provocat, quo erumpente sanatam diarrhœam vocat. Verum tamen considerandum, an diarrhœa sit a sola perspiratione retropressa, vel vero an intestina simul sordibus gravata sint. In primo enim casu, methodus *Hoffmanniana* & *Boerrhaaviana* omnino satisfacit, non autem in secundo. Melius in posteriori hoc casu conveniet, mane rhœum, vesperi autem opiatum exhibere, eousque donec curatio fuerit absoluta.

Venimus ad *diarrhœam biliosam*, quam producunt *primo* abusus alcaliscentium, pinguium,

rancidorum, quæ *nidorofam* cruditatem faciunt, bili analogam. *Secundo* bilis ipsa copiosius in hominibus cholericis generata. Accedente sicca, calida, aut etiam calida & humida tempestate, una cum perspiratione suppressa, per quam alias tenuiores partes alcaliscentes diffantur, at nunc introrsum vergunt.

Tertio bilis copiosius effusa ob spasmos ex nimia nervorum irritabilitate, aut ira accedente ortos.

Sæpe natura sua sponte per diarrhœam æstate fervida biliosas hasce sordes eliminat, subindeque tormina molesta excitat; id si non fiat, facile nausea, anorexia, cardialgia, vomituritio, colica cum urina intense flava nascuntur a bile hac putri & rancida in ventriculo, & maxime in duodeno stabulante. Hæc eadem materies colicas biliosas dysenteriamque producit, item febres autumnales intermittentes, remittentes, continuas, quas *Tiffotus* putridas & biliosas vocat. Caput occupans materia biliosa, enormes capitis dolores, *delirium biliosum*, quod ab *inflammatorio* bene distingui debet, ciere solet. Pulmones obsidens speciem peripneumonix, aut pleuritis, quam idem *Tiffotus biliosam* vocat, quamque in peculiari dissertatione descriptam legimus, excitat.

Omnes hi morbi tolluntur aut præcaven-
 tur diarrhœa biliosa, quam dejectionibus
 biliosis, viridescentibus, aut intense flavis
 optime dignoscimus. Talis diarrhœa iræ su-
 perveniens, notante *Baglivio*, salutaris est.
 Et si fluxus alvi biliosus tanta non raro bona
 præstat, nihilominus diutius perseverans mul-
 ta etiam mala inducit. Binæ ergo sunt indi-
 cationes; stimulum scilicet enervare, & dein-
 de ejicere. His satisfaciunt demulcentia om-
 nia, acidula, saponacea, syrapi horæorum,
 lac ebntyratum, ipecacuanha, rheum & man-
 na. Quibus exhibitis tonus intestinorum re-
 stitui ope roborantium debet.

Memnisse nunc oportet diarrhœæ sero-
 sæ, sanguinæ, instar loturæ carniæ, seu
fluxus hepatici. Materies ergo est saniosa &
 subcruenta. *Boerhaavius* & *Gorterus* asse-
 runt, posita laxitate hepatis, sanguinem af-
 fluentem per venam portarum, maxime si se-
 ro abundaverit, vel rubram ejus portionem
 sero dilutam, intrare in tubulos biliosos,
 apicibus venæ portarum continuos, atque ex
 iisdem cum liquamine bilioso pergere in du-
 ctum hepaticum & cholodochum, atque sic
 ad intestina ruere. Hinc sedes morbi hepar
 est, quo fluxu assiduo exeditur, totumque in

tabem abit. Id quod etiam ex *Boneti sepulchreto* constat.

Interim alia etiam species diarrhœæ serosæ, sanguinæ oritur, subindeque fluxum hepaticum mentitur, si scilicet per laxatos apices arteriarum mesentericarum in intestina, serum rubellum depluat; quod si vasculis magis dilatatis non jam serum, sed sanguis effluat, morbus ad diarrhœam cruentam, de qua postea, pertinebit. Fluxus hic fluxui hepatico analogus frequentior est, at minus per se periculosus, cum interim verus fluxus hepaticus, gravissimum malum, licet opido rarum sit, quem *Hoffmannus*, tantus præcticus, nunquam vidisse asseverat. In eo curando requiruntur medicamenta affluxum ad hepar avertentia, visceris hujus laxitatem tollentia, acrimoniæ biliosæ contraria. Polychrestus semper erit rhabarbari & acidularum martialium usus.

Aliam fluxus hepatici sine sanguine tingente, simpliciter serosi speciem describit *Hoffmannus*, cujus tamen ætiologiam *Ill. van Swieten* accuratius depingit. Scilicet, si vasa intestinorum inhalantia humores resorptos ad truncum venæ portarum deferant, quod si hepar obstructum ulteriorum humorum progressum impediat, resorptio cessabit, quin etiam
post

post summas anxietates, vomitumque, humores motu retrogrado ex venis denuo in cavum intestinorum urgentur. Unica salus in hoc morbo dependet ab iis, quæ obstructos meatus referant. Quem in finem extracta amara, rheum, sapo venetus, aquæ minerales, & demum cortex chinæ indicantur. Nocere autem adstringentia patet.

Deferimur ad *diarrhœam cruentam*, quæ cum dysenteria confundi non debet, cum dysenteriam & tormina comitentur, & epidemica esse soleat. Præterea etiam dysenteria sæpe adest, quin alvus cruenta observetur. Distat quoque diarrhœa hæc ab hæmorrhoidibus. Posito in hepate obstaculo (cruor per venas meseraicas & arterias mesentericas in intestina deponitur. Defectus valvularum in venis meseraicis motum sanguinis retrogradum eo faciliorem reddit; vasa autem sanguinem hunc fundentia aut *rupta* sunt, aut *dilatata*. Interim bene notandum, hepate etiam non obstructo, ex sola videlicet ultimorum vasculorum meseraicorum laxitate, diarrhœam hancce cruentam non raro oriri; præterea neque semper per vasa meseraica sanguis funditur, potest enim is & per ductum choledochum & *Wirsungianum* in intestina effundi, si nempe aut vasa hepatis, aut

pan.

pancreatis aut nimium dilata sint, aut disrupta. Sanguis per vasa hepatis in intestina delatus, si fluxus hic fiat absque febre, sine fœtore peculiari, sine alio hepatis vitio sineque ejusdem calida intemperie, minus periculosus est, & ad diarrhœam cruentam, non autem ad fluxum hepaticum pertinet. Diarrhœam hanc cum sanguine puro, floridoque per intervalla longiora recurrentem experiuntur salutarem homines athleticè valentes, qui vitam laboriosam cum sedentaria commutant, membro quodam mutilati, laute & otiose viventes, fœminæ plethoricæ, quibus catamenia haud rite fluunt. Hi ter quaterve per annum, purum sanguinem per alvum excernunt. Præterea diarrhœa hæc sanguinea, notante *Hippocrate*, febres quasdam judicat, etsi etiam subinde symptomatica sit. Præterea dolores præcordiorum, omnis ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum, sanguis per alvum excretus eodem observante *Hippocrate* sanat. Interim vidit *van Swieten* post cardialgias diuturnas ingentem copiam sanguinis absque ullo dolore per alvum excerni, unde secuta ingens debilitas, syncope & mors. Sed facile patet, salutarem aut noxium eventum ab innoxia vasculorum dilatatione, vel vero a ruptura vasorum majorum provenisse.

Quar.

BIBLIOTECA CENTRALA
a „ASOCIATIUNII“
237
BIBLIU

Quartanariis, viscerumque obstructione & tabe laborantibus diarrhœa subinde cruenta accidit. sed sine levamine.

In cura hujus diarrhœæ sequentia sunt notanda: scilicet diarrhœa cruenta, quæ a plenitudine pendet, atque alterius evacuationis suppressæ vicaria est, fisti non debet. Illa vero, quæ probe dijudicata nil boni præstat, & potius in damnum vergeret, medelam petit. In ejusmodi diarrhœa cum fructu exhibentur decoctum corticis, aquæ spadanzæ cum lacte, quæ remedia chronicas aliorum viscerum remotiorum, quale ab ipso medicamento immediate contingi nequeunt, hæmorrhagias sedat, uti multiplici experientia constat. Hæc remedia unica juvant, si dilatatio vasorum hepaticorum, pancreaticorumque ac utriusque visceris laxitas in culpa fuerit. Si vero *obstructio* alteutrius visceris, quæ circulum turbando hæmorrhagiam per alvum ciet, aperientibus, & aquis potissimum mineralibus bene selectis indigebit. Quodsi vero ipsa horum viscerum substantia labem majoris momenti cum febricula lenta habuerit, vix quidquam proderit; blanda tamen antiseptica, & diætæ lactea vitam ægri prorogabunt. Rupta vasa majora nulla ars facile consolidabit, ubi scilicet sanguis confertim & cum grumis erumperit.

Bre-

Breviter adhuc consideranda venit illa *diarrhœa cruenta variolarum*, quam post *Avicennam* *Sydenhamus* observavit, eamque merito pro pessimo symptomate habuit, ac fere semper lethali. Causa est dissolutio humorum putrida, versus intestina ruentium. Medici vero *Edinburgenses* *Medical Essay* Tom. III. art. 2. testantur, largius datum spiritum vitrioli, ipsumque ejus oleum profuisse; corticem item peruvianum & alomen, ut quæ sanguinem cogant, aliquoties vitæ periculum avertisse refert *Mead*. In peste sanguinis per alvum dejectio mortem proxime instantem, nullo abigendam remedio. *Dimecbrœeckius* monuit.

Examinanda nunc est *diarrhœa atrabilaria*, in qua sanguis niger instar picis liquidæ excernitur, quamve *Hippocrates* plurimis in locis pessimam aut letalem esse, rarius autem bonam asserit. Hunc morbum, quem atram bilem, sive morbum nigrum *Hippocratis* vocant, de quo tam variæ ab omnibus retro seculis opiniones circumferebantur, paulo curatius examinabimus. Eum *Cl. Kæmpf* optime descripsit sub nomine infarctus vasorum ventriculi. Causa est vasa sanguifera ventriculi & intestinorum infarcta, distenta, varicosa, quæ rupta vomitus aut dejectiones cruen-

eruentas picis instar nigras faciunt. Morbus hic occurrit, in subjectis quoad temperamentum hæmorrhoidarium, secunda in ea ætate, quæ motibus fluxuque hæmorrhoidum obnoxia magis est. Vita sedentaria, victus ex crudis, farinosis, mæror diuturnus, frequens & gravis iracundia, vita dura, laboriosa, levandis oneribus destinata, contusio ad regionem ventriculi & abdomen. Remedia drastica, acria, nimium frequens vomitoriorum, aut etiam purgantium, licet non drasticorum usus. Usus aloëticorum, myrrhæ, magnesiæ, florum sulphuris nimius. Ingluvies. Usus pulveris frequentior famosi *Ailbaud*. Scirrhusæ indurationes ventriculi, aliaque, quæ ventriculum & intestina irritare, & affluxum humorem illuc invitare possunt. Ulcera primarum viarum, dysenteria male curata. Vermes intestina rodentes vasorum stricturas, motumque sanguinis turbatum, varices & demum iis aut erosis aut ruptis vomitus & diarrhœam atrabiliariam producentes. *Hoffmannus* & *Kæmpferus* plures morbos viderunt, post febres intermittentes. Inter frequentiores causas reponenda est emanatio mensium sive ea ex causa morbida, sive ex ingruente senio. Frequenter quoque *morbis niger*, indeque oriunda picea per vomitum & diarrhœam evacuatio

tio a suppressis hæmorrhoidibus. Hæmorrhoides enim & morbos niger unus idemque morbus sunt, & sola sede inter se differunt. Vinosa diæta frequenter quoque morbum nigrum adducit, præterea etiam laxitas sola vasorum ventriculorum & intestina pereptantium.

Symptomata morbi adhuc occulti sunt dolores ventriculi præcipue post pastum, post assumpta vinosa, spirituosa, aromatica, qui adsunt sine sarcina ventriculi, sine obstructorum suspicione, sine bilis vitio, sine peculiari nervorum irritabilitate, locum aliquoties mutant, renes præcipue imo totam spinam dorsi in consensum trahentes, cum sensu caloris interni, incremento dolorum post purgationes, aut vomitus, macilentia, decoloratione, debilitate & minantis deliquii sensu frequenti. In homine plethorico, viro quondam hæmorrhoidario, fœmina & vitiose olim menstruante, aut circa 60 ætatis annum constituta. Hisce signis magnum pondus additur, si dolores venæ sectione leventur, item hæmorrhagiis, diæta insulsa, vegetabili, medicamentis lenientibus. Morbus longus est, sæpe per annos affligit, donec vasa scilicet rumpantur. Ante vasorum rupturam conveniunt, venæ sectio, victus tenuis vegetabilis, absque spirituosis, & aromaticis, serum lactis,

me.

medulla cassiæ, & præsertim hirudines ano applicatæ, quæ mirum lenimen dolorum afferunt. Vasis vero jam ruptis, durante sanguinis piceæ evacuatione conveniunt, quies in lecto, 2 cremor hordei vel avenæ, 3 emulsionones amygdalinæ copiosus potus, parca tamen sed frequenti dosi, 4 bis de die molle enema. 5. Limonadæ addito paucillo spiritus vitrioli. Superato autem hæmorrhagiæ periculo prophylaxis exigit, ut plethora præcaveatur, & roborantia sine stimulo agentia adhibeantur.

Missâ diarrhœa atrabilaria convertimus nos ad *diarrhœam purulentam, ulcerosam & saniosam*. Pus & sanies quando per alvum excernuntur cum excrementis, aut genelin suam habent in intestinis ipsis, aut ex aliis locis corporis ad intestina defluunt. Si in ipsis intestinis nata inflammatio intra triduum non resolvatur, ea in abscessum transire potest, quo rupto pus effusum diarrhœam purulentam facit.

Sanatur hæc diarrhœa ipsius ulceris curatione, quæ tenuissimo victu, aquis medicatis, lacte, sero lactis, decoctis vulnerariis, mellitis, lenioribus balsamicis admittis, interdum oblitur, si videlicet ambitus ulceris non fuerit nimis magnus, nec viam sibi in ca-

vum abdominis penetraverit, erosa scilicet intestinorum substantia. Opiata hæc diarrhœa respuat. Non raro antem generatur abscessus intestinorum prægressa dysenteria, diu durans, gravibus torminibus & tandem intestinorum inflammatione ac ulcerosa excoriatione scripta. Sæpius juvit infusum vulnerarium cum lacte & syrupo balsamico, clyma simile admisto ovi vitello & therebinthina, ac melle tandem decoctum corticis peruviani cum melle rosarum & oleo myrrhæ per deliquium, ac victus vegetabilis; nocent narcotica. Quodsi latens cancerosum ulcus diarrhœam excitet, prognosis tristissima fieri necessario debet. Ad diarrhœam purulentam referri debet profluvium puris & faniei cum tenesmo ex ulcere vel fistula intestini recti, a stasi sanguinis hæmorrhoidalis enata.

Contingit, ut pus aut fanies ex alia corporis parte adveniens ad intestina ruat. Si collectiones purulentæ resorbentur, nonnunquam & felici sæpe cum eventu per alvum evacuantur: pus ex ulceribus externis resorptum subinde phthisin lethalem, subinde vero ad intestina delatum diarrhœam purulentam rarius sanabilem, sæpius vero funestam producit. Facilius autem & longe frequentius huic

purulento per alvum fluxui materiam præbet pus resorptum ex pulmonibus abscessu, vomica, ulcere laborantibus in phthificis, pleuriticis, peripneumonicis, empyematicis. Hæ autem diarrhœæ fere semper mali ominis sunt. Vidit quidem Meibomius purulentis dejectionibus ex vomica desperatos convaluisse. Rara interim ejusmodi experimenta sunt.

Sed omnium frequentissime scaturigo diarrhœarum purulentarum latitat in visceribus infra septum transversum in vicinia intestinorum confitis, & in hepate potissimum ac mesenterio. Si scilicet in hepatis profundiori substantia ob humorum stagnationem pus generetur, id quod monente *Hoffmanno* absque prægressa inflammatione fieri potest, id nunquam boni ominis erit. Nam pus hoc cum bile remixtam amurcam *Hippocratis* dictam, sive putridissimam saniem exhibebit nulla ratione corrigendam. Hinc vomica, abscessus & ulcera hepatis, etiam si pus suum ablegent per ductum choledochum ad intestina, indeque per alvum eliminant, plerumque tamen colliquatione humorum tabem & hydropem post se trahunt. Abscessus autem in superficie hepatis positi & extrorsum vergentes testibus *Hippocrate* & *Aretæo* ac *Hoffmanno*, interdum, si pus bonum & paucum effluat, sanantur.

tur. Sed in hoc casu ulcus videtur hæere potius in tunica ut ait *Hippocrates* vel inter membranam hoc viscus cingentem, & ipsius carnem, ut *Bonetus* asserit. Si vero ipsa hepatis substantia occupetur, licet extrorsum pus vergat, incurabile tamen ut plurimum est. Hepar antea scirrhosum, nunc scirrhis in caneros abeuntibus canerosam imedicabilem diarrhœam producit. Eadem vix non de pancreatis & lienis abscessibus, aut cancro, inde nata diarrhœa dici possunt, quæ de abscessu & cancro hepatis dicta sunt. Raro enim aut nunquam radicalem medelam admittunt. Verum mitius aliquando agitur cum illis, in quorum mesenterio, quacunque ex causa abscessus natus est, qui pus suum intestinis infundit, idque benignius, album, non acre, non nimia copia, neque diuturnior ejus fluxus fuerit. De mesenterii abscessibus *Sennertus*; *Meibomius*, & *Hoffmannus* legi merentur. In his malis confert lac asininum, caprinum, ovillum. Solo sero lactis & infuso herbarum vulnerariarum ejusmodi diarrhœam per tres jam menses durantem *Hoffmannus* curavit. Egregius quidem practicus (*Tralles*) aquas selteranas cum lacte, & balsami peruviani pauxillum cum melle, victum vegetabilem & equitationem profuisse refert. Ex his omnibus

patet, diarrhœam, quæ notante *Cl. Gartero* fit a pure, putredine, corruptione, neque sistendam, neque augendam esse, sed curato aut levato morbo principe, minuendam.

Sub nomine *diarrhœæ colliquativæ* non intelligimus diarrhœam diuturnam a quacunque causa proveniente emaciantemque, licet talis diarrhœa a quibusdam medicis colliquativa dicatur, & curata legitur. Vera diarrhœa colliquativa oritur ex præcedente fluxu alvi purulento, ulceroso, putrido. Si enim pus alicubi in corpore hæreat, atque a vasis bibulis resorptum humoribus reliquis misceatur, hi in liquamen tenue & acre solvuntur, & ad intestina per extremos apices arteriæ cœliacæ & arteriarum mesentericarum depluunt, & diarrhœam excitant *vere colliquativam*. Causa colliquationis in phthisicis, hydropicis, consumatis, sphaceloque laborantibus ordinariè omnem artis potentiam eludit.

Ad diarrhœam colliquativam etiam pertinet illa, quæ immoderatum mercurii usum sequitur. Oritur hæc ob solutos a remedio mercuriali humores, quando v. g. in curanda lue nimis cito repetitæ mercurialium doses loco phthialysmi, pancreatis & glandularum intestinalinum salivationem movent,

vent, non observato simul justo regimine. Ejusmodi diarrhœa omnem adhibitam in curatione luis venereæ medelam reddit irritam, cum medicamentum mercuriale nimis cito ex corpore extricabatur, antequam videlicet id vires suas ibidem exfererit. Præterea ferum acre solutum, quod linguam alias gingivas & fauces erodere solet jam ad intestina delatum gravissima ibidem tormina faciet. In ejusmodi casu potibus & clysmatibus emollientissimis in auxilium vocatis, opium certe princeps remedium est, unicumque. Sunt quidem practici, qui diarrhœam hanc præcaveant, singula vespera aliquid theriacæ exhibent. *Astruc* suadet pariter anodyna quæ præmissa venæ sectione, cum oleo amygdalarum, aut cum lacte exhiberi vult. Quibus jungi adhuc clysmata emollientia debent.

Restat diarrhœa a retropulsa vel retrocedente materia arthritica, podagrica, rheumatica, scabiosa, materia exanthematica, ulcerosa. Materia arthritica aliquando in corporibus robustioribus per alvum exhibitis, & paroxysmum arthriticum feliciter antevertit, quo in casu fluxus alvi modum non excedens neutiquam sistendus erit. Si vero homini arthritico ex perversa diætâ, sordibus in cavo intestinorum collectis diarrhœa suboriat, ea
 blan-

blanda catharsi, methodoque superius tradita curari debet; cavendum tamen ne aut effusior aut diuturnior evadat, ne materia arthritica ad interiora trahatur. Quodsi sub ipso paroxysmo diarrhœa eveniat, dolore partium externarum cessante, rubore disparente, tumore subsidente, præter alia, quæ humores ad superficiem corporis ablegent, opiata simul indicantur.

Supersunt adhuc diarrhœæ illæ fabrium acutarum comites, quas vulgo in *criticas* & *symptomaticas* dispescunt, sed quibus merito aliam adhuc addit *Ludwig* in dissertatione de diarrhœa febrium acutarum, scilicet *spontaneam*. Hæc ex ejus mente oritur, ex collecto jam ante invasionem febris apparatu crudo in intestinis, cujus per alvum excretio oritura nihilominus fuisset, etsi nulla febris secuta fuisset. Tales diarrhœæ spontaneæ in initio & progressu morbi observantur, seduloque a symptomaticis distingui debent, cum illæ sine morbi augmento adsint, hæ vero semper morbum exasperent. Hinc adparet quanti intersit hæc diarrhœas ab se invicem rite dignoscere. Quodsi sordes primarum viarum ad initium morbi præsentis suæ signa exhibeant, in ipso febris principio purgatione artificiali opus est, natura eandem haud mo-

lien-

liente. Hæc autem sordes adesse constat ex nausea, cibi fastidio, lingua impura, morsu oris ventriculi, anxietatibus, si in stomacho quædam biliosa colligantur, vel etiam si pituita eo se conferat, si præcordia tumeant, si in imo ventre dolores sint, si caput grave sit, oculi cal gentes. Natura tunc turgere dicitur, optimeque alvo leniter ducta eliminatur.

Symptomata autem dicitur *diarrhœa*, quando materies febrilis vel adhuc cruda, vel semicocta, vel jam corrupta, motu & calore febrili mutata ad intestina ruit, ibique mole & acrimonia sua diarrhœam excitat; aut quando ex viscere quodam materia biliosa, purulenta, ichorosa, ad vias primas depluat, & per alvum eliminatur. Id fieri solet in initio & augmento morbi subito, & cum gravissimis symptomatibus in toto corpore comitatis. Alvum tunc deponi solitam ita *Hippocrates* describit: valde aquosum, aut album aut ex viridi flavescens, aut vehementer rubrum aut spumofum dejicere, mala hæc omnia. Malum quoque est exiguum & glutinosum & album & subpallidum & læve. His autem magis lethalia fuerint nigra, aut pingua, aut livida, aut æruginosa, aut mali odoris.

Critica autem *diarrhœa*, quam certo adfuturum *Nibell* ex pulsu intermittente docet,

evenire solet materia febrili cocta. [Fiunt autem criticæ evacuationes maxime per alvum ex ea ratione, quia post superficiem corporis cavum intestinorum amplissimo gaudet volumine, quod ideo aptissime totam materiæ coctæ molem excipere valet, idque eo magis, cum etiam alias quidquid œconomix naturalis inimicum est, alvo excerni solet. Dignoscitur hæc critica per alvum evacuatio ab alvi symptomatico fluxu, ex tempore, quo hæc excretio contingit, scilicet prægressa coctione, & die quodam critico, cum tolerantia facili, & morbi levamine insigni. Sic aut materia ante febrim collecta, eamque producens, aut motu febrili primum producta, salutariter per alvum abit. *Fernelius* omnibus criticis evacuationibus in febribus alvi solutionem præfert. Imo si etiam aliæ evacuationes criticæ fuerint prægressæ, tamen alvus sponte superveniens & critica omnimodam crisin absolvit. Quodsi post urinas & sudores criticos alvus hæc non superveniat sua sponte, opus erit, ad præscindendas recidivas a superstite febrili materia, alvum leni pharmaco ducere.

Morbi febriles plurimi hac evacuatione solvuntur; nam synochi multæ, aut biliosæ ac ardentes febres criticis diebus alvo judicantur;

tur; in phrenitide & angina sæpe alvi fluxus bonus. Peripneumonia, & pleuritis, hepatitis alvi fluxu bilioso ante quartum diem non raro levatur; intestinorum inflammatio, dysenteria blanda subcruenta judicari solet. In febre catarrhali benigna, in febribus mesentericis, in malignis, in febre purpurata, in morbillis, in variolis diarrhœa sæpe est critica. Diarrhœa talis cohibenda certe non est, nisi modum excedat quod tamen rarius accidit.

In curatione diarrhœæ symptomaticæ attendendum, an ab accumulatis sordibus primarum viarum proveniat, tunc autem ea ad *spon-taneam* pertinebit, an vero radii inflammatorii, ut phrasi *Sydenhamiana* loquar, e massa sanguinis per arterias mesenteriacas ad intestina delati eadem ad excretionem sollicitet. Certum enim est præsentè diathesi inflammatoria alvi fluxum subinde proritari. Huic autem sistendo nil æque conducit, ac venæ sectio, decoctum hordei, serum lactis, emolliencia omnis generis & refrigerantia; cum e contrario etiam lenissima cathartica exitialia fuisse non raro visa sint, Syrupi subacidi indeque paratæ potiones antiphlogisticæ, addito nitro, uti alias alvum reddere laxum valent, ita in hoc casu refrigerando eandem contem-

pe.

perant. Opiata in tali diarrhœa summopere nociva forent.

Verum enim vero non rara causa diarrhœæ symptomaticæ in febris est biliosa acrimonia ad intestina confluens. Non hic loquimur de bile acri jam ante morbum collecta, febremque vel cum vel sine diarrhœa causante. Sed sermo est de acrimonia biliosa, quam ipsa generat febris, motu, caloreque suo. Narcotica nocent, profunt demulcentia, hordeacea, avenacea, subacida, saponacea, emulsiones non nimium saturatæ, utpote facile rancescentes, quin & nitrum, quod & in hac bilis constrictione, & in phlogistica diathesi sanguinis mire confert. His addi clysmata possunt. Quodsi tenesmus adsit, clyσμα ex hydrogala & semine lini contuso paratum sæpius profuit.

Est & alia diarrhœa symptomatica, ob præ-existentm intestinorum laxitatem, usu nitrosorum, acidorum, saponaceorum, aut emulsionum inducta; hæc quidem remedia ab æstu, febris omnino indicatissima sunt, etsi nihilominus ob diarrhœam contraindicentur. Hoc in casu parca horum saponaceorum dosis sit. Sumantur potius decocta & juscula ex crealibus parata, hisque exiguæ nitri portiones involvantur, ne id stimulo suo intestina velli-

cet.

cet. Deinde & absorbentia addi debent, quæ stimulum acidum invertant, & fermentationem a syrupis assumptis ex calore inductam impediunt, his jungi debent clysmata demulcentia & subadstringentia, in graviore malo theriaca foris applicata cum vino rubro, imo opium interne datum, nisi calor summus & caput turbatum eorum usum vetaret, in auxilium vocari debet.

Est & alia febrium diarrhœa, quam jaetitatio, inquietudo, denudatio corporis, potus frigidus in æstu febrili affatim haustus, inde nata perspiratio suppressa accerfit. Fluxus hic alvinus ex sua natura opiata ferret, nisi febris ipsa contraindicaret. Juvant epithemata calida ad abdomen applicata, potulenta calida, uti infusum theæ, tecto probe corpore assumenda, clyσμα modice roborans, ex lacte cum corticibus granatorum cocto. His nil proficientibus, ad opiata caute exhibenda confugere tandem medicus debet.

Non reticenda *diarrhœa febrilis est ab aphthæ* nata. Interdum diarrhœa, aut dysenteria ob fomitem in intestinis hærentem non exclusum, sed aut adstringentibus aut opiatibus retentum aphthas progignit. Verum etiam non raro aphthæ ob quamcunque causam in febribus natæ diarrhœam excitant, quando sci-

licet decidentibus aphthosis crustis humores in patula vascula copiosius runnt, & per alvum elabuntur; fluxus hic alvi vires morbo prægresso jam dejectas, penitus sæpe convellit & non raro mortem inducit. In hoc casu post potulenta nutrientia, tenuia, avenacea hordeacea & lac, rheum tostum, corticis peruviani decoctum prius dilutius, dein saturatius, aquæ spadaneæ, lacte remixtæ aliquando profuere. Attamen & opium & syrupum papaveris dolores, ab denudata & excoriata tunica villosa oriundi sibi poscunt.

Agmen diarrhœarum claudat illa, quæ a putrida viscerum corruptione post eorundem inflammationem hepatis maxime, in febribus nascitur. Hæc autem diarrhœa omni arte medica superior est.

D Y S E N T E R I A, a)

Dysenteriam latius sumptam medici vocant alvi fluxum acerbis doloribus intestinorum ac tenesmo stipatum; hinc omnis diarrhœa torminosa & tenesmodea a stimulo quocunque acri, muriatico, acido, putrido, atrabilario, ichoroso, cancroso, enata dysenteria a variis autoribus appellari consuevit. Nos

vero, dum de dysenteria agimus, illum speciatim morbum consideremus, qui plerumque & ordinario, sub æstatis finem, autumno invadere solet, & nonnisi appropinquante hieme mitescit, quique epidemicus intestinorum gravissimo dolore, convulsionibus, molestissimo tenesmo, sordium mucosarum, biliosarum, sanguine plus minus tinctarum, pure & sanie remixtarum dejectionibus affligit.

Causa est materies acris biliosa, putrida, corrosiva. Calor nempe æstivus ficcusque copiosiori bilis generationi favet, ejusque acrimoniam exaltat; quamdiu autem perspiratio libera est, attenuata hæcce materies per corporis superficiem difflatur. Verum sub exitum æstatis, autumnoque vespertina frigora incautos facile lædunt, materiemque acrem ad interiora repellunt, perspiratione scilicet suppressa.

Symptomata sunt: horror aliquot horarum hominem antea sanum corripit. Lassitudo, tormina, hisque per aliquas horas durantibus, accedente vertigine, anxietate, nausea, vomituritione, omnibus signis affectarum primarum viarum, succedit tandem evacuatio per alvum parca, sed frequens, flava, deinde mucosa, sæpe sanguinea, tenesmodes. Pulsus parvus, sed ad initium minus frequens.

Fæces subinde castanei coloris, virides, nigrae fluidissimæque. Quamlibet alvi depositionem tormina gravissima præcedunt. Ob graves tenesmos tandem intestini recti prolapsus. Subinde secedunt grumi sanguinis. In gravissimo malo intestina inflammantur, suppurant, gangrænescunt. Gangræna succedit singultus, delirium, pulsus admodum celer & exilis, sudores frigidi, animi deliquia & mors.

Attamen plerumque mitior morbus est; multi febre omnino carent, sitique.

Curationis scopus primarius in cita evacuatione per vomitum positus est. Huc facit tartarus emeticus aut seorsim in pulvere, aut aqua solutus. Juvat itidem radix ipecacuanha ad grana xxxv. data, ad scrupulum unum cum grano uno tartari emetici. Diu tanquam specificum hæc radix habetur, licet sola sua virtute emetica profit. Usus ejus ab Americanis Præsilie scilicet incolis didicimus. Radix hæc sequenti etiam ratione adhiberi potest. Scilicet drach. ij radice ipecacuanhæ vesperi in aquæ fervidæ unc. jv. infunduntur. Mane sequenti facta colatura, uno haustu hauritur tota dosis. Eandem radicem jam heri infusam binis subsequen-
tibus diebus eadem adhuc ratione infundunt,

colaturamque mane hauriunt. Inde primo die vomitiones aliquot producuntur, die altero paucæ & modicus admodum, tertio demum die nullus amplius vomitus oritur. Hæc est methodus Brasiliensium. Quodsi vomitorium actionem suam absolverit, dolores ut plurimum valde remittunt, alvus rarior fit. Decoctum radic. graminis, hordei mundati, Tamarind. tam ante quam post vomitum exhiberi debet. Die sequenti post assumptum emeticum sumitur mane drachma media rhei, hisque omni altero die, donec & tormina cessaverint, & alvus naturalis sequatur. Quod si factis nihilominus evacuationibus tormina sæpius redeant, conveniet medicamentum mucilaginosum e. g. saturatum decoctum rad. Althææ, fol. Althææ & Malv. item Gummi arabicum aqua solutum, emulsio. Quodsi ne sicquidem dolores sat mitigari possint, vesperi anodynum exhiberi potest, ita tamen ut mane dari pauxillum rhei, quod & alvum opiato pharmaco sopitam referet, & reliquias materiæ dysentericæ expellat, & simul debilitata intestina roborat, exhibendum erit, interdium vero medicamento mucilaginoso abrasus intestinorum mucus restitui debet. Absoluta morbi curatione, recidivas præcavere oportet.

oportet eo magis, quod vix ullus morbus tam facili negotio ac dysenteria revertatur.

Diæta leniter roborans; medicamenta roborantia, corporis exercitium, abdominis frictio, & equitatio ad restituendam viscerum relaxatorum tonum aptissima, nota sunt. Ceterum sequentia adhuc observanda sunt; diversi autores diversas admodum methodos predicant in curanda dysenteria adhibendas, quasve propria experientia in malo sæpe epidemico præ ceteris utiliores inveniunt. Sunt, qui venæ sectionem & methodum antiphlogisticam adhibent, cum lenioribus tantum purgationibus. Alii vero aut noxiam aut saltem inutilem venæ sectionem esse asserunt. Curationis diversitas pendet a natura febris, quæ dysenteriam comitatur. Plerumque aut nulla aut exigua febris adest, eoque in casu venæ sectio aut nocet aut saltem necessaria non est, nisi plethora peculiaris illam indicet. Si vero epidemia talis fuerit, ut *febrem inflammatoriam* dysenteria sibi comitem habeat, venæ sectiones & methodus antiphlogistica ad initium eousque in auxilium vocanda est, donec diffusa phlogosi evacuancia superius descripta locum habeant.

Quodsi *febris biliosa* a nobis suo loco descripta dysenteriam comitetur, methodum his-

ce febribus biliosis accomoda tam adhibere necesse est. Optime conducit tartarus emeticus aqua solutus ad initium propinatus, dein purgantia, potus ex tamarindis & cremore tartari, quos rheum excipiat, & demum lenia tonica, venæ sectio per se non indicatur.

Dysenteriam sæpius legimus *febri malignæ petechiali, castrensi* junctam. Hæc ut plurimum venæ sectionem saltem repetitam non fert. Prodest *primo* emeticum ex radice ipecacuanhæ dein rheum, eaque tandem medicamenta, quæ in tractatione de febre maligna petechiali laudata sunt. *Secundo* si per plures jam dies, nullis aut male indicatis remediis adhibitis, morbus duraverit, eodem omnino modo tractandus erit, ac si recenter invaderet. *Tertio* contingit, ut curatus jam morbus post aliquot dies denuo, licet longe mitior, recurrat, præcipue si æger auræ frigidiori se exposuerit, aut in leges diætæ peccaverit. Sufficiet tunc unam alteramve rhabarbari dosim assumpfisse.

Visa est non raro dysenteria cum febre *intermittente conjuncta*. Hoc in casu primo dysenteriam juxta methodum, superius traditam, deinde vero & febrem ipsam intermittentem curare oportet. *Quarto* notandum purgantia sola raro effectum sortiri bonum, cum

cum materies dysenterica circa ventriculum, & intestinum duodenum primariam sibi sedem figere soleat, unde continuo paucillum hujus materię ad intestina inferiora destillat, eademque acri suo & dolorifico stimulo ad excretionem sollicitet. Emeticum & citius & certius, minorique cum incommodo materiam morbi excutiet, cum e contrario purgans materię hujus partem per totum intestinorum canalem deducat, ejusque ad vias secundas resorptioni potius, quam per alvum excretioni inserviat. *Quinto.* Vitrum antimonii ceratum, quod prima vice a Parocho quodam nomine *Steele* usurpabatur, deinde a *Youngio* & demum a *Pringlio* aliisque in usum trahebatur, nihil specifici habere videtur in curatione dysenterię. Sua vi emetica prodest solummodo, quę tamen adeo insegura plerumque est, ut ipsi hi hujusce remedii laudatores variis cum cautelis id exhibeant. Vitrum scilicet antimonii summe drasticum magis minusque cera involvi potest. Quę quidem res adeo variat, ut de dosi deque secuturo effectu nunquam securus esse possis, præstare igitur arbitror tutioribus remediis e. g. Radici ipecacuanhę, tartari emetici uti. *Sexto.* Si aliquid usum emetici contraindicet, confugere oportet ad rheum a Cl. *Degnero* adeo laudatum

tum, ad potionem ex tamarindis, fenna, manna, rheo & syrupo rosarum solutivo confectam. Sunt qui in initio & progressu morbi tamarindos & imprimis mannam, quam *Sydenhamus* maximopere in hoc morbo commendat, rhabarbaro præferant, circa finem morbi solummodo rheo utantur, cum & tonica simul virtute polleat. Manna præter gummofum, mucilaginosum & oleosum principium gaudet simul multo sale acido, hinc & incrassando & demulcendo & evacuando prodest, & acrimoniæ biliosæ e diametro adversatur. Circa finem vero morbi manna exhibita tormina facile revocat, relaxatisque intestinis non bene convenit.

Septimo. Cum opiata, theriacalia, vulgo, etiam a medicis non paucis in sananda dysenteria propinentur, juvat paulisper disquirere, quid boni morbo eorum usus asferre possit, an & sub quibus tandem conditionibus opiata exhibere queant. Narcotica in principio morbi exhibita necessariam adeo sæcum evacuationem prohibent, materiam dysentericam vi sua sudorifera ad vias secundas urgent. Inde a cohibito dysentericæ fomite anxietates præcordiorum, singultum, inflammationes, abscessus, febres, convulsiones, aphthæ aut varia mala chronica originem ducunt.

267
CENTRALA
ASSOCIATIONII
Nihilominus factis sufficientibus debitis evacuationibus, si tormina gravia in homine præcipue valde irritabili persistant, si metus sit, ne a cito majori humorum per stricturas dolorificas affluxu ad intestina inflammatio oriatur, opiata una cum medicamentis demulcentibus, inviscantibus, antiphlogisticis, ore & ano ingestis propinari possunt, & sæpe debent, eorum exhibitio evacuationibus mane exhibitis vesperi perutilis erit. Patet, hoc in casu simplex opium calidissimis remediis theriacæ, mithridatio, philonio &c. longissime præstare. Facile etiam ex supra dictis conciliari possunt sententiæ auctorum usum opii in dysenteria aut reprobantium aut commendantium. *Cl. Sydenhamus* nimius forte in exhibendo dysentericis laudano fuit. Opii ergo exhibitionem flagitant dolores gravissimi graviora adhuc mala minitantes, sensibilitas summa denudatæ crustæ villosæ, molestissimus tenesmus omnes humores ad intestina derivans & per alvum emungens, evacuata licet materia dysenterica, excretiones alvinæ continuæ expurgato licet apparatu dysenterico, ex sola contracta consuetudine perseverantes. Item si in initio morbi tam frequentes, tanquam copiosæ rejectiones sint, ut emunctis omnibus vix non liquidis leipothymia, spasmi,

mi, convulsiones, & ex vasorum inanitione mors instet, certe narcoticum cito & largiter propinandum est, ut ruentium ad intestina humorum impetum suspendat. Patet autem emollientia, inviscantiaque simul jungi debere.

Octavo. In morbo jam multum progresso quid agendum sit, supra narravimus; verum si in adultiori hoc morbo dejectionibus admodum numerosæ cum intestinorum gravi cruciatu, non solum sanguine striatæ, sed vere cruentæ, sanguine multo, sinceroque graves, intestinorum erosiones vulneraque indicent, quæstio nascitur, an, non dico, emetica, sed solummodo purgantia, eaque lenissima ex rheo, manna & tamarindis, pulpa cassiæ, tamarindorumque tuto exhiberi in hoc morbi stadio possint? Licet enim blande agant, stimulo tamen non carent, eoque solo alvum sollicitant. Hanc morbi faciem *Sydenhamus dysenteriam confirmatam* vocat, traditque methodum, quo usus ispermet plurimos ex orei faucibus eripuisse se asserit. Nempe in hoc morbi statu missis ambagibus statim ad narcotica confugiendum, ad emollientia incrassantiaque, quibus solis aut curatio perficitur, aut saltem induciæ obtinentur ut postea securius dari lenio.

niora evacuantia possit, exhibito tamen semper ad vesperam laudano.

Nono. Memorandæ adhuc dysentericæ illæ, quas *Sydenhamus*, ac indolis magis subtilis spirituofas fuisse ait, ita ut non prompte cathartici cederent, sed remedia flagitarent, quæ sanguinem & acres humores ad intestina confluentes contemperarent diluerentque. Memorat quoque laudatus auctor, quæ evacuantium plenariam omissionem & solius laudani usum desiderant. Forte dysentericæ illæ, in quarum curatione *Lentilius* & *Wedelius* plus diaphoresi quam purgationi favebant, ad hanc *Sydenhami* speciem pertinebant.

Decimo. Ex hucusque dictis facile colligitur, quando roborantibus & adstringentibus in dysenteria locus sit, quis usus sit gummi arabici, tragacanthi, spermatis ceti, cere lacti incoctæ, radicis salap. amyli &c.

Undecimo. Universale præjudicium est, fructus horæos dysenteriam producere. Verum fructus hi maturi saponem vegetabilem continent, qui spissam, tenacemque bilem stimuli dysenterici receptaculum optime solvit, excretionique aptam reddit, observata sæpe est ab usu fructuum horæorum salutaris diarrhœa, dysenteriam prægrediens, aut præsentem sanans. Esu copioso uvarum dysenteria
non

non raro curata legitur. Id solum cavendum, ne sub finem dysenteriae,educta jam omni materia morbi praesens intestinorum laxitas, solis jam roborantibus curanda, fructu horaeorum usu augeatur, aut saltem sustineatur.

Duodecimo. Pessimus inter rusticos abusus invaluit, dysentericum alvi fluxum deglutito alumine sistendi; inde indurationes variae, ventriculi, intestinorum hepatisque inflammationes, ejusque tristes sequelae, morbi pectoris, dolores chronici articulorum oriuntur. Usus theriacalium & adstringentium sequitur plerumque dira arthritis.

DYSENTERIA. b)

Dysenteria est crebra, torminosa, tenesmoidea dejectio alvina. Graecis sonat difficultas intestinorum.

Divisionem varii variam statuunt. Sic e. g. aliqui dividunt in *albam* sive *mucosam*, in *cruentam*, in *carnosam*. Verumtamen in eadem dysenteriae specie diversi coloris materies excernitur *alba* nempe *mucosaeque*, ramentosa quasi carunculae, seu exiguae portiones carniuum cruenta materies.

Considerandae primo sunt diversae *dysenteriae species*. Dein *effectus* cujuslibet dysenteriae, qui subinde ipsam dysenteriam praevitate superant.

Quin-

Quinque species nosco sedulo abs se invicem discriminandas. Prima est

1) *Dysenteria inflammatoria*. Evenit subinde, ut quacunque ex causa *levis* intestinorum inflammatio oriatur (gravior enim, seu vera enteritis alvum potius claudet, præsentē hac levi inflammatione humores copiosius affluent ad locum irritatum, sicque intestina more dysenterico irritabuntur, & ad crebras, torminosas, tenesmoideas, dejectiones sollicitabuntur.

Enteritis hæc levior; sed *dysenteria* hæc inflammatoria nonnunquam verna præcipue tempestate est æque epidemica, ac pleuritis.

Ipsimet jam intelligimus, quare tanta opinionum inter autores rei medicæ diversitas regnet in curanda dysenteria. Quare aliqui observationibus edocti rejecerint omnem aliam curandi rationem, præterquam antiphlogisticam, quare venæ sectiones repetitas, emollientia-cataplasmata, enemata, & potus mucilaginosos fere solos laudarint, reprobatis quibuscunque aliis vel evacuationibus &c.

Secunda species est *dysenteria æstiva*, autumnalis, epidemica, castrensis.

Hæc mense Augusto, calidiori præcipue viget, oritur circa medium Julium, adulto & ad finem vergente autumno emoritur, atque
his

his potissimum temporibus suam exercet dictaturam.

Dysenteriam hanc, utpote subinde gravem, plurimumque perniciosam curatius describemus, & quædam, quæ hucusque prudenti lectori movere dubia debebant, non infortunate fortasse explicabimus. Ut ordine procedamus, scire juvat, quod hanc ipsam dysenteriam æstivam in triplicem dipefci speciem debemus.

Vel enim *dysenteria* est solum *biliosa*.
vel est *putrida*
vel *maligna*.

Dysenteria biliosa ea est, quæ gravibus symptomatibus caret, febrem nullam, aut levem habet, eam insigniter per vices remittentem ita, ut ipsa quoque dysenteria non uno tenore persistet, sed nunc multo mitior sit, nunc gravior.

Dysenteria ergo ferme febre carens, aut leviori, eaque biliosa solum stipata erit *dysenteria simplex biliosa*.

Quodsi vero febris gravior adsit, & continua potius, quam remittens, si febris biliosa, multum jam alienæ materiei intra sanguinis alvum immiserit, ita ut febris concomitans *putrida* potius, quam *biliosa* debeat appellari, ipsam quoque dysenteriam jam non simpli-

plicem biliosam, sed dicemus *putridam*. En-
 jam, quid nobis sit *dysenteria putrida*. Fe-
 brim vobis putridam, sed provectam, gra-
 vem & dysenterico symptomate stipatam pro-
 ponite, & habebimus *dysenteriam malignam*.

Eadem inter dysenterias æstivas differen-
 tia erit, quæ inter ipsas febres æstivas, qua-
 rum quædam biliosæ in infimo gradu sunt,
 quædam biliosæ in gradu paulo altiori, seu
putridæ, & quædam aliæ biliosæ gradus adhuc
 altioris seu *malignæ*. Ex hac dysenterię æsti-
 vę idea fertili sane, & summe practica, re-
 peti methodus medendi debet.

Cura dysenterię multiplex reperitur, ita,
 ut quilibet auctor aliam ferme commendet.
 Omnes tamen methodi revocari possunt ad se-
 quentes: Scilicet

1) *methodus involvens*. Oryza, amyllum,
 mucilago, emulsio gummi arabici, salap, al-
 thea, oleum &c.

2) *methodus evacuans*. Adhibent emeti-
 ca, vel emeto-catartica, vel purgantia. Ra-
 dix ipecacuanha per eminentiam dicitur anti-
 dysenterica, male quidem. Tartarus emeti-
 cus, ubi vomitione uti convenit, præstat.
 Vitrum antimonii ceratum nil habet specifici,
 est etiam insegurum medicamentum. Tama-
 rin.

rindi, cassia, rheum, mirabalani, manna, sal amarum dilutissimum, tinctura rhei.

3) *Methodus est narcotica*, sunt qui absque opio negent sanare posse dysenteriam. Opium, theriaca, laudanum.

4) *Methodus styptica*, quæ tormentilla, catechu, sanguine draconis, alumine, rheo tosto, simarubra medetur.

5) *Antiseptica*. Cortex; arnica

6) *Antiphlogistica*, quam quidem ubique commendant.

Antequam dijudicemus ubinam singulæ methodi conveniant, reliquas adhuc species dysenteriarum persequemur. Erit ergo tertia species, *dysenteria intermittens*; febris est larvata.

Quarta est *dysenteria sporadica* a drastringo, veneno, cruditate quacunquæ, acida, rancida.

Quinta species illa est, quæ quamcunquæ diarrhœam ex quacunquæ causa natam excipit, si enim diarrhœa quacunquæ augeatur, torminosa evadat, idem morbus jam non diarrhœa sed *dysenteria* appellabatur. Hæc quinta species in tot species alias subdividitur, quot sunt diarrhœæ.

Sexta species est *dysenteria complicata*, e. g. ex phlogosi & vitio bilioso.

Videamus ubinam locorum quævis methodus conveniat.

Prima methodus seu *involvens* convenit in dysenteria inflammatoria. Nocet tunc omnis vel levissimus stimulus. Præter emulsa &c. profunt balnea tepida.

Secunda methodus seu evacuans adhibetur in dysenteria a cruditate orta, in dysenteria *biliosa*, quam aliqui *benignam* appellant, quæ cito satis, & absque magno molimine curatur.

In dysenteria æstiva considerandum est; an febris dysenteriam comitetur biliosæ naturæ, aut febriculosa saltem dispositio (sine hac enim nulla æstiva dysenteria unquam observatur, & siquidem statuatur dysenteriam, æstivam apyreton, id ita accipere debent, quod magna febris non adsit, adsit tamen febricula.)

Hoc si fit, cura eadem prorsus ratione erit instituenda, quam adhibemus in quacunque febre aut febricula biliosa. Hæc ergo nostra regula practica in remediorum selectu. Cum ergo post observationes constet, febres biliosas curari emeto-catartico, præmissis solventibus, & sæpe tali remedio repente jugulari; cum post observationes constet, purgantia mannata, salina, tamarindinata, cassiam, rheum,

rheum, tincturam rhei aquosam hæc bilio-
 fas febres sæpenumero æque curare; sed tar-
 dius, majori cum molimine, atque minus tu-
 to: hinc hæc ipsa remedia eccoprotica dysen-
 teriam simplicem biliosam sanabunt quidem, sed
 multas per ambages, cum hæc *biliosa dysenteria*
 aliud nil sit, nisi lusus quidam biliosæ febris æsti-
 væ, ejusque varietas solum accidentalis.

An huic dysenterię speciei venæ sectio,
 an opium, an adstringentia, an calefacientia
 &c. conveniunt? Respondeo, Interrogas an
 feбри biliosæ simplici venæ sectio, & quando,
 an opium, an adstringentia, an calefacientia
 conveniant, & responsum habebis; hæc *per se*
 non conveniunt, sed *subinde & per se accidunt*.
 Inter emetica præstat ipecacuanha tartaro eme-
 tico armata, aut solutio solius tartari emeti-
 ci; infidum est vitrum antimonii ceratum.

Verumtamen pone dysenteriam feбри sti-
 patam putrida, synocho putri, id quod scis,
 si uno ferme tenore febris perstet, obscuram
 habeat remissionem, & originis nihilominus
 gastricæ sit, tunc canon medendi esto: cura-
 re *febrim putridam* ipsam, cujus symptoma
 solum est hæc torminosa dejectio, & symptoma
 quidem mere accidentale; novimus autem fe-
 bribus putridis convenire primo præmissis sol-
 ventibus emeto-catharsin, verum tamen hæc

solam non sufficere, quemadmodum tamen sufficit in *biliofa febre*, sed opus esse subinde repetita emesi, interpositis blandioribus, dein etiam fortioribus antisepticis, qualia sunt cortex peruvianus & maxime arnicæ radix; hinc dysenteriam *putridam* eadem remedia sanabunt, methodus eadem, scilicet primo *evacuans*, dein *antiseptica*.

Quod si mora ipsa, neglectu, mala medicatione *dysenteria simplex biliosa* abiisset in *putridam*, methodus eadem in usum vocari deberet, quam feбри biliosæ in putridam transmutatæ adaptamus.

Malignam dysenteriam pono, seu, ut verius loquar, febrim malignam pono, dysenteria, tanquam quodam accidentali symptomate stipatam, febrim inquam, ubi ingens, solidorum torpor & flacciditas, & humorum multis ex abdomine resorptis pravis succis coinquinatorum proventus adest, quænam erit medendi methodus? respondeo, initio evacuari ea debebunt, quæ prava in abdomine latent; at vero, si id ob virium vitæ debilitatem fieri amplius nequeat, neque tutum id sit, conservandæ vires vitæ erunt cortice peruviano, arnica, camphora, sero lactis vinoso, sero lactis aluminoso, spiritu vitrioli, vino rubro: excitandæ subinde vita erit fina-

pismis &c. atque in universum id omnino erit agendum in *maligna hac dysenteria*, quod ageremus in simplici maligna febre. Hinc etiam incrassantibus, humores potenter inspissantibus remediis locus erit, præcipue si per alvum non jam cruentæ quædam striæ abeant, sed *largus sanguis & meracus* prodeat. Potenter inspissantia remedia appello alumen, succum catechu, sanguinem draconis, acaciæ, decoctum tormentillæ &c. En jam ubi *methodo stypticæ* locus, & quando aut quonam in morbi stadio locus sit.

Sed narcoticorum quis usus erit? respondeo 1) in biliosa dysenteria vix ullus, fors post emeticum utiliter dabitur, quemadmodum multi solent ad turbas componendas.

2) Ubi dysenteria in diarrhœam convertitur pertinacem & vires exhaurientem, felix quidem conversio est, attamen diutius persistans diarrhœa noceret; hinc opium subinde dari potest, ut induciæ fiant, & ut remedia cetera roborantia non tam cito per alvum profundantur. Item ubi alvi fluxus post dysenteriam ex mera quasi consuetudine redit, juvabit aliam & præcipue cutaneam excretionem promovere, sudores elicere: iis elicitis alvus fiet moderatior. Opium huic scopo servit.

In dysenteria putrida & maligna *per se* opium nunquam convenit. Subinde *per accidens*, si magna humorum quantitas per alvum abeat: ab initio id nunquam fit.

Cum compositæ possint dysenteriaæ dari, id est, inflammatorio-biliofæ, inflammatoriæ putridæ quemadmodum dantur pleuritides compositæ, patet, methodum medendi debere esse pariter compositam. Ceterum de dysenteria æstiva nota adhuc sequentia:

1) Facile una species in aliam transire potest, biliosa in putridam &c. si evacuationes in initio negligantur, inflammationem jungi posse, si calefacientibus e. g. vino rubro tractetur, quem abusum *Zimmermannus* fuisse inter suos frequentem ajebat.

2) Quæritur, an contagiosa dysenteria sit? respondeo, ea ratione contagiosam dici posse, quatenus aërem in cubiculo coinquinat, qui deglutitus ad morbum biliosum alias disponit. Contagium idem in omni aëre observatur, ubi multi homines, ægri præcipue concluduntur, verumtamen nondum evictum est contagium tale, quale e. g. in variolis, morbillis, ubi exiguis fomes alterius corpori adplicatus sat certo morbum eundem, variolosum, aut morbillosum producit; contagium certe, si datur, id volatile non est. An-

no priori dysenteria plures maniaci perierunt, inclusi utpote ergastulis & aëre bono, destituti.

3) In dysenteria alvus ponitur *vamentoſa cruenta* plerumque, etſi ſubinde & viridis; cave, ne idcirco ab emeſi indicata deſiſſas. Poſt emeſin enim inde videbis alvum bonæ notæ.

4) Cave, ne dolor *ſæpe enormis* te decipiat; in biliſa dysenteria is *per ſe* non eſt inflammatorius; & non tantum *admittit*, ſed & petit emeticum.

5) Cave, ne te dejectionum frequentia ad uſum opii ſeducat. Frequentiſſime deſciunt, ſed perparum una vice. Sæpius putant ſolummodo ſe deſeciſſe; & ſolum tenesum cum moleſtiſſima mucis cruorisque expreſſione paſſi ſunt. Gravis obſervatio.

6) Dyſuria in morbis biliſis plerumque obſervatur, quam maxime tamen in biliſa dysenteria, uti & iſchuria. Cataplaſmata emollientia, balnea proficiunt raro; potus emollientes, mucilagiноſi, oleoſi ſaburram auget & dyſſuriam: emeticum urinæ libertatem reſtituit. At vero in *inflammatoriæ* venæ ſectio: idem ſymptoma provenit a conſenſu.

7) Dyſenteria male confunditur cum diarrhœa. Dyſenteria ſubindetollicur, quin diarrhœa ſequatur. Subinde in diarrhœam felici-

citer convertitur; malum videlicet gravius convertitur in multo levius. Fiunt tunc dejectiones subinde æque crebræ, sed nihilominus dolorificæ, & plus excernitur, & fœculentum. Tunc autem curam oppono diarrhœæ convenientem. Sæpe post octo & decem dies dysentericæ dura abeunt stercora, antiqua nempe, quæ diu ibi hæserunt.

8) An fructus horæi dysenteriam facere possint? maturi non possunt. Possunt quidem diarrhœam facere, eamque salutarem, sed non dysenteriam. Succus fructuum, præcipue succos uvarum recentium (Most) saluberrimus testante *Tiffoto* reperiebatur. Ipsimet utique succis horæorum in syrupis præscribimus. Horæorum defectus potius dysenteriam invitat. Vidi dysenteriam in iis, qui fructus nullos comederunt; maniaci nostri non comederunt, uti nec ii, qui in carceribus facti sunt dysenterici. Carnes, pingua, & vinum copiosam maxime invitat dysenteriam, cum calore æstivo.

9) Separatio bona quidem est, attamen aëre aperto conversari prodest. Dysenterici & diarrhœici aërem maxime inquinant. Hinc in loco umbroso ubique perflato esse deberent. Id observent medici castrenses.

10) Canones practici sunt:

1) curare febrim principem,

2) distinguere dysenteriam ipsam, a suis sequelis, scilicet a diarrhœa &c.

11) De usu opii adhuc quædam uni & de alterantibus; alterantia continuas faciunt vomituritiones, movent sudorem. Id e. g. facit ipecacuanha parva dosi cum opio. Hæc methodus non convenit in dysentericis saburralibus e. g. biliosa, nisi postquam ea fuerit in diarrhœam conversa, repurgato abdomine. Tunc consuetudo dejiciendi tollitur sudoriferis, & vomituritionibus &c. tunc opium facit, ipecacuanha, regimen calidum. Sed nunquam oblivisci debemus, opium ventriculo esse inimicum.

12) Non quævis alvus cruenta, frequens torminosa, tenesmoidea *dysenteria* appellari debet. Sunt enim homines, quibus vasa sanguifera intestini recti sive vasa hæmorrhoidalia multo sanguine infarcta sunt, quæ distenta dolorem primo lumborum, dein pruritus in ano, borborygmos, tormina, flatus *αἶμα* & *κατῶ* erumpentes, febriles motus anxietatem, præcordiorum tensionem, palpitationemque excitant. Strangulatus humorum & difficilis sanguinis per vasa abdominalia circuitus, horum symptomatum causa est. Accedit, alvus parca, frequens, dolorifica, tenesmus; introtractio ani, ita, ut nequidem
ene.

enema possit adplicari; item stranguria, ischuria. Complexus omnium istorum symptomatum colica hæmorrhoidalis dicitur. Tandem alvus cruenta sequitur, quam certe *dysentericam* appellare non convenit.

13) Distinguitur alvus hæmorrhoidalis a dysenteria per hoc

1) Quod in fluxu hæmorrhoidali adsint symptomata superius descripta, ita tamen, ut nullæ saburræ biliosæ signa observentur, quemadmodum tamen fieri solet in dysenteria.

2) In fluxu hæmorrhoidali simul juncta plerumque sunt tubercula hæmorrhoidalia externa aut interna, saltem digito possunt deprehendi.

3) Quocunque anni tempore fluxus hæmorrhoidalis, & homines huic alias sæpius obnoxios invadit, secus ac fieri in dysenteria solet.

4) Malum a lumbis incipit & partibus ano vicinis, in dysenteria vero a ventriculo & abdomine.

5) Sanguis in dysenteria aut purus subinde abit, aut cum fœcibus intime commixtus. In fluxu hæmorrhoidali fœces sanguini non sunt conjunctæ, sed has aut sequitur excretio sanguinea, aut præcedit, ita, ut & fœces & sanguis seorsim in excipulo spectentur.

14) Alius præterea morbus est, qui minus expertis *dysenteriam*, eamque cruentam mentitur. Videlicet dantur homines, quorum vasa sanguifera non in recto solum intestino, sed & in colo, in ileo, in jejuno, duodeno, in ipso adeo ventriculo sita, varicosa hinc inde sunt, & sanguine multo turgida; quemadmodum crura gravidarum vasis varicosis perreptari solent; quemadmodum igitur varices in crure varicoso nonnunquam suapte rumpantur & sanguinem fundunt, sic & varices intestinorum, ipsiusque ventriculi rumpi nonnunquam assolent. Quæ affectio varia varia fortitur nomina, prout vario in loco hæc vasorum varicosorum ruptura fit. Si varicibus intestini recti disruptus sanguis alvo prodeat cum symptomatibus supra descriptis, morbus appellabitur *fluxus hæmorrhoidum internus*. Si aut intestini coli, cæci, ilei, jejuni que varices sanguinem fundant, affectio hæc *alvus simpliciter cruenta* audiet, aut, si grumofus alvo sanguis excernatur, *atræ bilis per alvum excretio* appellabitur. Si vasa ventriculi varicosa rumpantur, *vomitum cruentum* habebimus, quem si sanguis tenax, grumofus, piceusque sit, *atræ bilis per os rejectionem* nominarunt. *Alvus ejusmodi cruenta* a varice intestini cujusdam altius locati rupto prognata

ta cum *dysenteria*, de qua agimus, confundi nequaquam debet, alia longe utriusque morbi idea, alia medendi methodus est.

15) Alia *dysenteriae* species datur, quae subinde *epidémica*, aliamque a *dysenteria biliosa* curandi rationem exigit. Hanc *dysenteriae* speciem *serosam* potius compellare oportet, quam *Willisius* ad annum 1670 Londini epidémice autumnii tempore grassantem accurate descripsit.

Ad causas hujus *dysenteriae* pertinet tempus pluviosum, quo ex humidissimo aëre multum humoris resorbetur per vasa corporis cutanea perque pulmones, quove etiam perspiratio consueta cohibetur, unde magna serosi humoris intra vasa collectio fit.

2) Tempus autumnale; nam cum aër refrigerari incipit, is aqueus humor per aestivos calores sudore aut inconspicua perspiratione e corpore ubertim emanat, retinetur jam & ad intestina ex praeterita aestate laxiora, debilioraque ruit.

3) Eandem hanc *dysenteriae* speciem quocunque anni tempore videre est in iis, qui acidulas largius ingurgitant, & quibus haustae acidulae per consueta corporis colatoria non eliminantur, sed intra vasa retinentur, & cum sanguine circulant. Fit enim, ut va-

sa sanguifera se subito ab onere suo liberant, ac humorem hunc aqueum superfluumque aliorum v. g. ad intestina deponant. Hæc dysenterix species subinde vel sanissimos aggreditur, plenissimoque corpore donatos; egestiones alvi copiosissimæ sunt, & aquosæ ac fere limpidx; corpus, facies, manus intra paucas horas extenuatum, collapsumque adparet. Tormina sæpe non maxima, sed tolerabilia. Cutis arida, oris & faucium maxima ariditas, virium repentina prostratio, pulsus debilissimi, celerrimique, leipothymix, convulsio ob vasorum inanitionem, & mors. Celeris ejusmodi subitæque mortis causa ex eo repeti debet, quod vasa sanguifera se tam cito contrahere nequeant, ut sanguinem ferro destitutum satis arcte complectantur, eumque justum in motum agere queant. Præterea sanguine liquidioribus suis partibus orbato fecerni ea prompte ac rite nequeunt, sine quibus vita stare non potest. Facile, me non monente adparet, aliam in hac *serosa dysenteria* requiri methodum medendi, ac in illa *biliosa*, de qua ante. In *serosa opiata cardiaca* egregie prosunt, adstringentia tuto dantur. At vero emetica purgantiaque pravo certe consilio adhiberentur. Sudorifera a quibus-

bosdam in dysenteriis laudata de hac solum specie, *serosa* scilicet, intelligi debent.

HÆMORRHOIDES.

Hæmorrhoides dividuntur in *apertas* & *clausas*, 2) in *externas* & *internas*, 3) in *dolentes* & *non dolentes*.

Per hæmorrhoides intelliguntur ea vasa, quæ circa ultimam intestini recti oram sita sunt; ex quæ superiorem intestinis hujus partem pereptant, *internæ* dicuntur, quæ vero infimum ejus limbum, aut etiam extremam circa anum oram occupant, *externæ* appellantur. Vasa hæc tam *arteriosa* quam & *venosa* sunt. Ubi intestinum rectum offi sacro adhæret ramulos accipit arteriosos ab *arteria sacra* ibique etiam correspondentes venas in venam sacram, ex dein in venam cavam abeuntes. Cum vero idem intestinum rectum etiam mesocolo alligatur, inde arterias meseraicas; venasque correspondentes in mesentericam venam, indeque in venam portæ abeuntes recipit. Vasa hæc a mesocolo ad intestinum rectum tendentia tortuoso admodum ductu, & admodum gracilia per intestinum rectum reptant. Circulus sanguinis per venas has ob
di-

dictas rationes, tum etiam, quod sanguis contra propriam gravitatem ascendere debeat; nullisque venarum valvulis, quæ in systemate venoso venæ portarum desunt, in suo ascensu juvetur, difficilis redditur. Inde sanguinis remora hinc inde facta venarum variis in locis præternaturales dilatationes, sive varices fiunt, quas hæmorrhoides, sive tubercula hæmorrhoidalia appellant.

Cum intestinum rectum in viris vesicæ urinariæ & vesiculis feminalibus, in fœminis vero cum uteri vagina per communes utrinque arterias venasque jungatur, patet

1) vasa hæmorrhoidalia venosa ab intestino recto ad vesicam vel uteri vaginam tendentia, eodem modo & ex iisdem rationibus *varicosa* fieri posse. Hinc oritur idea *hæmorrhoidum vesicæ, & vaginæ uteri*, quæ etiam in *dolentes*, ac non *dolentes, fluentes*, vel *clausas* distinguuntur. Inde, a ruptis videlicet vesicæ, vel vaginæ hæmorrhoidalibus, peculiaris vel mictus cruentus, vel hæmorrhagiæ uteri species oritur, probe dignoscenda.

2) Colligitur, non omnem fluxum sanguinis per alvum dici debere hæmorrhoidalem; si enim arteriæ sacræ ramuli, vel & arteriæ mesaraicæ extremitates sanguinem fundunt,
flu-

fluxus talis ad alias species, aliis in locis explicatis, referri debent.

3) Si venæ hæ hæmorrhoidales ubi altius ascenderint, aut aliæ cum iis communicantes, superiora intestina, vel & ventriculum perreptantes *varicosæ* fiant, oriatur prima species morbi nigri *Hippocratis*, sive bilis atra veterum, qui morbus a morbo hæmorrhoidali solo suo situ altiore distinguitur.

Causse hæmorrhoidum variæ, quas inter præcipue sequentes sunt.

1) Plethora, hinc scæminæ quædam laute viventes omni mense præter copiosa menstrua insignem sanguinis quantitatem per venas hæmorrhoidales emittunt. Sunt & viri laxioris mollisque habitus, succo pleni, qui eandem evacuationem sæpius absque peculiari incommodo & cum levamine patiuntur.

2) Plethora temporaria, sive sanguinis rarefactio per potus spirituosos, balnea calida, exercitatione corporis nimia, equitando diu ambulando &c. inducta.

3) Plethorica topica sive particularis systematis venosi in abdomine, si sanguis illuc copiosius determinatur cibus acris, aromaticisque, aut si circulus sanguinis per systema venæ portarum, reddatur tardior, diuturna statione, corpore erecto, vita sedentaria,

nia, uti in litteratis, fœminis, & peculiari-
ter in quibusdam opificibus, ac artificibus,
qui corpore antrosum inclinato laborant.

4) Alvus difficilis laboriosa hæmorrhoi-
des facit, scilicet intestinum rectum circa
scybala indurata arcte stringatur, sanguinis re-
ditus per venas hæmorrhoidales intercipitur,
stagnat, & tubercula varicosa facit.

5) Purgantia acria, salina, frequenter
adhibita majorem ad venas hæmorrhoidales
sanguinis affluxum caussant, & dispositionem
hæmorrhoidalem inducunt. Idem faciunt præ-
primis aloetica. Item omnia ea medicamen-
ta, quæ fœminis menses vi sua emenagoga
cient. Flores sulphuris interne sumpti.

6) Graviditas: plurimæ gravidæ hæmor-
rhoidibus infestantur circa posteriores gravi-
ditatis menses, quando scilicet uterus disten-
tus intestinum rectum, ejusque venas com-
primit, & sanguinis per eos refluxum prohi-
bet; ex eadem caussa hæmorrhoides vaginæ,
itemque labiorum pudendi eodem graviditatis
tempore persæpe observantur; idem quoque
ab utero gravido natum obstaculum refluen-
tem ab artubus inferioribus sanguinem urget,
unde crura gravidarum varicosa redduntur.

7) Menstruorum fluxus impeditus ob vi-
tium uteri topicum, præsentem sanguinis suffi-
cien-

cienti copia, nisi que versus uterinum systema; contingit enim, ut nimia fibrarum uterinarum rigiditas, aut aliud vitium uteri organicum sanguinem menstruum non transmittat. Unde is ob vasorum communionem ad vasa intestini recti regurgitans hæmorrhoides subinde fluentes facit.

8) Tumores in abdomine qualescunque vasa venosa comprimentes reditumque sanguinis remorantes.

9) Sanguis atrabilarius, sive spissus in systemate venæ portarum hærens, & tardius motus, ascendenti per vasa hæmorrhoidalia sanguini remoram ponit, unde dein eorum varices nasci debent.

10) Hepar calculosum, scirrhosum, exsiccatum, & quacunque demum ratione obstructum, transitum sanguinis per ramos venæ portarum difficiliorem reddens, ex ratione supra allata hæmorrhoides producit.

11) Laxitas vasorum hæmorrhoidalium & aquosa humorum dispositio causa hæmorrhoidum nonnunquam est.

12) Critica evacuatio in morbis acutis nonnunquam fluxu hæmorrhoidum perficitur.

Symptomata alio loco enarravimus, ubi febrim hæmorrhoidalem descripsimus.

Cura pro varietate causæ variat. Hinc in plethoricis venæ sectio in brachio, diæta vegetabilis, exercitium moderatum incommoda hæmorrhoidalia facile avertit. Si ab alvo difficili oriantur, ea proderunt, quæ alvum lubricant & humectant, manna, cassia, tamarindi. Item quibusdam alvum faciliat mel, aut butyrum mane comestum.

Si a vasorum laxitate, dispositionem humorum tenui & aquosa fluxus hæmorrhoidus pendeat, roborantibus opus erit; mirobolani & rheum, imprimis tostum interna hiantia vascula adducit, roboratque. Vitia hepatis, quæ hæmorrhoidum causæ sunt frequenter, a propriatis remediis corrigenda. Si graviditas, plethora topica vasorum abdominis, itemque, si morbus niger *Hippocratis* evacuationem per ipsas venas hæmorrhoidales exigat, id fiat primo medicamentis internis, præcipue lenioribus purgantibus salinis; magnesia nitri hunc in finem celebratur, quæ drachmæ pondere semel, bis per diem exhibetur, per aliquod dies continuando. Huic aliqui addunt gr. vj. x. xv. flores sulphuris. Aloë, exiguis dosibus data venas hæmorrhoidales disponit, ut crepent sanguinemque fundant; verum cautissime adhibenda sunt aloëtica, cum omnes alias sanguinis evacuationes;

inducō humorum orgasmo, ex æquo sollici-
 tent. Hinc viris raro aloë exhibendum,
 Plethoricis vero & phlogisticis nunquam. Pra-
 va admodum est illorum consuetudo, qui sæ-
 pius hesterni prandii, cœnæque reliquias, pi-
 lulis aloëticis per alvum exturbare consueve-
 runt. Quibus hæcce interna remedia, ut ple-
 rumque contingit, ob timendum humorum
 orgasmum præscribi nequeunt, his proderit
 hirudo. Verum si tubercula magna sint, &
 cum sanguine grumoso cœrulescunt, hirudo
 nil, aut parum levaminis afferret. Melius au-
 tem in tali casu discisso per medium median-
 te lanceola tuberculo grumus sanguinis exi-
 mitur, quo sublata evacuatio ad libitum fieri
 potest. Qui assumpta v. g. magnesia nitri,
 aut alio stimulo salino, & leviter purgante
 vasa hæmorrhoidalia ad disruptionem sollici-
 tant, voti sui citius compotes erunt, si sel-
 læ perforatæ, cui aqua calida imposita fuerit,
 insideant, & vaporem aquæ emollientissimum
 ad tumentia [tubercula admittant. Ceterum
 magni momenti est tuberculorum hæmorrhoi-
 dalium inflammatorum, dolentiumque tracta-
 tio, quam hic paulo accuratius persequemur.
 Tuberculum hæmorrhoidale inflammatum nun-
 quam ad suppurationem perducendum erit,
 eum suppuratio ibi loci excitata ob copiosam
 pin-

pinguedinem longissime, & admodum profunde serpere solet, & canales tortuosos, anique fistulam sæpe producat. Hinc emollientia, fofusque varii adhibendi, donec tensio, dolorque difpareat, & demum leniffimis repellentibus, qualia fcilicet in inflammatione adhibentur, abfolvenda curatio eft. Quamdiu inflammatio durat, ne hirudine, ne lanceola locus inflammatus tentetur, ne factio loci inflammati vulnere molefta fuppuratio, indeque ani fiftula oriatur. Nihilominus egregius habetur effectus, fi penes tuberculum inflammatum, attamen in parte non inflammata hirudo adplicatur, quæ venæ fectionis topicæ ad topicas inflammationes jam a *Baglivio* adeo laudatæ vicem fupplebit. Notandum pariter, peffimo abufu adstringentia, faturnina &c. adhiberi, quamdiu tensio, dolorque tuberculi urget. Nam gangræna peffima, aut fcirrhofa durities inde nafcitur. Patet origo fiftulatum ani, quam etiam ortam vidimus, dum chirurgus imperitus tuberculum [hæmorrhoidale] forcice abfcinderet, quod tamen per medium mediate lanceola dividi debuiffet. Inde autem nata fuppuratio eft, & incurabilis fiftula. In morbo nigro *Hippocratis* item in fputo fanguinis, in cardialgia, a plethora ventriculi, prodeft evacuatio per hæmorrhoides.

I C T E R U S.

Icterus seu morbus regius, arquatus, est color tunicæ albugineæ cutisque præter naturam flavus vel nigricans.

Signa & symptomata sunt, color luteus in albuginea, reliquove corpore, imo in ipsis cartilaginibus & ossibus. Urina crocea, tingens, cum sedimento sæpe lateritio. Fœces gryseæ, alvus tardior, pigritia, animi languor, visus obscurior, at raro admodum objectorum apparens flavedo. Pruritus & ariditas cutis. Strictura, gravitas & tensio hypochondrii dextri, incommoda ventriculi, intestinorumque. Sudores difficiles. Lac & saliva raro amara aut tincta, & non nisi in morbo inveterato.

Causæ sunt:

1) Bilis hepatica regurgitans ob qualecumque impedimentum ejus liberum effluxum impediens. Si sola hæc bilis hepatica icterum faciat, color cutis erit minus flavescens, sed potius ex pallido flavus. Alvus colorata. Urina minus tincta.

2) Bilis cystica regurgitans, quo in casu cutis & urina magis flacescunt. Alvus minus tincta.

3) Bilis & hepatica & cystica effluere prohibita icterum facit cito incrementem, cum alvo tardissima alba, urina maxime tincta.

4) Bilis inspissata, viscidaque, & effluere haud valens in sedentariis.

5) Materia atrabilaria ad hepar delata, idque obstruens.

6) Scirrhi & tubercula varii generis in hepate nata, item abscessus & vomicae hepatitis clausae.

7) Inflammatio hepatitis.

8) Plethora unde *icterus plethoricus Hoffmanni*, circulatio enim sanguinis per hepar aliunde tardius a plethora totius corporis magis adhuc retardatur, suffocaturque. Idem contingit post evacuationes consuetas suppressas. Hinc patet ratio quare nonnunquam icterus sola venae sectione irritis omnibus aliis fuerit curatus.

9) Materia critica ad hepar delata, ibique paulisper morata brevi tamen postea e corpore eliminanda molimine critico icterum facit, de quo *Hippocrates* ait Sect. IV. Aph. 64. *Quibus in febris die septimo, aut nono, aut decimo quarto icterus oboritur, bonum: nisi hypochondrium dextrum durum fiat, alioquin non bonum.*

10) Materia cruda sive etiam cocta metastatica ad hepar in initio febrium ante septimum diem translata, ibique icterum faciens, qui malus declaratur, nisi succedat evacuatio per alvum, urinam, aut hæmorrhagiam nasarium, aut cum rigore oriatur.

11) Febres intermittentes diurnæ autumnales; & imprimis quartana icterum sæpe pertinacissimum faciunt.

12) Perfrigeratio in reconvalescentibus. Nam notante *Sydenbamo* ii, qui diutius pro una vice extra lectum se detinere solent, declinante morbo in dolores vagos rheumaticos, nonnunquam vero in icterum incidunt, qui lecti calore iterum depellitur, si scilicet apertis cutis spiraculis retenta materies diffatur.

13) Graviditas. Uterus [enim distentus viscera abdominalia comprimit liberumque bilis effluxum prohibet. Ejusmodi quæque fœmina specie hac icteri laborantes, durissimas, copiosasque fœces aliquot post partum diebus ægrotant, ut adeo scybala hæc in flexu coli hepatico hærentia ibique accumulata ductum cysticum aut etiam choledochum comprimere videantur.

14) Meconium, viscidaque materies liberum bilis effluxum in recens natis prohibet, icterumque producit.

15) Materies biliosa in febribus biliosis nonnunquam verum icterum, sæpius tamen colorem faciei pallidum ex pallido virentem producit. Omnes morbi biliosi, dysenteria, febresque omnis generis autumnales huic ictero favent.

16) Morbi convulsivi, colica convulsiva, morbus hystericus, animi pathemata, præcipue ira & terror sæpe icterum producant, quatenus scilicet ductus biliarii spasmò constringantur, bilisque in sanguinem urgeatur.

17) Obstaculum quodlibet in duodeno natum, bilisque liberum effluxum prohibens. Ita tumores, scirrhi, ossificationes vel in ipsis ductibus, vel in duodeno vel in vicia existentes, pituitosa colluvies in primis viis. Vermes aut spasmus in ductibus biliosis excitantes, aut nido suo pituitoso exitum bilis prohibentes.

18) Venena quædam e. g. morsus vipere, canis rabidi etiam aliorum animalium rabidorum. Venena quædam vegetabilia e. g. staphysagria, item usus aquæ stagnantis.

19) Hepatis exsiccatio.

Patet, in hoc morbo uti in omni alio eausdem, icterique speciem determinari debere. Sic in ictero a febre intermittente orto, solventia, aperientique indicantur. Univerſum laudantur exiguæ & frequenter repeti-

ta rhei doses. Sapones, salia media, aquæ
 felteranæ, egranæ, rohitschenses &c. Ex-
 ercitiū, frictio. Decoctum graminis, ta-
 raxaci, cichorei. Serum lactis. In ictero gra-
 vidarum enemata & copiosus cremoris tartari
 usus, item lubricantia ex oleo amygdalarum &c.
 Icterus neonatorum tollit syrup. cichor. cum
 rheo ad unc. j. aqua parumper dilutus & in-
 tra 24 horas absumptus. Icterus feliciter
 curat sæpe infusum rhei frequenter & copio-
 se assumptum. Subinde decoctum radicis he-
 lenæ, marrubii albi. Decoctum fragariæ, che-
 lidon. major. cardui benedicti, centaurea. Sol-
 ventissimum & minime præciosum remedium
 rusticis parari potest in ictero, item incipien-
 te hydropo post febres intermittentes sequen-
 ti ratione:

R. Cinerum ordin. libr. j.

Herbæ marrub. alb. m. ij.

Vini albi libr. iij. aut mens. j.

Stent in loco calido per xxiv. horas. Bi-
 bat quater per diem unc. iij. aut unc. jv.

Si hydrops incipiat, aut adfit magnus
 primarum viarum languor addi possunt bacce
 juniperi contusæ. Eadem ratione cum cine-
 ribus clavellat. ex sale tartari, vino albo,
 cortic. aurantior. Syrop. de absynth. fumaria,
 cichoreo cum rheo solventia & egregia spe-
 rien-

tia parari sunt. Refert *Aelianus* in historia animalium veteres cineres sarmentorum ex aceto bibisse contra tumores splenis. Sal medium, quod inde exurgit mitissimum, solventissimumque evadit. In curatione icteri egregiam & maxime practicam observationem legimus apud Baglivium, qui duos præcipue icteri species probe ab se invicem dignoscendos esse ait: dari enim asserit hos ictericos, fibra stricta rigidaque, temperamento cholericò, macros, robustosque, in quibus bilis copiosa, acerrima, admodum tenuis peccat, utendum tepidis balneis, emollientibus, diluentibus internis, sero lactis, iisque quæ etiam prædominans in solidis vitium corrigunt, læduntur hinc roborantibus, amaricantibus aperientibusque paulo magis activis. Si vero uti in altera icteri specie contingit, bilis viscida, amurcosa, & statum fibrarum torpidus laxusque adsit, aperientia paulo fortiora locum habebunt. Alia adhuc icteri præcipua periodici causa habetur in concretionibus calculosis, sive calculis vesicæ felleæ. Hujus icteri symptomata *Ill. van Swieten* egregie descripsit ad §. 950. Nos hic paulo accuratius de hac icteri causa agemus. Calculus vesicæ felleæ, ab antiquis medicis ignorabatur, primo seculo 16to. ope anatome magis cultæ

de,

detegebatur. Ad hosce calculos prædisponit
 ætas senilis, vita sedentaria, uti e. g. littera-
 torum, sexus sequior, victus ex farinosis,
 crassis, siccis. Abusus spirituosorum calcu-
 losa dispositio in renibus & vesica urinaria &
 podagra. Divisio desumitur a magnitudine,
 numero, lævitate vel scabricie, a colore, in-
 flammabilitate, frustra tentata eorum solutio,
 ut in spiritibus acidis & urinosis a Cl. Büch-
 nero. Oleum tartari per deliquium cum iis
 in tenacem substantiam ope caloris abibat.
 Verum nec spiritui vini rectificatissimo, nec
 solutioni saponis parant. Differunt a calcu-
 lis aliis in corpore humano reperiundis *mate-
 ria biliosa*, ex qua conflati sunt, *ponderis le-
 vitate, inflammabilitate* a calculis vero inte-
 stinalibus præcipue per hoc differunt, quod
 calculi intestinales in aqua projecti huic non
 innatent, neque flammam concipiant, nec
 etiam in pulverem redacti bili cysticæ similes
 sint, nullum præterea degustati amaritiei sem-
 per excitens. In Comment. de reb. in med.
 &c. Vol. VII. p. I. Si incommoda hypochon-
 driorum & ventriculi præcipue per aliquod
 tempus ægrum affligant, tandem vero icterus
 subsequitur doloreque sedato, diarrhœa oria-
 tur & calculi per anum excernantur gradatim
 evane.

evanescent, si hic paroxysmus sæpius revertatur, de calculo felleo certi esse possumus. In curando hoc morbo natura sæpe plurimum, ars parum potest; sæpe enim per intervalla redit, & per omnem viam affligit. Duplex curatio locum habet, scilicet in paroxysmo, & extra eju- dem. In paroxysmo viæ, per quas calculi transire debent, *relaxandæ* sunt venæ sectione in homine plethorico. Decoctis emollientibus, lubricantibus ex althea, malva, additis oleosis, cataplasmatibus, fotibus, semicupio, clysmatibus emollientibus & oleosis si vero inanes vomitus, quive calculos non promovent, & spastica ductuum convulsio eorundem ulteriorem progressum prohibeant, anodyna & summe pacans opium exhibendum est. Si vero calculus in exitu hæreat, & solis lubricantibus, emollientibus rei perfici non possit, ea adhibenda sunt, quæ calculum excutiant, promoveant, id faciunt leniora purgantia ex classe solventium & antiphlogisticorum, frictions in hypochondrio dextro & in dorso versus partem affectam. Si vomitus non adsit, juvabit sæpe vomitum excitare. Extra paroxysmum *calculorum solutio* tentanda est, & ulterior *genesis præcavenda*. Solutio tentatur succo graminis, sero lactis, sapone veneto, decocto radicum quinque aperi-

rien.

rientium, pareira prava, robiaë tinctorum, Ulterior genesis præcavetur aquis medicatis, salinis, martialibus, motu frictione, equitatione, & victu accommodato.

H Y D R O P S.

Hydrops est præternaturalis collectio humoris aquosi, serosi, pituitosi, sanguinolenti, purulenti, colore, odore, & quantitate varia.

Distinguitur in *anasarcam* seu universalem & *particularem*, scilicet in hydropem capitis seu *hydrocephalum*, *hydropem thecæ spinæ dorsæ*, huc spina bifida pertinet, *hydrops oculi*, ubi nimia humoris aquosi quantitas oculum ingentis magnitudinis facit, *hydropem pectoris*, *ascites*, *hydrops uteri*, *ovariorum*, *hydrocele*. In *hydatides*. In *hydropem frigidum* & *calidum* sive quod idem est in *lentum* & *acutum*.

Bauffæ sunt, sexus sequior, evacuationes sanguinis nimiaë in partu, abortu, menstruis, nimia venæ sectione in acuto morbo. Chlorosis. Frequentes febres intermittentes, inde icterus & hydrops. Abusus potnum tepidorum aquosorum, vini, spiritus vini. Liæta ex

meris aquosis fructibus & vegetabilibus. Vita sedentaria. Aquæ frigidæ potus, quando corpus æstuat. Suppressæ evacuationes menstruorum, hæmorrhoidum, lochiorum; scabies, achores &c. retropressi; ulcere tibiarum intempestive clausa. Dyssenteria, & diurni alvi fluxus adstringentibus intempestive curati. Phthisis, icterus, graviditas. Hepar scirrhosum. Opificia quædam, uti sartorum, panificorum, variorumque textorum.

Causa proxima.

1) Glandularum & vasorum lymphaticorum obstructio, dilatatio, disruptio.

2) Resorptio tenuiorum fluidorum impedita ob tumores scirrhosos aliosque hepatis, pulmonis, aliorumque viscerum, item venarum compressio a tumoribus, aliisque causis.

3) Sanguinis crasis nimium relaxata & solida debilitata. Hinc causa proxima omnium hydropum est diminuta resorptio vasorum, minorque imbibitio, quam vasorum exhalantium excretio.

Symptomata cujuslibet hydropis sunt sequentia. In *anasarca* corpus pallidum, tumidum, molle pastaceum, crurum tumor vesperti major, quam mane; at major tumor hydropicorum mane & post somnum, quod vesperti gravitas, torpor, somneolentia, urina pau-

ea, subinde cruda, id est aquosa, pallida. Tumor scrotum, penis; sitis, dyspnœa, tussis, pulsus debilis, citatus, sudores pauci. Ulcera pedum ex prægressis vesiculis, pustulisque.

Ascitis duplex est, vel enim aqua in abdomine ipso continetur, vel in sacco peculiari, inde etiam hydrops faccatus appellatur. Adest tumor abdominis, dein & pedum, scroti; alvus pertinax, urina pauca, subinde coloris exaltati, cum sedimento lateritio. Respiratio gravis in decubitu ob aquæ pressio-nem versus diaphragma & pulmones. Umbilici prostantia. Febricula; superiorum partium emaciatio; putredo aquarum stagnantium, inflammatio ab aquarum acrimonia, gangræna, mors.

Aqua in ascite varia est, & consistentia, & colore. Subinde urinam æmulatur, subinde rubella est, item fœculenta, crassa, glutinosa.

Hydrops faccatus diutius fertur, leviora symptomata sunt. Habitus corporis ceteroquin bonum & melior longe, quam in hydrope non faccato.

At difficiliter curatur faccatus hydrops. Hydrops faccatus subinde abit in abdominalem, tunc scilicet, quando faccus aquas con-

tinens rumpitur. At hoc in casu plerumque syncopem patiuntur, quæ aliquoties in veram mortem transit: ratio est, quia circulus sanguinis repente valide immutatur disrupto sacco. Huic causæ adscribi debet mors quorundam hydropicorum, qui cum bona ceteroquin sanitate a multis jam annis hydropesaccato laborarant, & in aliquo exercitio corporis repente moriuntur.

Prognosis est: anasarca sive leucophlegmatica facilius curatur, quam alia hydropes. Ascitis curatio admodum incerta est, dependetque a *caussa producente facilius vel difficilius tollenda*. Vires bonæ ceteroquin, & urina pallida, & appetitus viscerum integritatem indicant, & spem curationis faciunt. At, si scirrhi tumoresque alii insolubiles morbum produxerint, si urina ruffa, si febricula adsit, difficiles morbi prægressi, œconomia naturalis nimium dejecta, & pravus corporis habitus &c. spes est exigua.

Curatur hydrops vel sponte sua, & naturæ solius adminiculo, *diarrhæa, urinæ profluvio; vel disruptione cutis in pedibus, vel abdomine; vel viribus medicamentorum.*

Indicationes sunt primo causas remotas tollere, quibus ablatis sæpe facile hydrops

curatur; deinde aquam evacuare, & corpus denique roborare.

1) Evacuantur aquæ primo *purgantibus* quæ *hydrogogæ* audiunt. Cum pertinaci sæpe alvo laborant tales, hinc *drasticis* sæpe egent. At in usu purgantium observandum, ea nunquam adhibenda esse, si hydrops originem duxerit a pravo corporis habitu, dejectis ventriculi viribus. Si adsit febris, nec in saccato. Juvant purgantia in eo casu, ubi corpore ceteroquin valido, post excalesfactionem prægressam, quis magnam aquæ frigidæ copiam ingessit, inde hydropem quasi subitaneam contraxit. Nam post frigidam ingestam omnes corporis superficies sudare incipiunt tam externæ, quam internæ, hinc aqua ex superficiebus internis exsudans in cavo quodam collecta optime per hydragoga expellitur. Conveniunt deinde purgantia *leniora*, rhabarbarina, & simul roborantia in anasarca, vel leucophlegmatia. Subinde purgantia roborantibus miscenda sunt, aut alternando.

2) *Vomitu*. Ubi eadem simul cautelæ & observationes locum habent. Hæc hydropis per vomitum curatio admodum rara est. Prior per purgantia longe usitatior.

3) *Diureticis*. Si quis ob debilitatem conjunctam phthisin, & nervosum systema irri-

tabile cathartica ferre non possit, aut tuta non sint, diuretica danda sunt. Circa usum diureticorum hæc observato. Hanc curandi rationem longe frequentissimam esse, tutissimamque item in hydrope pectoris fere unicam, in hydrope saccato, ubi omnis vix non alia curatio parum efficit. Bene quoque notandum, non omnia omnibus diuretica esse, atque unum uni purgans, alteri sudoriferum, tertio diureticum, & quarto nullius esse efficaciz. Hinc juvant varia diuretica, eademque diversis formis propinare, donec desideratus scopus attingatur. Notandum præterea a lenioribus incipiendum, & aciora diuretica febrem forte hucusque non præsentem, caussare.

4) *Sudoribus* a calido cubiculo, spiritu vini accenso infra pallium, admotis lateribus calefactis, balneo salis marini, arenæ calefactæ, cinerum &c. excitandis. Hæc methodus in *anasarca* adhiberi potest, viribus ceteroquin nondum fractis.

5) Obstinata ab omni potu abstinentia, acidis interea fitim fallentibus, scilicet cremore tartari, tamarindis, prunisque masticatis, taleolis citri in ore retentis.

6) Incisione cutis ad malleolum in *anasarca*, & paracenthesin in ascite. Verum ul-

æra hydropicorum facile gangrænescunt, hinc cura habenda, ut medicamenta externa gangrænam averuncantia adplicentur.

Circa paracenthesin sequentia sunt observanda.

Prodest paracenthesis in hydrope non *saccato*, ubi primæ viæ bonæ sunt, & obstructions sublatae. Item ubi symptomata, præcipue suffocatio ob molem aquarum tanta est, ut æger vix *non de vita periclitetur*; hoc in casu remedium *palliativum* paracenthesis præstat. Verum si causa hydropis tolli non possit, si pessundatæ vires vitæ, evacuatio etiam per paracenthesin aquis, nihilominus paulo post, persistente utpote eadem causa, idem quoque aquarum cumulus deprehenditur. Præterea, ubi aquæ putres viscera arroserunt, forte paracenthesi gangræna & mors *accelerabitur*. In *hydrope saccato* plerumque inutilis est, qua scaturigo aquarum non facile tollitur, saccusque remanens brevi postea de novo repletur, si *aqua gelatinosa* sit, ita ut per canalem effluere non possit frustra pariter paracenthesis instituitur, etsi hoc in casu galli vulnus ampliunt prout consistentia humoris evacuandi exigit.

7) Quando morbus ex sola laxitate partis externæ oritur, citius curatur adhibitis

roborantibus externis ad partem relaxatam, quam internis. Morbus enim præcipue est *cellulosæ telæ, & venularum*, in quas externa facilius & citius agunt, dum præcipua interiorum actio est *in arteriis*. Sic tumores crurum inunctione spirituosa, fumo aromatico, frictione, atque insuper *fasciatione* feliciter tolluntur.

8) Morbus hydropicus ex sola vasorum laxitate, post nimias evacuationes, prægressos diurnos morbos, chlorosin, febres intermittentes, solis roborantibus ad initium statim adhibitis curatur. Verum si obstructiones, febris aliaque jam superveniunt, inapte darentur calida, aromatica, adstringentia: horum enim usu omnia in pejus ruunt.

9) In remediis aquas stagnantes evacuantibus ab iis, quæ febrim & putredinem augent.

10) In morbo jam diutius progresso *Tisifotus* laudat oxyfaccharum, exercitia accommodata, & diætam nec laxantem, nec septicam. Oxyfaccharum febrim retundit, putredinem arcet, & secretiones promovet. Ubi gravior febris putredoque, ad ipsa mineralia acida confugiendum.

1) *Clariffi. Menghini* cremorem tartari mirifice laudat, & certe præftans remedium in fequentibus cafibus præftat.

1) Quoties morbus incipit, modo non oriatur ex laxa & acida difpofitione. Sic fi ex anomalia menfium, plerumque retentorum, decurrente decimo luftro plethoricæ & demum hydropicæ fiunt, ope cremoris tartari, debitaque diætâ hydrops ifte, quem *calidum* appellare licebit, pulchre fanatur.

2) Prodeft itidem cremor tartari cum roob sambuci, & fero lactis in illo hydrope qui oritur ex vitio, quod veteres intemperiem hepatis calidam vocarunt.

3) Ubi lotii fecretio feignis evadit, cum colore ejusdem intenfione, laffitudine, plenitudinis fenfu, fomno turbato, inertia, anxietate, faftidio, cremor tartari fecretionem urinæ reftituit, morboque feliciter medetur.

4) Imo in inveterato hydrope prodeft, mitigando febrim, fitim, corrigendo alcalifcentiam. Idem & potentius quidem faciunt acida mineralia in morbo inveteratiffimo & in ftatu ægri jam deplorato unice neceffaria. Vix enim fine putredine moriuntur hydropici.

12) Multi alcalina fuadent, quæ tamen nonnifi in fequentibus cafibus profunt. Quoties hydrops, aut alii morbi chronici oriuntur

tur ex inspissata & acescente lymphâ, inque omnibus, ubi prodest sâpo, [qui totam suam vim ab alcalino sale habet. *Hallerus* & *Tifotus* oleum tartari in nonnullis speciebus hydrophis miro cum successu adhibuerunt, item aliquoties in chlorosi, tum in variis cachexiis, quæ vappiditatem sanguinis ex acescente degeneratione incusant. Urinæ tardantes mire promoventur, & sanguis lætiorum & magis rutilum colorem inde contrahit. Huc pertinent infusa cinerum juniperi & genistæ. Refert *Aelianus* veteres cineres sarmentorum ex aceto contra tumidos lienes bibisse. Juva bunt alcalina, sâpones, vina cineribus affusa, in dydrope post intermittentes longas, icterumque ortò.

12) Subinde purgantia nihil minuunt de tumore abdominis, vires prosternunt. Aut etsiam si detumescat abdomen, brevi tamen postea idem aut etiam major tumor sequitur; verum facta per diuresin evacuatione, vires minus prosternuntur, & tumor abdominis aut omnino non, aut tardius redit. Ratio, quare post purgantia statim denuo increascit abdomen, est, quia aucta exhalatione interna, augetur pariter inhalatio externa, ob consensum illum superficiiei corporis cum alvo,

13) Si purgantia sint adhibenda, optime
conveniet, rheum cum cremore tartari; mul-
tum etiam prodest rheum contra illos hydro-
pes, qui ex atonia unice oriuntur, mire
enim gastricum systema roborat. Dari tunc
solet rhei serup. j. mane & vesperi. Resi-
duam dein spirituum ataxiam limatura martis
cum cinnamomi quarta parte mixta sanat.

14) Cum diversissimæ hydropis causæ
sint, hinc sedulo in præsentem morbi causam
inquirendum. Vix enim morbus est, in quo
quo methodus magis variat, quam in hy-
drope.

15) Inter antihydrica a priscis sæculis
squilla laudatur. Sed ea adhiberi dosis debet,
quæ urinam, non alvum movet; id tamen vi-
tium habet, quod ventriculo inimicum sit, ap-
petitum deficiat, & vomitum quibusdam mo-
veat. Acre hoc remedium in quibusdam cor-
poribus sævos nonnunquam dolores ciet, &
quibus nervi mobiliores contigerunt, sæpe
convulsiones excitat. *Hallerus* hæc incom-
moda camphora addita præcavere docuit; at-
tamen cum camphora ipsa ventriculum sæpe
infestet, melius scillæ quædam stomachica ex
cinnamomo aut mentha conjunguntur. Præter-
ea scilla crasin sanguinis solvit, ut sæpe re-
stantur fæces & urinæ leviter sanguine tinctæ.

Hinc bene alternatim & scilla & cortex adhibetur, imo etiam eodem tempore una exhibetur. Sic ante meridiem oxymel squilliticum, & a meridie cortex præscribi potest. Variæ sunt squillæ præparaciones, at si vim spectemus, cruda efficacissima est. Sævas in hydrope pectoris anxietates grana duo aut tria squillæ cum saccharo tritæ citissime tollunt, imo morbum ipsum non raro sanant. *Franciscus Home* squillam cum æquali pondere zinziberis in anasarca optimo cum effectu dedit. Angli squillæ infusioni addunt aquam cinnamomi. Vino squillitico multi affluescere non possunt, cum enormes vomendi conatus excitet. Squillam quidem galli cum juniperino conjugit. Acetum squilliticum intolerabiles excitat sæpe anxietates. Efficax & toleratissima squillæ præparatio est oxymel squilliticum.

Nasturtium, & plantæ acres antiscorbuticæ profunt in frigida diathesi, & in illo hydrope, quo potatores affliguntur. At damnosæ sunt, quoties jam adest febris, .fitis, solutio sanguinis, & putredo, maculæque lividæ.

Hoc in casu magis prodest roob Ebuli. Conditiones illæ, quæ plantas acres antiscorbuticas præhibent, pariter usum martis

excludunt: Ferro quidem præstantius remedium non habetur, quoties morbus ex sola fibrarum laxitate & humorum mucosa diathesi oritur. Huic speciei hydropis obnoxia sunt puellæ habitus laxi, & vitæ sedentariæ. Limatura martis pulchre conjungitur cum aromate aliquo. *Tiffotus* sexies per diem vicenniali puellæ dedit pulverem ex drach. fem. limaturæ martis, gr. v. cinnamomi compositum. Morbus sudoribus utplurimum cedit.

16) Asciticos oleosa frictione sanari memorant *Cælius*, *Celius Aurelianus*, & *Galenus*. Res in desuetudinem abiit, quam tamen *Cl. Olivier* Bathoniæ medicus revocavit, qua methodo plures hydropes in Anglia curavit. Abdomen mane & vesperi cum oleo olivarum probe per horam inungitur, & post aliquot dies æger profuse mingens detumescit. Frictio tenaces humores solvit, & resorptioni aptos reddit, absorptos autem humores ad renes determinat. Quo minor exhalantium vasorum expirationo, eo major est inhalantium imbibitio. Oleum ergo illitum obstruendo vasa cutanea inhalantia resorptionem cutaneam externam prohibebit. Prodesset forte magis totius corporis illinitio. Nos solum abdomen inungimus, antiqui vero totum reliquum corpus

pus excepto abdomine. Subinde sola emollientia diuresin movent referendo videlicet, relaxandoque strictos renes. Credit *Tissotus* usum externum cantharidum utilem forte in hydrope ab inspiratione cutis nimia orto; nam cantharides exspirationem augent, a renibus divertunt, inspirationem minuunt, sicque pabulum morbo subripiunt. Hac occasione quærere liceat, quare nonnunquam oleosæ inunctiones profunt in quibusdam morbis cutaneis, cum tamen plerique oriuntur ex suppressa exspiratione, & excipiunt adplicitas pinguedines. Ratio est, quia hi morbi cutanei ex nimia rigiditate vasorum cutaneorum, eorum strictura per acrimoniam illuc depositam inducta, cui utrique vitio medetur molle linimentum. Incisio cutis supra malleolos antiquis instituebatur. Ustione, acris, ipsaque squilla externe imposita; cutem erodebant. Hanc methodum neoterici quidam secuti cantharides adplicuerunt; sed cum acris sæpe gangrænam invitent, hinc præferenda scarificatio est. Oxymel colchicum uti squilla, sed mitius agit, & iis incommodis, quæ usum squillæ comitantur, caret. Si a mucositate tenaci, acris serophuloso, herpetico venulæ inhalantes superficiem internam constringantur, profunt mercurialia cum sapone, gu-

molo resinosis, extractis amaris. Abstinen-
 dum vero ab his, quoties æger febris jam con-
 tinua laborat, & putredinis signa adsunt. De
 instituenda paracentesi superius actum est.
 Optima circa illam præcepta dedit *Celsus*, ubi-
 que tamen utendum fasciatione illa sub para-
 centesi, quam *Caelius Aurelianus* jam adhibuit,
Littrius renovavit, & *Cl. Meadius* suum in-
 ventum credidit. Sero celebrata paracenthe-
 sis non curat, attamen sævas anxietates per
 aliquot saltem dies tollit. De calido hydro-
 pe *Cl. Casimirus Medicus* quædam refert: Hoc
 in casu inflammatoria sanguinis densitas adest,
 serum exprimitur, inque telam cellulosam de-
 ponitur. Signa pathognomica hujus hydro-
 pis sunt pulsus vere durus, qualis in quacun-
 que alia inflammatoria febre esse solet. Item
 alia febrium inflammatoriorum symptomata.
 Juvat in hoc casu venæ sectio sæpius repe-
 tita, ubi sanguis plerumque crustam inflamma-
 toriam exhibet; item potus acedentes, an-
 tiphlogistici, & leniter diuretici. Huic spe-
 ciei hydropis obnoxia subinde sunt puellæ ru-
 sticanæ, quæ robusto & plethorico alias cor-
 pore, menstrua quacunque ex causa, v. g.
 terrore, perfrigeratione, diætæ erroribus,
 suppressa habent. Unde in chlorosin calidam
 demum in hydropem calidum incidunt.

Cl. *Casimirus Medicus* suadet in anasarca balneum cinerum calidorum, quod sequenti ratione institui possit. Linteamen lecti perfundatur ad altitudinem quatuor digitorum cineribus calidis; his æger nudus (fors melius tenuissima syndone tectus) incumbat, & sale tenuiter pulverato conspergatur, ac demum cineribus calidis obtegatur, perque octo aut decem horas ita cubans maneat, bibat interim lene aliquod sudoriferum aut cardiacum. Præterea extra balneum hoc cinerum fricetur corpus sæpius pannis fumo aromatico imbutis.

In *hydrope pectoris* aqua vel est in *cavitate thoracis*, vel *intra pericardium* vel *intra duos pleura saccos* vel *in ipsa pulmonis substantia*.

Symptomata sunt, præter illa omni hydrophis speciei communia, tussis aquosa, chronica, subinde tamen sicca. ¶ Respiratio difficilis, palpitatio cordis. Subita excitatio ex primo somno cum metu suffocationis, levamen symptomatum ex liberiori urinæ profusio, aut ex tumore pedum aucto.

Curatur diureticis, & thoracis paracenthesi, si modo aquæ intra cavitatem thoracis collectæ sint.

In *hydrope uteri* aqua continetur in *ovario*, quod sæpe monitrose excrescit, & *hydropem saccatum* scæminis adeo familiarem producit, vel in *tuba fallopiana*, vel in *ipsa uteri cavitate*, osculo uteri calloso, scirrhusoque aquarum exitum prohibente. Prioræ duæ species non omnem eludunt curationem, posterior vero sanatur emollientibus fomentis, vaporibus ad os uteri admissis, pello cathetere intromisso.

Hydrocele five *hydrops scroti* sedem habet

- 1) in *tunica cellulari funiculum spermaticum ambiente*,
- 2) in *tunica cellulari scroti*,
- 3) in *cellulis ipsius funicali spermatici tumidis*,
- 4) inter *vaginalem tunicam & albugineam testis*,
- 5) in *ipsa testiculi substantia*.

Curatur

- 1) *Punctura*.
- 2) *Discutientibus externis*, uti sunt herbe aromaticæ in vino rubro coctæ, spiritus vini camphoratus, Unguentum martiatum cum spiritu salis ammoniaci. Camphora variis modis applicata &c.

3) *Hydragogis*.

Hy-

Hydrocephalus sive hydrops capitis infantibus recens natis familiaris est. Cognoscitur capite grandiori, suturarum solito majori dehiscencia, paralyfi, lethargo, accedentibus subinde convulsionibus, demum apoplexia. Incurabilis ut plurimum est.

Sedes mali est

1) vel intra *integumenta externa* & *cranium*, tuncque curationem plerumque admittit,

2) intra duram & piam matrem,

3) intra piam & cerebrum,

4) in ventriculis cerebri.

Curatio nihilominus tentari potest

1) Discutientibus externæ adpositis, item cucupha ex cerato serico (*Wachstaffet*, vel *englischen Taffet*.) confecta, quæ continuum cutis madorem in loco, cui adplicatur, excitat. Hoc loco præterire non possum, quin egregii hujus medicamenti vires non laudem in *rheumatismis rebellibus*, *pedibus podagricis*, quibus sericum hoc ceratum adplicatur, continuamque excitando diaphoresin materiam intus depositam evocet. Hinc podagricis *socci* inde utilissime parantur.

2) Lenissima diuretica, scarificationes &c. tentari possunt.

Spina bifida est duarum vertebrarum *colli, dorsii, vel lumborum debiscentia* cum tumore aquoso superposito. Morbus hic recens natis familiaris pariter est, possitque vocari hydrodrops spinæ dorsii. Aqua enim in theca vertebrarum collecta viam sibi facit extrorsum, duas a se invicem vertebrae removendo, & tumorem ibi œdematosum excitando. Sæpe morbus hic cum hydrocephalo conjunctus est, attamen & solus invenitur.

Symptomata, si solus adsit, sunt extremitatum inferiorum, crurum scilicet impotentia, sphincterum ani & vesicæ paralytis.

Curam non admittit, & si tumor aperitur, repentina mors accedit. Palliativa solummodo locum habent, quatenus scilicet ad tumorem ea adplicantur, quæ cutem reddunt densam, firmamque, & ruptioni minime obnoxiam; hinc solutione sachari saturni in aqua tumorem crebro lavare oportet, & aluta bene custoditam tenere.

Hydropis abdominalis alia species datur, si aqua extra *saccum peritonei, sive intra peritoneum & musculos, vel intra ipsos abdominis musculos* continetur. Sunt, qui dicunt, hanc speciem *hydropis pectoris* fœminis magis familiarem esse, idque ob pressionem thora-

culorum, liberum sanguinis fluxum prohibentium.

Curatur optime paracentesi, ligatura ad locum ante hydropicum, & frictionibus aromaticis.

De *anasarca scarlatinam* sequente Cl. Pleniz optime scripsit; ea autem diureticis, roborantibus, frictionibus facile cedit; oritur ex imperspirabilitate cutis, ob epidermidem novam, poris non bene perviam. [Hinc vicariæ evacuationes sunt instituendæ.

In *anasarca scorbutica* succus cochleariæ cum vino albo.

Hydatides sunt vesiculæ pellucidæ aquosum humorem continentes, & subinde racematim cohærentes. Sedem suam habent in *tela cellulosa*, item in *vasis lymphaticis*, quæ *juxta suas valvulas* ampliantur; ita ut bullas efficiant, sive *hydatides*. Causæ eadem, quæ in omni hydrope, curam vero vix admittunt.

Hydatides disruptæ aquam in cavitatem effundunt, & verum hydropem faciunt.

MALUM HYPOCHONDIACUM.

Ad morbos convulsivos pertinet malum hypochondriacum, quod ab antiquioribus atræ

bi-

bili a *Galeno* in artem medicam introductæ
 totum tribuebatur. Superioribus seculis ca-
 chochylæ ventriculi intestinorumque, item
 sanguini denso acido, terrestri, austero, hu-
 moribus fœculentis, adustisque, lienique
 morbus hic adscribebatur. Inter neotericos
Boerhaavius veterum atram bilem quasi a mor-
 te resuscitavit, probavitque sanguinem orba-
 tum sua mobilissima parte, atrum, spissum, ter-
 restrem per abdomen tardissime motum, om-
 nium illorum symptomatum causam existere,
 quorum complexus morbus hypochondriacus
 appellatur. *Stabliani* huic theoriæ propiores
 sunt, dum asserunt, sanguinem organicum,
 plethoricum, spissum, exitusque per vasa hæ-
 morrhoidalia molientem, horum malorum
 causam esse. Ita Clari hi viri malum hoc po-
 tius fluidorum vitio, quam solidorum statui
 præternaturali adscribunt, quamquam *Stablius*
 quædam immisceat de spasticis contractioni-
 bus, crispaturisque solidorum. Verum post-
 quam solidorum consideratio accuratior habe-
 ri cepta est, *Willisus* inter hos de morbis
convulsivis asserit, affectus hypochondriacos
 maxima ex parte esse convulsivos, & a ge-
 nere nervoso repetendos. *Sydenhamus* mor-
 bum hystericum in fœminis & hypochondria-
 cum in viris eundem esse ait, & ab ataxiæ
 spi-

spirituum modo in hanc modo illam partem corporis irruentium oriri. Etsi Cl. hic auctor a vera morbi causa nostro iudicio aberraverit, nihilominus in descriptione accuratissima symptomatum inter omnes eminent. *Hoffmannus* causam non in liene, nec in vena portæ, sed in ventriculo & intestinis collocat, quæ viscera totum systema nervorum in consensum trahunt. Statuit ergo causam proximam esse, harum partium nervosarum debilitatem & mobilitatem, accusatque præcipue motum peristalticum languentem & perturbatum. Verum cum hypochondriaci & hysterici observentur omnis generis, temperamentique, qui aspectu gaudent vegeto, qui robusti, succis bonis pleni sint, nullo humorum pravorum, nullo hæmorrhoidum incommodo laborent, hique æque graviter afficiantur, ac alii, qui debiles cachochymicique vivunt, patet aliam formari morbi ideam debere.

Morbus a *Boerhaavio* descriptus sub nomine, *cachochymia atrabiliaria* toto cælo diversus est a morbo hypochondriaco. Hinc Ill. Commentator aliam mali hypochondriaci speciem statuit *sine materia* appellatam.

Causa proxima est spasmodica viscerum abdominalium affectio cum nimia sensibilitate

& mobilitate systematis nervosi: five vis fibrillarum muscularium, præcipue viscerum abdominalium irritabilis aucta nimis, vividaque cum nimia sensibilitate & nervorum mobilitate.

Causse remotæ sunt vita sedentaria, studia, vigiliæ, evacuationes consuetæ retentæ, aut nimix, venus nimia, animi pathemata frequentia &c.

Symptomata sunt: dolor aut potius gravitas capitis. Dolor in exigua parte verticis, quem clavum hystericum in fœminis appellant, sensuum obnubilatio sæpe repentiniora, ita, ut apoplexia sese jamjam tangendos putent; insignis & peculiaris animi dejectio, repentini terrores, subitanei calores, sudoresque, vertigo, repentina suffocatio cum tumore per modum strumæ protrusa, quem globum hystericum appellant, tinnitus aurium, dentium stupor, palpitatio cordis, pyralismus, tumor hypochondrii sinistri a flatu concluso, subita pectoris oppressio, dolores vagi muscutorum, intercostalium præcipue, at tactum non ferentes. Flatus, borborygmi, tormina, debilitas peculiaris in genibus, & sorundem frigus, pulsus inæqualis omnimodo, vomitus subinde materiæ acidissimæ, vel viridis, dolor renum, & vesicæ, miætus frequens,

quens, subinde paucæ, subinde vero copiosissimæ & crystallinæ urinæ. Sæpe mictus difficilis. Frigus artuum, pedum præcipue; risus & lætitia supra modum, quam tristis statim melancholia excipit. Animus ad iram proclivis admodum. Apoplexia hysterica & convulsiones labiorum, digitorum &c. subitanæ paralyfes brachii, linguæ &c. Morbus hic sæpe per paroxysmos hominem adortur ita, ut concursus complurium hujusmodi symptomatum insultum hypochondriacum efficiat.

Malum hystericum idem est cum hypochondriaco, & falso adscribebatur utero ascendenti, locove moto; uterum licet loco suo manentem, itemque acrimoniam nervos uteri irritantem, lympham, sanguinem, semen corruptum uterum primo, dein & aliquas partes irritare putat *Lancisus*, *Hoffmannus*, *Pitcarnius*, sed *Carolus Piso*, *Willisus*, ac demum *Sydenhamus* utero absoluto ab omni culpa morbum ad nervos, nervorumque principium transulerunt, spirituum ataxia in auxilium vocata *Cl. Tissot* soli sensibilitati & irritabilitati nimix omnes motus hystericos & hypochondriacos adscribit, qui toties oriuntur, quoties vel levissimus stimulus accedit. Itaque mali hystericæ & hypochondriaci causæ præ-

dis-

disponens est *sensibilitas* & *irritabilitas nimia*, de qua ante *Hallerum* & ejus discipulos *solus* *Cl. Gorterus* seorsim & expressis verbis egit.

Cura extra paroxysmum respicere debet.

1) *Causam* irritantem, sæpe excitantem, quæ varia admodum esse solet, unde etiam illa diversitas in curandis hisce morbis oritur. Hinc quoque illa medicorum dissensio, ubi alii e. g. venæ sectionem vetant, alii vero eandem tanquam summe necessariam laudant, commendantque. Hinc quoque est, quod cortex & mars profuerint sæpe, nocuerint tamen non raro; quod sic dicta antihysterica paroxysmos fecerint graviores. Ad sequentia capita curatio omnis reduci potest scilicet 1) ad evacuationem per venæ sectionem in foeminae laute & opipate viventibus, ac plethoricis, ubi vasorum turgor symptomata hysterica excitat.

2) In diathesi inflammatoria, quæ sola in debili alias corpore nervos irritat, præter venæ sectionem juvant omnia ea, quæ phlogosi opposita sunt, diætæ vegetabilis.

3) Perisæpe perficitur sic dictis antihystericis aloë, asa foetida, galbano, castoreo, opopanace, myrrha, camphora, sale succini volatili, spiritus salis ammoniaci, cornu cet-

vi &c. patet hæcce medicamenta tantummodo locum habere, ubi laxior paulo solidorum compages, & mucosa diathesis humorum, morbum producent. Patet simul, quod hæc sic dicta antihysterica in utraque priori causa summo-
pere nocerent.

4) Purgantibus amaris & roborantibus, ubi morbus a pituita præprimis primarum viarum originem trahit.

5) Snt, qui post diuturnos morbos, post multas evacuationes sanguineas, post nimiam feminis deperditionem symptomata hysterica & hypochondriaca patiantur; his fractos spiritus, laxamque solidorum compagem optime restaurat cortex peruvianus, juscula nutritia, & lac; item equitatio, amaricantia omnis generis, aquæ ferratæ, & mars.

6) Ubi omnia nihil profuere, laudat Sydenhamus curam lacteam.

Ex hucusque dictis patet responsio ad sequentes quæstiones.

1) quare methodus Sydenhamiana, cortice & marte curandi &c. tamen non ubique satisfacit, imo sæpe malum auget. Quia scilicet uni tantum morbi hysterici & hypochondriaci speciei a sola laxitate & debilitate oriundæ dicta methodus accomodata est.

2) quare tam pauci inde curantur? quia medicos sæpe piget veram causam expiscari, qua ignorata nihil proficitur, item, quia ob versatilem animum, summamque inconstantiam, quæ horum morborum solemne symptomata est, medicum æger continuo mutat.

3) Quare rusticis & duro victu utentibus morbus hic minus frequens? quia fibræ musculares in his minus sunt irritabiles.

7) Ubi a nimio studio, amore deluso, vigiliis &c. malum ortum est, juvat quies animi, removendo scilicet libros, rusticando, itinerando.

L U E S V E N E R E A.

Morbus, quem modo sumus pertractaturi, definitione caret. Hujus ideam nobis sola multiplicium symptomatum enarratio supeditabit. Cum anno 1494. duce Christophoro Columbo America innotesceret, lues hæc a militibus itineris hujus sociis ex insula St. Dominici ad nos pervenit, jamque per omnes notas mundi plagas vulgata est. Immaniter statim, ut primum innotuit, sævire cepit, novisque identidem symptomatibus ad-

junctis. Ab anno 1610, nullum amplius novum symptoma accessit, nec illico, uti antea, sanguini se communicat, sed persæpe in partibus externis solummodo sedem figit.

Communicatur

- 1) labe hæreditaria,
- 2) tactu, scilicet coitu, lactatione, & suscepto hominis imbuti sudore, inductis infecti vestibus &c.

Sedes mali primaria est in partibus corporis adiposis, mucosis, lymphaticis; verum non æquales ubique radices agit, sic una natura præ alia magis minusve læditur, unus homo præ altero gravius afficitur, pro ratione scilicet *quantitatis* veneni venerei, *qualitatis*, cum id acrius mitiusque esse possit, item pro ratione *temporis* breviori, longiorive, quo corpori inhæret, item pro ratione *temperamenti, sexus, ætatis &c.* Hinc ratio habetur, quare alii inficiantur, alii vero iisdem in circumstantiis immunes maneant. Infantes ob cutis teneritudinem resorptioni aptiorem facile suscipiunt venenum hoc, si e. g. iisdem orbiculis, vasis, cultris, utantur, quibus antea homo infectus usus fuit.

Nullum hucusque remedium prophylacticum inventum est. Qui vicio & carnibus ut plurimum victitant, gravius ab hocce ve-

neno afficiuntur, quam qui diæta vegetabili, & refrigerante utuntur. Quænam veneni venerei natura sit, difficile dictu est. Fuere, qui indolem ejus acidam, alii vero, qui putridam, item alii, qui id in infectis quibusdam consistere autumarunt. Id solummodo per observationes constat, virus hac in parte, cui inhæret, ruborem, calorem, tensionem & dolorem concitare, & ulcera reptantia producere, partem sanguinis lymphaticam coagulare, sedem imprimis in glandulis figere, non esse volatile, nec cum aëre circumferri, ulcera venerea percurata non facile cicatrices relinquire, diu sæpe in corpore latitare, etiam per annos posse, quin sui indicium præbeat; sæpe parentem, infectum licet, sed sine ullo symptomate, morbum nihilominus in uxorem & proles transferre, qui inde gravissime patiuntur; item sub variis variorum morborum larvis latitare, diversissimasque infirmitates mentiri posse, uti sunt cephalæ, lippitudines & ophthalmiæ, cæcitas, auditus deperditus, dolor aurium, ulcera narium, anginæ, aphtæ, raucedo, tussis, dolor lateris, sputum sanguinis, dyspnœa, febris hæctica, dysenteria, ischias, fluor albus, tabes, icterus, quotidiana aut tertiana febris, debilitas in articulationibus, rheumatismus, po-
da-

dagra, convulsio, epilepsia &c. De singulis hisce morbis per observationes constat.

Lues hæc in duo stadia necessario distinguenda debet, scilicet in *luem veneream topicam*, ubi intacta humorum massa solummodo pars quædam externa affecta est, & in *luem radicatum sive confirmatam*, ubi virus sanguini sese jam miscuit, perque corpus vagatur. Hanc inter duo stadia distinctionem probe callere oportet, cum ei diversa utrobique methodus sit superstructa. Cum vero morbus hic tot symptomatibus stipetur, quorum singula tanquam morbi peculiare considerari debent, juvabit omnia hæc symptomata persequendo totius morbi tractationem absolvere. Initium autem facimus a gonorrhœa.

Gonorrhœa alia est *venerea*, alia non *venerea*. *Venerea* vel est *virulenta*, vel non *virulenta*, aut *habitualis*. *Virulenta* est sui generis sive *specificæ*; a veneno scilicet venereo orta in glandulis urethræ. Pro situ glandularum affectarum varii gonorrhœæ gradus statuuntur. Sic si glandula urethræ juxta frenulum sita affecta sit, primus erit gradus. In secundo gradu malum ulterius serpit, glandulas Cowperianas afficit. In tertio gradu prostrata quin & vesiculæ seminales laborant; sed quisunque demum gonorrhœæ gradus ob-

tineat, in plura semper stadia dividi morbus debet. Scilicet in inflammatorium, & secundo in stadium *exarescentiæ*, quod ut rite percipiatur, juvabit symptomata, eorumque explicationem subjungere.

Scilicet ad diem circiter quartum ab infectione oritur in glande titillatio, conspicitur in orificio urethræ ad aliquid saniei tenuis; ipsum vero orificium tumet, [rubet, hiatque; mictus cum sensu puncturarum & caloris, Pus primo tenue, sit viscidum, copiosum; rigor, tensio, erectioque dolorifica penis, qui tamen ob inflammatum contractumque frenulum in rectum extendi nequit; hinc dolorosa admodum penis incurvatio sequitur. Pus vel viride, vel flavum, vel sanguine striatum. Lotium cum ingenti dolore præcipue sub ejus finem mittitur; tandem si perversa curatio accedat, symptomata hæc omnia sedantur, excepto fluxu materiæ, quæ tamen alba, & æquabilis facta, viscida, ductilis est. Sic finito primo stadio secundum incipit. Ratio phænomenorum & symptomatum est, quod virus venereum per vasa absorbentia, præcipue lymphatica assumptum ad glandulas urethræ deponatur, mucoque ibi naturalitea secerni solito inhæreat, & acri suo stimulo glandulam ejusque orificium irriter, unde major humo-
rum

rum omnium ad partes irritatas affluxus, & inflammatio oritur, quæ ab alia quacunque inflammatione per se diversa non est, & ab aliis solummodo per specificum hunc stimulum, materiæ scilicet venereæ, distinguitur. Glandulæ hæ irritatæ inflammatæque rationem mixtus difficilis, ardentisque, erectionum dolorificarum & frequentium suppeditat. Fluxus materiæ non ab erosionem, aut exulcerationem deduci debet, sed a copiosiori stimularum glandularum secretionem. Prævus vero color secretæ materiæ inde est, quod virus venereum eam immutaverit. Exitus hujus inflammationis, si bene tractetur, est *benigna resolutio*, quæ alterum gonorrhœæ stadium, *exarescentia* dictum constituit. Sublata enim inflammationem, stimuloque venereo omni ablato, pergit aliquamdiu materiæ sed albicantis & benignæ fluxus, idque duplici ex rationem, tum quod oscula glandularum secernentium tempore morbi fuerint relaxata, cum etiam, quod major humorum secernendorum affluxus ablato licet stimulo materiæ venereæ, nihilominus aliquamdiu perseverat, secundum legem, quæ in toto reliquo corpore pariter obtinet. Hinc in altero stadio materia effluens venerea non est, nec etiam purulenta, sed est mucus ille naturalis urethram obliniens, nunc vero ex di-

His rationibus copiosius secretus. Contractis glandularum osculis, partibusque denuo roboratis, & fluxu idcirco subsistente, stadium alterum feliciter terminatur.

Contingit subinde, ut morbo non bene tractato, aut accedente licet exquisitissima medela, iis malo graviore, sæpiusque repetito, tempore stadii primi, oscula glandularum erodantur, & demum callosa evadant. Hinc ablata etiam omni materia venerea pergit fluor materiæ tenuis, saniosæ, aquosæ, pellucidæ præcipue post pastum, equitationem, diuturnam ambulationem, saltationem, item post somnum, tempore æstivo calido, post usum diætæ largioris, vinique, cum levi subinde in glande penis punctura, cum mictu subinde difficili, calenteque, oritur tunc gonorrhœa non virulenta, seu habitualis, quæ nonnunquam difficile curatur.

Curatio sequenti ratione perficitur:

1) In stadio inflammatorio stimulus materiæ venereæ inflammationem excitans auferendus frequenti glandis ablutione cum aqua tepida, item frequentissima decocti cujusdam emollientis injectione. Huc servit decoctum althææ, aqua tepida cum syrupo violarum, syrupus de althæa &c. In injectione faciendâ urethra post mali sedem digitis leviter compri-

matur, ut injecta materies ultra quam necesse, progredi non possit, sed denuo resilire debeat, venereum venenum secum auferens. Cavendum tamen, ne ruidius injectio hæc peragatur, sicque inflammatae partes magis adhuc irritentur.

2) Inflammatio præsens topica auferenda est. Hinc methodus antiphlogistica omni modo adhibeatur. Huc ergo facit in corpore plethorico venæ sectio, potus antiphlogistici ex althea, hordeo, emulsionibus &c. subinde lenissimæ alvi subductiones mediante cassia, manna, tamarindis; fustus penis in decocto altheæ, lacte tepido, cataplasmata emollientia. Absit vinum, aromata, equitatio, aliaque graviora corporis exercitia, venus & ideæ venereæ. Victus sit vegetabilis.

In secundo stadio, roborandæ partes sunt, fluxus avertendus & cohibendus. Hinc profunt roborantia, balsamica, ore assumpta, & in penem injecta. Eximiam hic utilitatem præstat rheum sæpius sed parcius datum, cum & avertendo, ac versus alvum determinando, & simul roborando proficit. Myrobolani, rheum tostum, therebinthina, decoctum corticum aut radicum roborantium, aquæ martiales, aqua calcis, balnea penis frigida curam absolvunt. Toto tamen tempore stadii primi

in-

injectiones mercuriales, tanquam verum veneni venerei antidotum, faciendæ sunt. In usu mercurii hic canon observari debet, scilicet, mercurium, quam proxime fieri potest ad locum affectum, applicare debere. Hinc panacea mercurialis in syrupo violarum & aqua rosarum probe soluta injectionem suppeditabit e. g.

R. Aquæ ros.

Syrup. viol. ana. unc. jβ.

Panac. mercurial. dr. β. vel

Mercurii dulc. scrup. j.

M

A tamen in paulo graviore malo consuetius est ipsum mercurium vivum mucilage gummi arabici subactum, dilutumque injicere, cum fere omnia mercurii præparata acrimonia inflammationi inimica non careant. Potest etiam ad glandem litus mercurii fieri. Si vero exacto primo stadio id sequatur, quod sub nomine gonorrhœæ non virulentæ seu habitualis descripta est, ab ulcusculo glandulæ calloso ortum, indicatio erit callum auferre injectionibus acrioribus & modice rodentibus, dein ulcus dempto callo consolidare medicamentis adstringentibus internis injectionibus stypticis, medicamentis balsamicis, aquis martialibus (dictari hic variæ formulæ possunt, cum

tum in hoc, cum in altero gonorrhœæ stadio, utiles.) Juvat hic varios gonorrhœæ curandæ methodos examini subicere.

1) Sunt, qui ad initium purgantia valida, eaque mercurialia suadeant; verum hæc in inflammatione urethræ, quæ gonorrhœam constituit, æque nocent, ac in quacunque alia inflammatione topica, cum motum humorum augeant, & inflammationem ulterius promoveant, virus in sanguinem antea non infectum reducant. Hinc aut nulla purgatio, aut lenissima tantum ex antiphlogisticis præparata exhibeantur, quæ tamen ipsa omittenda erit, si corpus plethoricum aut juvenile fuerit, cum exacerbatus vel a lenissimo purgante antiphlogistico gonorrhœas viderimus.

2) Multi, iique chirurgi potissimum, oborta gonorrhœa injectiones stypticas, saturninas adhibent, inde materia venerea superficiei urethræ infixæ adhibito medicamento styptico effluere prohibetur, & intimiores penis partes subire cogitur, unde tot tamque gravia nonnunquam mala oriri necesse est. Præva hæc methodus viam lvi confirmatæ aperit. Si quis hac methodo tractatus de tumore testium, bubonibus conqueri cœperit, illico emollientissimæ injectiones, balnea penis tepida, potus antiphlogistici emollientesque

præscribantur; quo fluxus male suppressus de-
nuo restitatur.

3) Alia est methodus per diuretica, ea-
que sæpe accerrima, qualia ex cantharidibus
parantur, gonorrhœas curandi; verum non
medici, sed insanientis est hominis, in ure-
thræ inflammatione, mictuque ardente ac sum-
me doloroso ea exhibere, quæ ex sua natura
systema uropoieticum tam graviter inflamman-
do afficiunt.

4) Eo insanix olim quidam processere,
ut nefandæ praxi gonorrhœa laborantibus ma-
nustuprationem suaserint; sed auctus humorum
motus affluxusque ad partes affectas stadium
primum reddit gravius, unde nonnunquam mo-
lesta illa, & difficillime curabilis gonorrhœa
habitualis oritur.

5) Opinio æque prava ac vulgata est eo-
rum, qui coitu cum scæmina non infecta, ea-
que adhuc virgine celebrato, sanandos se fo-
re antuminant. Graves ex insani hac praxi no-
xas ex rationibus supra allatis facile perspici-
mus. Cujuslibet cordati medici erit ægrotos
suos vanitatem hujus opinionis noxiamque tum
sibi ipsi, cum & alteri personæ, quæ ab ipso
luem trahit, inferendam, gravissimis argu-
mentis demonstrare.

6) Patet ratio, quare gonorrhœa laborantes falaciores tunc temporis sint, & subinde maxime dolorosam satyriasin experiantur. Mens quieta, omnibusque venereis ideis vacua, multum ad celeriolem curationem affert.

Gonorrhœa scœminarum peculiarem quandam animadversionem meretur. Post aliquot ab infectione dies sentitur pruritus in pudendis, madorque, accedit inflammatio, tumor, calor, dolorque. Ardor urinæ minor quam in viris; pus flavum, virideque, raro tamen sanguineum. Sedes morbi æque in glandulis urethræ, magis tamen adhuc in glandulis vaginæ est. Facilius morbum tolerant scœminæ, quam viri, tum quod glandulæ vaginæ sæpius, quam urethræ afficiantur, unde, cum urina affectas vaginæ glandulas non præterlabatur, cumque præterea purulentæ materiæ facilior pateat exitus, minor universim dolor. At tamen cum intra vaginæ plicas nihilominus materia subinde restitet, plerumque difficilior curatu est.

Difficilis admodum gonorrhœæ muliebris diagnosi est a fluore albo. Nam & fluor albus subinde diversicolor, & acris evadit. Fuere, qui fluorem album tunc esse venereum statuerunt, si is non intermedio solum inter menses tempore, sed una simul cum mensibus fluat.

fluat. Verum tamen infidum id signum esse, in nosocomio practico semel vidimus. Alii ulcera pudendorum infallibile signum diagnosticum floris venerei existimant: at acris fluor, etsi nequaquam venereus, sæpe labia pudendorum arrodit. Certiorem diagnosin ex eo hauriendam existimo, si mulier antea fluore albo non laborarit, sique fluor, ut primum sese ostendit, statim acris esse incipit, urinæ ardore, pravoque materiæ colore stipatur. Fluor enim albus non venereus sensim incipit, mitis est longo sat tempore, nulloque alio graviore symptomate committante. Sæpe præcedit menstruorum aliqua anomalia: tandem si diu duraverit admodum, sensim, & tantum per intervalla acris esse incipit, ita tamen, ut urina fere semper absque incommodo mitti possit. Præterea in fluore albo non venereo color materiæ diu albicans est, & sæpe, licet summe acris evaserit, colorem hunc non mutat. Contra in fluore venereo materia ut primum sese ostendit, pravo colore prædita est.

De fluxu seminis non venereo notanda sunt sequentia. Sunt, qui in depositione alvi paulo durioris adhibito ad exprimendas feces nisi semen amittunt, ob compressas scilicet eadem vi vesiculas seminales. Prodest his

alvum mollire. Præterea debiles, reconva-
lescentes ex longo morbo, venere exhausti,
eam sphincteri vesicularum feminalium debi-
litate, laxitatem inducunt, ut lecti tepore
excitatus major ad lumbos humorum affluxus
pollutiones nocturnas, maxime debilitantes
faciat. Qui aut masturbatione, aut nimia
venere nimiam sibi partium irritabilitatem,
humorisque prolifici tenuitatem acrimoniam-
que contraxere, quive præterea mentem ideis
venereis innutritam habent, multiplices intra
se causas fovent, quæ nimiam feminis per
pollutiones nocturnas deperditionem, virium
sanitatisque jacturam inducunt. Roborantia,
cortex & lac, aquæ ferratæ, moderatum cor-
poris exercitium, rusticatio, mens aliis ideis
occupata multum possunt. Egregios in juve-
nibus pollutione nocturna laborantibus effe-
ctus experimur ab emulsione camphorata,
circa vesperam sumpta. Juvat itidem in ta-
li casu durioribus stragulis, seta equina sar-
ctis, incumbere, tegumentis plumis repleta re-
move, cœna uti vegetabili, sineque vino;
vesperi corpus non nimis motu exercere, nam
aut diurna vesperi ambulatio, aut equita-
tio vectioque in curru, pollutioni facile an-
sam præbet. Juvat præterea corium mollius
per noctem lumbis subdere. Fuere, qui ut
pri-

ut primam erectionem in somno senserunt, expergefacti e lecto exsilierunt, cum vesperi cubitum eunte, id se facturos, sibi proposuerunt.

Si inflammatio urethræ de qua paulo ante, egimus, ulterius serpat, & ob partium vicinitatem *vasa deferentia*, *totum funiculum spermaticum*, *epididymidem*, & demum *test. m.* ipsum corripit, tumor testium venereos orietur.

Major veneni venerei qualitas ejusque acrior indoles, diathesis in agrato inflammatoria gonorrhœa tempore stadii primi scilicet inflammatorii, male curata e. g. per balsamica, adstringentia interne sumpta & in penem injecta. Repetitus tempore gonorrhœæ coitus, diæta calefaciens facile testiculi tumorem producunt.

Tumor hic inflammatorius vel benigne resolvitur, id quod redeunte denuo gonorrhœa ut plurimum fit, vel in suppurationem, vel gangrænam, vel scirrhum abit.

Hinc nova divisio oritur scilicet

- 1) testiculi venerei inflammati,
- 2) suppurantis,
- 3) gangrænosi,
- 4) scirrhosi,

vel sunt *morbis mere topicus*, de quo in præsentiarum agimus, vel *symptoma luis confirmatæ*.

Si sit malum mere topicum *testiculus inflammatus*, curatur methodo omnimodo anti-phlogistica, scilicet venæ sectione, fomentis, cataplasmatibus, *adhibito suspensorio*, diæta tenuissima, copioso potu emolliente. Præterea externe adplicetur unguentum ex mercurio vivo, gummi arabico subacto & unguento de althea. Absint purgantia, nisi forte in leviori inflammatione, ubi lenissimi ex tamarindis & cassia quadrare possunt. Aliqui malo sane consilio vomitum per turpethum minerale concitandum suadent.

Testiculus suppurans curari debet, uti quæcunque alia alibi excitata suppuratio, hoc solo discrimine observato, quod unguentis & emplastris in suppurationibus solitis semper antidoton veneni venerei, scilicet mercurius jungi debeat.

In gangræna testiculi incipiente cortex & camphora interne externeque adplicata, in graviore vero extirpatio profunt.

Testiculus venereus scirrhusus sæpissime sanatur emplastro de cicuta addito mercurio. Item emplastrum de ranis cum mercurio, unguento quod ex gummi ammoniaco, aceto squillitico soluto & ex mercurio vivo

terebinthina subactō paretur. Testiculus can-
crosus extirpari debet.

Tumor glandularum inguinalium a sus-
cepto veneno venereo oriundus *bubo venereus*
a ppellatur. Bubo hic vel est *malum mere to-
picum*, sanguine scilicet non infarcto, vel est
symptoma luis confirmatæ.

Diagnos̄is inter malum mere *locale* & in-
ter *symptomaticum* paulo difficilior, nihilomi-
nus bubonem in lue confirmata alia simul luis
confirmatæ symptomata, aut præcedunt, aut
concomitantur; sæpius oriuntur absque nova
occasione data, facileque disparent, brevi ta-
men de novo redituri. Bubo sanguine non
infecto ortus, & mere localis, simplicem go-
norrhœam aut cancrum sibi junctum habet.

Alia necessaria divisio est, in *inflamma-
torium*, *suppuratorium*, & *scirrhosum*. In bu-
bone inflammato semper benigna resolutio ten-
tanda est. Sunt qui sibi ab hac methodo ex
ea ratione timeant, quod, uti illi asserunt,
venenum venereum in massam humorum ur-
geatur, & luem dein confirmatam producat.
Verum cum in resolutione bubonis inflamma-
ti præter emollientia resolventiaque medica-
menta semper simul mercurialia jungi debeant,
inanis a lue confirmata metus erit. Præterea
bubo etiam ad suppurationem productus æquæ
viam

viam ad luem confirmatam sternere potest, ob
 pus bubonis venereum identidem resorptum,
 nisi mercurialibus obviam eatur. Bubo ergo
 inflammatus eandem exposcit medendi ratio-
 nem, quam in testiculo venereo inflammato
 recensuimus. Eadem quoque, quæ ibi de *sup-
 purante*, itemque de *scirrhoso* testiculo dicta
 sunt, facillime ad bubonem tam suppurantem
 quam scirrhosum transferri possunt. Hoc ad-
 huc observo, scilicet gonorrhœam curatio fa-
 ciliorem esse ex eo, quod veneno venereo
 exitus pateat, frequentesque & admodum sa-
 lubres affectæ partis ablutiones fieri queant.
 Difficilior curatio testiculi venerei est, attam-
 en sæpissime in gonorrhœam transit, facile
 postmodum curandam. Cum autem in bubone
 exitus materiæ venereæ tam facile parari ne-
 queat, hinc frequenter, in recte tractetur,
 in luem abit confirmatam, hæcque ratio est,
 cur magis hic quam in gonorrhœa aut testi-
 culo venereo, mercurialibus externe adhibi-
 tis, quin & interne samendis opus sit.

Ulcera glandis venerea, sive cancri ve-
 nereï, fiunt a materia venerea, quæ vel glan-
 dulas penis sebaceas obstruit, inflammatque,
 vel vascula ejusdem arodit, præcipue si inter
 præputium & glandem diu restitet, neque sæ-
 pius abluatur. Tale ulcus incipit cum macula

la rubra, quæ in papulam miliarem, calentem & rubentem elevatur. Tandem albescit ejus apex, & suppuratur. Pus si linteolo excipiat aut indusio, semper flavescit. Ulcera inde nata plerumque exigua sunt, circularia, limbo læte roseo cum substantia interna albicante & lardacea: subinde limbus albicans & callosus est, intus vero substantia profunde rubra. Cancri hi venerei sunt pariter morbus mere localis, sanguine scilicet non infecto, vel sunt symptoma luis confirmatæ; in hoc altero casu sæpius absque nova causa repente prodeunt, & cito iterum disparent, idque sæpius alternatim. Subphlogosis in hisce ulcusculis prædominatur; cura potissimum antiphlogistica esse debet. Frequens balneum penis ex aqua tepida, decocto emolliente; lacte tepido &c. & crebra purulentæ materiæ absterfio inter palmaria remedia censentur. Mercurius vivus mucilage gummi arabici subactus ad locum affectum applicetur. Si vero magna ulceris impuritas potius quam phlogosis adsit, si substantia lardacea, marginesque callosi consolidationem impediunt, juvabit eadem unguentis depurantibus digestivis, addito pariter Mercurio tentare. Eadem curandi ratio obtinet in omnibus ulceribus venereis, ubicunque loo-
 ritis,

fitis, quæ tamen ab aliis ulcerum speciebus exacte distingui debent, præprimis ab *ulcere vere carioso*, & ab *ulcere scorbutico*, cum hæc a minus expertis nonnunquam pro venereis habeantur, & vice versa. Igitur descriptioni ulcerum venereorum superius datæ subjungemus eam, quæ nobis ulcerum vere cancroforum aut & scorbuticorum ideam suppeditabit.

Ulcera ergo cancrofa duplicis speciei sunt, vel enim habent labia retorrída, duraque & subjectas carnes depascuntur, totum ulcus, uti & margines prementi digito non cedunt, plerumque rotunda sunt, profunde, rubra cum margine paulo pallidius rubente, & cute sæpe non suppurante contacta.

Altera vero species ulcerum cancroforum fungosa est, excrescens, luxurians, ad contactum non mollis, sed dura, minus tamen quam prima species, margine notabili carent. Color profunde ruber, & scabrities, pus flavum, ichorosum, saniosum, mollities marginum, ipsiusque ulceris, materia lardacea, albicans in illius medio hærens, vel & marginis albi, ulcera venerea satis distingunt a cancrofis. Ulcera vero scorbutica limbos habent livescentes, inspersis punctulis albicantibus, mollesque ac fungosi. In medio ulce-

ris

ris caro luxurians colore hepatis vitulini eminet, quo insperfo alumine usto facile tollitur. Alia insuper scorbuti signa facile diagnofin præbent. Si ulceri impuro cum substantia lardacea inspergatur pauxillum mercurii dulcis, id facile depurabitur, fi venereum fuerit; fecus vero, fi ad aliam ulcerum speciem pertineat.

Quemadmodum glandulæ urethræ, testes, glandulæque inguinales inflammantur, sic etiam ipsa glans, & quod illas cingit, præputium, totusque subinde penis vitium trahit, inflammaturque. Inde omnes inflammationis fequelæ oriri poffunt.

Prima tumorum iterum divifio erit

- 1) in *inflammationem fanguineam*,
- 2) in *lymphaticam*.

Unde tumor aut simpliciter *inflammatorius*, aut *ædematofus ædemate calido*. Si præputium ante glandem inflammatum retrahi nequeat, *phymofis* malum audit; fi vero idem retractum inflammatur constringaturque, fimulque glandem prominentem strangulet, *paraphymofis* appellant. Cum hæc inflammatio in gangrænam, itemque subinde in glandularum glandis & præputii fcirrhos abire foleat, alia in medendo perutilis diftinctio habetur,

in

in tumorem scilicet *gangrenosum*, vel *scirrhosum*.

Cura pro varia tumorum statu varia est, quamdiu inflammatio, five sanguinea, five lymphatica adfuerit, quam ex dolore, calore, febre, colore aut rubro, aut albescente nitidoque, & tumore cognoscimus, methodus antiphlogistica adhiberi debet. Hinc venæ sectiones, balnea penis tepida in lacte, injectiones emollientes &c. indicantur. In phymosi danda opera est, ut materia inter glandem & præputium resistans eluatur, mediante syringe; scarificationes penis, vel præputii insignem & citam opem ferunt. Cavendum sum opere a validis purgantibus, a repercutientibus topicis quia inflammatio adest. Secuta est gangræna aliquoties ab adhibita aqua calicis & aceto lythargirii: et si id fomentum utile admodum sit, ubi gangræna jam adest, aut ubi discussa phlogosi partium laxitas superest, quo in casu & cortex & camphora indicantur. In tumore scirrroso glandis aut præputii eadem valebunt, quæ in scirrroso testiculo laudata sunt. Interim semper addi mercurius debet.

Tubercula oriuntur a vasis vel glandulis viru venereo obstructis. Fiunt hæc vel ulcere venereo prægresso, vel etiam non prægresso.

gresso. Varia hisce tuberculis nomina indita sunt pro diversa, quam referunt, figura aut magnitudine. Sic vocantur *phymata*, *chordeæ*, *povi*, *verruca*, *condylomata*, *cristæ*, *morra*, *fici* vel *marasca*. Fissuræ in fulcis ortæ & pus fundentes *Rhagades* appellantur. Loca his tuberculis obideri solita, sunt penis, vulva, anus, mammæ. Mala hæc ad scirrhum pertinent venereum, quæ tandem in pessimum cancrum subinde abeunt.

Cura absolvitur

- 1) vel solventibus internis externisque
- 2) extirpatione.

Rhagades curantur emollientibus, detergentibus, cicatrizantibus, additis ubique mercurialibus.

Lues venerea confirmata.

Luem veneream definitione carere, supra dictum est.

Distinctio luis confirmatæ petitur

- 1) a partibus peculiariter affectis,
- 2) vel a morbis cum illa complicatis.

Hinc habetur *hemisrania venerea*, *ophthalmia venerea*, *angina venerea*, *scrophulæ venereæ*, prout venenum has præ illis partes

magis affectat, frequenter conjungitur cum scorbuto, pthifi.

Sedes primaria, in quam virus hoc præcipue residere amat, est quæcunque glandularis pars, mucus, lympha, adeps.

Causse remotæ sunt ea omnia, quæ materiam veneream corporis nostri partibus tenuioribus quasve cuticula solum obtegit, affricat, unde resorpta massæ humorum communicator. Gonorrhœa retropressa, bubones absque mercurio curati, lactatio infantis infecti per nutricem non infectam, vel infantis non infecti per nutricem infectam.

Alia species luis confirmatæ potest vocari *aperta* alia *larvata*. Utraque est subinde vel *simpliciter talis*, vel solum *dispositio venerea*, quam e. g. in plerisque infantibus aut rhachitide, aut tinea laborantibus observamus.

Signa & symptomata ejus in cumulum conjecta modo dabimus ut ea eo facilius in iis, quos proprii morbi natura latet, præcipue vero ut illa in nutricibus atque in infantibus detegi possit. Dein de lue venerea larvata, quæ sub specie aliorum morborum medico imponit, ac tandem de dispositione solum venerea agemus. Sequentur methodi fere omnes

nes hucusque usitatae, quarum singulas examinabimus.

Symptomata ergo luis universae sunt, bubones, testes venerei, ulcuscula per se absque coitu saepe redeuntia & disparentia tubercula penis, ani, mammarum. Ulcera faucium nariumque lardaceam intus materiam continentia, aut cum margine albo, calloso; rancedo, halitus foetens, narium ossa erosa, collapsa. Ophthalmia pertinax, maculae cutis latae, rotundae, siccae, flavescentes, squamosae, purpureae, herpeticae, circa frontem vero praecipue; & radices pilorum, pustulae, defluvium capillorum. In volis manuum, plantis pedum, circa anum rhagades sive fissurae, pus flavum, viride secernentes. Glandularum colli; subaxillarium, inguinalium, aliarumque tumores, quos scrophulas, bubones, nodos, ganglia, tophosque dicunt. In ossibus tumores sive exostoses dolentes, durae, molles, suppurantes, cariosae. Capita ossium tumida, ossa fragilia, mollia, flexilia. Omnia oculorum, aurium, affecti cerebri, pulmonum, in foeminis mammarum, & uteri mala; vixque ullum cujuscunque morbi symptoma est, quod non subinde luem veneream comitatur.

Diagnosim difficillime formatur, partim ob hanc ipsam numerosam symptomatum va-

rietatem, partim vero ob male sanam ægri dissimulationem, vel ipsius subinde ignorantiam.

Signa diagnostica certa sunt sequentia :

1) Quando quis alios lue venerea manifeste inficit.

2) Quando ulcera superius descripta in locis illis oriuntur absque coitu novo, quas luem præprimis affectare diximus.

3) Descriptæ superius cutaneæ maculæ, exostoses absque fractura aut ictu externo, ossium fragilitas & flexibilitas; reliqua signa admodum dubia sunt.

Diagnosin ergo ex collectione omnium fere, aut potissimum symptomatum aliorumque signorum sequenti ratione institui debet.

1) Inquirendum, quibus moribus, confortio & habitatione æger usus fuerit antea.

2) Color faciei ex pallido flavescens, virescens, aut chloroticus, oculi cavi cum margine livescente tumenteque, macies, frequentes catarrhi, coryzæ, anginæ, vox per nasum formata, rauco absque manifesta causa, difficilis deglutitio, sputatio frequens, sputum ichorosum, anima fœtens; deglutitorum per nares rejectio, aut se deglutita cum tussi revomantur, ulcera faucium lardacea, serpentina, artuum difficilis motus, & deslu-
vium

vium capillorum, in reliquo etiam corpore existentium pilorum.

3) Somnus noctu paucus; dolores nocturni capitis, dorsi, artuum, præcipue tibiarum, qui per diem disparent, noctu vero in lecto aut cubiculo calido valide affligunt, in loco autem frigido, lecto, dum mites admodum sunt.

4) Tumor glandularum subaxillarium, parotidum, colli, inguinalium, exostoses calvariarum, brachiorum, tibiarum, ulcuscula herpetica, humida, sicca, squamosa, in fronte & juxta radices capillorum in collo & pectore maculae flavæ, rosæ. Ulcera in quacunque parte serpentina cum substantia in medio caseosa aut lardacea. Fissuræ in volis manuum, plantis pedum & circa anum.

5) Circa pudenda & anum tubercula varias formas exhibentia, superius descripta, item cancri veneri, &c.

Ex his simul collectis comparatisque diagnosin sæpe formare medicus potest. Notandum, eos, quibus per sputa, aut etiam ex ulceribus multum puris effluit, a doloribus nocturnis aut omnia immunes esse, aut saltem mitius haberi. Difficilior adhuc diagnosi non raro est in infantibus infectis. Suspicionem movent aphthosa, albicantia, lardacea ulcus-

cu-

cula in ore, præcipue in tonsillis, uvula, velo pendulo, faucibusque, quæ sæpius disparent & denuo redeunt. Ulcera scorbutica primo omnium gingivas afficiunt, item tinea pertinax. Halitus fœtens, serophulæ, macies, inquietas per noctem. Propagatio contagii ab infante in nutricem, cujus papillæ rubent, tument, efflorescunt, & ulcuscula remediis supra descriptis tentantur. Judicium medici magis firmabit cognitus parentum olim ex lue curatorum status.

Prognosis melior est in malo recenti, ætate adulta, in fœmina, si modo menstrua fluant, in statu sanguinis non inflammatorio, in hominibus cetera sanis. Si partes corporis nobiliores minus affectæ sint, si nulla interna crani aut exostosis aut caries, si pulmones tuberculi, & vomica, uterus & mamma cancro, ossium medulla putredine nondum affecta sit.

Cura luis venereæ duplex est vel cum mercurio vel sine mercurio. Qui sine mercurio morbum hunc aggrediuntur, præscribuntur ea, quæ vi solvente, attenuante, sudoriferaque gaudent, ut decoctum Musitani vel Sattellæ ex radice chinæ, sassaparilla, ligno guajaco, santalo rubro, antimonio crudo in peritio ligato. Decocto huic subinde aliquid laetitidis

ctis addunt, prout scilicet res ægri postula-
 verit. Sunt qui decoctum bardanæ, taraxaci,
 eichorei, fonchi, senecionis &c. adhibeant,
 cum regimine calido sudoresque movente. Po-
 loni sese ad caput usque fimo immergunt per
 duos tresve septimanas assumptis interea so-
 lis jusculis calidis. Alii in machina sudato-
 ria, alii in fornacem antea modice calefactum,
 item in cubiculo calefacto sudores proliciunt.
 Methodus hæc *sudorifera* dicta nequaquam sa-
 tisfacit; nam primo etsi leviolem luis gradum,
 ubi venenum mobile adhuc est, & in sanguine
 oberrat, item ubi solummodo in vasculis cu-
 taneis hæret, subinde forte curet, tamen de
 integra sanitate plena securitas non est. Ple-
 rumque malum solummodo palliatur, quod diu
 delitescens tandem ex improviseo denno re-
 erudescit. Hinc forte est, quod parentis hæc
 methodo curati proles plerumque rhachiti-
 cos edant. Quamvis hæc cura inter natos ame-
 ricanos, ubi levior longe mitisque lues est,
 sufficere possit. Fors post aliqua secula, cum
 progressu temporis benignior hic morbus vi-
 deatur, secutiorem, quam modo opem in his-
 ce decoctis posteris reperient.

2) Corpora rara, & facile perspirabilia
 minus quidem incommodi sentiunt, verum
 densa, stricta summopere læduntur. Virus

venereum arctius impingitur. Macri exhaustique magis adhuc debilitantur. Phlogistico sanguinis statu laborantes in gravissimas & perniciosas febres inflammatorias incidunt.

Alia methodus nuperrime inventa est suis curandæ per conium maculatum. Verum solvente & diaphoresin movente vi solummodo agere videtur hocce medicamentum, ut adeo ad morbum venereum paulo magis radicatum vix sufficere videatur; nihilominus ubi scrophulæ venereæ sunt, id omnino heroicum erit medicamentum, si cum antidoto mercuriali junctum propinetur, cum cicuta solventissimum in tumoribus glandularum remedium scrophulis medeatur, mercurio interim virus venereum dominante. Præterea contingit nonnunquam ut perdomito licet fomite venereo indurationes glandularum tempore morbi erosæ persistant (Mercurius, etsi lue certo curet, non tamen semper alios morbos a lue ortos sanat), hoc in casu cicuta omnium erit indicatissima. Longa annorum plurimorum experientia medicos docuit, unicum certum & infallibile auxilium in usu mercurii inveniri. Id virtute quadam specifica operari ex multis videtur. Sævissimam arthritidem veneream non intra paucos solum dies, sed intra aliquot tantummodo horas tollitur. Ulcera vene-
rea

rea cum vel sine offium carie absque aliorum remedium usu, solus mercurius curat.

Jacobus Berengarius Carpenlis Bononiæ chirurgiæ professor anno 1526 incepit contra herpetem veneream & efflorescentias cutis venereas unguento mercuriali uti, quo ipsum morbum principalem simul curari non observavit. Attamen jam ante Berengarium anno 1516. *Joannes de Vego* Pontificis Julii secundi chirurgus dissertationem edidit de usu unguenti mercurialis, quo ille ægros suos inungere solebat, luem veneream inter morbos mere cutaneos referret.

Ulus *mercurii* vel *externus* est, vel *internus*.

Externe adhibetur

- 1) per inunctionem, &
- 2) per fumigationem.

Interne vero datur

1) *ipse mercurius vivus* subactus per modum electuarii, pilularum &c. vel methodo Plenckiana.

Propinantur varia *mercurii* præparata, uti *panacea alba*, sive *aquila alba* ab aliquibus dicta *panacea cinnabarina*, *mercurius dulcis*, *mercurius sublimatus corrosivus* isque vel in pilulis, vel methodo Swieteniana. Verum quacunque ratione *mercurius* exhibeatur,

Stoll Praelect. T. II. Z sem-

semper duplici modo id fieri potest, scilicet vel *cum salivatione*, vel *absque illa*. Methodus cum salivatione diu admodum usitata merito a plerisque modernis abrogatur.

Nam. 1) multa secum incommoda conjuncta habet

2) periculosa est admodum,

3) est insufficiens,

4) non in omnibus ægrotis adhiberi potest,

5) lues venerea salivatione, tanquam crisi opus non habet,

6) hac methodo facile carere possumus.

Ad 1) sic tumorem faucium, ulcera oris, febrem sæpe validam, somni defectum ob continuum salivæ affluxum, dentium vacillationem, & sæpe jacturam.

ad 2) Febris valida, diarrhœa vix sistenda, dysenteria, hæmoptoe. Maxillæ inferioris immobilitas, linguæ antea exulceratæ ad gingivas adcretio.

ad 3) Post repetitas etiam salivationes malum recruduit aliquoties, uti per observationes constat. Nam mercurius sat cito ex corpore per vias salivæ abit, antequam vim suam plenariam exercere in corpore possit.

ad 4) Gravidæ enim, infantes, debilitati ex quocunque morbo prægresso, laborantes

tes, pectore debili, epilepsiæ, convulsionibus, spasmis, hysteriæ obnoxii; hysteriæ, seniculi &c. & qui gravibus narium fauciumque ulceribus jam antea laborarunt, hanc certe evacuationem præferre valent.

ad 5) Nam eadem salivatio iisdem stipata symptomatibus æque oritur in homine non venereo, si nimia mercurii quantitas ipsi propinetur.

ad 6) *Cl. Chicoyneau*, Montpellienfis anno 1718. absque salivatione luem perfecte sanavit. Ejus methodum a *Cl. Haguenot* correctâ Galli modo ut plurimum utuntur.

Ut mercurius feliciter adhibeatur sequentia sunt notanda, scilicet

1) Tantum mercurii ingerendum est, quantum requiritur ad enervandam penitus veneni vim.

2) Opera danda est, ut mercurius per omnia, etiam per minima vascula penetret.

3) Ut cum tota sanguinis, reliquorumque humorum massa penitissime commisceatur, idque non una solum vice, sed frequenter.

4) Hinc mercurius aliquo tempore in corpore remanere debet. Igitur

5) si additis vel purgantibus vel sudoriferis, vel diureticis, vel sibi relictus, sola

salivatione ex corpore abigatur, metus semper est, ne quid luis remaneat.

6) Facile ergo colligitur quid sit statuendum de methodo illorum, qui sub usu mercurii potus sudoriferos assumant, aut addita camphora, aut adjecto kermete minerali mercurium ad superficiem corporis abligant, eoque motis sudoribus ex corpore eliminant.

Interim autem dantur morbi, ubi salivatio prodest, aut ubi mercurius cum medicamentis supra recensitis exhibitus omnem paginam absolvet.

7) In curanda lue attendendum ad morbos cum illa complicatos, aut ad prædominantem dispositionem ægroti, cum medicamenta ab hisce complicatis morbis aut dispositione prædominante indicata mercurio jungi debent, antequam curæ ipsius initium debita corporis præparatio præmitti debet. Scilicet massa humorum attenuanda est, vasa pervia reddenda sunt, fibræque forte nimium tensæ relaxandæ. Hinc venæ sectio exordium faciat, dein sequatur lenis purgans. Potus sit ex sero lactis, vel hydrogala, decoctum hordei cum quarta aut quinta parte lactis, vel decoctum graminis, taraxaci, scorzoner, victus sit vegetabilis, carnes pauca, teneræque. Absit vinum, omniaque spirituosæ.

xima post assumptum purgans balneo tepido mane ac vesperi sut saltem semel per diem ægrotus infideat: idque per 6 aut 8 dies continuet. Verum hujus præparationis modus potissime a reliqua corporis conditione dependet; si æger sit admodum debilis, si morbi ferocia, ulceraque aut ossium caries citam opem postulent, per unum solummodo alterumve diem præparari corpus debet. Dein inunctio mercurialis statim adhibeatur, ita tamen, ut ea cum usu balneorum tepidorum alternet, donec vis morbi parumper repressa sit. Impetratis hisce morbi induciis, omissoque dein usu unguenti mercurialis denuo consueta corporis præparatio inchoanda absolvendaque est, qua finita inunctiones denuo continuantur. Sub usu mercurii æger ab acidis, salitis, pinguibus, durioribus cibus, vino & spirituosis. Conveniunt, vegetabilia & lacticia, debilioribus vero etiam carnes teneræ, assæ. Potus supra descripta largius assumantur. Hisce præmissis paretur unguentum sequens:

R. Mercurii vivi depuratissimi unc. iij
 Therebinth. q. s. ut exactissime subigatur, dein sensim adde
 Axungie porcine unc. vj.
 Misce per aliquot horas terendo.

De

De hoc unguento omni quarto die dr. j. dr. jβ. aut dr. ij. inungatur, ita, ut initium ducatur ab artubus inferioribus, donec tandem postremæ inunctiones ad ipsa usque brachia perveniant, inunctione penes fornacem, aut carbones accensos peracta, æger per horam unam alteram lectum petat. Quod si tumor faucium, pruritus & dolor gingivarum sequeretur, differri eousque inunctio deberet, donec hæc symptomata denuo evanescent. Toto curationis tempore uncia septem, octo, novem unguenti mercurialis absumuntur, id, quod tamen pro diversa mali vi, & ægri dispositione variat. Quod si ommissa licet inunctione nihilominus salivatio persistat, leni purgante mercurius ad intestina, aut balneo aquæ tepido ad corporis superficiem determinari debet. Hac ratione pergendum eousque, donec omnia symptomata penitus evanuerint, interim tamen quemadmodum febris intermittens denuo redit, si usus corticis post ultimum paroxysmum non adhuc aliquo saltem tempore continuetur, ita etiam virus venereum, ni paulo diutius protrahatur inunctio, etsi nulli amplius morbi phænomena adpareant, denuo ut plurimum recrudescit.

Pro cura confirmatoria aër campestris & rusticatio & diæta bona, inque subjectis debilioribus cortex peruvianus suadentur. Ceterum in cura luis venereæ sequentia adhuc notanda sunt.

1) In cura per inunctionem instituta perspirationis habenda ratio, nec retropressa ad intestina ruat, & diarrhœam excitet.

2) Numerus inunctionum varius est, ascendit plerumque ad 30, etiam ad 40, 50 & ultra.

3) Nimiam post morbum virium jacturam præter superius dicta restitunt lac asininum, caprinum, humanum, aquæ spadaneæ aut stœcknizenfes vel solæ vel cum lacte, vel & cortice peruviano, item limatura ferri.

4) Qui nimium debiles jam ante curam sunt, balneis atque tepidis aut abstinere debent, aut parce iis uti.

5) Venerei admodum exhausti, quibus ipsa inunctio non satis tuto adhiberi potuit, curati sunt lacte humano sceminæ robustæ, sanæque, cui unguentum mercuriale inunctum fuit. Hac ratione aut penitus percurantur, aut saltem eousque vires suas recuperant, ut inunctionem mercurialem facile, perferant. Lac capræ unguento mercuriali illitæ ejusmo-

si ægros nimium debilitatos aliquoties curavit.

6) Hujusmodi ægri solis exhalationibus mercurialibus, si una cum aliis mercurio inunctis in uno cubiculo conversarentur, eo usque sunt restituti, ut postmodum ipsam inunctionem perferre, & hac ratione curam absolvere potuerint.

7) Inunctio mercurialis ideo præferenda videtur illi methodo, quæ mercurium dulcem aut panaceam mercurislem per os sumendam propinat, quia, per inunctionem plus mercurii in corpus ingeritur, & secundo quia certior medicus est, quod medicamentum vasa corporis penetrarit, cum cetera, quacunque alia mercurii præparatio ob suam acrimoniam tanta quantitate assumi nequeat, aut assumpta mucositate intestinali involvatur, neque ita certe corpus penetrat. Mercurius vivus omni prorsus acrimonia caret, nec ventriculo, aut intestinis, nec crudis adeo ulcerum carnibus ullo modo infestus accidit.

8) Inanis contra inunctionem mercurialem objectio est illorum, qui asserunt, globulos mercuriales in cavitatibus ossium fuisse reperi-
 pertos. Facile enim fieri potest, ut in hodierna hominis paulo antea inunctionem mercurialem passi sublato per mortem humorum
 cir-

circulo, & cessante vi vitæ, residuus adhuc in corpore mercurius in morte & post eandem, vi propriæ gravitatis in loco quodam debiliore sese in globulos denuo colligat; quod tamen durante in vita humorum motu nequam fieri poterat. Præterea contingere potest, ut inexpertus medendi magister plus mercurii & nimium properanter in corpus debile ingeret, unde ruptis tenuioribus vasculis mercurius in globulos colligitur.

9) Sedulo attendendum est, an parciore mercurii dosi morbus auscultet, id enim si sit, cave a largiori ejusdem quantitate. Nam inde sequitur vertigo, febris, artuum tremor &c. Hæc si acciderint, cura in eo versari debet, ut superflua mercurii quantitas, aut dato leni sudorifero, aut purgante ex corpore abigatur. Si peracta curatione hæc incommoda a resistente nimia mercurii quantitate oriunda reconvalescentem affligant, præter roborantia superius laudata vis quoque electrica, commendatur, quæ excitato humorum majori motu, aucta diaphoresi, fibris muscularibus torpidioribus stimulatis, mercuriales reliquias expellit.

10) In malo graviore mercuriale unguentum paratur ex una parte axungie & dupla mercurii.

11) Si ægrotus medicamenta mercurialia ante inunctionem assumpsit, contingit, ut post primam statim inunctionem salivatio oriatur. Juvat hoc nosse, ne exiguæ huic unguenti mercurialis dosi hic effectus adscribatur.

12) Multum disputatur, utrum [evacuatio aliqua tendanda sit; verum plerique afferunt, quo longior mercurii in corpore mora sit, eo securiorem esse curationem; præterea plerique curantur absque manifesta evacuatione. Multi in cura luis præparata chemica mercurii præferunt, verum ut videtur, non satis apte. Constat enim, quod mercurius solummodo qua mercurius juvat, ut adeo illi a chemica præparatione nil boni accedat, quin imo ob adjunctam acrimoniam parcissime propinari debet, unde, plerumque debita ejusdem quantitas, quæ luis domendæ apta est, nequaquam ingeratur, & malum tantummodo palliatur. Præterea materies acris, & caustica mercurialis præparatione adhærens ut plurimum summe noxia est, iis præcipue, qui debili pectore, ventriculo, & nervis delicatioribus præditi sunt. Hæc est ratio, quare ea methodus, quæ mercurium sublimatum sive in pilulis, sive in spiritu vini exhibet, minime probanda videatur.

Secunda hæc methodus, uti Cl. *Gmelin* refert, apud Tartaros ab immemorabili tempore usitata fuit, quam dein Ill. *van Swieten* etiam nobis commendavit. Remedium hoc externe ad dissolvendas tophos feliciter adhibetur. Præterea methodus hæc tussiculosis sanguisptis, inflammatis, hysteris, hypochondriacis minime convenit. Modus autem exhibendi sequens est:

R. Mercurii sublimati corrosiv. in pulv.
trit. gr. xxiv.

Spiritus frument. libr. jv.

Digere subinde, agitando, donec mercurius solutus fuerit. D. ad lagenam vitream. Sumat mane & vesperi unc. β sive cochlear. ordin. in vasculo coffeano decocti, superbibendo libr. j, decocti hordei cum quarta parte lactis, vel decocti lignorum cum lacte, vel decocti graminis, taraxaci, bardanæ &c. quotidie autem libræ vj. vel viij. hujus decocti bibendæ sunt.

Si tormina inde oriantur, copioso potu diluente sedantur. Omni quarto die purgans propinatur. Rarissime oboritur exigua salivatio, quam etiam abortam purgans & magis adhuc balneum tepidum repimit. Ulcera venerea antiqua filamentis spiritu hoc mercuriali humectatis consolidantur. Idem spi-

spiritus prodest in ulcere cancroso, attamen si nimium doleat, magis proderit unguentum mercuriale. Elllorescentiæ veneræ sat cito profligantur, si spiritu hoc mercuriali aqua diluto laventur. Alii panaceam mercurialem sive aquilam albam propinant; quotidie partitis dosibus octo aut decem grana exhibent. Alii præferunt mercurium dulcem ad gr. iij. aut jv. per diem, cum potu conveniente. Notandum est, easdem vix non objectiones contra hanc methodum, afferri posse, quæ mercurium sublimatum reprobant; minorem quidem acrimoniam possident, hinc minora inde incommoda sequi necesse est, verum cum tutiores methodi sint, cum a solo mercurio nulla arte alterato salus speranda sit, mirum certe videri debet, quod in ejusdem præparatis minus totis, acribus, auxilium quærat. Mercurius dulcis & panacea alba ab iisdem subjectis nocet, quibus mercurius sublimatus corrosivus ejusque symptomata copioso potu corrigi debent.

Multi hisce duobus mercurii præparatis aut refinam jalappæ aut kermetem mineralem, aut camphoram, aut etiam turpethum minerale jungunt, prout vel alvum vel sudorem, vel salivam movere volunt; verum de hisce sub usu mercurii evacuationibus supra quædam

dam diximus. Id observandum, si aut panacea aut mercurius dulcis propinatur, eum nunquam solum in pulvere, nec in mixtura exhiberi debere, ne quid in ore ac faucibus restitet, quod inflammare ac erodere eas partes possit. Dantur utraque hæc præparata in bolis, aut in pilulis, cum copioso potu cõindicato.

Alia methodus est eorum, qui fumo mercuriali morbum curant, uti in Moldavia & Wallachia ipsa plebs rusticana facere solet. Inspurguntur cinnabarum prænis ardentibus, fumumque inde ortum ad corpus nudum solo pallio fumum coercente, circumdatum admittunt. Nunquam radicalis curatio obtinetur. Præterea cum mercurius vi caloris attenuetur, figuramque suam globulosam deponat, ac hoc ipso naturam causticam acquirat, hinc gravissima incommoda inde oriri necesse est. Solummodo juvat fumus mercurialis, si ad partes callosas, tophosque ope infundibuli admittatur.

Methodus Plenckiana considerari meretur; mercurium mucilage gummi arabici subactum exhibet. Ejus præscriptio est sequens:

R. Mercurii vivi depuratissimi dr. j. Gummi arabici dr. ij.

terantur in mortario lapideo addito medio cochleari aquæ fumaris, donec mercurius penitus dispareat in mucum. Exacte subactis admisce sensim terendo.

Syrup. Kermesin unc. β .

Aquæ fumarum unc. viij.

M. D. U. Sumat æger mane & vesperi cochlear, ordinarium.

Hæc ratio curandi bona est; verum data mercurii quantitas pro qualibet dosi sæpe non sufficit; præterea fieri facile potest, ut assumptus per os mercurius non bene subactus in massam humorum non perveniat, sed mucosus obvolutus in intestinis iners hæreat. Longum insuper ad radicatam curationem tempus requiritur. Potest mercurius vivus etiam in forma pilulari præscribi hac ratione:

R. Mercurii vivi depuratissimi unc. β .

Gummi arab. dr. ij.

diu & bene terantur invicem sensim affundendo aqua puræ q. s. dein adde

Micæ panis aquæ irroratæ unc. j.

Denuo terendo probe commisceantur in mortario lapideo & fiunt pilulæ gr. iij. pulvere rad. liquirit. conspergendæ. Sumat

mac

mat bis terve per diem pilulas tres, quatuor, sex, superbibendo potum congruentem.

Valet hæc methodus ad leniendos dolores nocturnos, item in debilibus, exhaustisque, præcipue si aut lac aut ejus serum, aut hydrogalsm superbibunt, eousque, donec sufficientes pro inunctione instituenda vires redderint. Ceterum in curanda lue tanquam *arcanum* hæc observatio sit, scilicet ut morbis complicatis, e. g. diathesi scrophulosæ, colliquationi, phthisi, atrophix &c. sua quæque remedia opponantur, cum mercurius solam luem percurare valeat, nequaquam autem morbos ab illa oriundos, aut cum eadem complicatos. Præterea prædominans dispositio suam quoque medelam exigit; venereum phlogistica diathesi laborantem alia certe ratione sanabimus, quam debilem, laxumque, & aquosis humoribus præditum, etsi utriusque ob eandem luem mercurius conveniat. Neglecta hæc observatio in causa est, quare morbi venerei subinde incurabiles dicti sint, cum sola medelæ spes in mercurio male reposita fuerit. Inde quoque colligitur, quare veteres disputarint, utrum v. g. lac venereis conveniat, cum aliis prodesse, nocere autem aliis fuerit observatum.

Methodum fœminas gravidas, infantes venereas a lue curandi modo dabimus.

In gravida venerea eousque differendum auxilium non est, usque dum partum ediderit. Nam medelæ procrastinatio id efficere posset, ut fœtus eodem morbo correptus interea pereat, aut mater periculosum abortum patiatur, aut denique tumores scrophulosi, ulcera, exostoses, cariesque oriantur. Præferenda etiam in hoc casu inunctio mercurialis est omnibus præparatis chemicis. Verum docta manu ea utique administrari debet. In præparando ad inunctionem corpore balnea omitti debent, aut saltem una solum alterave vice adhiberi, ne periculum abortus incurrat.

Infantes venerei curantur, si aut mater venerea, aut nutrix eadem labe infecta inunctionem mercurialem subeat. Hoc si obtineri nequeat, fœmina robusta sanaque mercede conduci debet, quæ unguento mercuriali inuncta prolem lactando curabit. Verumtamen magna quoque incommoda inde sequuntur, scilicet papillæ nutricis infectæ dolere, tumere & rubere incipiunt, ut adeo excretio lactis, factioque difficilis omnino sit. Hoc in casu ea primo lacte nutriendus infans est, ubi antea capra unguento mercuriali inuncta

fuerit, quod abscissis prius pilis eodem fere, uti in homine, modo peragitur. Fortunatas hac ratione curas a Cl. *D'Aumont & Leuret* peractas legimus. Pueri non amplius lactanti aut nutricem aut capram unguento mercuriali inunctam eodem modo præscribimus. Quodsi infectus decimum aut duodecimum ætatis annum jam attigerit, inunctio mercurialis debitis cum cautelis in ipso adhiberi jam potest. Panaceam mercurialem aut mercurium dulcem in tenera hac ætate magis adhuc quam in adultis reprobandum existimo.

Cetetur nota 1) recens nati & lactantes facilius curantur, quam ab lactati.

2) Morbus venereus conatus gravior, quam postmodum acquisitus.

3) Raro integre curatur hic morbus, quoniam æger, ut primum symptoma cessaverit, pariter a medicamentis abstineat, hinc aut denuo post aliquod tempus repullulat, aut sub specie alterius morbi redit, vero herpetem producit venereum.

4) Frequenter recidiva morbum reddit tandem vix curabilem.

5) Quo diutius curatio per decocta, aliaque ejusmodi palliantia tentatur, eo altius irradicatur.

6) Caries cranii venerea epilepsiam, gravissimaque alia mala producit, ossa narium absumit, unde dein fulcro artificiali opus est.

7) Si scorbutus una adfit, mercurialia nocent, prius antiscorbutica exhibenda sunt, & mercurius ea solum dosi adjungi debet, quæ mali lenimen afferat, donec curato scorbuto cura antivenera institui possit.

8) Hypochondriaci, a lue quondam curati semper anxii esse solent de integra sanitate, hinc si cura debita fuerit absoluta, scrupuli, qui ipsos torquent, omnimodo iis eximendi sunt.

9) Venerei aut ex lue venerea non bene curati, si in febres acutas incidant, plerumque pereunt.

10) Qui ulceribus cutaneis venereis vexantur, a dolore vehementissimo osteocopo plerumque liberi sunt. Hinc si loco non exulcerato, attamen ob venereum venenum gravissime dolenti vesicans apponatur, dolor filebit, quamdiu locus vesicante tentatus suppurarit.

11) Si morbus venereus sub specie alterius morbi medico imponat, eum detegere potest ex multis aliis, sed præcipue ex eo, quod morbus ad omnia reliqua; alias optima remedia, rebellis persistat. Item si æger assum-

pto medicamento martiali, e. g. aquis martialibus, pilulis martialibus pejus habeat, si que præcipue dolores nocturni inde augeantur. Marte assumpto symptomata luis certiora sese manifestant.

12) Quidquid remediorum arcanorum ab aliquibus contra luem deprædicatur, aut tacite mercurium continet, aut malum solummodo palliat.

13) Contra mercurium sublimatum corrosivum id etiam pugnat, quod cum virus venereum potissimum in lympa & mucositate residet, acidum mercurio junctum lympham coagulet, & mucum inspisset. Idem quoque incommodum oritur a spiritu frumenti.

14) Mercurium sublimatum in pilulis propinari solitum jam ante 40 annos notum erat, vocabaturque *remedium turcicum*, cum apud turcos consuetum fuerit.

15) Contingit subinde, ut unguentum neapolitanum ob adjunctam axungiam pruritus & pustulas in parte inuncta excitet. Hoc si fiat, proderit ejusdem unguento admiscere pauxillum butyri cacao, vel etiam unguenti de liquiritia. Pruritus aut pustulæ a pinguedine rancida oriri solent. Notandum præterea, inunctionem fieri debere a parte superiori versus inferiorem, id est, secundum si-

tum pituitum. Juvat quoque locum prurientem sæpius lacte tepido abluere.

16) Mercurius vivus, qui adhibetur, purus omnino esse debet, solet enim admisto bismutho, in Hollandia, uti referunt, adulterari, unde major illi gravitas accedit, simul particulis arsenicalibus & plumbeis inquinatur. Hinc melius est, si præscribatur mercurius ex cinnabari nativa redivivus.

MORBI MULIERUM.

M e n s t r u a.

Menstrua circa annum decimum quartum ferius citiusque incipiunt, & circa XLVIII, ut plurimum cessant. Id tamen variat pro varia temperie, & regione. Fluxus hic in gravidis non adest, nisi per primos duos aut tres graviditatis menses. Lactantes nisi laute admodum vivant, & plethoricæ sint, pariter non menstruant. Sanguis hic menstruus per ultima vasa arteriosa uteri, nonnunquam etiam vaginæ prodit. Quantitas menstrui sanguinis variat, a plurimis ad semilibram æstimatur.

Omniū primo consideranda venit, *menstrui hujus fluxus suppressio*, quæ diversissimis

sæpe caulis debetur. Hæc autem inter vitia topica, pertinet *atresia*, sc. imperforatio. Contingit, ut hymen totam occludat vaginam, aut etiam, ut peculiaris membrana exitum sanguinis prohibet. Vagina exulcerata, inflammata concrefcere potest. Tumores varii eandem penitus oburuere possunt.

2) Vitium uteri ipsius scilicet ejus aut absentia, aut præternaturalis parvitas. Sicut enim infantes nascuntur non tantum podice imprevio, sed etiam cum defectu ipsius intestini recti aut plenario, aut saltem ex parte, ita inventæ mulieres sunt vagina instructæ, sed ipso utero carentes. *Morgagni* invenit in fœmina, quæ etsi nunquam menstruaret, sanissima tamen, uterum præternaturaliter parvum, & suo officio omnino imparum. Item uteri *superficies cicatrifata*, quod fit, si e. g. secundinis violenter extractis uterus vulneretur, & demum imperspirabili cicatrice sanatur. Uterus scirrhusus, cartilagineus; fibrarum uterinarum nimia rigiditas, ut puellis rusticanis, & fœminis laboriosis frequenter accidit.

Menstrua supprimit item vitium directe oppositum, fibrarum videlicet uteri laxitas, sanguinem promovere non valentium. Obstructio vasorum mucosa. Uteri nimia pletho-

thora, ubi a turgentibus vasis majoribus minima vascula comprimuntur. Ad vitia universalia pertinet vitium humorum, scilicet *kenangea* ob prægressas evacuationes, morbos exacerbatos, inediam, lactationem. Humor nimia quantitas, sive *pletthora* totius corporis, qua præsentem circulus sanguinis suffocatur mensesque supprimuntur. Humorum prava indoles, scilicet *phlogistica diathesis*, & inflammatorius humorum lentor, quod vitium in robustis rusticis puellis frequenter obtinet. Item *mucosa humorum qualitas, dispositio hydropica, chlorotica, humorum raptus ad superior nimius*, item alia vicaria evacuatio mensium per hæmorrhoides menstruas, vomitum menstruum, sputum sanguinis menstruum, hæmorrhagiam narium aut cujusque alterius partis menstruum. Vitia solidorum totius corporis menstruum fluxum supprimentia sunt nimia totius corporis fibrarum rigiditas, & habitus ad virilem habitum accedens.

2) Nimia laxitas fibrarum, quæ cum statu humorum mucosorum aut aquosorum conjuncta esse solet. Nimia irritabilitas systematis nervosi, inde fit, ut facillime & ex levissima causa menstrua turbentur.

Symptomata ante vel sub ipso fluxu in multis nulla deprehenduntur, quæ molestiam

inferunt. Quibusdam tamen sequentia accidunt. Dolor & æstus lumborum & coxæ, pulsatio arteriarum, cephalalgia, fitis, febricula, inappetentia, lassitudo, urina flammea, dolores colici, cardialgia, palpitatio cordis, flatus, nausea, vomitus. Respiratio difficilis, vertigo. Quædam ante & post menstruum fluxum fluorem album per aliquot dies experiuntur, mammæ turgent.

Es his omnibus apparet, quam diversa curatio esse debeat, nullaque dari medicamenta, quæ universaliter emmenagogâ appellari possint. Sic *atresia* & coalescentia vaginæ tollitur manu chirurgica. Si mulierem videris nunquam menstruantem, attamen perfecte sanam, sed improlem, prudens suspicio erit de præternaturali uteri pravitate, aut etiam defectu, nisi eadem mulier habitum virgineum habeat. Uteri superficiem cicatrifatam oportet balneis & fotibus emollire, quibus fors obtinetur, ut vicina vascula occlusorum vires subeant; nocent hic sic dicta emenagoga. Fibrarum uterinarum nimiam rigiditatem tollit semicupium, clyzma uterinum emolliens, laxitatem vero medicamenta interna roborantia, rheum exiguis & frequentibus dosis datum, aquæ spadanz, stœcknicenses, eadem valebunt pariter in obstructione vasorum mucosa.

fa. Uteri plethoram venæ sectio in brachio tollit. In cenangeia summopere nocent emmenagoga; nutriencia & leniter adstringentia, roborantia, exercitium & copiam sanguinis sufficientem & mensium ejus fluxum restituant. *Plethoram*, venæ sectio in brachio, diathesin autem inflammatoriam & venæ sectio & balnea tepida, & potus antiphlogistici curant.

De chlorosi peculiariter agemus. Hac autem curata fluxus menstruus sponte redit. Humor raptum ad caput, venæ sectio pedis & pediluvia componunt.

Evacuaciones menstruas per loca insueta e. g. sanguinis sputum, vomitum, hæmorrhoides fistere periculosum est, nisi prius emollitis dispositisque uteri vasis via aperiatur, juvabit tunc præternaturali huic evacuationi summa adhibita cautela remedio topico obicem ponere. Sic fumus roborans ad pulmones, medicamentum adstringens ad vasa ventriculi & externe ad hæmorrhoides applicari caute possunt.

Chlorosis.

Chlorosis, sive morbus pallidus virginum definitione caret; hinc hujus morbi idea ex
ie.

sequentium symptomatum collectione formanda est; scilicet adest vertigo, somnolentia ferme continua, somnus profundus. Hypopia mane post somnum turgida, facies pallida, & cum pallore virescens, labia, gingivæ & canthi oculorum pariter pallent. Respiratio si quiete sedeant, bona, sed si modice se moveant, suffocans, cum palpitatione cordis, nausea, cardialgia, subinde vomitus pituitosus, inappetentia, vel vero appetitus depravatus, quando scilicet cretam, calcem, carbones, salem marinum, sericum &c. appetunt, & avide ingerunt, lassitudo continua; pedum tumor circa malleolos; dolores crurum, pulsus celer, subinde plenus, sæpe debilis & mollis. Tristitia, menstrua nulla, parca, aquosa, aut vix tincta, fluor albus, subinde tamen menstrua multum retardant, subinde valde anticipant, subinde copiose prodeunt.

Causæ morbi remotiores sunt vita sedentaria, potus copiosi theati, somnus multus, victus humidus, habitatio humida, Inde nascitur cacochymia aquosa aut mucosa, in solidis vero laxitas, quæ causam morbi proximam constituunt.

Alia species chloroseos datur priori fere opposita, si scilicet puella præcipue rustica

eana aut durioribus affueta, laboribus, antea robusta, plethorica, regularibus gaudens menstruis, mensium modo suppressionem patiatur quacunque ex causa. Sangis hic restitans plethoram primo, dein cacochymiam, degenerante scilicet in pravorum humorum sanguine producat cum calore febrili, & dispositione inflammatoria. Causæ menstrui fluxus suppressi in hisce subjectis sunt e. g. potus frigidi sub ipso fluxu menstruo assumpti, crurum pedumque perfrigeratio, terror incusus, & quæcunque alia animi nimia pathemata, item potus aut cibi aromatici calefacientes, nimium corporis exercitium, nimix vigiliæ &c. Ingens discrimen inter utramque hanc chloroseos speciem, diversam medendi methodum exigit. Prior species ad *morbos frigidos* pertinet; posterior vero ad *calidos, febriles, inflammatorios*.

Cura in prima specie fit

- 1) removendo causas morbi remotiores,
- 2) abstinentia ab aquosis tepidis, pinguis, farinosis, acidis,
- 3) potus sit ex aqua chalybeata, aut infuso lenissime aromatico frigido assumendo,
- 4) absint calida, acria, aromatica valida, graves enim inde noxæ oriuntur intem-

pe-

pesto humorum aquosorum aut pituitosorum excitato orgasmo.

5) Purgantia fortiora, salina, diluentia, juscula, venæ sectiones, balnea absint.

In leviori morbo sufficit usus limaturæ martis, quæ chalibi præferenda est, dosis in junioribus & in minori mali gradu per diem diversam assumenda est gr. xv. xx. xxx. In morbo vero graviore, ætate majori ad dr. ij. dietim porrigi limatura potest. Proderit aliqua amaricantia aut moderata aromata ei adjungere. Si primæ viæ admodum gravatæ sint cruditatibus, si morbus invaluerit, curæ initium faciendum est a purgationibus & frequenter repetitis, ex classe roborantium desumptis, huc faciunt pulveres ex rheo & myrrhæ pauxillo, additis aliquot guttulis olei menthæ. Dein frictiones aromaticæ crurum, abdominis, & spinæ dorsi accedant, & demum subjungitur usus limaturæ ferri, cum cortice peruviano, winterano, marrubio albo, artemisia, aristolochia rotunda, semine cardamomi minoris, croco, roob juniperi, electuario diatefferon, hiera picra &c. unde pulveres, pilulæ, vina medicata, & electuaria formari possunt.

Secunda species chloroseos, quam febri-
lem & calidam appellavimus, [curatur venæ
fe-

sectione, balneis crurum tepidis, semicupiis, fero lactis tamarindinato, cremore tartari, diata emolliente, refrigerante. Juvat hoc loco quædam de usu ferri commemorare. Antiquiores medici *Dirscorides* & *Celsus* in dysenteria & infarctu lienis laudant vinum, aquam, in qua ferrum fuit extinctum. *Hippocrates* de ferro profus tacet. *Galenus* aquæ fabrorum ferrariorum meminit. Internus autem ipsius ferri usus veteribus formidabilis videbatur, uti ex *Avicennæ* consilio patet, qui post deglutitum ferrum aliquid magnetis assumendum suavit. Primus, qui notate *Freindio* ferrum, & liquorem ei infusum usui interno dicavit, fuit *Alexander Trallianus*; id scirrho lienis conducere asseritur. Neglectum postea remedium de novo non ad grana solum aliquot sed ad scrupulos duos, imo & totidem drachmas pro dosi exhibebatur, uti ex *Sennerto* constat. Circa finem superioris seculi *Sydenhamus* ad grana viij. & scrup. β. exhibuit. Vis ferri medicata consistit in parte ejus sulphurea aut inflammabili, quæ una cum teneriori terrestri pro varia mensura ex ferro elicitur, & quidquid hæc vis agit, id una corroborantiore, fibrarumque adstrictione facit. Limentura simplici, tinctura martis cum succo pomorum instructus medicus facile omnibus præ-
 pa-

ASSOCIATIONII
381
LIBRU

paratis chemicis martianis carebit. Prodest
usus ferri in genere, ubi fibra laxa est, pul-
sus languet, calor naturalis deficit, liqui-
da aquosa nimis, aut lenta fuerint. Obest
autem, ubi vasa sunt fortia, elastica, rigida,
ubi pulsus fortis & celer; ubi calore & æstu
corpus laborat, ubi bonus & compactus &
copiosus sanguis est. Curabit igitur obstru-
ctiones viscerum a lentore inertii adhuc solu-
bili per fibrarum laxitatem productas, pejo-
res vero illas obstructions reddet, quæ rigi-
ditati fibrarum, sanguini inflammatorio, con-
cretis variis & humoribus vix amplius dis-
solvendis, concretionibus calculosis, scirrhis,
stromis debentur. Nocet præterea biliosis, ni-
dorosa cruditate laborantibus, ulceratis, can-
crosis, victu alcalescente utentibus. Pro-
dest itidem si in acido primarum viarum pro-
pinetur solam & per se, aut extra hunc ca-
sum cum acido, aut succo quocunque vege-
tabili junctum exhibeatur. Fæces nigrae so-
luti ferri indicium sunt.

Nimia menstrua.

De nimia mensium profusione jam disse-
rimus, ubi de hæmorrhagiis, atque in specie
de uteri hæmorrhagia actum est.

Id

Id solum noto, scēminas quasdam admodum debiles, laxas, chloroticas, quæ nimio mensium sed multum anticipantium fluxu laborant, has subinde imperiti medendi magistri venæ sectionibus, tanquam plethoricas tractant, atque vires residuas adhuc hac curandi ratione penitus dejiciunt, ubi ex contrario roborantia omni modo indicantur.

Fluor albus.

Fluor albus est excretio materiæ albæ, subrubræ, viridis, nunc mitis, nunc acer ab utero & vagina.

Causæ sunt:

1) *Cœctio ventriculi læsa*, & vires primarum viarum dejectæ, unde generatur sanguis mucosus, aquosus, acer, robur solidorum infringitur. Huc revocatur etiam chlorosis, quæ fere semper fluore albo stipatur. Nocet in hoc morbo a dicta causa oriundo potus theati, pingui, oleosa, lacticihia, fructus horæi, balnea tepida; profunt exiguæ & sæpius repetitæ purgationes, ex rheo & mirobalanis, amara roborantia omnis generis, diæta sicca, corporis exercitium.

2) *Debilitas topica uteri* sæpe immedicabilem leucorrhœam producit. Si uterus re-

pe.

petitus graviditatibus, partibusque debilitetur, aut si copiosior sanguis menstruus ad illum ruat, fluorem album oriri sæpe numero videmus. Præterea fæminæ illæ suas proles non lactant, copiosiora lochia fluunt, crudaque lactis materies per uterum diutissima abit; hinc vasa uterina dilatari, debilitarique necesse est. Hæc etiam una ex rationibus, quare inter fœminas rusticantes, pauperioresque adeo rarus hic morbus sit.

Profunt aquæ ferratæ, exiguæ & frequenter repetitæ purgationes. Fonticuli vires tandem debet. Hæc species fluoris, si paulo diutius duravit, rarissime curatur.

3) *Cacochymia hæreditaria*. Si puellæ debiles cacochymicæ a cacochymicis parentibus natæ, tertio quatuorve jam ætatis anno fluorem album patiuntur. Vidimus puellam annorum quatuor, quæ subsistente per se fluore albo, quo antea laboravit, in atrocissimos capitis dolores, & subinde in convulsiones incidit. Si hic fluor absque manifesta causa cesset aut minuatur, ægrotæ patiuntur dolores colicos capitisque, tussim, fædos calores, lassitudinem maximam, & tristitiam summam. Curantur, si cacochymia corrigatur, & sensim per purgantia mannata ac rhabarbarina, per

per serum lactis tamarindinum evehatur, ac tandem corpus roboretur.

4) Catarrhus uteri, sive uteri superficies levissime inflammata, (uti in coryza membrana narium Schneideriana solet; aut pulmones in catarrho, sic etiam uterus a colluvie serosa, & superficiariam inflammationem producente afficitur. Frequens admodum hæc causa est. Sensus caloris, ponderisque in abdomine, illibata ceteroquin reliqui totius corporis sanitate, hunc morbum comitatur. Prodest venæ sectio, balneum tepidum, solventia, lac asininum. Nocent e contrario aromatica, adstringentia. Uti ex idea defluxionum ad nares, fauces vel pulmones patet.

Causæ ergo proximæ sunt; colluvies aquosa, serosa, mucosa.

2) Uteri laxitas.

Mali sedes est in glandulis, mucosis lacunis, & arteriis ultimis uteri ac vaginæ.

Distinguitur a menstribus de coloribus, cum hæc periodice redeant; a gonorrhœa muliebri difficilius distinguitur, attamen supra notatas quasdam distinctivas recensuimus.

Diagnos: fluore albo laborantes aut non concipiunt, aut abortiuntur, aut debiles & cacochymicas proles generant; præterea chronicus ejusmodi fluor imedicabilis est. Fa-

cillime curatur ille symptomaticus fluor albus, qui chlorosin comitatur.

Symptomata sunt lassitudo continua, melancholia, coloris foedi, cardialgia, nausea, dolor lumborum, macies, febris hectica, anasarca, exulcerationes pudendorum.

In curanda adhuc notandum.

1) eam methodum scilicet, quæ causam mali non corrigit, sed solum adstringentibus morbum aggreditur, periculosam admodum esse.

2) Pravam esse illam methodum, quæ externis injectionibus scilicet adstringentibus utitur, neglecta causæ cognitionem.

3) Raro curari hunc morbum absque revulsione ad intestina facta per repetitas leves atque rhabarinas purgationes.

4) In rebus subinde desperatis aquæ minerales tam epotæ, quam in balneum adhibetæ profuere.

Gravidarum morbi.

Morbi gravidarum dividuntur in eos,

- 1) qui statim a conceptione accidunt,
- 2) in eos, qui utero in tumorem jam subcrefcente, &

3) in eos, qui circa ultimum graviditatis tempus afficiunt.

Morbi, qui statim post conceptionem sese manifestant, sunt varia symptomata hysterica, quæ inter præcipue sunt nausea, vomituritio, vomitus, animi deliquium. Oriuntur hæ affectiones ab inordinato liquidi nervosi motu, ab inexplicabili mutatione uteri, nervosum systema afficiente. In tali nausea ac vomitione vere hysterica a solo motuum vicio pendente, pulchre sese opium gerit, parva dosi cum pauxillo aquæ cinnamomi, vini rhenani, vel syrupo limoniorum deglutitum, vel paucæ laudani liquidi Sydenhami guttulæ cum liquore anodyno, vel spiritu nitri dulci propinatæ, quale remedium exempla sæpissime comprobant. In hac nausæ, vomitionum specie, qua a *Youngio* recte cum vomitu navigantium comparatur, conveniunt etiam lenis aromatica, stomachica, e. g. mentha, ejusque præparata, nux moschata &c. juvat insuper scuta stomachica adplicare. Iisdem remediis anxietates, levia animi deliquia, odontalgia, vertigines, appetitus depravatus & quæque alia hysterica symptomata primis graviditatis diebus ac septimanis curantur. Morbi, qui utero jam sese expandente oriuntur plethoræque plethoræ, ac humorum orgasmo, ob
men-

menstrua retenta, & uterum prementem debentur, suntque nausea, vomitus, scilicet, dolor capitis, dyspnœa; tumor dolorque mammarum, hæmorrhagia uteri & narium. Hisce morbis medentur venæ sectiones, blanda acida, succus citri, spiritus acidi dulcificati, tincturæ vitriolicæ, quæ condensando fluida, calorem, orgasmum ac rarefactionem inhibendo agunt, neququam vero conveniunt modo opiata aut aromatica. Quodsi tamen vomitus, qui modo a plethora & sanguinis orgasmo provenit, & cui venæ sectio & diæta refrigerans convenit, his adhibitis non sedatur, tandem erit ad opiata confugiendum. Hoc enim in casu spasmi hysterici phlethoræ complicati sunt, ut ideo dupla medela requiratur. Ad morbos, qui ultimis graviditatis mensibus infesti sunt, pertinent pariter vomitus, œdema pedum; labia pudendi œdematosa, crura varicosa, hæmorrhoides, spirandi difficultas, alvus pertinax; urinæ suppressio. Symptomata hæc non jam a plethora oriri solent, cum fœtus grandior jam factus plus nutrimenti deposcat, atque adeo parum superflui sanguinis relinquat; potior ergo harum affectionum causa est uterus valde distentus, & undique premens. Sic vomitus excitatur ex eo, quod uterus assurgens ventriculum sur-

sum urgeat, ejusque fibras motrices hac rane ad contractionem sollicitet, juvabit tunc sola moderatissima diæta. Opista aut aromatica male hic adplicantur. Reliqua symptomatica suis quæque remediis palliantur.

A b o r t u s.

Abortus peculiarem tractationem mereatur, licet is quocunque tempore fieri possit, tamen si a secundo mense ad septimum usque contingat, proprie *abortus* vocatur. Mense septimo, & sequentibus partus immaturus audit.

Est autem abortus exclusio foetus immatura. Plerique abortus fiunt sine causa violenta externa, quando menstrua tertia vice evenire debuissent, si nulla adfuisset graviditas. Causa tunc sola est uteri plethora, quæ in incrementum parvuli foetus nondum absumitur, quæve adeo vasa, quibus chorii superficies ad uterum ligatur, nimium replet, diducit, & dehiscere facit. Causæ aliæ sunt præexistens laxitas in fibris uterinis quacunque ratione inducæta, vel frequentibus partibus, diuturno fluxu lochiorum, menstruorum, fluore albo. Fabrica tenera laxaque totius corporis cum generis nervosi mobili-

tate ac fenfibilitate. Uterus inflammatus, ulceratus, vulneratus, convulfus. Morbi partium utero vicinarum, veficæ præprimis & intefhini rekti, iique præcipue, qui validos dolores fibi junctos habent, & uterum ob locorum vicinitatem in confenfum trahunt. Sanguinis nimia copia ad uterum determinata medicamentis emenagogis, diureticis, faltu aut alio immodico exercitio. Fœtus in utero mortuus. Dolores calidi graves, dyfenteria, diuturna & exhauriens diarrhœa aut fponfe enata aut catarrhificis inducfa. Vomitus, Tuffis valida, frequens & valida fternutatio, contuffio aut lapfus proclivis, fubita brachiorum elevatio. Ira & terror præcipue.

Caufa ergo proxima, eft mufculorum abdominalium ac uteri convulfio ab irritatione prægreffa.

Symptomata funt; hæmorrhagia uterina, primo lenior dein copiofior ob avulfionem placentæ particularem vel totalem ab utero, dolores lumborum & abdominis ad pubem tendentes, fub quibus per intervalla gravitas redeuntibus fœtus excluditur.

In cura duplex ægrotæ ftatus bene diftingui a medico debet, fcilicet utrum avulfio placentæ facta jam fit, vel utrum folo modo infet. Quodfi error fluidus magna copia,

pia, intra breve tempus, sub intensissimis doloribus prorumpat, & grumos adeo secum vehat, orificium uteri exploratum deprehendatur laxum, certissime scimus, placentam ab utero secessisse abortumque esse inevitabilem. Quodsi placenta nova cum utero connexio extra omnem artis potentiam locata est, jurvat tunc potius missam facere omnem inanem operam declinandi abortus, & quantocius manu foetus exclusionem promovere, nullis etiam doloribus presentibus, qui viribus cum sanguine exhaustis fatiscunt & cessant, Qua de re consulendus *Mauriceau* aliique. Nil vero in hisce casibus damnosius, quam si una cum adstringentibus, pro minuenda haemorrhagia forte praescriptis, opiata porrigerentur, quidquid ab auctoribus bene multis alias dicatur; quoniam nullam haemorrhagiam directe sistunt, sed potius augent. Longe vero aliter se res habent, isque secundus status est, quando scilicet in gravida quocunque gestationis tempore dolores in lumbis aut osse sacro versus pubem vergentes cum extremorum frigore torminibusque ventris veri conatus ad abortiendum adsunt, nullo adhuc sanguine sese manifestante; aut quando fluxus sanguinis parvus est & placidus, ex vaginae vasculis saltem prorumpens, orificio uteri exacte adhuc clauso.

Hic

Hic certe, antequam spasmodorum vi & sanguinis affluxu communio inter placentam & uterum solvatur, & dum inevitabilis abortus reddatur, post quietem summam injunctam post administratam venæ sectionem, qua hæmorrhagia abortus prodromus nondum præsens sæpe præoccupatur, aut si jam eruperit, sæpe feliciter & mature adhuc sistitur, ea quæ motus anomalos efficaciter coercent, & inter ea, opiata præcipue, summi usus esse deprehenduntur. Attamen soli opio, in plethoricis præcipue scæminis, neutiquam confidendum est, sine venæ sectione præmissa, utpote quod vim vitæ augendo & sanguinem rarefaciendo magis noceret, quam vi sua spasmos sopiente. Dantur tamen casus, ubi venæ sectio vix juvat, quin & nocere potest, solisque veris antihystericis, & antispasmodicis, inter quæ opium primas tenet, abortus periculum egregie depellitur. Ibi scilicet, ubi sola morborum anomalia in scæminis mobilioribus & hystericis, levissima ex causa inducta adest, item ubi gravis animi affectio abortum minatur, præcipue ubi terror gravidam perculsit, venæ sectio minus tuta per sæpe est; juvant magis blanda & mitissima cardiaca, quorum princeps opium est. At vero in gravidis ira commotis indeque in periculum

lum abortus incidentibus, venæ sectio omit-
 ri non potest, qua præmissa opiatum reme-
 dium excitatas turbas facile & tuto componet.
 Quibus post tertium mensem abortus imi-
 net, iis methodus refrigerans circa terminum
 tertii mensis & venæ sectio periculum aver-
 tit. Prædispositio autem uteri absoluto par-
 tu ante novam imprægnationem roborantium
 & præcipue corticis peruviani ac martialium
 diuturno usu tollenda est.

Inter morbos, qui gravidis æque ac aliis
 quibuscunque hominibus accidunt, attamen
 in gravidis peculiarem attentionem merentur:
 est *dyarrhœa ac dysenteria*. Hippocrates ait,
 mulieri in utero gerenti, si alvus multum
 fluxerit, periculum est, ne abortiat. Diarr-
 hœa a diætæ peccatis orta sibi aliquantisper
 permittenda est, neque præpostere inhibi de-
 bet. Verum ubi gravidæ alvus multum &
 diu fluxerit, atque ejecta gravante saburra
 laudabiles etiam humores emungantur, dige-
 stio lædatur, & lienteria succedat, metus est,
 ne & foetus nutritione destituatur, & mortuus
 ante tempus excludatur. Tormina cum alvi
 fluxu complicata, itemque & multo quidem
 magis tenesmus gravidæ superveniens abor-
 tire facit.

Curatio in diarrhœis a vitio dietetico
ertis, & tormina secum habentibus absolvi-
tur per rheum & clysmata oleosa, item per
opiata his præmissis mature exhibita. In te-
nesmo & dyſenteria juvant clysmata ex semi-
nelini in lacte cocto, adjecto ovi vitello &
oleo. Item emulſio amygdalina cum vitello
ovi, interposito ſingulis quatuor horis uſu
Laudani liquidi Sydenhami.

Gravidarum tuſſis pariter conſideranda
eſt, cum hæc ſæpe ſopiri debeat, ante-
quam violenta totius corporis concuſſione
abortui occaſionem præbeat. Cauſſæ poſ-
ſunt eſſe eadem, quas in tractatione de
tuſſi attulimus, nihilominus in gravidis fre-
quenter a ſanguine plethorico cellulas bron-
chiales irritante producitur. Princeps er-
go in hujusmodi caſu remedium eſt venæ ſe-
ctio & demum mannatum pharmacum humo-
res a pectore revellens & vellicantem acri-
moniam demulcens. His ſi tuſſis cedere detre-
ctet, ſique remediis oleoſis & emulſionibus
non auſcultat, nil ſuperreſt, præter opium.
Interim tamen obſervatur, tuſſis in gravi-
dis, ſtatim a conceptione per totum gravi-
ditatis tempus, quæ nulli omnino remedio, nec
ipſi adeo opio cedit. Accuſanda tunc eſt indivi-
dua.

dualis nervorum uteri cum diaphragmaticis consensus.

Morbi parturientium & puerperarum.

Parturientibus molestissimi saepe accedunt dolores, partus *spurii*; consistunt autem hi in doloribus abdominis non ad inguina, sed potius sursum tendentibus & orificium uteri fortiter constringentibus, qui vires parturientis atterunt, inflammationibus viam sternunt, partumque clauso uteri osculo impediunt, sua vehementia veros pariendi conatus multum superant. Comitantur dolores hosce spuriis ordinarie flatuum ingens copia, borborygmi dolorifici, convulsivi, vomitus, ructusque. Differunt a veris partus doloribus maxime per hoc, quod hi a lumbis exorti antrorsum & deorsum urgeant, osque uteri laxent. In sopiendis doloribus spuriiis examinandum est, a qua causa orientur. Non raro enim sola peccat sensibilitas & mobilitas hysterica, quo in casu summum remedium in opio habetur. Subinde vero latent in tractu intestinorum fordes diu accumulatae ob vitia dietetica tempore graviditatis commissa, aut ob impeditam ab expanso utero excretionem alvinam, unde spasmi flatusque, id est dolores partus spurii

rii producuntur. Alio tempore spurii hi dolores a sanguine in vasis meseraicis & mesocolicis urgente dependent, qui Gallicis & Italicis scæminis breviori ante partum tempore venæ sectionem admittentibus, rariores esse observati sunt. In primo casu opium prodesse diximus, aliaque, quæ antihysteri corum titulo nota sunt.

In secundo casu lenia clysmata, purgantia mitiora, rharbarbarina aut mannata præmittenda, dein opiata subjungenda sunt.

In tertio casu, in scæmina plethorica, otiosa & laute vivente, etiam sub ipsis parturiendis laboribus vena incidi debet, qua facta securius opiata exhibentur. Remedia illa, anticolica dicta, quæve ex croco, aloë, myrrha, borace, aliisque hujus generis componi solent, inducto humorum orgasmo partum impediunt, hæmorrhagiis, inflammationibus uteri & aliis gravissimis malis viam aperiunt. Opium, etsi dolores spurios comprimat, veros tamen adeo non suppressit, ut eos etiam insigniter promoveat. Opium meticulosis cardiacum insigne est; sed æqua prorsus virtute, qua vanos ante partum dolores opium coërceat, illos diros cruciatos componit, qui prioribus iis longe graviores post partum sæpissime affligunt.

Caus-

Causse horum sunt

1) Spasmi & flatus, qui intestina modo liberius faciliusque distendunt,

2) labores in edendo foetu exantlati & debilitantes, distractaque & irritata uteri ligamenta, fibræque.

3) Motus humorum post partum inordinati ob remotam uteri prementis molem, donec massa sanguinis denuo æquilibratur.

4) Sanguis coacervatus & stagnans in vasibus uterinis, & intestinalibus.

5) Genitalium dilatatio violenta partim ab ipso foetu, partim vero a rudi interdum obstetricis manu inducta.

6) Maximæ tamen & *frequentissima* causse sunt, placenta uterina, grumique sanguinis resistentes, & irritantes, hinc spasmodicæ contractiones musculorum abdominalium, uterique, ac si foetus adhuc excludendus superesset.

Curam sequentia absolvunt: ligatura citata abdominis, quæ toties perperam negligitur, quæve adhibita tumulsi flatuum & martium expansioni medetur.

2) Quies, quæ viribus exhaustis auxilium affert.

3) Emollientia topica, diluentia & nitrosa interne sumpta, sanguinem in vasibus mo-

ras neſtentem amovent, & lochia promovent.

4) Fomenta & unguenta emollientia contuſioni & diſtractioni viarum operi præſtant, Cum vero dolor a retentis non ceſſet, niſi hæc excreta fuerint, hinc

5) blanda obſtetricis manus grumos ſanguinis partesque placenta jam per ſe avulſas removebit. Remedia pellentia, ariſtoloſchica proſus infida, & ſi fortiora fuerint, etiam pernicioſa ſunt. Nam in partes jam avulſas atque libere in utero fluctuantes vim ſuam hæcce medicamenta exercere non poſſunt; in res vero adhuc cum utero connexas, gravã cum periculo agunt, febrim, inflammationem nimium lochiorum fluxum, ſpasmus graviores concitando. Verum cum conſtrictiones dolorificæ a contentis in utero excitatæ, tantæ ſoleant eſſe, ut hoc ipſo eorum excluſio impediatur, quemadmodum ſcilicet ſpasmotica ureterum ſtriſtura a ſcendente calculo cauſſata, hujus ipſius deſcenſum remoretur. Igitur

6) opiata ex repetita toties experientia fibrarum uterinarum ſtriſturam, & muſculorum abdominalium convulſionem feliciter ſopiunt, ac temperariam quaſi paralyſin inducunt, ut heterogeni corpori facilis exitus

pateat, Opium vel in potione cardiaca, vel in pulvere absorbente cum elæosaccharo, singulis horis vel bihoriis; in exiguas doses divisum summo cum fructu exhibetur. Cautius vero cum opiatis mercandum erit, quando febris lactea ingruit; sique hæc diutius paulisper excurrat, majorique labore stipe- tur, si lac in mammis coacervatum itases mi- netur, opium omnino abesse debet, et si levio- ribus puerperarum febriculis, iisque epheme- ris, a levi causa oriundis, & aucta transpira- tione cito superandis opium cum infuso flo- rum sambuci propinatum egregie conveniat. Male a quibusdam opium audit, quasi id lo- chia supprimeret, cum tamen ex certa expe- rientia fluxum lochiorum promoveat. Illas saltem evacuationes sistit, quæ a fibrarum sensu nimio, irritabilitate, spasmò, convul- sione oriuntur, atque circulationis legi im- mediate haud subjectæ sunt. Excretiones au- tem omnes, quæ a circulo sanguinis imme- diate dependent, opium promovet. Quare nullum periculum suppressionis lochiorum erit, si justo tempore exhibeatur,

In propinandis narcoticis hæc regulæ ob- servantur, scilicet

1) nunquam danda sunt opiata puerpe- ris, nisi dolores graviores & motus solidò- rum

rum anomali ejus usum postulaverint, remediis aliis frustra adhibitis.

2) Sollicite cavendum, ne dosibus majoribus aut frequentius repetitis peccetur.

3) Desistendum ab ejus usu, ubi impetratum est, quod quærebatur, aut saltem longiora ejus dosibus intervalla assignanda sunt.

4) Desistendum præterea, ubi individualis conditio, aut symptoma aliquod ab opio enatum contraindicabat, scilicet, si uti in tenerioribus puerperis subinde contingit, a modica opii doli alto somno mergantur, si gravitas insolita capitis, sudores largissimi, debilitantes, leve delirium, alvus stricta, appetitus dejectus accedit, opium omittatur; aut, si motus nervorum id exposcat, saltem ad tempus seponatur, aut cum aliis coindicatis propinetur.

Fluxus lochiorum nimius

Fluxus lochiorum nimius non a copia solum sanguinis, sed quam maxime ex viribus valde prostratis, pulsu debilissimo & animi deliquis dijudicandus est.

Causæ ad duas classes revocari potissimum possunt vel enim

1) aliquid subest, quod sanguinem expandit, & sanguinis motum circularem, caloremque auget, unde nimio impetu delatus ad laxa & patula uteri vasa pleno flumine affertur, aut

2) aliquid in cavo uteri præsens est, quod vasa ejus nimis hiare facit, quodque simul impedit, ne vasa sui contractione ad statum naturalem sensim accedant, & sanguinis effluxum prohibeant.

Ad primam classem pertinent labores nimii in difficiliore partu adhibiti, aut conatus imtempetivi; abusus calidiorum, pellen-
tium, cardiacorum sub partu & post eum; animi, pathemata maxime iracundia, sanguis ipse sub graviditate forte ex datæ vitiis acrior redditus, & copiosior, & neglecta fors necessaria ante partum venæ sectione. His sub conditionibus conveniunt quies summa, juscula blanda avenacea, hordeacea, gelatinæ, emulsiones, lac, nitrum, acida blanda, tincturæ vitriolicæ, succus citri, epithemata refrigerare & subadstringere apta, pubi ad-mota. Somnus ejusmodi hæmorrhagias recrudescere facit; opium autem in hoc casu exhibitum perniciem affert.

Quod vero ad alteram causam nimii fluxus lochiorum attinet, quando scilicet gru-

mis sanguinis, concrementa polyposa, por-
 tiones laceræ placentæ uterum irritant, & os-
 culorum in vasis contractionem impediunt,
 aut quando extractio secundinarum incanta &
 dolorosa vasculis læsionem intulit, opium sum-
 mi usus esse deprehenditur. Hoc enim in ca-
 su adsunt fere semper dolores abdominis, &
 spasmi maxime dolorifici, qui in priori casu,
 quando scilicet a solo sanguinis nimio circu-
 lo malum pendet, fere semper desunt. Do-
 lores autem præsentis grumorum aliorumque
 in utero contentorum, quæ uteri contractio-
 nem prohibendo nimio fluxui causam præbent,
 exclusionem prohibentes, dato opio feliciter
 sufflaminantur; sic narcoticum *indirecte* lo-
 chiorum nimium fluxum compescit, quem qui-
 dem ex sua natura directe potius augetet.
 Non aliter hic opium agit, ac in hæmoptysi,
 quam cum aliis hæmorrhagiis per se ciere
 potest, quando tussim a stimulo in pulmoni-
 bus laceris natam cohibet, ac quietem pulmo-
 nibus præstat, sicque sputum sanguinis in-
 hibet.

Fluxus lochiorum suppressio.

Suppressio lochiorum causant dolo-
 res post partum, vel spasmi abdominales, fri-

gus admissum, terror, hysterica mobilitas. In malo ab his causis pendente opiata resistantem fluxum promovent. Si vero eadem suppressio lochiorum contingat ob uteri inflammationem, cum gravi febre inflammatoria, si præterea inflammationes aliæ superveniunt, e. g. pleuritis, peripneumonia, phrenitis, maximum orietur periculum.

Symptomata signaque gravissimi hujus morbi, scilicet inflammationis uteri, probe notanda sunt, ut a causis supra allatis lochia suppressere valentibus, exacte dejudicetur, cum aliam longe medelam exposcat. Symptomata autem sunt sequentia: dolor in tota abdominis inferioris regione, ad tactum auctus, abdomen tensum, rubor a pube ad umbilicum usque, qui in malo letali nigrescere incipit; facies valde mutata, leve delirium, febris continua cum pulsu duro, contracto, parvoque, subinde vomitus continuus, sæpius singultus. Urina flammea, parca, urens, fœtens. Tenesmus, ischuria subinde.

Prognosis plerumque infausta est.

Causæ mali sunt

1) in graviditate dispositio phlogistica, & plethora, sanguis ater, venæ sectio omissa,

2) ante partum assumpta ecbolica, pel-
lencia, acria calida, aromatica. In partu ex-
tractio violenta secundinarum, unde ute-
rus vulneratus, partus difficilis, uterum læ-
dens,

3) post partum regimen calidum, assum-
pta aristolochica.

Remedia sunt ea omnia, quæ summe an-
tiphlogistica audiunt. Venæ sectiones; præ-
cipue clysmata ex aqua tepida frequenter in-
jicienda. Aquæ tepidæ injectio in uterum,
frequentes foci & clysmata ad abdomen &
pubem. Potus antiphlogisticus, hordeaceus,
emulsum cum nitro.

Febris lactea.

Secundo, plerumque autem tertio
post partum die, raro septimo aut octa-
vo die magna lactis copia ad mammas ruit,
febrimque excitat, subinde satis gravem; at
incommoda hæc evitantur, si mamme conti-
nua sere infantis suctione depleantur. Quod-
si vero hæc materies, ex qua lac præparatur,
nequidem ad mammas deferatur, aut si lac ex
mammis denuo regurgitet, febris oritur, quæ
tamdiu persistit, donec materies hæc lactea,

tanquam alienum corpus sanguini comistum, penitus fuerit eliminatum.

Effectus regurgitantis ex mammis in sanguinem lactis sunt triplicis speciei vel enim

1) lac in sanguine restitat. Vel

2) per loca quædam excretoria eliminatur e corpore; vel

3) in loco quodam vel interno vel externo præternaturalem facit collectionem.

In primo casu oritur continua & chronica febris, cum tussicula frequenti & sicca, majori macie ac in aliis febribus continuis, quæ tandem in mortem terminatur.

In secundo casu lac abit per uterum, alvum, urinam. Frequenter observantur post paucos a partu dies lochia alba ut plurimum, vereque lactea. Fluor hic albus & lacteus diuturnus in quibusdam est, uterum laxum, debilemque, ac vix non ob continuam humoris lactei inundationem paralyticum reddit. Inde ad venerem tarditas & concipiendi impossibilitas oritur.

Præterea hic lactei humoris fluxus fluorem album pertinacem producit. Non raro per alvum magna lactis quantitas eliminatur, rarius per vomitum. Quibusdam lac per urinam abit, quæ evacuationis ratio omnium facillime ceteris longe minus periculo-

sa esse solet. Alia quoque via lac subactum, attenuatumque excernitur, scilicet per sudorem, qui febrim lacteam sæpe aut minuunt aut judicant. Materiam autem hanc per sudores eliminatam vere lactationem fuisse, etsi summopere attenuatam, ex eo constat, quod indusia hoc sudore madida, deinde exsiccata *rigescant*. Quod si regimine nimis calido plus lactis ad superficiem corporis determinetur, aut si eo ruat, antequam sufficienter attenuata & excretioni apta reddita fuerit materies lactea, ea in externis cutaneis vasculis hærebit, eaque in papulas elevabit, quas submiliarium nomine noscimus.

Lac subinde post aliquot septimanas denovo ad mammas felici cum eventu redit, cum plena omnium symptomatum cessatione.

Quodsi febris illa continua, quam *febrim lacteam chronicam apte appellabimus*, diutius jam duraverit, contingit, ut sudores copiosi orientur, per quas materia exitum quærit. Salutaris quidem est ejusmodi per sudores evacuatio, si apta insuper medela accedat. Eadem hæc febris lactea chronicas tandem varias efflorescentias causat, forunculos abeuntes, redeuntesque, herpètem, scabiem, unguium in digitis, abscessiones frequentissimas & spontaneas.

In tertio casu fit depositio lactis. Quando scilicet vasa sanguifera materiam hanc lacteam tanquam alienam alicubi deponunt. Uti in podagra variolis, erysipelate &c. fit. Primis 10 aut 12 a partu diebus subinde tales depositiones fiunt in cerebro, aut pulmonibus unde instantanea mors sequitur. Post hosce primos a partu dies tales ad caput aut pulmonem depositiones rariores sunt, frequentiores autem ad cavum abdominis, ad mesenterium, ad ovarium, in articulationem femoris, ad crus, ad pinguedinem circa mammas positam, ad brachia, aliasque corporis partes. Diversissima omnino symptomata, quæ apud scriptores medicos leguntur, vixque credibilia sæpe videntur, ab hac origine nascuntur.

Cura. Febrim lacteam præcavet evacuatio lactis per mammas, quod sectione, item applicata machina suctoria fieri potest.

Præfens autem mitigatur, curaturque diæta tenui, quæ majorem lactis copiam fieri prohibet.

2) Decocto hordei cum nitro, tepide hausto, quod vias omnes secretorias & excretorias apertas servat, per quas natura suo se opere liberare valet.

3) Magnesia nitri quæ alvum promovet. Alvus hac ratione mota mirifice prodest, & inanis multorum metus est a medicamento alvum leviter sollicitante. Primo aut secundo jam die id cum emolumento instituitur. Si hujus evacuationis aliqua appareat necessitas, qua absente inepta ejusmodi medicamentum propinaretur. Si depositio lactea alicubi oritur, interne sequens potio detur scilicet.

R. Radic. graminis
cichorei ana unc. j.

Coqu. per $\frac{1}{4}$ hor. cum libr. j. aquæ dein
adde

Salis sedlicenf. unc. β .

Mannæ calabrin. unc. ij.

Colat. D. U. Sumat omni media hora
unc. iij.

Externe adhibetur sequens:

R. Micæ panis alb.

Flor. chamom. ana q. s.

Coque cum suf. qu. lactis in forma

Cataplasmat. ad finem adde

Saponis venet. dr. j.

D. U. Ad tumorem adplicetur, & omni
trihorio renovetur.

Si tumor hac ratione discuti non possit,
is ad maturationem perducitur & aperiri debet.
Lac in mammis stagnans discuti quam primum
de-

debet, ne scirrhus inde & demum cancer oriatur. Scirrhus a lacte orto extractum cicutaë egregie convenit.

4) In febre lacte cavendum ab acidis aut facile acescentibus, nisi peculiaris & a lacte diversa materies acida exigeret.

5) Præter absorbentem magnesiæ convenit etiam oleum tartari per deliquium ad guttas 10. 12. 15. 20. ter quaterve per diem propinatum in aqua, jusculo.

6) Cavendum ab acrioribus medicamentis, quæ nervi in hisce circumstantiis nimium mobiles minime ferunt.

7) Quod si materia lactea cum sanguine diu permixta, illam febrim lacteam, quam *chronicam* appellavimus, produxerit, necessaria sunt remedia roborantia, excitantiaque, etsi febris subinde sat magna videatur. Neglecta hæc observatio fecit, ut multæ per menses etiam cum molestissima febre fuerint complicatæ.

8) Si signum esset futuræ depositionis lacteæ ad partem quandam internam, proderit parti externæ cucurbitas, cataplasma, rubefaciencia, vesicantiaque adplicare, ut excitata hoc in loco irritatione materies extrorsum proluciat.

Fluor alvi post partum.

Non inutile futurum videtur, si inter morbos puerperarum etiam de fluore alvi mentio fiat, etsi is nullam cum puerperio connexionem habeat. Credunt medici quam plurimi vix dari morbum, ubi medico aqua magis hæreat, quam in fluore alvi puerperæ superveniente. Nihilominus *Baglivius*, aliique quidam gravissimi viri observarunt alvi fluorem in puerperio esse non solum innoxium, sed & salutarem. Videndum igitur, quid in re tam gravi pro vero tenendum sit. Distinctius omnino *Riverius* loquitur, dum asserit, mulieres purgamentorum suppressione laborantes, si post septimum aut nonum diem alvi fluxu corripiantur, ut plurimum liberari; si vero primis diebus, secunda, scilicet, tertia, vel quarta, diarrhœa acciderit, ut plurimum interire.

Duplex autem casus poni debet, scilicet

1) vel enim lochia ex idiosyncrasia, licet rarior ea sit, non fluunt, aut parcius succedunt, & cito disparent, succedente diarrhœa leniori, & absque pravo alio symptomate fluxum lochiorum compensante. Hoc in casu diarrhœa innocua prorsus est. Vel vero

2) ex alio quodam vitio diarrhœa oritur, e. g. ex fordibus multis tempore graviditatis collectis, ex victu incongruo in ipso puerperio, potu fermentato aut fermentefcente assumpto, admissio ad corpus frigore, animi pathemata. Si levis diarrhœa ex vitis diæteticis ante partum commissis oriatur, absque malo alio symptomate, absque suppressione lochiorum, aut si lochia jam bene diuque satis fluxerint, diarrhœa inoxia, quin etiam salutaris omnino erit, uti *Baglivius* affirmavit. Ubi vero ex eadem causa alvus aut nimium fluat, aut cum pravis symptomatibus, metus erit, ne fluxus lochiorum supprimatur, averso aliorsum humorum motu, aut in vasis uterinis sanguis stagnat, ibique aut etiam alibi periculosas inflammationes producat. Hoc in casu non equidem purgantia stricta sic dicta, attamen abstergens manna, rheum, magnesia nitri, & dein ad sopiendas turbas, fluxumque lochiorum promovendum opiata omnimode indicantur. Si vero ex solo admissio frigore, aut terrore humores ad intestina ruant & alvi fluorem excitent, juvabit ea adhibere, quæ suppressam perspirationem de novo revocent, uti sunt epithemata calida ad abdomen, lenissima diaphoretica, opiata.

MORBI INFANTUM.

Inter morbos infantum & puerorum recensentur ii potissimum, qui juniorem hanc ætatem ad decimum fere annum aggrediuntur.

Omnes fere infantum morbi ad quatuor causas primarias reduci possunt, scilicet ad *meconium*, *acidum*, *dentitionem*, *vermes*.

Meconium sive picea illa materies, quæ primas vias in infantibus obducit, expurgari penitus debet, antequam nutriatur. Id quod sequentibus modis perficitur.

1) Lacte materno, statim post partum hausto, quod utpote serosum adhuc & tenue, vim solventem & purgantem habet, ad eliminandum meconium summopere proficuum.

2) Si autem lacte hoc recens natus infans viduetur, proderit eidem primis xxiv horis lac nutricis non præbere. Sed

3) propinetur ei aqua saccharata, aut mellita. Vel

4) unc. j. Syrup. cichorei cum rheo, aqua dilutus, qui intra xxiv horis, totus absumi debet.

Si infans admodum debilis aliquo nihilominus nutrimento egere videatur, panis bis-coctus aqua maceratus, aut tenue decoctum

panis, aut panatella tenuis ex pane tosto propinetur.

Et si probe a meconio purgati fuerint, tamen a lacte postmodum ingesto, quod in debili ventriculo facile acescit, pessime habere solent. Lac maternum facilius ferunt, utpote tenuius & tenello accommodatius.

Symptomata lactis acescentis sunt, ructus & fœtor acidus ex ore, vomitus caseosæ materiæ, flatus fœtidissimi & sonantes pedendo emissi, borborygmi, dolores colici, quos ex clamoribus continuis sæpe repentinis, ex crurum ad abdomen attractione, convulsivis motibus in facie, oculis in somno femiapertis, ore inter dormiendum quasi ad risum composito, subita excitatione cum ejulatu facile colliges. Fœces virides. Lenimen momentaneum post alvi depolitionem, aut flatus emissos. Hoc in casu opus.

1) Materiam acidam partim eliminare, partim invertere.

2) Ventriculum roborare. Magnesia nitri, lapides cancerorum, sapo venetus &c. multum valent, si cum rheo conjungantur: prodest e. g. sequens pueris.

R. Lapid. canceror. vel
Magnesiæ nitri dr. ij.
Cinnamomi gr. jv.

BIBLIOTECA CENTRALA
a „ASOCIATIUNII“
SIBIU *

M. D. in doses no. VIII. Quotidie tres doses in infuso meliss. vel flor. tiliæ propinentur. Item syrup. de cichoreo cum rheo adjuncto sapon. venet. Egregie quoque convenit sequens pulvis:

R. Lapid. canceror. unc. β .

Sapon. venet. dr. j.

Rhei electi dr. β .

Sacchar. alb. dr. iij.

Pulv. femin. fœn. dulc. scrup. j.

M. Quotidie duo aut tria cochlearia coffeana dentur in pauxillo lactis.

In colica infantum ab acido orta, solent nutrices, quin & medici oleum amygdalarum dulcium præscribere, quod acrimoniam acidam involvat, nervosque defendat. Verum etsi pro exiguo tempore dolorum lenimen sequatur, nihilominus causa morbi augetur, laxitas videlicet ventriculi, pessimaque acrimonie species ex acido lactis & oleo nascitur, novorum dolorum scaturigo. Hinc olea ejusmodi nunquam danda sunt, nisi forte convulsio ab acido orta instantaneum auxilium postularet, ubi indicatio a præsentis periculo desumitur.

Præterea alia est admodum prava consuetudo in doloribus colicis opiata exhibendi. Hac enim ratione.

1) Convulsiones, quas, sopire volumus, in irritabili admodum corpore, quod virosam opii vim ferre nequit, non raro augemus.

2) Cum adcurata dosis statui vix possit, sæpius peccatur, uti ex observatione sat frequenti patet, infantum ob datum opium ex apoplexia mortuorum.

3) Si etiam dolorum lenimen obtineatur, attamen manente eorundem causa, eaque altius infixata, nil proficitur.

4) Opiata alvum, cujus crebrior solutio in doloribus ab acido ortis mirifice prodest, supprimunt.

5) Cum opium sanguinem versus caput urgeat, vasaque cerebri dilatet, infantes ex crebro ejusdem usus redduntur stupidi, uti pariter experientia frequenti constat.

6) Opium vires ventriculi & intestinorum dejicit, quas tamen in malis ab acido per se jam plus æquo dejectas intendere oportet.

D e n t i t i o.

Mense septimo & subsequentibus dentes prodire incipiunt.

Sig-

Signa & symptomata dentitionis futuræ sunt. Infans papillas nutricis mordet, digitos, aliasque res ori imittit, os calet, rubet, gingivæ in loco dentis prorupturi in tumores elevantur. Saliva prodit copiosa, febris, convulsio, alvus aut stricta nimium aut laxa. Tonsillæ, genæ, oculi rubent, tument.

Prognosis: Si plures dentes simul prorumpant, convulsiones, comatosum quid, & demum apoplexia supervenient. Infantes valetudinarii, debiles, debilibus nati parentibus, difficillime dentiunt. Item alvus constipata difficiliorem, laxa vero longe faciliorem dentitionem facit.

Causa proxima est inflammatio gingivarum, & tensio membranzæ dentibus superentæ.

Indicatio ergo est:

1) Inflammatas tensasque partes emolliere, aptasque reddere, ut facilius perumpantur. Idque tandem, si per se fieri non possit, arte ipsa perficere.

2) Nervos irritatos & in consensum tractos sopire. Hinc juvat gingivas oblinire melle tepido, syrupo violarum altheæ, butyro recenti addito succo portulac. sedi major. Nervos autem componit syropus emeconio, diacodii; omni media hora datur cochlear

clear coffeanum : interim tamen attendendum, ut alvus semper aperta servetur clysmatibus, vel syrupo mannato. Quod si symptomata persistent, sola gingivarum supra dentes dissectio superest, quæ omni proflus periculo caret. Hac ratione tensæ membranæ relaxantur, ipsaque dissectio vires venæ sectionis localis subit. Quodsi comatosa affectio adsit, labia, gingivæ, totumque fere corpus livescat, illico vena secanda est, aut ponenda ad maxillam hirudines sunt. Quemadmodum lenis diarrhœa morbum reddit tolerabilem, ita profusa nocet, vires exhaurit, inde tamen convulsiones ex nimia inanitione oriundæ sequuntur. Hinc nimiam diarrhœam diacodiatis moderari oportet. Antequam signa dentitionis adpareant, prodest, si gingivæ sæpius durius perfricentur, immisso sæpius a nutrice digito, aut re quacunque duriori. Si vero dentitionis symptomata jam adsunt, gingivæ inflammatae dolentesque sint, mere emollientia juvant. Hisque nil proficientibus, venæ sectiones, hirudines, aut ipsæ gingivarum dissectio sola juvabunt. Sunt qui in convulsionibus infantum a difficili dentitione ortis vesicantia suadent; sed bacchantis potius, quam sanantis medici est, stimulum tam acrem tenello irritatoque corpori infantili admove-

vere. Fæces virides in dentitione apparent
æque ac in malis ab acido. Virorem fœcum
in dentitione potius a bile convulsivo modo
e vesicula fellea expressa deducendum exi-
stimamus.

2) Volatilia e. g. spiritus cornu cervi in
epilepticis motibus a difficili dentitione or-
tis infida videntur, irritationemque potius
angere, quam sopire valentia.

3) Ad septimum ætatis annum usque 20
dentes prorumpere solent, hoc ergo den-
tium numero existente, ægritudines puerorum
in difficilem dentitionem rejici non debent.

V e r m e s.

Omnis ætas; præcipue autem infantilis
vermibus sæpe infestatur.

Vermes nocent

- 1) nutrimento subtrahendo
- 2) humores suis excrementis & exuviis
inquinando,
- 2) Intestina irritando. Qui vermibus
laborant, morbis acutis, item variolis gravius
afficiuntur.

Causæ sunt: haustus aquæ impuræ, pa-
ludosæ, feminibus infectorum repletæ. Fru-
ctus horæi; caseus, lardum &c. ovulis infe-

etorum infectum. Carnes fumatæ. Esus piscium eorum, qui plerumque tænia laborant, & in quibus semina novarum tinearum latent. Coctione, affatura, vi ventriculi non destrueda. In regionibus illis, ubi piscibus ut plurimum vescuntur, frequens admodum tenia est. Ovula hæc facile excluduntur in homine mucoso, sedentario, debili, corpore infantili, puerili, fœmineo.

Sedes vermium plerumque est in ventriculo & intestinis, licet ubique locorum in corpore humano vermes aliquoties fuerint deprehensi.

Species vermium plures sunt, qui communiter hominem infestare solent, scilicet

1) *Ascarides* vermiculi albi, utrinque in tenue acumen desinentes, valde exigui, iis simillimi, qui in caseo putrido copiosi reperiuntur, in intestino recto, subinde & in collo hærent numerosissimi, etiam extra humanum corpus in paludosis locis & ad radices putrescentium plantarum notante *Linnaeo* reperiuntur. Pruritus in ano intolerabilem excitant. Sæpe in fœminis ex ano prodeunt, & circa genitalia pruritus, fluoremque album excitant. Inde ascarides vaginæ uteri.

Secunda species est *lumbrico rum* terrestrium. Frequens est admodum hic vermis

in

in hominibus, aliisque animalibus, præcipue in canibus. Lumbrico terrestri, admodum similis, licet specie differre ab eodem videatur.

Tertia species est tenia, quæ ex pluribus portionibus semina cucurbitæ referentibus composita est, quæ ideo *vermes cucurbitini* appellantur. Talis teniarum species sunt, scilicet tenia folium vel *tenia vulgaris*. L. & *tenia lata* Lin. quæ in homine rarius, sæpius vero in canibusprehenditur. Miranda sæpe est teniæ longitudo, scilicet multarum non raro ulnarum. Sedem habet in omnibus intestinis, quin & in ventriculo, atque acutissima sua longaque proboscide intestinis frequentissimus est in canibus, ovibus & piscibus, felibus aliisque variis quin etiam extra animalium corpore in aquisprehenduntur.

D. *Darelius* in intestinis recens nati caniculi cujusdam invenit, unde tenia inter morbos etiam conatos subinde numerari possunt.

Quarta species est *ascaris lumbricoides*, ab ascaridibus supra descriptis sola majori longitudine differt.

Quinta species est *fasciola intestinalis*, quæ teniam refert, sed articulationibus, live portionibus cucurbituris carentem.

Sexta species *Gordius aquaticus*, (*Fadenwurm*) qui fortioribus purgantibus abigitur, aquarum potissimum incola.

Septima *Trichurides, Rædereri* (geschwänz- te Würmer) hæc ultiores tres species rario- res sunt.

Quibusdam annis morbi torminosi quasi epidemici sunt, morbosque alios epidemicos graviores reddunt,

Nocent autem

1) multitudine & magnitudine unde, fa- mes sæpe canina, nutrimenti subtractio.

2) Mucos, cui tanquam nido inhærere so- lent, morbi mucos intestinorum oriri soliti, e. g. colica, obstructio, vomitus.

3) Motu, reptatu, suctuque, id, quod fit, si nutrimento careant, aut alimentis ipso- rum indoli adversus molestantur.

Universim fumatas, salitasque carnes, vina acida, allium, anisum, liquiritiam, sac- charum, vermes haud ferunt, lacte autem delectantur.

Symptomata sunt *numerosissima* a magni- fico Professore de *Haen* diligentissime colle- cta, quæ inter sequentia frequentius occur- runt. Dolores colici frequentes, leviores, absque manifesta causa repente orti, salivæ in os copiosior affluxus, mane imprimis &

ventriculo jejuno. Anhelitus gravis, orisque fœtor. Narium pruritus, appetitus inordinatus, modo nullus, modo autem validus. Cardialgia, vomitus, subinde alvus obstructa, sæpius diarrhœica excrementa male digesta mucosa. Abdomen magnum corpore ceterum macilento. Sitis continua, nullo potu sedanda, continua lassitudo, & melancholia. Color faciei cacheticus, & cachymicus, frequenter mutatus. Oculorum perditus vigor, cum limbo cœruleo circum circa. Inter dormiendum oculi semiaperti eorundem albedinem monstrant, stertorque dentium, leves convulsiones & insomnia. Urina frequenter alba, lacteaque, palpitatio cordis, leipohymia, convulsiones, sudores frigidi repentini. Febris, visus auditusque perditus, paralyfis artuum. Gingivæ male affectæ; corrosæque, singultus, pulsus parvus, debilis, frequens, omnique modo irregularis. Tussicula frequens, molesta sicca, quæ signa de vermium præsentia sat tuto concludere licet. Sensus motus, reptatusque in abdomine. Vix ullum symptoma est, quod a vermibus produci non possit.

Cura alia est palliativa, alia curativa & radicalis. Si symptomata a vermibus excita-

ta citam opem postulant, ab sequenti ratione perficitur. Si scilicet

1) æger unam aut duas libras lactis recentis recenterque emulsi & adhuc tepidi bibat.

2) Vomitorium lene propinatum satis certo gravissima etiam a vermibus excitata symptomata sedat.

3) Juvant ea, quæ ex asa foetida, opio fale volatili cornu cervi, essentia castorei, quotiescunque anxietates, convulsiones, lei-
pomyiæ repentinæ oriuntur a vermibus.

4) Extractum absynthii a dr. j — unc. β. in vino propinatum incommoda potissimum a tenia excitata paulo post tollit.

Cura autem radicalis sequentibus absolvitur: primo in ascaridibus prodest.

1) diarrhœa hausto betulæ succo, item aquis medicatis purgantibus e. g. rohicensibus concitata per aliquot dies,

2) suppositoria frequenter repetita & ex frustulis lardi confecta, alte immissa atque ex filo pendente, quo facilius extrahi possint.

3) Clysmate ex lacte tepido cum paulillo salis marini. Item clysmate, quod sequenti modo paretur: scilicet unc. j. Mercurii vivi in olla vitreata contacta lente cum libra j. aquæ coquitur. Dein additur mellis

&

& per modum clysmatis injicitur. Id tamen frequenter repetere oportet.

Lumbrici expellantur sequentibus modis

1) medicamenta anthelmintica mane jejuno stomacho sunt propinanda, quo tempore vermes ipsimet nutrimentum quærunt.

2) Propinantur eadem medicamenta in lacte tepido recenter mulcto, vel in mulso, vel in aqua, in qua mercurius decoquebatur.

3) Eodem tempore lac tepidum clysmate injicitur, ut ad partes inferiores intestinorum proluciantur.

Quod si aliquo post assumptum medicamentum tempore vehemens in loco quodam fixusque dolor oriatur, signum id erit vermium intestina rodentium, hinc illic locus dolens *petroleo* inungatur, vel imponatur cataplasma ex summitatibus absynthii contusi, allio, farina secalis & felle bovino recenti.

5) Per aliquot dies ante assumpta anthelmintica æger abstineat lacticiis, vescatur autem salitis duris, allio, raphano rusticano.

6) Per tres consequentes dies mane jejuno stomacho sequens bolus sumatur:

R. Sal martis Lond. gr. jv.

Semin. Santonic.

Radic. Jalapp. aa. dr. β.

Mel.

Mellis q. s. ut fiat bolus. Interpositis 10 diebus denuo tres consequenter boli quotidie sumuntur. Inter singulas alvi depositions jusculum bibitur.

Toto autem tempore quotidie æger bibat libram aquæ mercurialis supra descriptæ. Aqua mercurialis etiam sequenti ratione paratur.

R. Rad, gramin. dr. ij.

Flaved. cord. aurant, dr. β.

Cinnamom. alb. gr. vj.

Aquæ fontan. mens. ij.

Coquatur donec remaneat quarta pars.
Colaturæ affunde

Mercurii vivi unc. ij.

Stent in loco tepido per noctem in vase vitreato: Aqua mane decantata melle edulceretur.

Infusum foliorum hyssopi contra lumbricos pariter laudati. Sequentes pilulæ loco boli dari possunt.

R. Extract. tanacet.

Semin. Satonici cont. aa. scrup. β.

Resin Jalapp. cum amygd. probe trit.
gr. viij.

Ol. stillat. tenacet. gr. j.

M. s. Pil. Nro. XII. Sumat omnes pro
dosi.

Loco falis martis mercurius dulcis accipi potest. Notandum autem doses has pro adultis esse. Infantibus, quibus nec pilulæ, nec pulveres ingeri possunt, datur pulvis seminis fantonici cum butyro pani illito, vel in melle superbibendo aquam mercurialem. Loco seminis fantonici *Linneus* commendat fermen abrotani campestris (Feldgerdel); allium pariter est egregium anthelminicum, quod vel crudum comeditur, vel cum lacte recenti infunditur, vel succus ejus expressus cum æquali quantitate olei amygdalarum, succi citri & sufficienti quantitate sacchari omnimane per aliquot dies propinatur, interposito purgantium rhabarbarinorum usu. Item pilulæ ex asa fœtida sæpius per diem exhibitæ, & tandem purgans ex rheo egregie conveniunt. Extractum nucum juglandium immaturorum a multis inter optima & certissima anthelminica numeratur: e. g.

R. Extracti nucum jugland. dr. ij.

Aquæ cinnamom. unc. β.

M. D. puero 3 — 4 annorum bis terve per diem gr. L. post 6 — 8 dies purgans mercuriale Item

R. Extract. hellebori nigri scrup. j.

Vitrioli martis artificial. scrup. β.

Solve in unc. j. aquæ cardui benedict.
dein adde

Syrup. violar. vel mellis q. s. ut dulco-
retur.

Dosis pro adulto omni mane sumendo.

Item

R. Folior. recent. hellebor. foetidi Lin.
drach. j.

vel folior. exsiccat. ejusd. gr. xv.

Coque per aliquot minuta cum s. q. aquæ.

Dosis pro puero a quarto ætatis anno ad
septimum usque. Sunt, qui præferant syru-
pum ex succo ejusdem plantæ expresso para-
tum interposi o ulu tincturæ rhei aquosæ.
Abactis vermibus necesse est roborantibus &
amaris, vino chalybeato &c. primas vias confir-
mare. Quodsi durante morbo acuto sympto-
mata vermium gravius ægrotum afficiunt, pro-
pinetur aqua mercurialis cum syrupo ex ace-
tosi citri, vel paratur electuarium molle ex
duabus partibus olei amygdalarum una parte
succu citri & s. q. sachari. Inde quater per
diem duo triaque cochlearia accipiuntur. Cam-
phora lumbricis pariter inimica. In morbo
acuto cum symptomatibus verminosis juvat
quoque cataplasma supra descriptum.

Tænia omnium difficillime abigitur, expulsiō sequentibus modis aliquoties feliciter tentata est :

1) Sumpto purgante qualicunque, sub cuius operatione aqua frigida præcipue vero medicata sive acidulæ per vices copiose bibitur. Ratio methodi est, quod tænia ab ingesta frigida sese contrahat, stupida reddatur, sicque ope purgantis facile expelli possit.

2) Pilulis purgantibus, quibus stupesciens opium adjectum est. Hac enim ratione tænia etiam ipsa torpida facile vim purgantis experietur.

3) Tænia infesta sunt sequentia. Fumata salitæque carnes, brassica fermentata, vina acida, allium, asa fœtida, absinthium, semen santonici, flores sulphur. martialia, cepa. Raphanus rusticanus, His enim diutius assumptis inferiores intestinorum partes tænia petit. Hinc assumpto dein purgante facilius expelli potest. Sed necesse est, ut purgans per duos continuos dies repetatur. Sequens pulvis inde quosdam arcanus tæniam aliquoties expellit.

R. Pulv. carbonum fossilium,

— pyrii non pulverisati, sed finissimi ana ℥dr. j. β.

Piperia pulverati gr. vij.

M.

M. D. U. Div. in . iij. Omni mane pulverem in pauxillo spiritus ardentis.

Dosis, si commode feratur, augeri potest.

Si hac ratione vermis non expellatur, juverit quarto aut quinto die radicem jalapæ assumere. Diuturnus alii usus vermem occidit, satis certo, quod eo securius adhuc fiet, si subinde purgans ex jalappa propinetur. In Aegypto utuntur *petroleo*, quod ad 30 — 40 gutt. continuos dies assumunt, & dein purgans subjungunt. Item *oleum heracelinum Rulandi*, *oleum animale Dippelii*. *Oleum therebintb.* Mercurialia ab omni fere ævo laudata minoris contra teniam virtutis esse videntur, cum multi hoc verme laborantes mercurio copiose contra luem veneream fuerint usi, tenia illæsa persistente; præterea Cl. *Scopoli* circa fodinas mercuriales Idrienses plures, quam alibi verminosos existere asserit in *diff. de hydrargyrio idriensi*.

Laudatur a Cl. D. *Browne* spigelia anthelmia, quæ sic præscribitur:

R. Spigeliæ totius M. ij.

Coque cum libr. ij. aquæ ad mediet.

Colatur. adde

Succi citri &

Sacchari q. s. ad gratiam. Bibat omni
6ta, 8va, vel 12ma hora uncias 2. 3. 4.
cui dein purgans subjungitur.

Spigelia hæc vim narcoticum uti opium
habet. Pulvis radicis Spigeliæ æque prodest.
Aliqui dr. herbæ Spigeliæ infundunt cum unc.
jv. aquæ fervid. Exempla in Anglia, Suecia,
Ruffia, felici cum eventu instituta sunt.

V o m i t u s.

Vomitum infantum varias agnoscit caus-
sas e. g. tussim, præcipue ferinam, sive con-
vulsivam, dentitionem, variolas imminentes,
vermes, acidum acre, lac caseosum, pulsem
nimiam ingestam, perfrigerationem &c. In
saborra ventriculi vomitus vomitu curatur,
nisi is nimius fuerit & debilitatem summam
ac convulsiones inducat. Medela ex causa
vomitum producente facile desumitur, id so-
lum monendum restat, pertinacem vom-
itum, ablata omni materia, tamen perti-
naciter persistentem laudani, una alterave
gutta in syrupo aliquo exhibita sisti debere.

Diarrhœa.

Diarrhœa infantum excitatur a dentitione, acido, vermibus, a pituita lenta oscula lactea, & glandulas meseraicas obstruente, a collectis cruditatibus, ab usu sacharatorum, bellariorum, placentularum in paulo adultioribus. Diarrhœa post ablactationem a mutato victus genere.

Diarrhœa infantum rachiticorum, scrophulorum.

Pro varia causa conveniunt varia, e. g. antacida, absorbentia, rhabarbarina, clysmata demulcentia, topica, blandior carminativa, amaricantia, pulvis mastichis, cum nucem moschata, externa balsamica, aut spirituosam linimenta. Mixtura ex aqua melissæ, menth. cinam. & absorbentibus. Clyisma ex aqua, in qua creta dissolvitur.

Convulsiones.

Convulsiones infantum oriuntur a meconio, a depressione calvaria, a qua in neonatis sæpius convulsiones oriri quidam autumant, quæve sæpe lethales evadunt, nisi ope emplastri piceo depressus locus elevecur.

A menstruis nutricis; a retropressis cutaneis efflorescentiis, a vermibus, lacte corrupto, caseoso, acido, a pulve copiosius ingesta, corrupta, alvum obstruente a prægressis nimis evacuationibus per vomitum, aut diarrhœam. Quo in casu opiata præstant. A terrore nutricis, a dentitione notandum est *Baglivii* assertum, viventis: *Omnes fere convulsiones infantum a stomacho fiunt, unde illis statim morbum solvunt lenia purgantia, præsertim infusum rhei.* Item *Cl. Thomasoni*, dum ait: *alvus laxata mox restitui in meliorem statum infantes epilepticos.*

T u s s i s.

Tussis infantum alia ferina est & convulsiva, alia catarrhalis, verminosa, morbillosa, dentitioni juncta, a retropressis vitiis cutaneis prognata, tussis stomachica sive stomachico-convulsiva, quæ pro causa habet farcinam ventriculi acrem, ascidamque. Item alia quædam tussis convulsivæ species, quæ stimulum suum in cruditatibus ventriculi habet, neque manifesta visceri mucii rejectione stipatur, sed a tenuissima acrimonia bronchiis impacta, & villos nervolos irritante proficiscitur. Tussis hæc convulsiva
 sic

ficca vocari debet. Sydenhamus afferit, ejus curationem venæ sectione & blandis catharticis absolvi.

R a c h i t i s.

Rachitis inter morbos hisce ultimis sæculis prognatos, & antea in Europa saltem ignotos recenferi debet. Circa annum 1630. in Anglia innotescere cœpit, atque primo a *Gliffonio* descripta invenitur. Modo per omnem late Europam frequens est.

Signa & symptomata sunt: Caput grande, facies tumida, pallida. Venæ jugulares, amplæ. Corporis reliqui macies, cutis pendula, hypochondrium dextrum prominens, tumidumque, tumor articulorum; carnes flaccidæ. Os frontis prominens; suturæ dehiscentes. Dentes flavi, nigri, denuo excidunt, pectus utrinque intropressum, mentum acuminate & prostrans. Costæ planiores latioresque, subinde nodosæ. Claviculæ & spina dorsi incurvatæ. Os femoris, tibia & fibula pariter curvantur. Ossa pelvis naturalem formam amittunt, & pelvis angustior redditur. ossa flexibilia, mollia; vel fragilia admodum. Febricula continua, noctu gravior. Tussicula humida. Respiratio cita, angusta, strepens.

pens. Orthopnea tandem, jecur magnum. Glandulæ mesenterii magnæ, infarctæ, convulsiones, apoplexia & mors. Rarus inter adultos morbus est, neque contagio afficit, nec, uti videtur, hæreditario quasi jure ad posteros transit. Fœminæ, quæ vero rachitide laborarunt, sæpe ob pelvis angustiam difficulter pariunt. Quidam tabidi sunt, quidam ampli corporis, & coloris pallidissimi.

Causæ sunt eæ omnes, quæ solida reddunt infirma, debiliaque & fluida aquosa ac mucosa. Hinc.

1) hoc morbo laborant proles a parentibus debilibus, otiose lauteque viventibus, qui olim lue venerea laborarunt, ab eodem male curati, frequentius salivationem passi. Item

2) quorum parentes ob paupertatem pravo victu usi sunt. Ideo rarior morbus inter mediæ sortis homines, frequentior inter divites aut pauperiores.

3) Qui nati sunt parentibus jam seniculis.

4) Qui loca paludosa, depressaque incolunt.

5) Qui lacte nutricis seniculæ, aut lacte nimis crasso, aut quacunque ratione deprava-

vato, quive cibis crassis farinaceis, pingui-
bus enutriti fuerint.

6) Ad hunc morbum disponunt, febres
diurnæ intermittentes; acidum primarum
viarum, nutrix lue venerea suppressa & pal-
liativis imperfecte curata, scrophulosa, scor-
butica, aut aliis pravis succis infecta. Cibi
sacharati, acidi, aut facile acescentes. A men-
se ætatis nono ad initium anni tertii præci-
pue dominatur.

Causæ proximiores sunt acidum prædo-
minans. Sanguis ater, mucosus. Bilis defi-
ciens & iners.

Prognosis: rachidis incipiens plerumque
curatur. Pulmone valde affecto vix medela
sperari potest.

Cura fit antacidis & roborantibus. Huc
faciunt e. g. sequentia: Pilulæ ex sapone ve-
nero, felle bovino inspissato, pulvere radi-
cis ari, item pulvis ostracodermaton cum rheo;
balnea frigida prudenter adhibita, frictions
aromaticæ. Decoctum rubiæ tinctorum a *Cl.*
Levyet laudatum. Item *Herba brittanica*,
sive *rumex aquaticus*. *L.*

Prodest quoque sequens:

R. Salis tartari unc. β.

Solve in aqua fontan. libr. j. Detur puero rachitico 20 — 10 guttæ bis per diem per 3 — 4 dies, in poculo aquæ.

Interpositis totidem diebus denuo eadem guttæ eodem modo propinantur.

2) Si alvus inde non moveretur, tinctura rhei aquosa adjungi deberet.

3) Post pastum dantur pilulæ ex novem granis offæ helmontianæ, grano uno fellis bubuli inspissati, & radice ari.

4) Præmissis his juvat usum corticis subjungere, qui vel in pulvere, vel in forma salis essentialis optimo cum effectu adhibetur. Corticis vires aquæ spadaneæ vel stœchnizenfes subire possunt. Quod si aquarum istarum defectus sit, aut eæ ob ægrotantis pauperiem comparari nequeat, aquæ fontanæ pauxillum solutionis vitrioli ferri instilletur ea quantitate, quæ requiritur, ut aqua spadaneæ similis obtineatur. Vel globulus martialis in syndone ligatus suspenditur omni mane in libr. β. aquæ puræ, donec colorem obinet eundem, quem Thebohe refert, hæc dosis absumenda erit tempore antemeridiano. Globulorum autem martialium compositio secundum dispensat. Parif. & Wirtenberg. Sequens est.

R. Limatur. martis in alcohol tritæ libr. β
Tartari albi pulverif. libr. j.

M. Inde cucurbitæ affunde
Spiritus vini libr. β .

Massam leni calori expone digere & lente exsicca. Cui dein demum tritæ adde spirit. vini eandem quant.

digere postea & exsicca. Laborem toties repete, donec massa quasi resinosa appareat, ex qua globulos forma. In aqua vel spiritu vini solvuntur, estque *mas potabilis Willifii*.

Præterea habitatio sit sicca, aër, vestesque fumo mastichis lustrentur. Corpus quantum ætas & vires permittunt, commoveatur. Panno fumis aromaticis imbuto corpus totum fricetur. Incumbat stragulis durioribus, abstineat acidis, farinaceis, theatis, pinguibus & oleosis, fructibus horæis. Pisces assæ, carnes assæ, panis biscoctus, vinum absynth.

A p h t h æ.

Vesiculæ albæ, in albam crustam degenerantes in ore, faucibus, œsophago &c. infantum oriri solitæ, vocantur *aphthæ*.

Di.

Dividuntur in *benignas*, quales sunt, quæ primo in gingivis, labiis, lingua, tonsillis & uvula apparent.

In *malignas*, quæ per œsophagum in ventriculum & intestina propagantur.

In *maligniores*, si simul per asperam arteriam versus pulmones proserpant.

In *malignissimas*, si omnium primo in primis viis ortæ altius, in os scilicet propagentur.

Dividuntur præterea ratione coloris in *albas* & *nigrescentes*.

Symptomata sunt: dolores, vigiliæ, febris, difficilis suctio, Impedita deglutitio. Vomitus, diarrhœa, singultus. Crusta demum decedente, salivatio sanguine permixta, tormina,, dysenteria sanguinea. Si versus pulmones proserpant aphthæ, adest tussis rauca, quasi ex tubo metallico.

Causse sunt: lac pravum, quo infans nutritur, cujus reliquix, si os infantis non bene eluatur, acres factæ, aphthas producant dentitio. Præcaventur, si os infantis frequenter purgatur infuso salviæ melle edulcorato. Præsentes vero aphthæ sequenti ratione curantur. Totum os illinitur sequenti medicamento.

R. Roob diamoron.

Mellis rosati aa. q. v.

Spirit. vitr. q. s. ad gratum acorem
ut totum os sæpius per diem inungatur.

Egregium effectum hoc medicamentum
sæpius præstitit. Quodsi vehementes admo-
dum clamores doloris præsentiam demonstrant
necessum est, ut nutrici paregoricum exhi-
beat, quo sumpto per 1/2 horam infanti
ubera præbenda sunt.

Boyle angulus sequens medicamentum con-
tra aphthas efficacissimum invenit.

R. Succi sempervivi maj.

Mellis rosar. aa. q. v.

Aluminis q. s. ut saporem modice au-
sterum acquirat.

Quod si crusta aphthosa deciderit, inun-
gi loca exulcerat debent mucilagine seminis
cidon; in aphthis primarum viarum prodest
decoctum raparum, item decoctum dauci cum
melle rosaceo sæpius per diem exhibitum, vel

R. Semin. lini contus. unc. β.

Coque cum libr. j. aquæ ad consist.

Syrup. colaturæ expressæ adde

Mellis rosac. unc. ij.

M.

Quodsi si aphthæ decidunt, & per alvum
abire incipiant, syrup. cichorei cum rheo
ad-

adjectis aliquot rhei granis infanti exhibeantur. Si vero aut dolores aut diarrhœa cruenta se monstraret, emulso ex gummi arabico parata conveniret.

S c a b i e s.

Scabies morbus cutaneus est, qui definitione adcurata caret, sed ex symptomatum descriptione facile noscitur. Primo apparent vesiculæ in manibus, præcipue intra digitos, fero tenui pellucidoque turgentes, & prurientes. Vesiculæ hæc rudiore frictione disruptæ serum diffundunt, unde novæ vesiculæ & morbi propagatio. Tandem loco vesiculorum crustæ, quin & ulcuscula cutanea moto corpore oriuntur.

Causæ remotæ sunt, diætâ prava, fructus horæi immaturi, carnes salitæ, contagium.

Causa proxima. Quidam statuunt infecta quædam exigua, quæ infra cuticulam sese insinuunt, ibique nidulantur, & rodendo aut reptando illum pruritus molestissimum producant. Inde humorum major affluxus & vesiculæ. Hanc opinionem sequuntur *Cl. Hauptmann, Bonomo, Schwiebe,* alique.

que. Alii vero in sero acri, falso, acido-
que causam proximam quærunt.

Proprietates scabiei sunt etiam sequentes:

- 1) Contagio afficit scabies.
- 2) Malum immunditia nutritur.
- 3) Infantes potius, quam adulti, pau-
peres frequentius, quam divites hoc morbo
laborant.
- 4) Primo fere semper in manibus sca-
bies erumpit; inde quidam gignimentum, caus-
sam proximam in insectis potius, quam in se-
ro pravo consistere. Cum in homine ultimo
casu æque in alia corporis parte prima vice
oriri posset.
- 5) Præservat ut plurimum a scabie lotio
manuum vespertina.
- 6) Frigore admissio vix non disparet, in
calore vero & sudante corpore denuo redit
scabies.
- 7) Pruritus & scabies ipsa cessat, appli-
catis medicamentis oleosis, sulphure, mercu-
rio, plumbo, allio, radic. helenæ, nicotia-
na, lixivio ex sale tartari &c.
- 8) Facillime recrudescit scabies, cum
æger, etsi curatus fuerit, suis tamen propriis
vestimentis sese denuo inficiat.
- 9) Malum augetur, si ægrotus sese fricet

10) Dominatur maxime in nosocomiis, carceribus, & inter milites arctius conclusos

11) Facilius æstate, quam hyeme.

Cura fit sequentibus modis

1) Sulphure interne & externe adhibito. Exhibeantur interne a duobus granis ad x aut xv grana flores sulphuris, bis terve per diem. Si infans scabie laborat, sufficit, nutrici hanc dosin florum sulphuris propinasse. His per 8 dies usurpatis & malo necdum cessante, paratur unguentum ex floribus sulphuris & flore lactis, quo articuli manuum pedumque simul mane unguendi sunt. Et si solo purgantium usu scabies nunquam curata sit, prodest tamen primas vias ante medicamentorum usum purgante abstergere.

2) Secunda methodus est hæc. Exhibetur decoctum cichorei, lapathi acuti, bardanæ per sex dies. Die septimo purgans salinum. Deinde denuo per 6 dies decoctum, cui purgans altera vice subjungitur. His præmissis omni mane una quarta pars sequentis unguenti partibus scabiolis inungitur.

R. Sulphuris pulverisat. unc. j.

Salis ammoniaci dr. j.

Axung. rec. porcin. unc. ij.

M. exacte in mortario lapid. Absumptum unguentum denuo repetito, attamen solummodo omni altero die.

3) Tertia methodus est admodum efficax in malo inveterato. Præmissio decocto superius descripto, interpositoque purgantium usu unguentum mercuriale adhibeatur frequenti ratione parandum:

R. Mercurii vivi depuratissimi unc. j.

Therebinth. venet. dr. β.

Axungia rec. porcin. unc. ij.

M. f. ung. Omni mane octava pars inungatur. Sub usu hujus unguenti cavenda est omnis refrigeratio, & regimen leviter diaphoreticum instituendum, ne mercurius ad glandulas salivales roat. Unguentum mercuriale efficacius est illo quod ex sulphure paratur. Idque insuper commodi habet, quod gratus illi odor, e. g. adjecto oleo bergamottæ, vel moscho conciliari possit.

Sub cura frequenter linteamina vestesque permutandæ sint. Vestimenta præterea absoluta cura fumo sulphuris lustranda sunt, aërique exponenda, ut eventiletur.

4) Quarta methodus adhibenda est in malo adhuc graviore, ubi partes ob continuum
 pra.

pruritus insomnes aguntur, macies & febris accedit. Hinc datur ab initio

- 1) purgans lenis
- 2) balnea tepida aquæ dulcis.
- 3) per quatuordecim dies sumatur mane & vesperi dosis sequentis pulveris.

R. Antimonii crudi tenuissime pulv.

Nitri puri aa. dr. ij.

Misce exacte & fiant pulveres no. viij. Sumat mane & vesperi pulverem, superbibendo decoctum bardanæ.

Qui sensibiliore ventriculo sunt, ab hoc pulvere subinde gravantur. Nihilominus morbi quidam cutanei inde curantur, qui omnibus aliis remediis rebelles fuerunt. Egregium est diaphoreticum. Tandem si morbus necdum cedat, thermæ sulphuræ curationem absolunt. Subinde balneum aquæ frigidæ in fluvio vel balneum aquæ marinæ egregie profunt. Protractior balneorum tepidorum ex aqua dulci morbum reddit pertinacissimum.

Notandum summopere denuo est, non adhibendum esse unguentum cum sulphure paratum, nisi simul interna remedia in auxilium vocentur.

Morbi cutanei a pravis succis massam humorum inficientibus, a debilitata coctionis

vir-

virtute, a cruditatibus primarum viarum originem ducunt, hinc evacuantia, solventia, sanguinem purificantia, roborantia, nutrientia indicantur.

D E

METHODO PRÆSCRIBENDI
FORMULAS.

*Generalia quædam de præscribendis remediis
observanda.*

Remedia sint, morbo adæquata. 2. facile parabilia. 3. simplicia. 4. ætati, idiosyncrasiæ, gustui, consuetudini accomodata. 5. reliqua victus ratio remediorum vires adjuvet.

ad 1. *dandus potus largus, horis determinatis in acutis. Nitri usus in inflammationibus, mixturarum usus in acutis, cortex in intermittentibus justa dosi dandus: Valeriana.*

ad 2. *Id præcipue ruri est observandum; qui multis & variis, indiget, artem ignorat. Mens Sydenhami circa remedia.*

ad 3. *Error veterum, prioris præcipue sæculi. Mos Hippocratis. Error juniorum, qui cuilibet symptomati volunt simul mederi. Medicina nosocomiorum &c.*

ad 4. *Infantibus aquæ & Syrupi; pueris eadem, virili ætati quæcunque alia forma convenit. Drastica infantili ætati & puerili non conveniunt e. g. non convenit resinofum purgans &c. Quidam acida, alii alia non ferunt.*

II. Non in qualibet ægritudine, levi, transitoria, oportet remediis uti, sæpe enim victus ratio sufficit, quies &c.

III. Neque danda sunt morbo graviora remedia: e. g. in levi artuum dolore, & transitoria levi per vices cephalalgia &c.

IV. Neque in morbis imaginariis: sunt, qui parent se ægros esse. Sunt, qui volunt ultra, quam ætas fert, aut vires naturales hominis, edere, bibere. Cura hypochondriacorum.

V. Neque in *insanabilibus morbis* tentanda sunt *curativa remedia* eventus dubii, nisi raro, e. g. in indolente scirrho ventriculi, lienis; strumis, scrophulis &c.

VI. Neque mitiora morbo.

VII. Neque mutanda sine ratione, neque augenda sine ratione. Error multorum quotidie mutantium remedia.

VIII. Viliora pretiosis præferenda, domestica pharmaceuticis, usitatiora minus usitatis, si par ceteroquin sit virtus. Oportet

me

medicinam domesticam probe callere, maxime ruri, & inter pauperes; exempla videbimus, ubi pharmacopœam pauperum trademus.

IX. Præferenda *grata ingratis, probata incertis*. Apud pueros e. g. gratiæ studendum: est peculiare studium pharmacopœa puerorum. Exempla, ubi cortex, purgans &c. pueris datur. Difficillime sumunt salina. Extractum corticis cum multo syrupo. Hydromel. Folia fennæ cum passulis per modum thee &c.

X. Exoleta exulent penitus. Pulvis C. C. lapis bezoar, rasura cranii humani, mumia; medicina stercorea e. g. sterco ovillum, caninum. Cataplasma ex fimo equino in tetano, columbæ dilaceratæ per modum cataplasmatidis; corium humanum contra arthritidem; sanguis humanus contra epilepsiam; clavis S. Huberti; aurum fulminans; amuleta e. g. contra febrim, contra icterum &c.

XI. Cavendum ne in leges chemicas peccetur.

XII. *Signis* parce, non nisi vulgatissimis utaris. Abbreviationes vita. *Pondera* ferme semper sine signis scripta sint. *Manu legibili* scribendum. *Signatura* clare addenda. *Dies præscriptionis*; itemque *nomen medici* adponendum. Horum rationes.

Me-

Modus Præscribendi.

Is varius est pro ratione remedii, ætatis, m rbi, partisque morbosæ &c. Nunc est in pulvere, nunc in electuario, pilulis, infuso, decoctove remedium datur. Nos hic usitatiores formas & modos persequemur. Sit

P u l v i s.

1. Pulvis vel *interne* sumitur, qua pulvis, vel est pro *vino medicato*, vel pro *saculo* conficiendo, vel pro *cataplasmate*, vel est pro *suffimigio*, vel pro *balneo* artificiali, seu *thermis artificialibus*, vel pro *dentifriciis*, vel in scopum chirurgicum diversa ratione.

2) Pro pulvere ea omnia quadrant, quæ vel *sola* vel *cum aliis* in pulverem teri possunt sic cum aliis, olea stillatitia, camphora, sapo venetus, moschus, castoreum; item quædam extracta, quæ in parva dosi efficacia sunt.

Dosis varia est pulverum interne sumendorum. Raro fit drachma una, nisi in cortice peruviano; nam drachma foliorum aut florum, aut levioris cujusdam substantiæ magnam & nimiam molem faceret. Commune est scrup. j. aut drach. β. Nunquam intra grana vj. nisi sit corpus valde leve. Quodsi re-

me-

medium suum, quod pro basi assumitur debitam molem non haberet, addi deberet aliud quid, quod *constituens* adpellant; exempla adferam varia *aconiti* sc. extracti; *mercurii dulcis*, qui vix deberet in pulvere dari; *florum Zinci*, *Kermes mineralis*, *sulphuris aurati tertiæ præcipitationis*, *tartari emetici*, *camphoræ*, *ipecacuanhæ*, *moschi*, *castorei*, *opii*.

4. Pulveris subtilitas varia: *subtilissimus*, five *alkobol*: *simpliciter pulvis*, *grossus*. *Alkobil* præstat. Grossus datur pro *suffimigio*, *sacculis*, *cataplasmate*, *vino medicato*.

5. Exempla connubii in pulveribus supra dictis. Scilicet *aconitum* cum *magnesia* datur. *Flores Zinci*, *Kermes* cum *lapidibus cancerorum* & *saccharo*; ut & *sulphuris aurati*, *tartari emetici* cum *absorbentibus*, aut *saccharo*. *Camphora* irrorata *spiritu vini*, cum *saccharo*, *absorbente*. *Ipecacuanha* cum *cremore tartari*, *arcano duplicato*. *Moschus*, *castoreum*, *opium* optime cum *absorbente* & *saccharo* teruntur.

6. Pulvis pro *vino medicato* sit ab unc. j. ad unc. ij. Eadem dosi pro *suffimigio*. Pro *cataplasmate* majoris partis ad *libram hepatis sulphuris* pro *thermis artificialibus* unc. iv pro una vice.

7. Doses etiam aliter solent determinari; *exacte* scilicet, & *minus exacte*.

Exacte in iis, quæ prava dosi sunt valde efficacia, in paregoricis, mercurialibus purgantibus, emeticis, alterantibus.

Minus exacte, ad cuspidem cultri, seu scrup. j. cochleare coffeanum, seu drachm. j. cochleare majus, seu unc. β . in roborantibus, absorbentibus, stomachicis &c.

Decoctum.

Decoctum est medicamentum internum, liquidum, ex variis speciebus mediante menstruo appropriato per coctionem paratum.

Materies excipienda sunt: 1. vegetabilia, radices, cortices, ligna, herbæ, folia, stipites, fructus, semina, 2 partes animalium *solidæ*: e. g. rasura cornu cervi, eboris &c. *molles*: uti lien vitulinum cum herbis, caro ranarum, testudinumque, aut viperarum in acrimonia acida, & inde nata macie; decoctum limæcum in tussi convulsiva, cum cerevisia paratum *Hænio* smatum. Ablic decoctum pedum vitulinorum, ovillorum, uti solent phthificis commendari; inde enim mirum gravantur ægri, febrisque accenditur, 3 item quædam ex regno minerali: e. g. de-

coctum antimonii in petia legati contra luem, decoctum mercurii contra vermes. An hæc decocta sunt alicujus usus? quoties idem antimonii aut mercurii? sed etiam falsa, ut ut raro.

Materies excipiens est aqua simplex, aut destillata, serum lactis, vinum, acetum, cerevisia. Nihilominus hæc tria ultima nunquam deberent adhiberi pro decoctione, sed *pro infusione*, & maximo pro infuso *frigido*, ut in vinis medicatis.

Proportio ingredientium est *ut plurimum*, ut unc. j. aut unc. j β ad libr. j. nisi forte sit unum alterumve ingrediens, quod aliud postulet. Sic *flores arnicæ*, itemque *Salab* sunt in proportione ad aquam, ut drachm. j. ad libr. j. Subinde sumitur radicis graminis libra una ad libram decocti saturatissimi.

Quantitas radicum *pondere*; herbarum, foliorum, florum, *manipulis* aut *pugillis*, raro *pondere*, seminum vero etiam pondere determinatur.

Uncia ad libram j. aut manipuli ij. aut etiam pugilli ij drachma j. aut ij., si *salab* aut *flores arnicæ* accipias.

Aut determinatur quantitas accipiendi liquoris, jubeturque pharmacopœus coquere ad *remanentiam* dimidii, vel libræ j β . Vel

vero relinquatur arbitrio pharmacopœi, quantum liquoris accipere velit, & determinatur tempus decoctionis per 4. 2. 1. hor. per $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{8}$ hor. Colatura libræ j. unc. xiv. D. vel, expressa D.

Decocti ea sit quantitas, quæ possit per diem integrum absorbi; non autem per duos tresve dies.

Dosis pro una vice summandi decocti, est ab unciiis ij ad unc. iv. seu a dimidio vasculo coffeano ad integrum omni hora, omni bihorio, trihorio.

Ceterum nota adhuc sequentia in præscribendis decoctis.

1. Ponantur ingredientia, & ingredientium prævia præparatio, ut 1. *rasura* e. g. C.C. lign. quassia, saffra, liquiritia &c. aut 2. *pulvis grossus* e. g. cortex peruvianus grosso modo contusus; aut 3. *concussio* & *contusio* e. g. concuss. contus. coque &c. aut 4. *maceratio*, ubi e. g. rasura ligni quajaci, aliaque ligna s. q. aquæ fervidæ infunduntur, & per 8 12 24 horas, aut per noctem, per nyctemerum macerantur, dein mane per $\frac{1}{2}$ hor. per hor. coquantur.

2. Determinetur vas, an eo clauso, vel aperto fieri debeat. Si nil determinetur, aperto fieri debet.

3. *Colatura* detur usui, vel simpliciter facienda, cum *expressione*; aut *fortiter expressa*, aut prelo *fortiter expressa* detur.

4. l. a. Seu lege artis clarificata dentur usui. Hoc subinde additur e. g. in sero lactis.

5. Decoctis ita paratis sæpius adduntur alia, porissimum *syrupi*, *roob*, *salia*.

Bochetum appellant decoctum secundarium, dum nempe species a priori decoctione residuæ, novis additis denuo decoquantur. & pro potu dein ordinario adhibentur.

Juscula sunt decocta partium animalium, carnis vitulinæ, splenis vitulini, ranarum viperarum, limacum, cancerorum. C. C. Eboris. Vocantur & *juscula restaurantia*, *Kraftbrühen* confume.

Ptisanae sunt decocta cerealium cum aut sine radicibus: e. g. *Ptisana avenacea*.

I n f u s u m.

Infusum est medicamentum internum liquidum mediante menstruo conveniente per infusionem paratum.

2. Infusum aut *calide* fit, aut *frigide*. Infusum herbarum horumque mediante aqua calida factum Thee, aut infusum *theatum* appellatur.

3. Hæc, uti plurimum, domi parantur. Præscribantur species cum signatura: *species pro Thee.*

4. *Infuso-decoctum* fit, ubi quædam ingredientia decoquuntur, deinde ad finem coctionis adduntur alia, quæ coctionem non ferunt.

5. Infusum frigidum, ubi aut vino aut cerevisiæ aliqua iis immituntur extrahenda: sic vinum medicatum, cerevisia medicata, est infusum frigidum.

6. Nonnunquam species quædam in linteo collectæ & in vino suspendendæ præscribuntur, dicunturque *nodulus*. Sic rheum, cortex peruvianus in *nodulo* præscribitur.

7. Materies infusorum sunt ex omnes herbæ, radices, flores, quorum vis in volatili principio consistit. Quædam *decoqui* & *infundi* possunt.

8. Quantitas totius infusi est uti decocti: scilicet, in integrum nyctemeron. Dosis unc. ij. ad unc. iv. omni bihorio &c.

9. Infusum, quod pro una vice totum absumitur, *Haustus* appellatur. Dantur autem hi scopo ut plurimum purgante. Haustus non excedat uncias iv. Sic habetur aqua laxativa viennensis, item hydromel infantum.

10. *Claretum* appellant infusum subinde & decoctum, colore, odore, sapore gratum. E. g.

R. flor. rosar. rubr.

— balaustrorum aa. manip. j.

infunde f. q. a. per 1/4 hor. & Colat. libr. ij. adde.

Syrup. fl. rhœad. unc. jβ.

Spirit. vitriol. q. f. ad gratiam.

M.

Vel conservæ quædam gratæ infunduntur e. g. conservæ rosar. vitriolatæ.

11. *Julapium*, *Julepus* est medicamentum internum, liquidum, pellucidum, colore & odore gratum, restaurans, sicim fallens, simplici mixtione paratum, e. g. aqua simplex aut destillata cum grato syrupo commixta.

Hinc ingredientia sunt: 1 aqua simplex, destillata, cardiaca, cerasorum, roris marini, cinnamomi, corticis aurantium, totius citri, Vinum acidulum, rhenanum, moselanum, 2 succi dulces, acido-dulces, acidi, recentes, fructuum horæorum, 3 syrups officinales, sacharum, elæosacharum.

Ufus est pro potu communi, ubi fitis urget magis; hinc ad libras ij. & plus datur.

Suc-

Succi expressi vegetabiles.

1. Sunt medicamentum internum, liquidum, ex plantis recentibus, foliis, radicibus prelo expressum.

2. Materiem suppeditant plantæ non quæcunque, sed succulentæ, saponacæ, antiscorbuticæ. Frequentius adhibentur taraxaci radix, aut cum toto. Item recens radix cichorei; item endivia, portulaca, beccabunga, nastortium aquaticum & hortense, cochlearia, chærophyllyum, acetosa, acetosella.

3. Verno tempore sunt præscribendi hi succi; aliis temporibus, maxime hyeme substituantur *conservæ*.

4. Dosis est ab unc. ii. ad unc. vi. plerumque ad unc. iv.

5. Dantur cum coindicatis salibus, syrupo &c.

6. Cautelæ practicæ sunt: 1 debili ventriculo præditis aut *omnino non* dentur, aut non dentur *jejunis*, aut non *pro una* dosi.

7. Modus præscribendi est: ut e. g. accipiatur tantum, quantum satis, ut exprimatursuccus unc. iij. &c. Cui lege artis depurato adde e. g. salis acetosellæ dr. jß. syrupo rad. v. aper.

8. Substitui possunt 1. conservæ, 2. conservarum infusa, 3. herbæ recentes, cum ferro lactis leviter coctæ. 3. Eadem herbæ coctæ cum jusculo carniæ.

Mixtura.

1. Mixtura est medicamentum internum, liquidum sola variorum miscela paratum.

2. Datur mixtura simpliciter sic dicta, & concentrata.

3. Ingredientia, seu materies excipiendæ, sunt. 1. Sicca omnia, quæ in minori dosi efficacia sunt, & facile pulverisantur, 2. mollia magis minusve spissa: scilicet, electuaria, roob, pulpæ, confectiones molles, syrupi, balsama densiora. 3. liquida contractiora, essentia, tincturæ, elixiria, balsama liquea, olea stillatitia, succi.

4. Materia excipiens ex aqua fontana, destillata, aut decoctum infusum.

5. Tota quantitas est ab unciis v. viii. raro ultra.

Proportio ingredientium est circiter sequens. Pulveres, elæosachara, extracta ab drachma una ad drachmas ij. Syrupi. roob.

7. Ceterum nota: 1 mixturæ intra 24. horas ut plurimum absumentur. 2. sæpius dantur

tur in acutis, quam chronicis. 3. pueris, infantibus debilibus, uti in acutis plerumque, *difficulter deglutientibus* mixturæ conveniunt
4. ca. e hic potissimum superflua, cara. Sic loco aquæ alicujus stillatiæ accipi potest aqua simplex.

5. Salia miscent mixturis cum spiritu nitri dulci, item spiritu vitrioli ad gratiam: at est inepta miscela.

Mixturæ concentratæ veniunt sub nomine guttularum. Tota quantitas est ad unc. ij. Dosis vero 20 30. 60. 100. guttæ.

Fiunt hæ mixturæ vel e solis essentiis, tincturisque jam prostantibus. Vel parantur magistraliter ex spiritu vini, aut essentia quacunque, adjectis, mixtis, solutisque dein stillatiis, salibus volatilibus, balsamis, resinis, gummi resinis &c. Sic notæ sunt guttulæ purgantes.

E m u l s u m.

Est medicamentum internum, liquidum, oleoso-aqueum, consistentia & colore uterunque lacti simile, ex partibus vegetabilium oleo & mucilagine præditorum mediante menstruo aqueo, & mediante trituratione, & emulgendo paratum; scopo refrigerante, demulcente, nutriente.

Men-

Menstruum est aqua simplex, destillata, decoctum, infusum.

Materies emulgenda sunt nuclei, & semina, oleo scilicet & mucilagine prædita.

Accessoria sunt, aut saccharum, aut syrupus non coloratus, uti est althææ, papaveris albi, diacodii, nitrum, magnesia; alia autem salia vix addi solent.

Dosis nucleorum &c. est ab unc. β. ad unc. j. ad libr. j. Non paretur in alterum diem, & in æstate paretur solum in dimidium diem.

Electuarium.

1. Est medicamentum internum, aut spiritum, aut mellæ consistentiæ, variis ingredientibus syrupo exceptis compositum.

2. Solet semper addi, qua consistentia esse debet sc. fiat *electuarium molle*, aut fiat *electuarium crassum*:

3. Subinde est *conditum*, subinde opiatum, subinde theriaca appellatur, prout aut condita, aut theriacæ major quantitas ingreditur.

4. Tota quantitas solet esse ab unciis ij. ad unc. iv.

5. Dosis: cochleare coffeanum, cochleare majus, magnitudo fabæ, nucis avellanæ, moschatæ, juglandis. Omni bihorio; trihorio, aut bis, ter, quaterve per diem.

Materies excipienda est pulvis omnis, extractum, conditura, pulpa, conserva, roob, balsama, syrapi, olea, tincturæ, essentia, elixirium. Syrapi addendi quantitas pro requisita consistentia pharmacopæo relinquitur.

7. Quandonam præstat hæc forma uti? remedia tonica, nervina, emmenagoga, antifebrilia, anthelmintica &c. sæpius hæc forma dantur.

B o l u s.

1. Electuarium crassum, quod totum una vice sumitur, *Bolus* audit. Tota ejus quantitas sit a dr. β . ad dr. j. ad summum ad drachmam $j\beta$.

2. Boli parantur ex iisdem ac electuariis.

3. Datur in *bolo* opium, purgans; item quidquid per se sumptum acre & rodens est, aut nauseosum valde, & quidquid deglutitum fauces valde ostendit delicatis; præterea ea, quæ semel aut bis solum de die assumi debent.

4. Infantibus, pueris, item febrientibus debilibus, boli non possunt dari.

Ele.

Elegma, Linctus, Loob.

1. Est electuarium molle, paulo spissius, quam sit syrupus; potissimum *dosi arbitraria*, aut per parva cochlearia vario tempore sumendum, ore detinendum, sensim deglutiendo, in morbis oris, faucium, œsophagi. Pectori linctus non profunt, sed horum loco vapores.

2. Mollia, mucilaginoso, oleosa, melita, saccharata intus sint; pulveres indissolubiles non insint.

Conditum. Confectio. Conserva.

1. Huc, ad electuaria scilicet, revocari possunt *condita, confectioes, conserva.*

2. *Conditum* appellant vegetabile quodcumque molle, aut saccharo conditum, sive molle, sive duræ, siccæque consistentiæ: idque in genere. At peculiariter *conditum* appellantur *radices & cortices* conditi.

3. *Confectio* audit, si e baccis aut fructibus paratur. *Conserva* si e floribus aut foliis.

Elæosaccharum.

Est saccharum, quo aliquot guttæ olei cujusdam aromatiæ exceptæ sunt. Sic veniunt

niunt guttæ ij. olei destillati ad drachmam unam sacchari. Modus præscribendi est: Elæo sacchari e. g. menthæ drachm. j. dr. jβ.

Pilulæ.

1. Etiam catapotia a deglutiendo dicuntur. Sunt medicamentum internum, solidum, in globulos, ciceris magnitudine circiter, redactum.

2. Dantur scopo purgante, aperiente, emenagogo, resolvente & alternante, roborente & nervino, paregorico.

3. Inserviunt pilulari formæ ea omnia, quæ ad dictos scopos faciunt, in parva dosi efficacia sunt, & effingendis pilulis opportuna. Salia non facile misceantur, nisi volatilia: sal Benzoes, seu flores Benzoes, sal succini; C. C. &c.

4. Pilulæ scopo emetico non bene dantur: neque omnino infantibus, pueris. Sunt qui nullas pilulas possunt deglutire.

5. Pilulæ fiunt ex massis pilularibus officinalibus, uti est massa pilularum becherianarum, Ruffi, de styrace, &c.

6. Saponēs, gummi-resinæ, resinæ, extracta solida in minori dosi efficacia (extractum graminis vix debet in forma pilulari da-

ri) succi inspissati, succus catechu. Pulveres in parva dosi efficaces. Mercurialia, foetida, amara &c.

7. Excipiens, seu ligans, est syrupulo, mel, balsamum, therebinthina, essentia, tinctura, spiritus vini, mucilago.

8. Quantitas unius pilulae sit a grano dimidio ad iij, raro ad iv. Habet *Boerhaavius* etiam ad v.

9. Dosis est ab una ad sex, raro ultra.

10. Pilulae nec auro nec argento sunt obducendae.

11. Durissimae quandoque per alvum sedunt, non solutae.

Trochisci, Rotulae.

1. Seu *Pastilli* sunt medicamentum solidum, orbiculare, non globosum, ut plurimum stella signatum.

2. Praescribuntur in morbis oris, faucium, oesophagi; in tussi gutturali. Hinc & *trochisci hecbici*, seu contra tussim adpellantur, 2. ad corrigendam oris foetorem & pravam halitum in scorbuticis, phthisicis, venereis, mercurialia utentibus, dentes cariosos habentibus, 3. pueris scopo purgante, anthelmintico,

co,

co, 4. pro suffimigiis, 5. scopo stomachico, carminante.

3. Excipiens seu ligans est mucilago varia, syrupi, balsama, aqua simplex vel destillata.

4. Quantitas rotulæ sit a granis iij ad drachmam β .

5. Tota quantitas ad uncias ij. iv. se extendat.

6. Peculiariter *rotulæ* vocantur, si excipiens materies sit saccharum adpropriata aqua ad justam tabularum consistentiam coctum.

Morsuli.

1. Sunt medicamentum internum, ficum, ut plurimum figuræ quadratæ, ex variis ingredientibus, saccharo soluto coctoque exceptis compositum. Vocatur etiam a quibusdam *electuarium ficum*.

2. Dosis est a scrupulo j ad drachm. j.

3. Proprietates sunt: fragilitas, gratus sapor, odorque, & facilis in ore deliquescentia.

4. Delicatis, pueris, dantur scopo carminante, roborante, antisyphilitico, antiscorbatico, antirachitico &c.

REMEDIA EXTERNA.

1. Sunt, quæ externe adplicantur per modum *balnei, emplastri, unguenti, cacaplastis, cosmetici*; item huc pertinent *cucuphæ, sternutatoria, gargarismata, collyria, dentifricia, aspergines, pulveres fumales, lotiones, enemata &c.*

2. De singulis hic sermonem faciam: 1. de *Balneis.*

3. Balnea dividuntur in calida, frigida; simplicia, seu aquæ dulcis; mineralia, seu artificialia illa sint, seu naturalia, scilicet thermæ. In balnea vinosa, aut quacunque alia ratione medicata reddita, scilicet *lacte, sublimato &c.* In balneum vaporosum (*Dampfbad*); in embrochen, embrocationem, aqua scilicet guttatim ex alto cadente, simplici, calida, frigida, medicata. In balnea ex arena, cineribus, sale marino, sedimento thermali, terra &c.

4. Balneum *calidum*, semicupium, aut infellus subinde audit, 1 fit ex simplici aqua calefacta, eaque fluviali & molli, 2 nonnunquam duodecima pars lactis apud ditiores additur, 3 nonnunquam fasciculus unus alteve herbarum emollientium incoquitur, sa co linteo inclusus.

5. Balnea non sint nimis calida, febrim enim excitant solo calore, nisi hanc velis studio excitare. Non adhibeatur crudis, plethoricis, fluorem sanguineum præternaturalem patientibus, neque febrientibus; non pluries per diem, aut nimis diu insideant. Hinc statim post prandium balneum nocet; vesperi & mane adhibeatur. Non omnis venæ sectio aut purgatio præmitti debet *scopo præparatorio*. Non contraindicat fluxus catameniorum.

Balnea pedum & crurum vespertina, cephalalgiam plethoricam non tollunt, sed augent, & noctem reddunt inquietam. Balnea cephalalgiam nervosam æque parum levant.

Profunt grate tepida, scopo emolliente, in artuum rigiditate, in inflammatione alicujus partis. In enteritide, hernia incarcerata, maximi sunt usus.

De thermis earumque usu legendus *Zucker*.

Thermæ sulphuræ, quales sunt nostræ Badenses, sub certis conditionibus profunt. Nota autem sequentia: 1. mos introduxit, ut per 2, 3, 4 septimanas quotidie, aut mane aut vesperi thermis insideant, 2, in arthritide vaga, contractura, artuum rigiditate residua post arthritidem; in leucophlegmatia, incerta mensium suppressione. Universim, ubi-
cun·

enque attenuandum, movendum, alterandum, referandum est, & ubi excitata artificiali & temporaria febricula opus est. Inde determinabis quoque, ubi thermæ non convenient, 3. in morbis cutaneis, herpete, scabie sæpe profunt. Vidi non profuisse thermas, profuisse autem balneum frigidum, 4 balnea verna & æstiva meliora autumnalibus, hæc vero meliora hyemalibus.

Balnea frigida:

1. Commoda balneorum frigidorum sunt ferme innumera, & certa. Balneum frigidum optimum tonicum est, ubi reliqua tonica non profunt, aut etiam nocent. Hinc post hæmorrhagias exantlatas, contra abortiendi consuetudinem, mensibus suppressis, morbo hysterico & hypochondriaco sine materie, nimia irritabilitate undecunque orta, artuum doloribus inveteratis, proclivitate in defluxiones, rachitide, debilitate nativa contra catarrhos non inflammatorios, teste Cl. de *Moneta*, sed serosos mere aut biliosos.

2. Aqua frigida glacialis in contusione mox applicata valde prodest, sugillationem & extravasationem prohibendo, uti videre est in pueris, quibus in terram delapsis &

contusis ferrum frigidum admovent, id facit aqua frigida.

3. Aqua frigida in contusionibus capitis, & in commotione cerebri. Fit enim in parte commota & contusa relaxatio, debilitas, & major illuc affluxus, quem aqua frigida mature applicata oportet prohibere. Prodest in quacunq;ue capitis contusione, cum & sine vulnere, cum & sine fractura cranii, item seu trepanon fuerit necessarium postea, seu non fuerit, præsentè etiam sopore, paralyti, apoplexia.

Diverſo modo applicantur hæc fomenta frigida *Schmuckevi*. Optime autem, si pannus sale ammoniaco nitroque imbutus capiti adponatur, & dein aqua frigidissima irrretur. Plus enim frigoris est in actuali horum salium solutione. Simul autem venæ sectiones & alvi ductiones indicantur. In phrenitide biliosa, putrida, organica, in mania & vigiliis, spirituosus &c. eadem profunt.

4. Aquæ frigidæ usus externus vario modo fit, 1. *frictio* & *ablutio*, a qua fere incipiendum, in delicatis maxime, in infantibus puerisque: 2. *inseffus*, ubi abluto perfriçtoque prius corpore aquæ frigidæ quis insidet per $\frac{1}{8}$ per $\frac{1}{4}$ horam & diutius. Aeger sese tantum moveat, quantum requiritur, ut vim fri-

goris vix sentiat. Veteres enim laudarunt *natationes* in aqua frigida, seu *motum exercitum* in aqua frigida, 3. *immersio* una & pluribus vicibus peracta (Stürzbad) Facilius ita toleratur frigus aquæ; itemque hoc balneandi genus conjungitur cum exercitio corporis, 4. *mediante machina*, ex qua aqua depluit: difficulter fertur, vertici capitis ingratiſſimum.

5. Balneent jejuno ventriculo; non plethorici, non hæmoptoici, non sudantes; at commoveant se post balneum.

De reliquo aquæ frigidæ usu.

6. Usus aquæ frigidæ glacialis in febribus biliosis eximius est; plerumque vomunt, dejiciuntque inde, demum potenter sudant. Præcavet præterea hic usus aquæ frigidæ transitum horum febrium in putridas. Eodem fere modo prodest aqua frigida in putridis, saburralibus æque ac non saburralibus.

7. *In nimia irritabilitate* a potibus spirituosis, studiis, venere, onania &c. Sæpe omnia reliqua tonica nil profunt: prodest autem frigidæ potæ, gelatinæ frigidæ (Gefrohrtes) usus quotidianus, matutinus & vespertinus; morbo hypochondriaco & hysterico
 sine

sine materie; contra proclivitatem in abortus, catarrhos, rheumatismos, in mania a ke-neangea, irritabilitate nimia, ab insolatione. Enemata ex aqua frigida in hæmorrhoidibus internis, cephalgia, vertigine &c.

8. Modus quo frigida prodest, & roborando, constringendo, & aucto fibrarum robore, impacta solvendo. Nam moles & volumen corporis minuitur, obesi & laxi ad salubrem maciem reducuntur. Post balneum statim alacritas, sese movendi facilitas major, & caloris aucti sensus percipitur.

Melius & securius remedium non datur, quam balneum frigidum in obesitate.

In vomitu hysterico prodest frigida externe & interne.

Balneum vaporosum.
(Dampfbad.)

1. Plus præstat vapor aquæ, quam aqua simplex in vapores non resoluta.

2. Hinc profunt balnea vaporosa, 1. in articulationum rigiditate, immobilitate post febrem rheumaticam, spontanea decurtatione tendinum, post immobilitatem ex longa quiete, 2. in tumoribus glandularum alias irresolubilium: tumore mammarum a congesto

lacte; mammarum incapacitate secernendi excernendique lac. 3. in inflammationibus faucium, asperæ arteriæ, pulmonum, sive in angina pectoris, 4. in exostosis.

3. Parantur: 1. ex aqua simplici, scopo emollienti, ita, ut ad partem certam vapor admittatur vel methodo *Marcardiana* per peculiarem machinam. Vel vero parantur scopo resolvente, ex aqua & aceto, vel ex aqua & herbis, non emollientibus, sed aromate volatili gaudentibus; vel vero ex aqua, adjecto per vices sale ammoniaco & calce viva, vel adjecto spiritu salis ammoniaci; vel ex aqua, aceto, & spiritu salis ammoniaci.

Hinc adhibentur vel scopo emolliente, vel *resolvente*; item potenter *diaphoretico* ac *sudorifero*.

E m b r o c h e.

1. Dicitur tunc, ubi aqua ex certa altitudine guttatim decidit in partem affectam.

2. Altitudo unius, duarum, trium, quatuor sit contignationum.

3. Per $1/2$ aut integram horam guttæ stillent, semel, bisve per diem,

4. Materies balneorum est aqua simplex, thermalis, medicata per artem reddita: calida; frigida; oleum: prout est diversus scopus.

5. Hinc scopo emolliente aqua simplex, aut oleum adhibeatur tepide; scopo discutiente & resolvente vero thermalis, aut medicata facta; roborante vero frigida.

6. Prodest ergo in artuum rigiditate ex vulnere, contusione, decubitu longo, lymphâ inspissata rheumate. Post apoplexias manente paralyfi frigida embroche; item in maniacis quibusdam ad caput.

7. Medicata redditur, vel si solvantur globuli martiales in aqua; vel hepar sulphuris; vel addatur sal amoniacum, vel ejus spiritus, vel solvitur sapo venetus, vel incoquantur herbæ aromaticæ.

8. Præparantur partes irrigandæ inunctione emolliente, resolvente &c. e. g. oleo olivarum, si vis emollire, vel unguento ex spiritu salis ammoniaci & oleo olivarum, vel unguento ex oleo quodam æthereo & spiritu salis ammoniaci; vel solo spiritu therebinthinæ.

9. Idem & ante, & sub, & post embrochen fit.

Balnea artificialia.

Fiunt diverso modo: 1. si chalybs extinguatur, sumatur aqua fabrorum ferrariorum 2. adjecto sulphure, & calce viva, seu *balneum de Sorbait*. 3. adjecto hepate sulphuris, quod tenuiter pulverisatum cum aliquot mensuris aquæ calidæ mistum affunditur in vas magnum. Sumuntur uncix iv. Libr. β. pro uno balneo. Caro pretio est, 4. herbis aromaticis incoctis, infusisque, quod utiliter fieri potest, herbis emollientibus, lacte, quod inutiliter.

Sedimentum thermale subinde adhibetur per modum balnei. Antiquus mos, ut est apud *Plinium* jam, horum balneorum. Sedimento thermali partes adfectæ illiniuntur, deinde soli expositæ ficescunt, 3. sedimentum hoc varium est; pingue subinde & argillosum; subinde *martiale*; sed quæcunque ejus natura, semper agit discutendo & roborando. Siccatum enim ope solis hoc sedimentum thermale, subjectas partes stringit, discutit humores noxios, aut imbibit attrahendo. Hinc hydropicis, leucophlegmaticis: crura varicosa, ulcere fædo manantia habentibus prodest, 4. modus adhibendi est, ut frigide applicetur, donec siccatum abluatur.

Bal.

Balneum arenæ, cinerum calidorum, falis marini in cruribus œdematosis; ubi cetera sana sunt.

Balneum terræ: juvat forte grato & solo frigore humidiusculo; depredicatur a *Solano*. Vices aliquo modo subire potest balnei frigidi. Balneum aëreum *Franklini*.

Balneum vinaceorum. Balneum fœcum vini. Balneum mercuriale.

Balneum fimi, seu commoratio in stabulo inter fimeta. Fimus equinus in tetano maxillæ. Fimus vaccinus pro cataplasmate.

E n e m a.

1. Quidquid per anum immittitur forma liquoris, fumi, aut vaporis, audit *enema* vel *clyster*.

2. Enemata injiciuntur vario scopo: eccoprotico, purgante, emolliente, nutriente, carminante & anodyno, anthelmintico, anti febrili, excitante; item in morbis intestini recti, scopo vario chirurgico.

3. Scopo eccoprotico injiciuntur solutiones aquosæ mannæ, mellis communis, aut mercurialis, sacchari Thomæi, salis communis, amari, nitri, cum aut sine oleo quocunque. Sumitur decoctum hordei, specierum

emollientium, furfurum. Sint summe parabilia, ex jusculo carniū salito, aqua tepida salita.

Quantitas in adulto libram unam non excedat.

4. Scopo purgante addi possunt salia media majori dosi; item *electuarium hieræ picræ*, diacatholicon, confectio Hamech ad drachmas iij unc. β . Item solvi possunt massæ purgantes officinales quadrupla dosi; item solutio tartari emetici ad grana vi — x.

In pertinaciori obstructione alvina, subinde in herniis incarceratis, summa tamen cautela, adhiberi possunt. Potius profunt in obstructione stercorea & duris scybalis. Quid de fumo nicotianæ in hernia incarcerata? in apparenter mortuis? De modo applicandi.

5. Scopo emolliente: jusculum carniū, infusum, oleum ipsum varium, emulsum, decoctum althææ, mucilagines seminum cydoniorum, gummi arabici solutionem.

Quantitas sit libra β . frequenter, omni scilicet bihorio injicitur.

6) Scopo nutriente servant sola insulsa juscula carniū; non autem lac, ob multas, quas relinquit scæces. Item vitellus ovi in eodem jusculo. Adhibetur ablata diutius deglu-

glutitione in appoplecticis, anginosis, schirrho œsophagi, ventriculi &c.

Quantitas est libra β omni bihorio.

7. Carminante & anodyno. Infusum florum chamomillæ, jusculum carnium cum floribus chamomillæ; solutio theriacæ Andromachi; item tinctura thebaica, seu laudanum liquidum Sydenhami.

8. Anthelmintico: ubi quadrupla anthelmintica dosis injicitur: e. g. decoctum nicotianæ valet potius in ascaridibus, quam aliis vermibus. Nicotianæ clyster vomitum sæpius excitat. Infusum oleosum nicotianæ contra ascarides.

9. Antifebrile, ubi decoctum corticis injicitur, quando & qua dosi?

10. Omni ætati clysmata conveniunt: recens natis valde proficua sunt: universim ætati infantili, puerilique profunt, cum eorum morbi sedem plerumque habeant in abdomine.

11. Quantitas fit *ætati*, deinde *scopo* accommodata. Quæ retineri diu debent, libram β non excedant.

12. Situs corporis in *latus dextrum* fit, si enema injicitur.

13. Enemata vomitorio præmittantur, si alvus sit suppressa; neque antea licet emeticum exhibere, quam sit alvus referata.

14. Enemata emollientia in hernia incarcerata præstant omni alteri remedio: pauca sint, quæ ore assumuntur.

15. Enemata frigida in prolapsu recti; hæmorrhoidibus internis a nimia vasorum hæmorrhoidalium laxitate; in nimia irritabilitate & hypochondriasi nervosa.

E p i t h e m a.

1. Est in genere, quidquid externe apponitur, titulo fomenti, cataplasmatis, emplastri, unguenti &c.

2. *Fomentum* est medicamentum externum, nunc siccum, nunc humidum, fovendæ certæ parti dicatum.

3. *Sacculi* sunt fomentum siccum calide applicatum farinis e. g. fabarum; floribus rosarum, sambuci &c. sale, cineribus constant. Subinde camphora perfricantur. Huc pertinent.

4. *Cucuphae*: sunt fomenta capitis sicca ex herbis & floribus aromaticis, e. g. rosmarino, maro vero, salvia &c. confecta. Sic habentur

5. Pulvinaria calida, lectuli medicati pro rachiticis, dydropicis, infantibus.

6. Fomentum humidum est liquor calidus, emolliens, aut discutiens panno laneo (Flanell) vel linteo quadruplicato, vel spongia, vel vesica exceptus.

7. Materiem suppeditat fomento aqua calida simplex, lac calidum, lac saponatum, decoctum specierum emollientium, fœces vini; muria salis marini, salis ammoniaci, oleum; vinum aut solum aut aquæ mistum; oxycratum.

8. Fomentum vaporosum, si aquæ calentis vapor admittitur ad partem affectam; est emollientissimum hoc. Solius aquæ vapor sufficit.

Cataplasma.

1. Est fomentum, seu epithema molle, pultiforme, vario scopo externis partibus applicandum.

2. Fiunt ex herbis, radicibus, floribus, farinis e. g. semine lini, fabarum; mica panis, vario liquore, aqua, lacte, lixivio, aceto &c. coquendis.

3. Adhibentur scopo *emolliente* in inflammationibus benigne resolvendis. *Maturante*: ubi incipit pars inflammata in suppurationem abire. *Discutiente*: in inflammatione jam fracta,

cta, sed laxitate vasorum, & rubore adhuc
persistente.

4. Frequentior usus est, 1. in inflammationibus pectoris, pleuræ, & pulmonum, 2. in hepatitis. 3. enteritide &c. 4. in hernia incarcerata ad totum abdomen.

5. Caute læ & errores: non sint nimis calida, non sint sicca aut subsicca; non interruptim adplicentur, sed vices assidui balnei subeant. Modus adplicandi.

6. Melius in pulverem grossum omnia contunduntur.

E p i s p a s t i c u m.

1. Est species cataplasmatibus ex stimulantibus & attrahentibus paratum, estque

2. Sinapismus, si farina seminis sinapi ingrediatur, idque fit inflammando

3. Rubefaciens.

4. Usus est 1. vi vitæ languida excitare, scopo excitante, 2. attrahente materiem morbi erraticam. Male in omni febre, omni dolore capitis adplicantur. Pejus vesicantia. Vesicantium vis, noxæ & emolumenta.

5. Locus adplicandi non bonus ad plantas pedum, melior ad suras, femora &c.

6. Fermentum panis cum sale marino & farina seminum sinapi subactum aceto, optima dat epispastica.

7. Tenui syndone, vel adhuc melius crude ad partem applicantur. Lacte potest ea pars deinde abluī.

Frontale.

Audit epithema ad frontem ex refrigerantibus & actu frigidis adplicatum. Prodest in febribus, biliosis, ardentibus, putridis, ubi ingens cephalalgia adest, & delirium instat.

Fiunt ex placenta rosarum, aceto rosarum vel sambucino irrorata. Ex mica panis aceto & sale adjecto. Melius fieret, si lin-teum, cui nitrum esset, aut sal ammoniacum inspersum, adplicaretur, & dein frigida maderet.

Optima frontilia essent fomenta frigida capitis *Schmuckeriana* & *Tbediana* methodo.

Collyrium.

1. Est remedium variis oculorum morbis sanandis applicandum.

2. Forma pariter varia est: 1. liquor instillandus, uti sunt variae aquae ophthalmi-

BIBLIOTECA GENERALE
58
ASSOCIATIONI
SIBIIU

æ. Ingens numerus earum est in quavis do-
mo. Pleræque nocent, sunt enim rodentes,
acres, hinc in inflammationibus nocent. Non
contineant pulveres, nisi solubiles; alias vi
mechanica vellicant, tamquam pulvisculi, ni-
si hoc ipsum velis. Insillentur in dorsum cu-
bantibus, in eoque situ diutius maneant. 2. *li-
quor* pro lotione e. g. post inflammationem,
parte adhuc laxa convenit lotio tonica ex so-
lutione sacchari saturni.

3. Balneum oculi, emolliens, discutiens,
roborans, tepidum frigidum.

4. Inunctio, ubi paucillum unguenti po-
nitur ad canthum internum oculi e. g. ad tol-
lendas maculas; ubi unguentum, si id acrius
doleat, post 1/4 horam tepido lacte eluitur.
Tale est unguentum ex mercurio præcipitato
rubro & butyro insulso.

5. Balneum oculi vaporosum.

Cataplasmata emollientia, discutien-
tia: quale e. g. paratur ex mica panis albi,
pulpa pomorum acido-dulcium, floribus sam-
buci &c.

7. Pulveres opthalmici insufflandi, qui
levigatissimi sint, & aut solo suo mechanico
stimulo, aut levi acredine oculum modice sol-
licitant; effluxum humorum efficiunt, impa-
cta solvunt, maculasque inde natas tollunt

E r r b i n u m

Seu Pterinum est, quod vel pulveris vel liquoris forma in nares attractum sternutationem movet, & mucum prolicet. Fiunt ex herbarum valde odoriferarum pulveribus tenuissimis e. g. ex pulvere foliorum majoranæ, roris marini, mari syriaci &c.

SYNOPSIS.

EPILEPSIA.

Epilepsia proprie ad convulsionem pertinet

Differentia ab convulsionibus.

Definitio.

Causa proxima.

Divisio in

- epilepsiam idiopathicam
- sympathicam
- hæreditariam
- congenitam
- acquistam.

Antiepileptica, nisi causis respondeant, vana sunt.

Classificatio ratione causarum in

- 1) epilepsiam hæreditariam, s. connatam

Causa in peculiari fabrica solidorum.

Præcipuum levamen petendum ab accurata observatione *juvantium & nocentium.*

- 2) Epilepsia a causis in capite hærentibus.

1) Læsiones capitis
 2) Partium ossæarum male confor-
 mationes & morbi.

3) Partium membranofarum indura-
 tiones & erosiones.

4) Inflammatio meningum, cerebri
 ejusque sequelæ.

5) Repletio nimia sinuum, vasorum
 que venofarum meningibus & cerebro
 propriorum &c.

3) Epilepsia ab evacuationibus consuetis
 retentis & suppressis.

Cura consistit in revocandis suppressis.

4) Epilepsia a violenta systematis ner-
 voli commotione.

5) Epilepsia a stimulo immateriali.

Cura. Princeps remedium est piuum.

6) Epilepsia a fabricæ teneritudine &
 laxa elementorum compage.

Cura. Cortex peruvian. Aqua spadana
 aliaque martialia.

7) Epilepsia a causa in externis corpo-
 ris partibus hærente.

Cura. Ligaturæ supra locum affectum
 applicatæ &c.

artificialis exulceratio,
 profunda scarificatio,

tempore paroxysmi applicatio excitantium.

Vitanda sunt :

Genus nervosum irritatum commo-
ventia organica.

M A N I A.

Definitio

Symptomata

Causa proxima

Causæ remotæ

Hæreditas

Temperamentum

Vitia capitis

Ventriculi cerebri abnormes

Vitiatuſ plexus choroides.

Hydatibus obſeſſio.

Cura

Remediis phyſicis & moralibus.

Mania reconvalenſcientium notata.

— post nimias evacuationes.

Diviſio in

- 1) idiopathicam & ſympathicam
- 2) ſecundum mali intenſionem
- 3) in lycanthropiam
- 4) cynanthropiam
- 5) buſanthropiam
- 6) morbum Dæmoniacum, ſ. cæcædæmo-
moniam.
- 7) morbum lunaticum.

Ex.

- Explicatio 1) sagarum.
 2) obfessorum
 3) hiftoriæ regis *Nabucodonoforis*,
 4) regis *Sauli*
 5) medendi rationum morbos depravatæ immaginationis ceremoniis , magno apparatu &c.

CATALEPSIS feu CATECHUS.

Descriptio

Cauffa remota

Prognofis

Cura

in paroxysmo
 extra paroxysmum.

OPHTALMIA.

Definitio

Divifio in

- 1) externam & internam leviozem.
- 2) xerophthalmiam f. ophthalmiam ficcam
- 3) ophthalmiam humidam
- 4) idiopathicam
- 5) deuteropathicam f. etiam fympomaticam.

Cura ophthalmiæ ficcæ
 antiphlogiftica

emol.

emollientia
derivantia.

Cura ophthalmiæ serosæ
antiphlogistica
derivantia
evacuantia &
vascusa oculorum debilitata externe in-
terneque roborantium usus.

Cura ophthalmiæ veneræ
mercurius interne datus & externe col-
lyrio applicatus.

Cura ophthalmiæ periodicæ
cortex.

Observanda in curandis ophthalmiis ratione

- 1) repercutientium usus
- 2) imminētis a neglecta ophthalmia peri-
culi.
- 3) Collyriorum usus.

A N G I N A.

Definitio

Divisio in

mere topicam
symptomaticam
inflammatoriam
suppuratoriam
gangrænosam

feirr-

scirrhosam
 morbum strangulatorium
 pituitosam
 rheumaticam
 catarrhalem
 ferosam
 febris biliosæ symptomaticam
 erysipelatosam
 morbillosam
 variolosam
 scarlatinosam
 urticatam
 petechialem
 miliarem
 gangrænam vere malignam
 veneream
 scorbuticam
 aphthosam
 mercurialem
 spuriam impedita deglutitione a pa-
 rotide
 convulsivam
 hysterica
 hypochondriacam
 paralyticam
 cynanche
 fynanche
 paracynanche

internam asperæ arteriæ superficiem
afficiens
strangulatoriam.

ODONTALGIA.

Divisio a causis

- 1) a carie dentium vel inflammatione nervuli vel
- 2) membranæ dentis radicem ambientis
- 3) a depositione materiæ ferosæ.

Cura

PALPITATIO CORDIS.

Definitio

Causæ hærent

in partibus solidis ipsius cordis

in fluidis

in nervorum mobilitate & consensu

Cura.

T U S S I S.

Definitio

Causa proxima

remotæ

Divisio in idiopathicam

Tussis ab inspiratis irritantibus

a peregrinis corporibus inter edendum rimam glottidis subeuntibus.

a muco viscido hærente in lacunis membranæ asperam arteriam intus versantia,

vel thrombo, aut calculosa materia in ventriculis laryngis hospitante,

a tumoribus varii generis cavum tracheæ occupantibus

Divisio

catarrhalis seu catarrhus

pectoralis humida, habitualis

epidemica

cachectica

arthritica

rheumatica

erysipelatoza

varioloza

morbilloza

ab aqua hydropis calidi

a pure & ichore humoribus inhaerente

phthifica

habitualis cachectica

hypochondriaca

convulsiva

Cura

A S T H M A.

Causa proxima aut definitio
 pulmones opprens & obstruens
 cellulas bronchiales constringens.

Causæ pulmonem mole externa comprimentes.

Vitia nervorum

Asthma humidum

ficcum

convulsivum

Indicationes curativæ.

H Æ M O P T O E.

Definitio

Sedes mali in

larynge

in ipsa trachea

in membrana bronchia investiente

in ipsa pulmonum substantia.

Cum inflammatoria &

absque ea dispositione.

Divisio

in hæmoptoen 1) per anastomosis

2) per rhexin

3) per diabrosin.

Causæ prædisponentes.

Curæ.

Hæmorrhagia

De.

Definitio

Causæ

per rhexin
diapedesin.

HÆMORRHAGIA NARIUM.

Divisio

in criticam
symptomaticam &
morbosam,

Cura

Vomitus cruentus

Descriptio

Causæ

Vomitus cruentus a vasis venosis ventriculi
varicosis.

Descriptio

Cura.

MICTUS CRUENTUS.

Descriptio

Causæ

Hæmorrhoides vesicæ.

Fluxus hæmorrhoidum nimius.

Causæ

Cura.

HÆMORRHAGIA UTERI.

Causa

Cura

Hæmorrhagia uteri chronica.

quæ termino menstruum ad-
ventante, circa 50 sc. ætatis annum
sæpe per paroxysmos redit,
in effcctis subinde observata.

T A B E S.

Definitio

Differentia ab atrophia
a phthisi

Divisio in primariam &
secundariam

Divisio juxta causas
purulenta
nutricum

• serophulosam
ab ulcere scorbutico cancroso.
hydropica
rachitica
a venenis.

Divisio omnium specierum
in incipientem

confirmatam
 consumatam.

Prognosis

Methodus medendi

nutriens

roborans

balsamica & detergens

resolvens

antiphlogistica

evacuans,

CARDIALGIA.

Dividitur a ventriculi diversa sensatione

- 1) in pyrosin, seu ardorem ventriculi
- 2) in veram cardialgiam
- 3) in gastrodiniam,

Sedes mali

Divisio a causis in

Pyrosin

Cardialgia ab ingluvie

biliosa

a bradypepsia

flatulenta

hysterica

ab assumptis acerbis, a venenis
 menstruantium

in iis fœminis, quibus ob ætatem ipsam proveciorem catamenia & parcius fluunt, & tardius redeant, & tandem emanent,

In viris fluxui alias hæmorrhoidum obnoxiiis

gravidarum

a retropressa materia podagrica

inflammatoria

variolantium

ira commotorum

ab haustu frigido

ab intropresso cartilagine xiphoideo

immedicabilis.

Cura.

S I N G U L T U S,

Descriptio

Caussa

Singultus a repletione

ab evacuatione

ab irritatione

ab excretionibus sanguineis vel serosis suppressis

ab inflammatione erysipelacea

a vermibus in ventriculo & intestinis hospitantes

a drasticis purgantibus & vomitoriis

riis, venenis acribus, causticis, corrosivis

ab acrimonia tenui & rodente in humoribus

a dolore partium circa præcordia.

a sola nervosi systematis, nervorum potissimum phrenicorum & gastricorum mobilitate

cum febre intermittente complicatus
a febrili frigore ab internis causis

a laxatione, distortionem, & fracturam costarum inferiorum aut cartilaginis xiphoidis

a deterfo ventriculi mucosillo naturali

ab aphthis duplici ex ratione

1. si aphthæ nascentes orificium ventriculi superius cum œsophago, crusta sua sensim obducunt

2. a crustis aphtharum jam deciduis, deglutitis

a læsionibus cerebri

a pure acre aut genito in ventriculo prægressa febre inflammatoria, veroque hujus visceris ulcere

ab inanitione

a vomitu nimio

habitualis & chronicus.

VOMITUS.

Definitio

Vomitus a causa in ventriculo vel duodeno hærente.

Cura

a venenis acerbis & corrosivis item ab emeticis & purgantibus nimia dosi instar veneni agentibus

a tenui acrimonia, materia in humorum massa hærente

a valis, quæ per tunicas ventriculi excurrunt, sanguinem coacervatam habentibus, nimis oppletis, distentis, varicosis, aneurismaticis, obstructis, spasmis constructis & inflammatis

a spasmis succiplenorum & plethoricorum vasorum ventriculi

ab imaginatione

a subitaneo terrore

ab iracunda animi commotione

a mœrore

a nervis ventriculi ob consensum affectis

ab herniis

gravidarum

a vitio in solidis ventriculi circa pylorum hærente

criticus

Cura,

COLICA.

Definitio

Divisio a causis

Colica stercorea

flatulenta

biliosa

inflammatoria s. enteritis.

Colica hæmorrhoidalis

sanguinea

menstrua

gravidarum

spasmodica

colica hysterica & hypochondriaca

a conceptione

parturientium sub nomine dolo-

rum partus spuriorum

a partu

faturnina

a febre puerperarum comitata

metastatica

a suppresso perspirabili

a materia podagrica

rheumatica

ab alienis non comestibilibus corpo-

ribus in cavo intestinali hærentibus

a purgantibus resinosis
verminosa

a prava ipsorum intestinorum con-
ditione & structura vitiata.

Cura

Regulæ in omni colica observandæ.

I L E U S.

Descriptio

Causa

Cura

Dolor intestinorum chronicus

Causa

Cura.

DIARRHOEA.

Definitio

Causa

Diarrhœa a purgante drastico concitata

a cachochylia in primis viis stabulante

a fermentantibus

a laxitate intestinorum

a mobilitate nervorum, consensuque
eorundem

indigestorum s. lienteria

chymosa & chylosa s. fluxus cœliacus

pituitosa & mucosa

intestinorum coryza
 serosa & lymphatica
 biliosa
 Fluxus hepatici sine sanguine tingen-
 te, simpliciter serosi
 cruenta
 variolarum
 atrabiliaria
 purulenta, ulcerosa & saniosa
 colliquativa
 ab immoderato mercurii usu
 a retropulsa vel retrocella materia
 arthritica, podagrica, rheumatica, sca-
 biofa, materia exanthematica, ulcerosa
 febrium acutarum comites
 criticae
 symptomaticae
 febrilis ab aphthis

Cura.

DYSENTERIA. a)

Definitio

Caussa

Symptomata

Curationis scopus:

DY:

DYSENTERIA, b)

Definitio

Divisio

Dysenteria inflammatoria

æstiva

biliosa

putrida

maligna.

Notæ & practici canones

Distinctio ab alvo hæmorrhoidali

Dysenteria epidemica

Cura.

HÆMORRHOIDES.

Divisio in

1) apertas & clausas

2) externas & internas

3) dolentes & non dolentes.

Descriptio

Causæ

Symptomata

Cura.

ICTERUS.

Definitio

Signa & symptomata

Causæ

Cura.

HYDROPS.

Definitio

Distinctio in

anasarcam f. universalem

anasarca scarlatina

scorbutica

particularem

hydropem capitis f. hydrocephalum

thecæ spinæ dorsæ

spinæ bifidæ

oculi

pectoris

ascites

uteri

ovariorum

hydrocelen f. hydrops seroti

hydatides

hydropem frigidum

calidum.

Causæ

Causa proxima

Symptomata cujuslibet hydrophis

Cura

purgantibus, hydragogis

vomitu

diureticis

sudoriferis

abstinentia a potu

in-

incisione cutis ad malleolos
 paracentesi
 roborantibus externis
 internis

MALUM HYPOCHONDRIACUM.

Opiniones auctorum varix

Causa proxima
 remota

Symptomata

Malum hystericum idem est cum hypochondriaco.

Cura

venæ sectione
 antiphlogisticis
 antihystericis
 purgantibus
 cortice peruviano
 nutrientibus
 equitatione
 martialibus
 cura lactea
 quiete animi
 rusticando
 itinerando

Quæstiones

quare methodus *Sydenhamiana* cortice,
 marte curandi &c. non ubique satisfacit?
 I i 4 qua-

quare tam pauci inde curantur?
 quare rusticis & duro victu utentibus hic
 morbus minus frequens?

LUES VENEREA.

Definitione caret.

Historia migrationis hujus morbi.

Communicatio

labe hæreditaria

tactu

Sedes

Symptomata

De natura veneni venerei

Distinctio in

luem veneream topicam

radicatam s. confirmatam.

Gonorrhœa

venerea

virulenta

sui generis s. specifica

habitualis

non venerea

Cura.

In primo stadio inflammatoria stimulas exci-
 tantes auferre, methodo antiphlogistica

In secundo stadio roborantibus balsamicis in-
 terne externeque

injectionibus mercurialibus.

Exa.

Examen variarum medendi methodorum

Gonorrhœa fœminarum

Distinctio inter gonorrhœam & fluorem
album

Fluxus feminis non venereus

Testiculus venereus inflammatus

suppurans

gangrænofus

scirrhofus

Ulcera glandis venerea sive cancri venerei
duplices species.

Tumoram divisio

in inflammationem sanguineam

in lymphaticum

gangrænofum

scirrhofum.

Phymosis

Paraphymosis

Cura

Lues venerea confirmata

Definitione caret

Distinctio

a partibus peculiariter affectis

a morbis eum illa complicatis.

Symptomata

Diagnofis

Prognofis

Cura.

methodo sudorifera

per conium maculatum

mercuriali

externe

per inunctionem

fumigationem

interne

mercurio vivo & preparatis
mercurialibus

panacea alba s. aquila alba s.

panacea cinnabarina, mercurius
dulcis

mercurius sublimatus corro-
sivus,

Cura gravidarum venerearum
infantum venereorum.

MORBI MULIERUM.

Menstrua.

Tempus incipientis finientisque mens-
truationis

menstruorum suppressio

causæ

atresia s. imperforatio

vitium ipsius uteri

fibrarum uteri laxitas

keneangia

phlogistica diathesis

mucosa humorum qualitas

dispositio hydropica

chlorotica

humorum raptus ad superiora nimius

vitia solidorum

Symptomata

Curatio.

Chlorosis.

Definitione caret

Descriptio

Causæ

Chlorosis inflammatoria

Fluor albus.

Definitio

Causæ

coctio ventriculi læsa

debilitas topica uteri

cacochymia hæreditaria

catarrhus uteri

Distinctio a menstruis decoloribus

Diagnosıs

Symptomata

Notanda in cura.

Gravidarum morbi.

Divisio

Cura.

Ab-

Abortus.

Definitio

Causa

Symptomata

Cura

Diarrhœa

Dysenteria

Tussis gravidarum

Cura horum supervenientium morborum,

Morbi parturientium.

Dolores partus spurii

Causæ

Cura

Fluxus lochiorum nimius

Causæ

Cura.

Fluxus lochiorum suppressio

Causæ

Symptomata & signa

Prognosis

Remedia

Febris lactea

causæ

effectus

Febris lactea chronica

Cura

Fluor alvi post partum.

MOBBI INFANTUM.

Causæ

meconium

acidum

dentitio

vermes

Meconii expurgatio

Acidi effectus eorumque remedia

Dentitio

Vermes

Causæ

Sedes

Species

Ascarides

Lumbrici

Tænia

Ascaris lumbricoides

Fasciola intestinalis

Gordius aquaticus

Trichurides Roedereri

Cura

Vomitus

Diarrhœa

Convulsiones

Tussis

Rachitis

Signa

Causæ

pro-

proximiores

Prognosis

Cura

Aphthæ

Definitio

Divisio

Symptomata

Causæ

Scabies

Definitione caret

Causæ remotæ

proxima

Proprietates scabiæ

Cura

DE METHODO PRÆSCRIBENDI FORMULAS.

Generalia quædam de præscribendis remediis.

REMEDIA INTERNA.

Pulvis

Decoctum

Bochetum

Juscula

Pri sanz

Infusum

Cla-

Claretum

Julapium, Julepus

Succi expressi vegetabiles

Mixtura

concentrata

Emulsum

Electuarium

Bolus

Elegma, Linctus, Looch

Conditum, confectio, conserva

Elæosaccharum

Pilulæ

Trochisci, rotulæ, pastilli

Morsuli.

REMEDIA EXTERNA

Balneum

calidum

Thermæ

Balneum frigidum

vaporosum

Embrosche

Balnea artificialia

arenæ

terræ

Enema

Epithema

1) Fomentum

2)

2) Sacculi

3) Cucuphæ

Pulvinaria

Fomentum humidum

vaporosum

Cataplasma

emolliens

maturans

discutiens

Epispasticum

Sinapismus

Rubefaciens

Vesicantia

Frontale

Collyrium

Erchinum.

